


6
38 M I
46

FRANCISCI

VAVASSORIS

E SOC. JESU

MULTIPLEX ET VARIA

POESIS,

Antea ſparſim edita : nunc in unum collecta.

Acceſſerunt ejuſdem nondum editæ obſervationes de vi & uſu verborum quorumdam latinorum.





PARISIIS,

Apud Viduam Claudii Thiboust,
ET
Petrum Esclassan, Juratum Bibliop. Vniverſit. ordin. viâ D. Joan. Later. è regione Collegij Regij.

M. DC. LXXXIII.





CELSISSIMO PRINCIPI

FERDINANDO

EPISCOPO MONASTERIENSI

ET PADERBORNENSI.

S. R. I. PRINCIPI

COMITI PYRMONTANO

LIBERO BARONI DE FURSTENBERG,&c.

IOANNES LUCAS Societ. Iesu.



VULGATA variis temporibus, & jam dissipata, ut fit, quædam Francisci Vavassoris carmina cum in unum corpus colligerem: hisque subjungerem nondum editas annotationes ejus breves de vi & usu lati-

norum aliquot verborum, quâ simplicium, quâ conjunctorum: nullus dubitavi, PRINCEPS CELSISSIME, tuóne, an alterius cujusquam in nomine, apparere hoc, quodcumque collectitii operis erat, vellem. Sciebam enim quid facturus esset autor ipse, si viveret. Non ignorabam quid expediret ejus famæ: quid me, qui istas carminum & annotationum quasi reliquias commendare immortalitati cuperem, facere porro addeceret. Erant mihi ferme in auribus adhuc Vavassoris jam senio confecti, & hinc ad superos prope diem migraturi, nunquam apud eos qui audierunt intermoritura voces: cum te ille magno grati animi sensu, & qua pollebat efficaci-

tate verborum, unum nunc quidem Europâ totâ Mæcenatem esse diceret. Quæ, universe primum in tui commendationem prolata, sic deinde, facta cum cæteris Principibus contentione, exponebat discrete & partite magis: ut imminuente ad vitandam offensionem usus vocabulo suam ipse simul emolliret & probaret sententiam. Te enimvero, te sibi quidem Europâ totâ unum fere aiebat videri Mæcenatem: propter incomparabilem tuam in æstimandis eruditorum hominum lucubrationibus solertiam; quam frustra requirant hodierni scriptores in plerisque eorum, qui tantopere commendari gratis, & in fronte librorum nominari

amant. Neque se nosse potentiorum quemquam, qui hunc tibi jure titulum invideat, si spectentur infinitæ largitiones tuæ in poëtas præsertim, Gallos, Hispanos, Italos, Germanos, reliquos; quorum in ore hæc, nec immerito, sint Satyrici verba paulum in te deflexa, ut magis proprie ac vere dicantur

Et spes & ratio est studiorum in
principe tantum:
Solus enim tristes hac tempestate
Camœnas
Respicit.

Tecum autem si certent alii principes æstimandorum librorum peritia & honestissima in scriptores effusione donorum, vincere te tamen, suo judicio, propter sin-

gularem scientiam, & vix imitabilem in isto præsertim dignitatis apice usum latini sermonis, & adstricti numeris & soluti. Vt enim desint cætera, vel eâ re unâ dignissimum te esse, ad quem omnes undique latini poëtæ & oratores, uti faciunt, sic confertim passis manibus veniant, quidquid habent magno excultum opere, oblaturi. Quippe qui scias quanto constet carmen simplex & latinum, oratio pura & ad Tullii amussim exacta, ausus idem sæpe, & conatus, &, quod caput est, feliciter assecutus. Hæc de te Vavassor apud nos domi: hæc in Academicorum circulis sæpe: hæc in aurem & publice, uti sentiebat sane vir ingenuitatis summæ, qui adulari

cuiquam etiam Regi aut Principi, non erubeſcendæ modo ignaviæ, ſed exitiabilis etiam corruptelæ ac flagitii in loco reponeret: nihilque ita metueret, quam ne vel quemquam laudaret immeritum, vel laudis partem aliquam promerito pluſculum, quam quod ſatis erat, tribueret, vel in familiari collocutione, & officii gratia, & per jocum. Neque κριτικώτατος *qui eſſet & parcus adeo ac circumſpectus laudator, ceſſabat tamen, omni locorum, & temporum opportunitate data, celebrare reliquas virtutes tuas; pietatem in Deum, humanitatem & beneficentiam in populos tibi ſubditos, fidem in amicos; ſummam in promiſſis, pactis, atque conventis conſtantiam; rei po-*

litica, & divinæ scientiam non vulgarem: &, quod multo efferebat altius, inexplebile studium avitæ religionis retinendæ & amplificandæ inter tuos, propagandæ inter alienos. Quo in postremo laudationis genere, superi! quanto, ut erat religionis amator præcipuus, habitasset libentius: si quæ post ejus obitum gesta a te cernimus, usurpare ipse oculis, & præsens tueri potuisset? attributos nempe ex avito & paterno fundo tuo annuos reditus perpetuos, quibus sustententur sex & triginta delecti e societate nostra homines: quorum partim per turmas quatuordecim divisi ad Septentriones fidei & communionis catholicæ jura defendant, hæresim profli-

gent; partim transmisso mari apud Sinas aliosque extremi Orientis populos pro Christo necdum illic bene audito legatione fungantur. Restabat nimirum tibi ad cumulum gloriæ, ut qui ubique locorum & gentium liberales artes universas, prolixæ in earum cultores ac magistros liberalitatis officiis, foveras: idem ad imbuendos veri unius dei notitia disjunctissimos etiam populos, cœlestis quoque sapientiæ doctoribus quasi stipendia provideres. Id, quantum est, perfectum a te assiduitate illa & immensitate tuorum in publicam rem meritorum miratur Christianus orbis: & gratulatur tibine an sibi? Accepit scilicet jam Roma egregiam illam sponsionem tuam.

Probavit Innocentius & ratam apostolica autoritate esse voluit dignam sæculorum omnium admiratione oppignerationem patrimonii pro Christo tui. Tuas optimus Pontifex super ea re litteras non potuit quin manantibus præ gaudio suavissime lacrymis aspergeret. Qui Romæ de Præposito generali eligendo convenerant Societatis nostræ viri, diploma tuum & hortatricem ad opus evangelij tuis auspiciis & impensis promovendum epistolam summa primum, pro eo ac debebant, veneratione prosecuti; centies deinde, præ quadam suavissimæ voluptatis suæ exuberantiâ, deosculati sunt. Hinc didita in omnes circumqua-

que provincias divini hujus consilij tui fama incredibile dictu est quantos ubique animorum motus exciverit. Eramus hic Parisiis una ad ducentos, cum primum ad nos optatissimus nuntius perlatus est: & arsimus illico; nec fuit quisquam quin te hac mente felicem & gloriosum, Societatem nostram hac existimatione tua & electione perbeatam, & demum supra omnem importunitatem vexantis ipsam semper invidiæ positam diceret. Me vero multis tibi nominibus privatim obnoxium, PRINCEPS CELSISSIME, *præcipue affecit prædicatio beneficentissimæ pietatis tuæ quam effusa, tam sincera. Nec ex eo quæ-*

rere deſtiti, qua citiſſime via venire in partem publicæ gratulationis privato officio poſſem. Itaque expectandum non putavi, dum vel tua, quod curamus ſedulo, Luparæis typis, regioque juſſu; vel noſtra ſuppeditatis a te jampridem liberaliter ſumptibus edantur poëmata. Frigida enim, ut in geſtientis animi ſenſu, viſa eſt gratulatio, quæ ſera; ingrata propemodum gratiarum actio, quæ diutius dilata. Quod igitur cumque fuit in promptu, etſi non meum, etſi exile pro meritis tantis offerre potius ſtatui, flagitantibus id præſertim a me Vavaſſoris Manibus: quàm nullum dare in præſentia proprium ac

EPISTOLÆ

meum addictissimæ tibi voluntatis & grati animi monimentum.

Lutetiæ Parisiorum

Calend. Decemb. an. M. DC. LXXII.

FRANCISCUS VAVASSOR, patria Burgundus, ex Comitatu Carolesio, annum agens ætatis XVI adscriptus est in Societatem Iesu, anno Christi M. DC. XXI. die XXV Octobris. Docuit in schola humanitatis, duos annos: quinque, in schola Rhetoricæ: in Positivæ, quam vocant, seu expositivæ Theologiæ, sex & triginta. Vir in æstimandis veterum recentiorumque scriptis acerrimi judicij, eruditione multiplici, græcæ & hebraicæ linguæ sciens, ut pauci; latinæ, ut nemo magis ab omni memoria. Orator comptissimus, poëta perelegans, interpres scripturæ semper fidus. Adhæc candore morum, ingenuitate apertissimi & firmissimi pectoris, fide in amicos, pietate in Deum & observantia religiosæ disciplinæ multo etiam clarior, quam pervagatissima opinione doctrinæ.

Conscripti ab eo & vulgati libri:

In librum Iob poëtica metaphrasis, anno M. DC. XXXVII.

Theurgicon sive de miraculis Christi liber, an. M. DC. XXXXIV.

Orationum volumen, anno M. DC. XLVI.

De forma Christi liber, an. M. DC. XLIX.

Cornelius Ianſenius Iprenſis ſuſpectus. an. M. DC. L.

Claudii Avauxii Elogium & funus. anno M. DC. L I.

De libello ſuppoſitio diſſertatio. anno M. DC. L I I I.

Elegiarum liber. an. M. DC. LVI.

De ludicra dictione liber, in quo tota jocandi ratio ex ſcriptis veterum æſtimatur. an. M. DC. LVIII.

De Epigrammate liber: & Epigrammatum libri tres. an. M. DC. LXIX.

Iobus brevi commentario illuſtratus, cum Metaphraſi poëtica aucta & emendata. anno M. DC. LXXIX.

Obiit magno litteratorum omnium mœrore, & rei litterariæ damno, Pariſiis: anno M. DC. LXXXI. XIV. Decembris.

Hoc Epitaphium
Illi poſuit.

Ioannes Commirius Societatis Ieſu.

Vavaſſor jacet hic, quem poſtquam fata tulerunt,
Auſoniæ Charites dedidicere loqui.

Hoc

Hoc posuit

Vir clarissimus Ægidius Menagius.

Tu quoque; tu Latiæ vindex clarissime linguæ;
Tu columen Pindi, culte VAVASSOR, obis.
Tecum obit & doctis quæ sedem fixerat olim
Æternam labris lingua Latina tuis.
Vana loquor: misero mentem dolor abstulit amens:
In scriptis vivet tempus in omne tuis.

Hoc posuit

Ioannes Martinius ex Societate JESU.

Romanæ vindex linguæ Graiæque VAVASSOR
Hîc jacet. Aonides vos date justa Deæ.
Hic etenim vestros acer defendit honores,
Barbariemque bonis depulit à studiis.
Fama viri maneat; sermonis gratia vobis
Donec erit cordi, cultaque munditties.

Hoc posuit
Ioannes Lucas Societatis JESU.

SI quem Musa mori vetet Poëtam ;
Si quem Suada potest beare cœlo
Dignum laude virum : & beatus esse,
Et non debuerat mori VAVASSOR ;
Qui longe optimus omnium Poëta,
Et Suadæ eximium decus latinæ,
Et sacræ pater Eruditionis,
Et quid non aliud? Cruenta Parca,
Quemvis tollere pertinax, recusas
Sed huic parcere : & ecce tot decorus
Hîc per te titulis jacet VAVASSOR.

In Francisci VAVASSORIS *Critici olim acerrimi carmina emendatissima.*

Doctus erat nulli VAVASSOR parcere mendo ,
Quod parcas ipsi, nil, bone lector, habes.

Josephus de Iouvancy ex eadem Societate.

IN FRANCISCUM VAVASSOREM SOC. JESU SACERDOTEM LATINÆ LINGUÆ INSIGNEM MAGISTRUM

EPIGRAMMA.

NEC mihi VAVASSOR, tot vates inter amicos,
Quippe tua dignus laude, tacendus eris.
Romani ſermonis amans ſi dicere quiſquam
Cogitet, ille tuo diſcat ab ore loqui.

REN. RAPINUS Soc. JESU.

IN OBITUM FRANCISCI VAVASSORIS

ELEGIA.

TUNE mihi rapière meis ſine queſtibus, ipſa
Dum paſſis Erato flet tua fata comis?
Ut taceam mores niveos, cor mite, benignam
Ingenii venam, dulcis & eloquii.
Tot teretes numeros, tot dia effata, tot omni
Doctrina plenos, & pietate libros.

Me tua tot benefacta mihi jam dicere laudes
Invitent, adigant, dulcis Amice, tuas.
Lætabare mihi parta per carmina fama,
Illaque laudabas qualiacunque volens.
Me teretem fandi late geminaque canebas
Fortia non humilem pangere facta lyra.
Exsuperansque tui faciebat pectoris ardor
Detegeres culpas ut minus ipse meas.
Sed quid ego inde tuum decus ordiar? an tibi quidquam
Tale optes, tanto sufficiamue tibi?
Hi dulces quondam Socii qui nomine Iesu
Gaudent conspicuum tollere ad astra caput:
Hi totum sumant tua tot decora alta per orbem
E Claro insolitis spargere Monte sonis:
Monte, nihil docto colli cedente Sororum
Quoque suam mutet Delius ipse Clarum.
Præcipue cantat dum florea rura Rapinus
Fructifera, umbrosis irrigua & sylviis:
Aut magni ingressus LODOICI bella canoro
Ære, procul grandi digna Marone sonat.
Te Lucas celso ore, lyra Comirus acuta,
Martinius dulci te canat & calamo.
Utque meos aliquo tester tibi munere cultus;
Laudibus intersim plaudere sponte tuis.
Affusus tumulo calathis effundere plenis
Candida purpureis lilia mixta rosis.

V. C. Carolus du Perier.

P. JOANNI LUCAS.

Excusat se SANTOLIUS *ab epitaphio* VAVASSORI *scribendo.*

QUid me multa rogas, extincti in funus amici
Pro tumulo ornando lugubres scribere versus?
Scilicet id curant Manes : & postulat ille
Qui, dum vita fuit, solitus ridere Poëtas,
Famæ avidos, fumo quos gloria pascit inani.
Hæc volventem animo, & cui me parêre deceret,
Huc illuc volitans, tumuloque excîta profundo,
Ecce VAVASSORIS me durius increpat umbra,
Ponere continuò calamum jubet: O mea, dixit,
Funera post, sine pace frui, & me morte beatum
Nunc sine inornato tandem requiescere saxo.
Nonne satis, quando me consulturus adibas,
(Et memini, & me mordet adhuc ea cura sepultum.)
Nostram incompositis violasti cantibus aurem?
Si nescis, placidâ quamvis tellure reposti,
Nos etiam Vates turbamur: abi, improbe Vatum,
Et fatis me linque meis, nec denique tentes
Ingrato cineri miserum superaddere carmen,
Vulgares decet hæc vulgaris pompa Poëtas.
Nec plura : ex oculis se se subduxit, & imo
Ocyus effugiens immugiit umbra sepulcro.
Scribere me posthac ecquis persuadeat auctor?



ELEGIA I.

AD

LUDOVICUM XIII.

REGEM CHRISTIANISSIMUM,

RUPELLÆ, URBIS INVICTÆ,

VICTOREM.

Vrbs ea, quod mulctetur demolitione murorum, sortem dolet suam: quod id auctoritate & imperio fiat summi Regis, dolorem suum consolatur.



EI mihi, quod vexant arces sua fata, domosque!
Ipsa quod & saxis mors, trabibusque venit!
Fundamenta, solo radicibus acta profundis,
Credideram nullo turbine posse quati.
Spes erat & nullis obnoxia stare ruinis,
Quæ feriant celsum vertice tecta polum.
Sæpe, veni, dixi; sæpe, aspice, quisquis es, hostis:
Invenies toto fortius orbe nihil.

A

Cingimur extructæ ter & amplius aggere terræ:
Nec minus alta cavo limite fossa favet.
Me sibi connubio junxit Neptunus; & undam
Dotales gremio prodigus egit opes.
Nunc neque saxa inter, neque ligna natantia noscor,
Infelix! portu naufraga pene meo.
En muri, turresque jacent, postesque revulsi
Cardine, cumque sua ferrea claustra sera.
Vosque, meæ vires, & plumbum, & sulphur, & ignes,
Fetaque missilibus machina multa globis,
Aut nullos, aut deinde alios abjistis in usus:
Cessatum e solitis bella ciere locis.
Hæc loca vis clausi quatit ignea pulveris intus,
Mole gravi casus præcipitante suos.
Adjuvat hinc operis præstantia major, & illin
Materies longo spissa, tenaxque situ.
Partibus alternis saltem si laberer, esset
Solamen tanti lenta ruina mali.
Integra subsidunt primo semel impete saxa:
Compages nullo fragmine tota cadit.
Insolitam stragem miserans admurmurat aura,
Ingemit & nostris terra gravata malis.
Illa ego dura silex flector, naturaque planctus
Imperat, & forti victa dolore fleo.
Non ita, cum nido si prolem amiserit, exul,
Orbaque flet noctem, flet philomela diem.
Nec sic incisis reptans Jovis armiger alis,
Irritus ad cœlum corpore tentat iter.
At non excidium dederat sperare futurum
Hæresis, & causæ factio amica meæ.
Vos semel, o verum falsi mihi dicite, vates:
Hæccine promissæ pars ditionis erat?

Debueram præ longe aliis urbs urbibus ire,
Illæsúmque novi corporis esse caput.
Cur quæ perpetuum viridis cedrus efflat odorem,
Transit in obscœnas sulphure tincta faces?
Cur, nemoris magni quæ maxima gloria, pinus,
Vilis in ignoto flumine cymba natat?
Fecissent animos utinam neque mœnia tantos,
Nec qui natura firmus & arte locus.
Tuta forem, pelago si non vicina fuissem;
Spesque peregrinæ nulla subisset opis;
Advena nec classis sedisset litore nostro:
Heu classis ventis non reditura suis!
Immodico fractæ, quis credat? robore vires:
Deterior multo facta medente salus.
Et posthac vetus omnis honos vilescet: & urbi
Mœnia si nomen dant sua, vicus ero.
Vicus ero, vel portus iners, & inutilis armis,
Aut statio fessæ non bene fida rati.
Seu terra ingruerit, sive æquore prædo, patebunt
Incustoditi, præda parata, lares.
Nec dabitur vallo, neque me defendere fossa,
Nec fragili errantes sistere sepe feras.
Adde quod impresso per rudera cultor aratro.
Ibit, &, hic arces, hic fora, dicet, erant.
Ipse quoque insultans nascenti in gramine pastor
Per mea non mundas compita pascet oves.
Nempe vicem referent læsi, memoresque, propinquis
Quæ damna intulerit plurima miles agris.
Et longo ut circum circaque suburbia tractu
Sævierit ferro, sævieritque face.
Me miseram! quam sunt fatis distantia fata,
Et caret exemplo sors prope nostra suo!

Olim ad Cadmeas modulante Amphione Thebas,
Indigesta, ut erant, saxa, coïsse ferunt.
Te mandante, loco muri, LODOICE, fatiscunt,
Et cadit auritus sub tua jussa lapis.
Quid quod ab inspecto clypeatæ umbone Minervæ
Durati in silices obriguere viri?
Lenta mihi adverso, liquefactaque mœnia rege,
Mollis ut opposito cera sub igne, fluunt.
Quod si fas veterum casus componere nostris,
Jamque, aliis alias si tolerata, fero.
Sic gemino frustra ponto defensa, Corinthus
Arsit inextinctis, ære liquente, rogis.
Tanta Syracusiam belli mora contudit urbem,
Cum Latius Siculas frangeret ultor opes.
Haud alias unquam turrita Numantia pœnas;
Haud alias tellus Afra subacta luit.
At bene successit, dignus quod contigit hostis:
Est aliquid tanto vindice ferre jugum.
Te victore, notam victæ, LODOICE, levabo:
Fors erit & lucrum, te capiente, capi.
Nec queror, o superi: tanti est, si fata tulerunt
Ut caderem, vestro succubuisse pari.
Si pereo, periisse juvat cœlestibus armis:
Mortales in me nil potuere manus.
Damna placent. quanquã o! sed vanis parco querelis;
Parco meos contra bella movere Deos.
Dura quidem patimur, fateor: sed debita dudum
Supplicia, & fractam vix satis ulta fidem.
Vos, culpæ socii; vos, oppida conscia, lætor
Perfidiam exemplo dedidicisse meo.
Nec me flete mei, neu mœnia quærite, cives:
Ambitiosa Jovis fulmine tacta ruunt.



ELEGIA II.

LUDOVICO BORBONIO
DUCI ANGUIANO,

Minerva Bituricensis victoriam ad rupem regiam gratulatur.

AUDIVI medios tulerit quis te ardor in hostes;
Quotque trophæa tibi parta, quibusque modis.
Sum lætata quidem, sed non mirata Minerva:
Debebas monitis talia, nate, meis.
Illa ego, sex alui quæ te, fovique per annos,
Plus & matre tibi, plus quoque patre fui:
Quid, nisi mortalem docui contemnere vitam,
Inque decus dura, qua datur, ire via?
Quò tibi, clamabam, census, atque oppida, & arces,
Vicinis & ager continuatus agris;
Aut quo Borbonio de stemmate nomina patris,
Et non materna stirpe pigendus honos;
Si neque te victor super auri tollis acervos,
Nec geminæ quidquam nobilitatis habes?
Quippe tuum nihil est nec opum, nec laudis avorum,
Si tua non facias moribus ista tuis.
Quin etiam languet, titulis obnoxia priscis,
Gloria, &, in partes secta tot una, perit.
Ergo, quod unius sit opus, molire, nec alter
Dividua consors præmia laude petat.
Dulcia fac rigidis cedant, fac utile honesto,
Ac tibi sit vita jusque, piumque prius.

Nostra duplex dos est: hinc nominor utraque Pallas,
Sim licet unius filia tota patris.
Prima quidem studiis ducatur mitibus ætas:
Sed fera, quod superest, prælia tempus agat.
Arma decent proceres: sunt arma & principe digna.
Regius his nomen sanguis oportet emat.
Hæc, & plura. Nec, his & pluribus usa, quievi:
Me datus es nymphis conciliante tribus.
Cumque darem, tenerum, dixi, commendo, sorores,
Quis scit, an hæc pretium non leve cura feret.
Scimus: & hic pueri spondet decora omnia sanguis,
Et genus ingenio vincet ab ipse suo.
Ingenuas animum nymphæ excoluere per artes,
Quæque suum aggressæ, maius ut esset, opus.
Una dedit fandi leges, ac nosse, quod olim
Græcia, quod Latio Roma locuta sono.
Altera ad eloquium formavit, & aurea dicta.
Illa duos annos vindicat, illa duos.
Nota tibi interea vatum mysteria, cum tu,
Ingredior quo nunc, ingrederere pede.
Tertia sub Sophiæ veneranda sacraria duxit,
Teque diu voluit non minus esse suum.
Nec nihil ante domi didicisti vix puer infans:
Nec nihil a ludo doctior, atque joco.
Præcipue, testis priscarum, & nuncia rerum,
Historia exemplis erudit usque bonis.
Extera mille tenes & mille domestica facta:
Jamque tepet pulcro pectus ab igne tuum.
Illa tibi (memini; decimus te ceperat annus)
Fratrem atavi magno plenius ore canit.
Hic Anghianus erat, quem nomine reddis, & idem
Junior, hac ævi quem quoque parte refers.

Tuque tuo, ille suo regi cognominis: & vos
Sitis, ait, gestis, o precor, ambo pares.
Quoque magis fieret, devicta sub Alpibus imis
Bella docet: gratos excipis aure sonos.
Lege sub unius fluerent cum Rhenus, Iberque,
Cæsare per populos sceptra tenente duos:
Ibat condensum terdenis millibus agmen,
Itala Tyrrhena quo vocat ora tuba.
Gallorum stabant viginti millia contra,
Proque decem ductor millibus unus erat.
Non favit natura loci: præceperat hostis
Molle, parum clivo præcipitante, jugum.
Adde quod, e sociis conjuncta ferentibus arma,
Deficit, & gelido pars labat acta metu.
Fraudi erat hoc etiam, longo trivisse labore
Membra, ter & nocti consertiisse diem.
Fulmineus contra juvenis, tamen, inquit, eamus:
Cetera sunt nobis si mala, causa bona est.
Nec desunt animi, tribus & certabimus unus
Quamlibet expertis tiro, puerque viris.
Nam neque vel numero virtus censenda, vel annis:
Nec solet ingenio cedere victa loci.
His dictis eventa fidem fecere: cruentam
Pars melior vasta cæde momordit humum.
Pars capta est: pedibus pars exiguissima debet,
Quod rediit cladis nuncia prima suæ.
Hinc Padus, hinc Alpes stragem mirantur: & horror,
Et pudor Insubres, sed magis horror habet.
Sic ea narrabat: quæ quo te exempla moverent,
Magnanimi stimulos addidit umbra ducis.
Hæc faciens, cœpi tantum; vita invida liquit.
Cetera, cognatus, perfice, sanguis, ait.

Audisti: hæserunt imis infixa medullis,
Et minor his ætas attulit una moram.
Namque ubi maturæ vires, ac robur adultum
Tempore, & ad belli gloria traxit opus;
Cui dubium, sumptis quid Mars tuus egerit armis,
Quotque fugæ dederis corpora, quotque neci?
Regia scit rupes: non inficiatur Iberus.
Victus & hic ductu, libera & illa tuo.
Scilicet auctoris non ullius indiga virtus,
Æmula cui certet, parque reponat, amat.
Quod de fratre atavi memorari sæpius audis,
Hic subit illius facta referre tuis.
Omnia conveniunt, prçterque & nomen & annos,
Et genus, hostis, ei qui fuit ante, tibi est.
Tu quoque non çquis congressus viribus impar:
Tu quoque non usus commoditate loçi.
Aggrederisque, moræ impatiens: aggressus & ille,
Ultimus arma tenes: ultimus arma tenet.
Ille equitem, peditemque ruit dux militis instar;
Tuque pericla, pari munere, nulla fugis.
Incertum, vulnus tulerit: quo ferret, abunde
Fecit, honoratas exciperetque notas.
Crus tibi perstrictum, quantum sat dicere viso
Vulnere, sic felix, o bone, semper eas.
Neve tuo sese jactaret sanguine quisquam;
Plaga licet, nullo plaga cruore fuit.
Duravit geminos lorica fidelis in ictus,
Et totidem intrepidus vulnera sensit equus.
Denique se paribus victoria præbuit alis:
Hostiles ambo, castra tenetis, opes:
Captivumque agmen, captivasque ordine vestes,
Armaque cum præda quæ graviora levi.

O quam multa virum densantur funera, quamque
Rara, pedum effugio, si tamen ulla, salus!
Hic duplici cornu certatum; hic corpore toto.
Nulla cohors pugna, nullaque turma vacat.
Sed quid prisca sequôr, seu jam mihi carmine dicta,
Seu quæ post longus sit meminisse labor?
Ecce tuus ducibus duo flet de quattuor hostis,
Dedecori puduit quos superesse suo.
Tertius extremo, primo in certamine quartus,
Non nisi præcipiti sospes uterque fuga.
Cetera quis nescit concordia? dissidet unum:
Fers primum ad laudes, huic ubi meta, gradum.
Tu modo te regi serves, patriæque, tuisque,
Grandiaque ætatem ferre trophæa sciant.
Ah ne hostem propius tangas, tangaris ab hoste,
Anxia quam mater, sponsa, sororque velit!
Ah tibi ne ferrum per densa pericla ruenti
Non jam degustet crura, sed intus eat!
Nec facit, ut timeam, nihil hinc se venditet, hostis;
Neve sibi curas imputet ille meas.
O decus, o sæcli iuvenis laus maxima nostri,
Tu mihi curarum, tu mihi causa metus.
Cur meritis sortem exsuperas, virtutibus annos?
Cur tot avos animi nobilitate premis?
Quid juvenem per te sentit se Gallia? quid se
Sanguine cognato rex puer esse virum?
Si generi mores, fortunaque moribus impar;
Ingenio cultus si minor, arsque foret;
Nec tantum auderes, nec staret pectore robur:
Ipsa minore forem Pallas, alumne, metu.
Nunc erit in te uno quæ non jactura timenda?
Quot bona non misere prodigat una dies?

Ergo inhibe remos, moderatius utere ventis,
Sique metu me vis parcere, parce tibi.
Sed quid ago? cur quam nostra impulit æquor in altum,
De mediis revocat cursibus aura ratem?
Pæne meos monitus, & fortia dicta retexo.
Utque minus, quæso, strenuus esse velis.
Cumque bene inceptis invitent omnia laudem,
Dissuasu in pejus jam licet ire meo.
I tamen i contra. cautum est per Gallica fata,
Sollicitet ne quis pectora nostra timor.
Nec minus es rerum prudens, quam fortis, & acer;
Nec magis est frænum, quam tibi calcar, opus.
Omnia prætereunt annos tua; dumque juventa est,
Robore vir, sensu nosceris esse senex.
Vive quidem longum, si vis artesque, decusque
Vivere: si male vis hostibus esse, vale.
Nec, mihi rescribas, opto. Sat nuncius a te
Alter abhinc hostis cæsus, & alter erit.
Lux propera, tibi ne tardæ convicia fiant:
Invidiæ fias ne rea, fama veni.
Idque ita: si nullo læsa est victoria fastu,
Omnis & auctori palma relata Deo.



ELEGIA III.

IN FRANCISCUM SUBLETUM NOIERIUM,

regi Christianissimo a secretioribus mandatis.

Eum jus summum colere sine inhumanitate, prudentiam sine dolo malo.

Barbara, si qua fides, priscis habitavit in annis
  Rusticitas fusa regia tecta coma.
Tunc ibi nec mala fraus, nec erant perjuria, nec quod
  Insidiis tacito vulnus ab hoste venit.
At vis, & feritas, & aperto prælia campo,
  Et Nemesis totos ebria cæde dies:
At scelus omne aderat, nisi quod nox adjuvat atra,
  Vel fera dira suo felle, vel herba suo.
Quippe gerebatur cæcis res nulla venenis,
  Nec metus abdebat, facta nec ulla pudor.
Tale regit vasto imperium Polyphemus in antro:
  Si tamen imperii, quod regat, instar habet.
Nil apud hunc vinclis naturæ, aut legibus æquum:
  Et ratio morem subdita sola gerit.
Exsuperat robur: prudentia deficit. Unum
  Scilicet in tanto corpore lumen erat.
Ast ubi placatis violentia regibus hæsit,
  Sceptraque jam cultus dedidicere feros:
Vis astu mutata rudis: subiere, nocendi
  Quas mille arcanas repperit aula vias.

O quoties, & quos dedit aſſentatio vultus
Fingere? quæ lætis oſcula, quotque genis?
Quid, palpare manu? quid, ſterni corpore toto?
Perdere & in miſeras quid bona verba preces?
Nec livor procul a ſolio, nec quæ nova monſtra
Suſpicio partu, credulitaſque tulit.
Hinc ſectæ, & partes, ac belli furta togæque,
Tantaque nox, ſtygio condita quanta lacu.
Namque Themis terris excedens pallia liquit,
Ad ſummum fugeret cum revocata patrem.
His & ſe proceres ſtudio texere latendi,
Omnis & ars regum diſſimulare fuit.
Sic Ithacæ magnus parvæ moderator Ulyſſes,
Sive domi, ſeu cum terra aliena tenet.
Decepit natas in carmina blanda puellas,
Cautior. eſt Circe victa, doloque dolus.
Fruſtra illi thalamos objecit dia Calypſo:
Fruſtra alias alii, quas valuere, moras.
Ille tamen, pudeat, non bello clarus & armis:
Et, ſi quæ pacis præmia, fraude tulit.
Digerit hæc atque hæc lento dum tempora curſu
Saturnus, faſtis regna notatque ſuis;
Vim regum injuſtam rex aſpicit æquus, & artes:
Non tulit, ac terris talia verba dedit.
Nec, Polypheme, places, nec, ſis licet ultor, Ulyſſe,
Eſte hinc, barbaries, calliditaſque, procul.
At non illud erat crimen, me rege, nec illud:
Aurea non ullum ſæcla tulere nefas.
Ac neque durabit ferri improba longius ætas,
Rurſus & ex auro tempora dicta fluent.
Nota loquor: venit ecce, venit labentibus annis,
Mutata referat qui mea regna vice.

Rex erit is Gallis, eris huic, Sublete, minister.
Dixit; & ad mores sat putat esse bonos.
Ex illo virtus domina regnavit in aula:
Virtutem assidue sors comitata ducem est.
Præbebitque, semel tantis auctoribus usa,
Postmodo successus utraque Diva suos.

ELEGIA IV.

SUPREMÆ PARISIORUM CURIÆ.

Thalia juris dicendi fines gratulatur amplissimos.

GALLIA qua late se pandit, & aurea fulgent
Lilia, jus amplum, summe Senatus, habes.
Judice te dubias gaudent componere lites
Sive suas Ligeris, Sequana sive suas.
Lento Arari quoties Rhodanus male convenit acer,
Ad tua discordes jussa serenat aquas.
Litigat & duris si quando Arvernia alumnis,
Concidit ante tuos jus aditura pedes.
Hoc faciunt qui nunc Morinorum in sedibus hospes,
Et qui de campi nomine nomen habet.
Nec, tradat Latias quamvis Aurelia leges,
Et Biturix: alia vivere lege velint.
Quid te, Iculisma vetus? quid Pictonas, Andegavosq;,
Aut quid Cænomanos, Vindocinosque loquar?
Et quos amplecti longa est mora pluribus, & quos
Excludunt vinctis plectra severa modis.
Blesæ regales, ac frumentaria tellus
Carnutum, & mercis dives, agrique Turo;

Cinctaque centenis regina Lutetia nymphis
Inter & urbanas prima colenda Deas ;
Vos ab adorato petitis consulta senatu,
Summa quibus rerum statque caditque salus.
Ergo aliis supplex provincia bina, vel una,
Vel minor his etiam, tota nec una, venit :
O quibus explicuit se finibus, ample senatus,
Sors tua, & ad laudes area quanta patet ?
Quot cuncti populos, totidem complecteris unus,
Integraque ex geminis partibus una tua est.
Nec mirum, si dimidiam se Gallia præbet,
Inferior meritis Gallia tota tuis.
Quid, qui regnum intra sibi te legere, vel extra,
Sive duces, seu qui, nomina prisca, pares ?
Quid, quæ summotis peregrino gentibus orbe,
Jura secuturis sponte petita dabas ?
Tempore non alio majestas advena regum
Decretis rediit sæpe superba tuis.
Quis scit, an externis tua mox Themis imperet oris,
Tendat & ad titulos ambitiosa novos ?
Certe pulcra tuis adjecta Artesia rebus,
Spem jubet augusti longius ire fori.
Sic habet, o proceres ; vobis acquiritur armis,
Qui melius vestra Belga regatur ope.
Credite : nec fallunt musas ventura, nec ipsæ
Fallimus insignes arte togaque viros.
Plura locuturæ Phœbus mihi, quo ruis ? inquit,
Ah nimium fortis nescia musa tuæ ?
Nec numeris fas est tenuare ingentia parvis :
Nec, nisi justa, probat carmina diva Themis.
Grande pares tollant onus hoc, gestentque Camenæ :
Tu, vel cresce, vel, es quæ pede curta, sile.



ELEGIA V.

NICOLAO BORBONIO,

optimo & poëtæ, & amico.

honorarius tumulus.

O Mihi tot longos tractari, musa, per annos
Desita, jamque procul jussa valere, redi.
Sæpe ego vivorum juravi facta silere:
Sæpe loqui nostris nil, nisi sacra, modis.
Nec mutor: sacer est vates, & mortuus. Huic me
Justa, licet serus, solvere jussit amor.
Ille novem vixit sanctissima cura sororum,
Proh dolor! ille tuum vixit, Apollo, decus.
Magnæ illi Latii reseratæ totius artes,
Haustaque de plenis Attica mella favis.
Dumque graves lingua cantus utraque sonaret,
Callimachum nobis, Virgiliumque dedit.
Longe illi vesanus erat cum matre Cupido,
Luderet obscenis qui mala furta jocis.
Nec niger ullius perstringere nomen adegit
Livor, & immeritam rodere dente cutem.
Sed neque, carminibus quamvis jocus omnis abesset,
Cum pueroque Venus, rustica musa fuit.
Nec nervis caruere sales, nec acumine nervi;
In nullum quamvis strinxerit arma caput.
Ars, dociles te per numeros, venerandaque testor
Per sacra, quid vates non habet ille tuum?
Te patiens operum, & doctis, labor, addite curis
Dic, rogo, quid vates non habet ille tuum?

Aptus, ut inventis primum felicibus ordo,
Dignaque verborum copia rebus erat;
Sedula munditiis, & cultu intenta severo,
Assidue cœptum lima polibat opus.
Incudemque dies & nox tundebat eamdem.
Ah toties vati nox vigilata meo!
Scilicet in studium morbus se verterat acer:
Capta nec ulla oculis, mente nec ulla quies.
Utque frequens corpus partes insomne per omnes,
Versabat tacito sic sua sensa toro.
Nec contentus erat se judice; sæpe minorum
Non fastiditam grandior ursit opem.
Carmina sæpe mihi recitavit inedita coram,
Judicii expertus libera verba mei.
Contra ego me caro committere certus amico
Quid dubitem, aut gratam sollicitare vicem?
Et mea Borbonius Christi mira acta relegit,
Et mihi tot Jobi carmine fleta mala.
Arbiter his, monitorque fuit, censorque libellis:
Nugarum hoc videor vindice habere minus.
Par alii officium, memini, sensere poëtæ,
Et sibi de tanta sedulitate placent,
Gratanturque suas, quas fecerit ille, lituras;
Multaque adhuc simili pagina laude tumet.
Nempe erat is, cui non frustra confidere quisquam,
Judicio mores æquiparante, velit.
Ipse viri candor, procul invidiaque, dolisque;
Quamlibet evaluit demeruisse fidem.
Cujus ita ingenio certans prudentia, ut arti
Par labor, ut junctus cum gravitate lepos.
Ergo profana caput violavit Parca sacratum,
Surdaque divinis cantibus una fuit?

Vivit

Vivit avarus, iners, & luxuriosus, & excors,
Cuique boni non eſt umbra, pilusque viri?
Vivit, doctrinas qui quas ignorat, & odit,
Nec facit ingenuas unius aſſis opes?
Occidit antiſtes claræ celeberrimus artis,
Doctrinæ probitas æmula cujus erat.
Occidit innocuis operata induſtria Muſis,*
Qua ſpecimen nullum Gallia majus habet.
Haud de te, Natura, tamen, pleniſſima cum tu
Bis ſeptem huic dederis vivere luſtra, queror.
Et felix ſat morte ſua eſt, cui deinde tueri
Ereptum patriæ turpia damna ſuæ.
Quod pretium ex ſtudio (ſileantur cetera) honeſtò
Percipit, éque ſuis culta Minerva libris?
Ecquis honos Phœbo? meritis quę digna Camœnis
Præmia? quis vati plauſus, ut ante, datur?
Sarmata nos, Ovidi, quondam tuus hoſtis, & idem,
Ah pudet! in noſtra ſævus adortus humo eſt.
Antraque Ronſardo dilecta, hortoſque nemuſque
Vertere ſacrilegæ ſuſtinuere manus.
Nec tectis, Portæ, tuis ignoſcitur. hoc &
Barbariæ ignotum nomen, & illud erat.
Quin etiam Phœbum circum & ſua templa ſederi
Senſimus, & Muſas pæne perire fame.
Indignoſque ideo calamum convertere in uſus:
Præla, typos linguæ proſtituiſſe malæ.
Felle ſales triſti ſuffundere: crimina chartis
Illinere, & probri, qua licet, omne genus.
Atque incompoſitis ulciſci verſibus hoſtes,
Atque ignava ſtylo bella movere rudi.
Spondeat infauſtis quis jam meliora poëtis,
Et fore, quo debent, quoque fuere loco?

Denique quid speres, temnit si scire Latine,
Dediscit patrio Gallus & ore loqui?
At tu, fortuna dum nos luctamur iniqua,
Nec studia ingratus sublevat ulla favor,
Utere sorte tua, vates divine: beatos
Exige sidereis cantibus usque dies.
Assiduo neque enim sine cantu vivitur istic,
Non aliud cœli fungitur ales opus.
Carminibusque sciunt præbere silentia Divi:
Carminibus pretium dicere scitque Deus.
Cumque, choro immistus Superûm, de numine laudes
Dixeris, humanas adde, juvaque preces.
Ac de me, veteres ubi commendabis amicos,
Ne sile, &, Hic vates, dic, & amicus erat.

ELEGIA VI.

AD CLAVDIVM MEMMIVM AVAVXIVM

GALLICI REGNI ADMINISTRUM, & summum regii ærarii Præfectum.

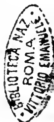
Nulla re carmen, nisi laudibus bene emi.

OMNIA sunt auro, Memmi, venalia. carmen
Excipe. sola bonum laus bene carmen emit.
Nec sibi Odysseam pretio mercetur Vlysses,
Nec paret Iliadem Græcia tota sibi.
Nec sat Cæsarei pensent Æneida nummi;
Conferat immensas victus ut orbis opes.

Quæ cecinit, *Marcellus eris*, tuba mœsta Maronis,
Maxima, sed meritis dona minora tulit.
Ah male, qui Cilicis dixit pretiosa poëtæ,
Prendere quæ volucres scripta, ferasque docent.
Quæque docent, quibus insidiis in retia pisces,
Quo veniant melius flumine, quoque mari.
Fac totidem expensos, fuerint quot carmina, nummos:
Crede mihi, merces non tamen æqua fuit.
Vilis & argenti, vilis præ versibus auri
Copia, & ad numeros æs grave summa levis.
Aonios laus una potest æquare labores.
Nulla, vel hæc Clario laurea digna Deo.
Hanc & felici plus Attica Pallas oliva
Diligit, hanc myrto plus Cytherea sua.
Huic & Mnemosyne cedros divina perennes
Posthabet, & Musæ, matre monente, novem.
Quippe, aliis quæ dat, poscit sibi præmia vates.
Ingenium his opibus, venaque dives eget.
Exercent inter se animi commercia. nil hic
Corporis est: partes mens agit una duas.
Hæc fundit carmen: fundit pro carmine laudes
Hæc eadem, & censu vendit emitque suo.
Adde quod, in nobis vivat cum purior ignis,
Quem Deus, accensis sensibus intus, alat;
Aut Deus, aut natura, Dei quam spiritus afflet:
Hunc prope laus clara ventilat usque face.
Me doctore, dehinc falsum dediscite, Graij,
Neu date vos veris nomina ficta bonis.
Fabula, Parnassus: nugæ, Permessidos unda:
Et nihil est, ales Bellerophontis equus.
Laus volat; & sacris it apertum magna poëtis
Flumina, conspicuos trans juga celsa vehit.

Est edera, est viridis laus circum tempora laurus,
Quodlibet est vatum pectora numen agens.
Nec modo laus homines: rerum movet optima cuncta.
Nec modo laus: species laudis, & umbra movet.
Cernis? habet passam volucris Junonia caudam:
Non cernis? pictum contrahit illa decus.
Dura cavis sessor manibus si pectora plaudit;
Ipse suas laudes, aspice, sentit equus.
Horrescunt cervice jubæ: ferit ungula terram:
Responsat patulis naribus: ore fremit.
Tanguntur pecudes, tanguntur laude volucres.
Delphinas mediis laus sua tangit aquis.
Hanc, fidicen, cantas, gratus quam piscis amavit,
Squamea vecturus cum tibi terga daret.
Quid, pulcram dici cœlo si se audiat alto
Luna, magis noctes luceat illa suas.
Quid, pulcrum dici cœlo si se audiat alto
Titan, det longos, det sine nube dies.
Ipsum adeo cœlum, si vox ea venerit illuc,
Et sese humano senserit ore cani;
Gestiat, & prono resalutans vertice terram.
Inclinet placitis corpora magna sonis:
Inter & esse suis optet multumque, diuque
Laudibus, & plausu jam propiore frui.
Præconemque suum, possit modo, munere donet,
Præbeat &, superos inter & astra, locum.
Sic quoque magnanimos sibi emit laus blanda poëtas,
Gaudet & ingenuo libera Musa lucro.
Scis, Memmi, scis ipse· neque est te doctior alter
Hoc pretium numeris dicere grande novis.
Quamquam, ubi res poscunt, arcæ non parcere nosti
Prodigus: & Musis hac quoque parte places.

Seu pietas, animusque movet cæleſtia gratus
    Numina: ſive aliquid munera laudis habent.
Dicere te verſu vates meliore viciſſim,
    Quantum Phœbeæ vis valet artis, amant.
Tractantem te pacis opus, te ſeria regum,
    Atque aliis clarum dotibus, atque ſuis.
Ut venias Graios inter, Latioſque poëtas
    Arbiter: aſſurgat cœtus uterque tibi.
Utque ſuas faſces ſubmittat voce loquenti
    Roma vetus, ſcriptis plaudat & alma tuis.
Hoc Bavari vates, hoc & dixere Poloni.
    Vox hoſtilis idem, vox peregrina ſonat.
Nec fecunda pares non nutrit Gallia alumnos;
    Hæc valeant doctis qui ceciniſſe modis.
Nos penes & Baldi, tantum faſtidia deſint,
    Et quos cærulea Viſtula fovit aqua.
Longinquiſque licet faveat plus Sequana Muſis
    Invidus, hic; verum quod fateatur, habet.
Ad te, magna Deûm merces, Diva ipſa revertor;
    Quæ celebres tecum tollis ad aſtra viros:
Huc adſis, laus Diva: ſuas ſeu Memmius ædes,
    Seu ſua ſacravit, quod reor, ora tibi:
Qua geminis Themis, & Pitho ſedere labellis;
    Sedit & a vero quæ Dea nomen habet.
Nam dare ſi ſatagit, te qui male poſſidet in ſe;
    Quantalibet fuerit, gratia vilis erit.
Aut tribuit ſi fama loquax, ſi vulgus ineptum;
    Nil tua, ſint quamvis mellea, dona moror.
Nec minus, unde adſis, refert, quam quove locorum;
    Curve, verecundi plena ruboris; eas.
Sis merita, & nunquam ſis affectata: placebis.
    Te duplici hac ad me lege venire velim.



O quoties, & quos dedit assentatio vultus
Fingere? quæ lætis oscula, quotque genis?
Quid, palpare manu? quid, sterni corpore toto?
Perdere & in miseras quid bona verba preces?
Nec livor procul a solio, nec quæ nova monstra
Suspicio partu, credulitasque tulit.
Hinc sectæ, & partes, ac belli furta togæque,
Tantaque nox, stygio condita quanta lacu.
Namque Themis terris excedens pallia liquit,
Ad summum fugeret cum revocata patrem.
His & se proceres studio texere latendi,
Omnis & ars regum dissimulare fuit.
Sic Ithacæ magnus parvæ moderator Ulysses,
Sive domi, seu cum terra aliena tenet.
Decepit natas in carmina blanda puellas,
Cautior. est Circe victa, doloque dolus.
Frustra illi thalamos objecit dia Calypso:
Frustra alias alii, quas valuere, moras.
Ille tamen, pudeat, non bello clarus & armis:
Et, si quæ pacis præmia, fraude tulit.
Digerit hæc atque hæc lento dum tempora cursu
Saturnus, fastis regna notatque suis;
Vim regum injustam rex aspicit æquus, & artes:
Non tulit, ac terris talia verba dedit.
Nec, Polypheme, places, nec, sis licet ultor, Ulysse.
Este hinc, barbaries, calliditasque, procul.
At non illud erat crimen, me rege, nec illud:
Aurea non ullum sæcla tulere nefas.
Ac neque durabit ferri improba longius ætas,
Rursus & ex auro tempora dicta fluent.
Nota loquor: venit ecce, venit labentibus annis,
Mutata referat qui mea regna vice.

erit is Gallis, eris huic, Sublete, minister.
Dixit; & ad mores sat putat esse bonos.
lo virtus domina regnavit in aula:
Virtutem assidue fors comitata ducem est.
ebitque, semel tantis auctoribus usa,
Postmodo successus utraque Diva suos.

ELEGIA IV.

PREMÆ PARISIORUM CURIÆ.

'halia juris dicendi fines gratulatur amplissimos.

.LLIA qua late se pandit, & aurea fulgent
Lilia, jus amplum, summe Senatus, habes.
te dubias gaudent componere lites
Sive suas Ligeris, Sequana sive suas.
Arari quoties Rhodanus male convenit acer,
Ad tua discordes jussa serenat aquas.
& duris si quando Arvernia alumnis,
Concidit ante tuos jus aditura pedes.
ciunt qui nunc Morinorum in sedibus hospes,
:t qui de campi nomine nomen habet.
:radat Latias quamvis Aurelia leges,
t Biturix: alia vivere lege velint.
, Iculisma vetus? quid Pictonas, Andegavosq;,
ut quid Cænomanos, Vindocinosque loquar?
amplecti longa est mora pluribus, & quos
xcludunt vinctis plectra severa modis.
'gales, ac frumentaria tellus
arnutum, & mercis dives, agrique Turo;

Cinctaque centenis regina Lutetia nymphis
Inter & urbanas prima colenda Deas;
Vos ab adorato petitis consulta senatu,
Summa quibus rerum starque caditque salus.
Ergo aliis supplex provincia bina, vel una,
Vel minor his etiam, tota nec una, venit:
O quibus explicuit se finibus, ample senatus,
Sors tua, & ad laudes area quanta patet?
Quot cuncti populos, totidem complecteris unus,
Integraque ex geminis partibus una tua est.
Nec mirum, si dimidiam se Gallia præbet,
Inferior meritis Gallia tota tuis.
Quid, qui regnum intra sibi te legere, vel extra,
Sive duces, seu qui, nomina prisca, pares?
Quid, quæ summotis peregrino gentibus orbe,
Jura secuturis sponte petita dabas?
Tempore non alio majestas advena regum
Decretis rediit sæpe superba tuis.
Quis scit, an externis tua mox Themis imperet oris,
Tendat & ad titulos ambitiosa novos?
Certe pulcra tuis adjecta Artesia rebus,
Spem jubet augusti longius ire fori.
Sic habet, o proceres; vobis acquiritur armis,
Qui melius vestra Belga regatur ope.
Credite: nec fallunt musas ventura; nec ipsæ
Fallimus insignes arte togaque viros.
Plura locuturæ Phœbus mihi, quo ruis? inquit,
Ah nimium sortis nescia musa tuæ?
Nec numeris fas est tenuare ingentia parvis:
Nec, nisi justa, probat carmina diva Themis.
Grande pares tollant onus hoc, gestentque Camenæ:
Tu, vel cresce, vel, es quæ pede curta, sile.



ELEGIA V.

ICOLAO BORBONIO,

optimo & poëtæ, & amico.

honorarius tumulus.

) Mihi tot longos tractari, musa, per annos
Desita, jamque procul jussa valere, redi.
e ego vivorum juravi facta silere:
Sæpe loqui nostris nil, nisi sacra, modis.
mutor: sacer est vates, & mortuus. Huic me
Justa, licet serus, solvere jussit amor.
novem vixit sanctissima cura sororum,
Proh dolor! ille tuum vixit, Apollo, decus.
næ illi Latii reseratæ totius artes,
Haustaque de plenis Attica mella favis.
ıque graves lingua cantus utraque sonaret,
Callimachum nobis, Virgiliumque dedit.
;e illi vesanus erat cum matre Cupido,
Luderet obscenis qui mala furta jocis.
niger ullius perstringere nomen adegit
Livor, & immeritam rodere dente cutem.
ıcque, carminibus quamvis jocus omnis abesset,
Cum pueroque Venus, rustica musa fuit.
nervis caruere sales, nec acumine nervi;
In nullum quamvis strinxerit arma caput.
dociles te per numeros, venerandaque testor
Per sacra, quid vates non habet ille tuum?
ıtiens operum, & doctis, labor, addite curis
Dic, rogo, quid vates non habet ille tuum?

Aptus, ut inventis primum felicibus ordo,
Dignaque verborum copia rebus erat;
Sedula munditiis, & cultu intenta severo,
Assidue cœptum lima polibat opus.
Incudemque dies & nox tundebat eamdem.
Ah toties vati nox vigilata meo!
Scilicet in studium morbus se verterat acer:
Capta nec ulla oculis, mente nec ulla quies.
Utque frequens corpus partes insomne per omnes,
Versabat tacito sic sua sensa toro.
Nec contentus erat se judice; sæpe minorum
Non fastiditam grandior ursit opem.
Carmina sæpe mihi recitavit inedita coram,
Judicii expertus libera verba mei.
Contra ego me caro committere certus amico
Quid dubitem, aut gratam sollicitare vicem?
Et mea Borbonius Christi mira acta relegit,
Et mihi tot Jobi carmine fleta mala.
Arbiter his, monitorque fuit, censorque libellis:
Nugarum hoc videor vindice habere minus.
Par alii officium, memini, sensere poëtæ,
Et sibi de tanta sedulitate placent,
Gratanturque suas, quas fecerit ille, lituras;
Multaque adhuc simili pagina laude tumet.
Nempe erat is, cui non frustra confidere quisquam,
Judicio mores æquiparante, velit.
Ipse viri candor, procul invidiaque, dolisque;
Quamlibet evaluit demeruisse fidem.
Cujus ita ingenio certans prudentia, ut arti
Par labor, ut junctus cum gravitate lepos.
Ergo profana caput violavit Parca sacratum,
Surdaque divinis cantibus una fuit?

Vivit

it avarus, iners, & luxuriosus, & excors,
Cuique boni non est umbra, pilusque viri?
it, doctrinas qui quas ignorat, & odit,
Nec facit ingenuas unius assis opes?
cidit antistes claræ celeberrimus artis,
Doctrinæ probitas æmula cujus erat.
cidit innocuis operata industria Musis,*
Qua specimen nullum Gallia majus habet.
id de te, Natura, tamen, plenissima cum tu
Bis septem huic dederis vivere lustra, queror.
elix sat morte sua est, cui deinde tueri
Ereptum patriæ turpia damna suæ.
od pretium ex studio (sileantur cetera) honesto
Percipit, éque suis culta Minerva libris?
uis honos Phœbo? meritis quę digna Camœnis
Præmia? quis vati plausus, ut ante, datur?
nata nos, Ovidi, quondam tuus hostis, & idem,
Ah pudet! in nostra sævus adortus humo est.
raque Ronsardo dilecta, hortosque nemusque
Vertere sacrilegæ sustinuere manus.
tectis, Portæ, tuis ignoscitur. hoc &
Barbariæ ignotum nomen, & illud erat.
i etiam Phœbum circum & sua templa sederi
Sensimus, & Musas pæne perire fame.
gnosque ideo calamum convertere in usus:
Præla, typos linguæ prostituisse malæ.
sales tristi suffundere: crimina chartis
Illinere, & probri, qua licet, omne genus.
ie incompositis ulcisci versibus hostes,
Atque ignava stylo bella movere rudi.
deat infaustis quis jam meliora poëtis,
Et fore, quo debent, quoque fuere loco?

Denique quid ſperes, temnit ſi ſcire Latine,
Dediſcit patrio Gallus & ore loqui?
At tu, fortuna dum nos luctamur iniqua,
Nec ſtudia ingratus ſublevat ulla favor,
Utere ſorte tua, vates divine: beatos
Exige ſidereis cantibus uſque dies.
Aſſiduo neque enim ſine cantu vivitur iſtic,
Non aliud cœli fungitur ales opus.
Carminibuſque ſciunt præbere ſilentia Divi:
Carminibus pretium dicere ſcitque Deus.
Cumque, choro immiſtus Superûm, de numine laudes
Dixeris, humanas adde, juvaque preces.
Ac de me, veteres ubi commendabis amicos,
Ne ſile, &, Hic vates, dic, & amicus erat.

ELEGIA VI.

AD CLAVDIVM

MEMMIVM AVAVXIVM

GALLICI REGNI ADMINISTRUM, & ſummum regii ærarii Præfectum.

Nulla re carmen, niſi laudibus bene emi.

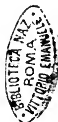
OMNIA ſunt auro, Memmi, venalia. carmen
Excipe. ſola bonum laus bene carmen emit.
Nec ſibi Odyſſeam pretio mercetur Vlyſſes,
Nec paret Iliadem Græcia tota ſibi.
Nec ſat Cæſarei penſent Æneida nummi;
Conferat immenſas victus ut orbis opes.

ue cecinit, *Marcellus eris*, tuba mœsta Maronis,
Maxima, sed meritis dona minora tulit.
male, qui Cilicis dixit pretiosa poëtæ,
Prendere quæ volucres scripta, ferasque docent.
æque docent, quibus insidiis in retia pisces,
Quo veniant melius flumine, quoque mari.
totidem expensos, fuerint quot carmina, nummos:
Crede mihi, merces non tamen æqua fuit.
is & argenti, vilis præ versibus auri
Copia, & ad numeros æs grave summa levis.
nos laus una potest æquare labores.
Nulla, vel hæc Clario laurea digna Deo.
ıc & felici plus Attica Pallas oliva
Diligit, hanc myrto plus Cytherea sua.
c & Mnemosyne cedros divina perennes
Posthabet, & Musæ, matre monente, novem.
ppe, aliis quæ dat, poscit sibi præmia vates.
Ingenium his opibus, venaque dives eget.
cent inter se animi commercia. nil hic
Corporis est: partes mens agit una duas.
fundit carmen: fundit pro carmine laudes
Hæc eadem, & censu vendit emitque suo.
e quod, in nobis vivat cum purior ignis,
Quem Deus, accensis sensibus intus, alat;
Deus, aut natura, Dei quam spiritus afflet:
Hunc prope laus clara ventilat usque face.
loctore, dehinc falsum dediscite, Graij,
Neu date vos veris nomina ficta bonis.
la, Parnassus: nugæ, Permessidos unda:
Et nihil est, ales Bellerophontis equus.
volat; & sacris it apertum magna poëtis
Flumina, conspicuos trans juga celsa vehit.

B ij

Eſt edera, eſt viridis laus circum tempora laurus,
Quodlibet eſt vatum pectora numen agens.
Necmodo laus homines: rerum movet optima cuncta.
Nec modo laus: ſpecies laudis, & umbra movet.
Cernis? habet paſſam volucris Junonia caudam:
Non cernis? pictum contrahit illa decus.
Dura cavis ſeſſor manibus ſi pectora plaudit;
Ipſe ſuas laudes, aſpice, ſentit equus.
Horreſcunt cervice jubæ: ferit ungula terram:
Reſponſat patulis naribus: ore fremit.
Tanguntur pecudes, tanguntur laude volucres.
Delphinas mediis laus ſua tangit aquis.
Hanc, fidicen, cantas, gratus quam piſcis amavit,
Squamea vecturus cum tibi terga daret.
Quid, pulcram dici cœlo ſi ſe audiat alto
Luna, magis noctes luceat illa ſuas.
Quid, pulcrum dici cœlo ſi ſe audiat alto
Titan, det longos, det ſine nube dies.
Ipſum adeo cœlum, ſi vox ea venerit illuc,
Et ſeſe humano ſenſerit ore cani;
Geſtiat, & prono reſalutans vertice terram.
Inclinet placitis corpora magna ſonis:
Inter & eſſe ſuis optet multumque, diuque
Laudibus, & plauſu jam propiore frui.
Præconemque ſuum, poſſit modo, munere donet,
Præbeat &, ſuperos inter & aſtra, locum.
Sic quoque magnanimos ſibi emit laus blanda poëtas,
Gaudet & ingenuo libera Muſa lucro.
Scis, Memmi, ſcis ipſe: neque eſt te doctior alter
Hoc pretium numeris dicere grande novis.
Quamquam, ubi res poſcunt, arcæ non parcere noſti
Prodigus: & Muſis hac quoque parte places.

u pietas, animusque movet cæleſtia gratus
 Numina: ſive aliquid munera laudis habent.
icere te verſu vates meliore viciſſim,
 Quantum Phœbeæ vis valet artis, amant:
actantem te pacis opus, te ſeria regum,
 Atque aliis clarum dotibus, atque ſuis.
venias Graios inter, Latioſque poetas
 Arbiter: aſſurgat cœtus uterque tibi.
que ſuas faſces ſubmittat voce loquenti
 Roma vetus, ſcriptis plaudat & alma tuis.
ɔc Bavari vates, hoc & dixere Poloni.
 Vox hoſtilis idem, vox peregrina ſonat.
c fecunda pares non nutrit Gallia alumnos;
 Hæc valeant doctis qui ceciniſſe modis.
ıs penes & Baldi, tantum faſtidia deſint,
 Et quos cærulea Viſtula fovit aqua.
nginquiſque licet faveat plus Sequana Muſis
 Invidus, hic, verum quod fateatur, habet.
te, magna Deûm merces, Diva ipſa revertor;
 Quæ celebres tecum tollis ad aſtra viros.
c adſis, laus Diva: ſuas ſeu Memmius ædes,
 Seu ſua ſacravit, quod reor, ora tibi:
a geminis Themis, & Pitho ſedere labellis;
 Sedit & a vero quæ Dea nomen habet.
m dare ſi ſatagit, te qui male poſſidet in ſe;
 Quantalibet fuerit, gratia vilis erit.
t tribuit ſi fama loquax, ſi vulgus ineptum;
 Nil tua, ſint quamvis mellea, dona moror.
c minus, unde adſis, refert, quam quove locorum,
 Curve, verecundi plena ruboris, eas.
merita, & nunquam ſis affectata: placebis.
 Te duplici hac ad me lege venire velim.



ELEGIA VII.

EIVSDEM CLAVDII MEMMII AVAVXII FVNVS POLITICE DVCIT.

Galli, Germani, Poloni, Sueci, Dani, Veneti concelebrant: cui Poëta epitaphium adjungit.

ERGO damus vates decus immortale canendo,
Musaque facta mori grandia laude vetat:
Nec tamen heroum producere tempora vitæ
Possumus, aut minima sistere fata mora.
Non Helicon ægris, Pindus non educat herbas:
Pegaseæ ad morbos non facit humor aquæ.
Credita quæ clausis animas excire sepulcris,
Haud satis in Parcas carmina juris habent.
Ah Phœbo dilecte jaces, dilecte Camœnis!
Nec servare Deus, nec potuere Deæ!
Stares nunc etiam nos inter vivus, AVAUXI,
Si vis, quæ vatum debuit esse, foret.
Quamquam ea non solos tristissima fata poëtas
Tangunt. est patriæ publicus iste dolor.
De nihilo non est, altas quod Sequana ripas
Exiit, uberibus plenior amnis aquis;
Quodque madet nimio jam dudum Gallia ab imbre:
Non tenuit lacrymas illa, nec ille suas.
Externis & erunt populis hæc damna dolori,
Planget & ad nostros ultima terra modos.

ſe ſuam cladem prope totus ſentiet orbis,
Convenietque frequens, inferiaſque dabit.
ce venit paſſis Germania fœda capillis,
Ore dat & gemitus non ſimulante pios.
ira fides, inquit; Galli prudentia mira:
Otia ſunt hujus dulcia noſtra labor.
n Veneti, candor fuit, aiunt, dignus amari:
Jam Dani, placuit Gallicus iſte lepos.
c quoque, juncta diu nobis ſocialibus armis
Suecia, pars noſtri fida doloris, adeſt.
ıromatæ pompa mœſti gradiuntur eadem,
Hei mihi, non quales vidimus ante viros:
m lætos ageret per compita noſtra triumphos,
Auro conſpicuus divite, multus eques.
t celebrant funus proceres. At ducit, & ante
Fletibus it tepidos Nympha rigata ſinus:
›eriis quæ Nympha præeſt, & civibus: illi
Nomen ab hac aptum Græcia voce dedit.
t ſit firma licet, rapto turbatur alumno
Anxia, conſiliis deficiturque ſuis.
s quota, MEMMIADÆ, veſtra eſt in funere tanto,
Cujus ad exequias Gallia tota venit,
ui dant operam diverſo ex orbe profecti,
Concordes querulis Diique, Deæque ſonis?
ores patruo tamen amiſiſtis in uno:
Retulerat veſtræ maxima quæque domus,
utes, celſis animos & honoribus æquos,
Fecundaſque artes, ingeniumque capax.
cipue amplexus prono ſtudioſa favore eſt
Pectora, cultores, docta Minerva, tuos.
nus, in cœtu quem clarus AVAUXIUS iſto,
Ipſe caput cœtus, annumeraret, eram.

Ergo, ſive tibi vates ſum viſus, AVAUXI,
Atque aliquid nugas es ratus eſſe meas;
Seu decurſa mihi pede liberiore probaſti,
Et placuit Pitho quantulacumque mea:
Juſta tuo orator tulerim cum dona ſepulcro;
Noſtra Thalia ſuum jungat oportet opus,
Ac, tua celavit quæ rara modeſtia quondam,
Suppleat, & verbis ipſe loquare meis.
Heus aliquis, marmor date purum, carmen & auro
Scribite, poſteritas quod diuturna legat.

EPITAPHIVM.

ILLE ego, qui cenſus vici virtute paternos,
Vici & honoratæ munera cuncta togæ,
Deque meo magnus, nullique ſecundus avorum,
Fortunæ potui qui faber eſſe meæ.
Nunc jaceo, pacis toties & ſuaſor, & actor:
Nunc fit, credo equidem, noſter oliva cinis.
Surgit humo felix arbos: hinc omine læto
Pendebunt mutæ, Martia ſigna, tubæ.
Me patria & civis, longinquus & advena amavit,
Et cuicumque odio non fuit ipſa quies.
Quo minus eſt dubium, quin hic conſentiat hoſtis,
Et mihi, quod mea gens, rite precetur idem:
Poſtque meos ſacra Manes quam ſparſerit unda,
Sit, dicat Gallus, pax tibi, dicat Iber.



ELEGIA VIII.

ICOLAO FVQVETIO
EGIO IN SVPREMO SENATV
PROCVRATORI,
ET SVMMO
LLICI ÆRARII PRÆFECTO;

Francisci, maximi natu Filii,
iondum quadrimi, immaturum
interitum.

xcellentes præter modum pueros fere non esse vitales.

S T verum? ſtolidi nec fallit opinio vulgi?
Nec ſemper timidæ vana loquuntur anus?
det: ingenio nimium puer eminet alto.
Occidet: ingenii vitaque luxque brevis.
præſago populi verſantur in ore,
Heu nimis eventu vera fatenda ſuo!
et egregiis data lex duriſſima rebus,
Finem habeant primo tempore quæque ſuum.
e, quæ purum violæ jaculantur odorem:
Unicus his ætas maxima menſis erit.
ue recens natæ pallent cito morte futuræ
Seu friget, teneras, ſeu calet aura, necat.

Nec ſpatio vivunt flores majore roſarum :
    Certet in his quamvis junctus odore color.
Vere novo cantat (cantu quid dulcius illo eſt ?)
    Luſcinia, æſtivos mox tacitura dies.
Inde ſub extremum vitam, puto, finiet æſtum :
    Finiet, & vivam nulla videbit hiems.
Te quoque, blande puer, mors ævi in limine primo,
    Quamlibet eximium, barbara falce petit.
Non fuit invidiæ corpuſque, animuſque ferendæ.
    Uſque adeo gemina dote valere nocet.
Nondum pubertas plenis advenerat annis,
    Lanugo teneras veſtieratque genas.
Non ætas ea, qua ſolitus dignoſcere primum,
    Ipſe ſui compos faſque nefaſque puer.
Annis adde tribus ſeptenos ordine menſes :
    Pro dolor ! ætatis ſumma erat iſta tuæ.
At mihi te, qua ſpecto animo, qua corpore cumque,
    Sæpe probant juvenem plurima, ſæpe virum.
Quæ non infantis majora ætate fuerunt ?
    Vix oculi faciant, res ſibi & ipſa fidem.
Forma ſine arte decens, matriſque ſimillima formæ,
    Candida, cum modico miſta rubore, nitet.
Cernis, ut invitet diducto baſia rictu
    Os minimum, & preſſis detque feratque labris?
En cervix, facileſque comæ, vittæque comarum.
    Sic ſe, ſic humeros, ſic tulit ille manus.
Non aliam virgo ſpeciem ſibi nubilis optet :
    Non aliam natæ mater ineſſe ſuæ.
Sed nil forma movet (quid enim minus utile tanta eſt
    In puero ?) quamvis hæc quoque tanta movet.
Clara animi facies, & pulcro pulcrior ore,
    Quas habet illecebras cognita, quaſque faces ?

mihi, quam vultu puer hic fit amabilis iſto,
Et ſuperat longe ſeque, pareſque ſuos!
emel aut oculis rem quamque, aut auribus hauſit;
Credes? hoc puero condidiciſſe fuit.
n etiam ingenium felix nova ſenſa loquenti
Suggerit, & nulli dicta, vel acta prius.
le puer doctus? traxit quo fonte? quis auctor?
Dixit, & obſtupuit conſcia ſæpe domus.
d quod is ingenio quantum bonus, indole tantum
Magnanima, & morum nobilitate placet?
s non blanditias & notis dixit amicis,
Et fecit? quæ non oſcula cuique dedit?
n, iram ſi quis ſimulaverat arte jocoſam,
Lenibat veris pectora ficta modis.
aque miſcebat pluſquam pro tempore ſalſa:
Dicta, ubi ſimplicibus nil puerile jocis.
uoties, tantæ ſtupefactus imagine laudis,
Hic aliquis, tempus per breve vivet, ait?
e diem matura, licet ſapor optimus illis,
Integra non præſtes, ſalvaque poma diu.
nanus celeres vel in arbore tacta ſequuntur:
Vel temere, & nullo ſuccutiente, cadunt.
ego; namque pii vates ventura videmus
Certius, & nobis non leve numen ineſt;
vivet, monui: nimis hic ardenter amatur.
Vix eſt, ut nimius non ſua perdat amor.
vivet ſoboles, quo vivere dignior, inquam:
Quæ victura, minus ſi meruiſſet, erat
patruus, fato mors quem cita merſit acerbo.
Cur? quia ſpem de ſe, clarus & ipſe, dabat.
nio [illegible]di poſt ſe cum linqueret omnes,
Nullum deinde bonis artibus iſſe parem.

De te, FUCQUETI, quid non timuere parentes?
Quæ non pro puero vota precesque suo?
Ingenio nati nimio metuebat uterque:
Ingenium nati cura utriusque fuit.
Ponebas primos studiis in mitibus annos,
Sum memor, & Clarii gloria montis eras:
Hic quoque te Sophiæ nodi tenuere, tuoque
Gordius Æmathium sensit in ore ducem.
Quantus eras, a mente vigor, non corpore venit:
Robore mens vasto, debile corpus erat.
Tum neque per vires sat respondere labori,
Nec poteras animo sufficere ipse tuo.
Et graciles artus, habitusque tenerrimus oris;
Parvaque vox justo non caruere metu.
Durasti tamen hinc ad tempora plena superstes;
Publica servavit quem sibi jure salus.
Servet & o longum, quantumque merebere de se;
Servet, & officiis grata sit illa tuis.
At non heu! nato fugientes contigit annos
Prendere, & ad patriæ commoda ferre suæ.
Non bona nancisci, sedesque implere paternas,
Non gemino clarum tollere honore caput.
Emoritur, vix egressus trieteride prima,
Et fati, mirum, præscius ipse sui.
Sæpe suburbano nutrix gestavit in horto:
Fessa suum nuper rejiciebat onus.
Immo age fer, nutrix: postremum hac ibitur, inquit:
Non ero dehinc ulnis sarcina dura tuis.
Sic fuit: optatæ vates certissimus urbi
Redditur: hinc domino villa fit orba suo.
Ecce aliud, quo non ullum divinius, omen:
Somnia cum febri non nisi læta videt.

am siderea festivus inambulat aula:
Et jam cælituum cum grege serta legit.
ique per dulcem caperet quæ gaudia somnum,
Astra, polus, numen gaudia semper erant.
o brevi moriens post tempore, clamat: adestis,
Cerno ego vos, Superi, quoque vocatis, eo.
erat: & mala mors, seu somnus clauserit ora;
Ultima tum puero voxque, sonusque fuit.
ater has durus spes non suspiret ademptas?
Et lacrymis mater parcat avara suis?
n alter tacite, non dicat & altera secum?
Primus hic est nostri fructus, amorque tori.
cte puer, cum sis felix, ubicumque locorum es;
Ex te ne possit quis miser esse, veta.
ne tuis totos, adiment quos tempora, luctus,
Sin minus, ex aliqua parte repente leva.
te, si quid id est, doluisse dolore tuorum:
Dic te respectu nil doluisse tui.
ı situs hic infans, affirmo; nullum ego sensi
Morte, parens nisi quod flevit uterque, malum.
te jam lacrymas, vult natus, sistite vestras:
Ultimaque exstincto dona, sed apta, date.
nihil aut sertis, quæ fecerit humida fletus,
Aut est unguentis ad sacra busta, loci.
ra tegit minimam; gaudet pars optima cœlo,
Lætitiæ plaudi quæ cupit usque suæ.
olvitque odiis fatum puer, invidiaque
Exonerat superos, qui rapuere, Deos.
ɔ pone, pater, lugubria non bene sumpta.
Sit quam veste procul, tam tibi mente dolor.
i forte licet, sed non licet, optima mater,
Candida pro pulla sumito vela toga.

Quod licet, ac satis est, taciti gaudete parentes;
Hanc vestram nulli non doluisse vicem.
Cetera tu felix domus, hoc defungere casu,
Impendent rebus si qua sinistra bonis.
Atque aliquo si quis placandus funere livor,
Hostia placarit sanguine parva pio.
Dii faciant, nil deinde fleas, jacturaque tandem
Sit puer annorum maxima vestra trium.

Semper de illius (*Alfii Flavi*) ingenio Cestius & prædicavit & timuit. Aiebat tam immature magnum ingenium non esse vitale.

SENECA *lib.* I. *controv.* I.

Observatum fere est, celerius occidere festinatam maturitatem; & esse nescio quam, quæ spes tantas decerpat, invidiam: ne videlicet ultra, quam homini datum est, nostra provehantur.

QUINTIL. *lib. vj. Inst. Orat. in proœmio.*

Immodicis brevis est ætas, & rara senectus.
Quidquid amas, cupias non placuisse nimis.

MARTIALIS *lib. vj. epigram.* 29.

ELEGIA IX.

ıCOBI SIRMONDI E SOCIETATE JESU LONGÆVITAS.

d perpetuam Viri de Literis, de Gallia, deque tora re Christiana benemeriti memoriam.

ﾐTE procul fletus oculis, atque ore querelæ,
Planctus & e tunso pectore nullus eat.
ıt exequiis prope mors, & morbus ab istis,
Atque habet hic minimum Parca severa loci.
eque vi lenta nunc, aut languore dolendum;
Nil neque vi subita venit, & ante diem.
:et annorum & vitæ sunt omnia plena:
Pars ævi meritis nec vacat ulla suis.
›lerat bis lustra novem Sirmondus, & annos
Addiderat, cumuli jam vice, pęne duos.
amen hinc pes tardus erat, non curva senecta,
Non partes sensus deseruere suas.
ïc auris hebes, nec sic os vocis egenum,
Jt non illa suum præstet, & illud, opus.
ıa in officio, nunquam non certa, fuere:
'ot, toties, longis lumina fixa libris.
:nem capitis reverentia prodidit albi:
ıb solis ætas conspicienda comis.

Etsi canities animi, non corporis index.
Iste fuit sophiæ vultus, & iste color.
Quin morbo, dum vita stetit, modò languit uno:
Tu semel affectum, lectule parve, tenes.
Nec minus ipsa suas mens sana in corpore sano,
Supremum, peragit, tempus ad usque, vices.
Æqua sibi imparibus prudentia constat in annis,
Et manet ingenii, qui fuit ante, vigor.
Ætatis non ulla potens dispendia sentit
Eloquium, dulci nec fluit ore minus.
At magnum prius eloquium dulci ore fluebat:
Sensus erat prudens, ingeniumque sagax.
I, mala credulitas: obliuio nigra, facesse:
Nil tibi cum docto est, nil tibi cumque sene.
Mens meminit, quæcumque semel percepit: & usu
Condidicit longo tardior esse fides.
Dimicuere duæ pulcro certamine Nymphæ,
Utraque certa comes, certior utra foret.
Prospera dum vegetos artus præbebat Hygia,
Mens bona judicii vimque, aciemque dedit.
Sed bona mens victrix:ægrum comitata jacentem est.
Victa retro morbi cessit Hygia metu.
Hactenus extento duravit vividus ævo:
Is fuit: hæc facies corporis; hæc animi.
Quid si sacra suum venerabitur ossa sepulcrum,
Et metuet longo terra nocere situ?
Corpus & ætatem feret, integrumque superstes
Haud erit exigua postmodo parte cinis?
Certe anima in cœlum pennis volat apta decoris,
Vincet & humanos, quotquot iere, dies.
Est, magni solium juxta venerabile patris,
Clara per effectus Diva Juventa bonos.

Huic,

, ubi quis fato superas evectus ad oras,
Ætheriæ subiit limina prima domus;
tas animis vicino a corpore sordes
Est labor. & senium pellere cura grave:
novos tersis annos inducere rugis.
Inde decens habitus mentibus, inde nitor.
enem prensum, factumque hac arte recentem,
Judicis ante pedes sistit, & ora Dei.
odum discit meritorum, & præmia taxat,
Perpetuos cœtus, perpetuamque domum.
nora, sacrorum SIRMONDUS ad atria patrum,
Certum, divina sub duce, tendit iter.
loco facies, quem si tueare propinquum,
Plenius hic, possis dicere, numen inest.
at. Agnoscunt proceres doctique piique,
Et medium denso constituêre choro.
us Arvernis Præsul Sidonius ingens,
Additus Aureliis & Theodulphus agris.
. Ticinum, tibi curam impendit eandem
Providus antistes, quique, Vienna tibi.
b avo ductum est, a nodo nomen & illi
usonium: patrio Gallus uterque solo.
e gregem pastor Remēsem Hincmarus agebat,
Quique Moguntinas Maurus agebat oves.
lusque, Petrusque, dedit cui Cella vocari,
Radbertusque, choris tres tribus ante duces.
præterea, dura sed voce, sonoque,
ix habiles dici carmine, Musa, tuo.
ue sacris olim de rebus habentes
Concilium Franci, nomina magna, viri,
liosque inter, primęvum robur adeptos,
criptores, scriptis te reparante tuis,

Innocuos, SIRMONDE, dies, & libera morbo,
    Tristibus & curis, tempora lætus agis.
Hic nullâ tibi longævo licet esse senectâ,
    Mortis & excluso ducere fata metu.
Nec jam augere tuos nostris optabimus annos:
    Optati nuper summa erat ista mei.
O pater! o usu multum mihi cognite denso!
    O & dilectum bis tria lustra caput!
Te quoties didici doctore, quid alma vetustas,
    Et sacra quid vellent, quidque profana sibi?
In nummis quoties ævum tecum omne relegi,
    Et quot Roma duces, Græcia quotque tulit?
Nec mihi, Francorum qui jura, vel acta referret,
    In terris auctor certior ullus erat.
Vincta tibi interdum recitavi, sępe soluta,
    Quę meus informi cuderat arte labor.
Nec mihi sedulitas unquam tua blanda negavit,
    Seu peterem audiri plurima, sive legi.
Sæpe & eras monitor dulcis, censorque benignus,
    Dicere sique licet, sępe probator eras.
Non ego pangebam, te judice, carmen ineptum,
    Musa videbatur nec tibi nostra rudis.
Et quę scribebam, scribebam verba decenter,
    Essent quę numeris verba soluta suis.
Ergo meis talem gereres cum rebus amicum,
    Qualis vel nobis nemo, vel alter adest;
Cumque tibi officiis devinctus grandibus essem,
    Spes neque solvendi nominis ulla foret:
Quod poteram, nostris vitam tibi crescere ab annis
    Orabam, & longos longius ire dies.
Fallor? an impensa diuturnus vixeris ista,
    Audierintque pias numina grata preces,

Ac tibi contigerit, Parcis subscribere jussis,
Pacta meo vili sanguine, longa salus?
Quominus id votis nunc, ut prius, omnibus optem,
Efficitur vestri conditione loci.
Talia nec curas, ęterna sorte beatus:
Nec vitę alterius tam levis urit amor.
Hic tamen inveni, te quatenus ipse perennem
Efficiam, & manes qua morer arte tuos:
Quoque modo nostris, licet absens, sensibus adstes,
Et mihi parte tui sis meliore super.
Sic faciam: nobis a te quæcumque relicta
Virtutum memori pignora corde colam:
Quamque diu vivam, vivent. Infixa medullis
Semper erit nostris mentis imago piæ.
Excidet ingenuus non ullo tempore candor,
Et sermo, & doctis seria mista jocis.
Sępe animo repetam: Sic ille humana ferebat;
Sic veniam læsus, sic benefacta dabat.
Nec mores rigidos in se, & peccare timentes,
Nec cor in cunctos mite, perire sinam.
Hæc ego. namque alii recolent sat clara reperta
Ingenii, aut cultu prisca refecta novo:
Totaque in has laudes præsens consentiet ætas:
Hoc decus a sera posteritate feres.
Nunc, ne quando oculis pereas, vel corpore nostris,
Effigiem referet picta tabella tuam.
In medio placida stabis qua fronte fuisti,
Quaque pudor cerni, si videatur, amet.
Hinc doctrina latus, facundia proteget illinc.
Relligio vittæ cinget honore caput.
Circum aderunt, quorum in lucem monimenta dedisti,
Jamdudum media nocte sepulta Patres.

Adjiciam titulum: *Lux istis fulget ab isto*;
Ducta mea scribet quem tua penna manu.
Scribet: & in nullos, posthac sacra, serviet usus;
Hanc operam domino denique functa suo.
Æternum æternæ pendebit fixa tabellæ:
Fiet cum fama sic anus ipsa tua.

ELEGIA X.

PETRO PUTEANO,

REGIÆ BIBLIOTHECÆ CUSTODI AC PRÆSIDI, LITERATORUM ERGA LITERATOS OFFICIOSISSIMO.

Justa funeris ubique & omni genere scriptorum, merito fieri.

Ad Jacobum Puteanum Fratrem.

QUÆ fratri monumenta tuo, JACOBE, peregi,
Perlege, sed siccis perlege pauca genis.
Non ego vos nostro sejungam carmine fratres,
Copula quos potior sanguine junxit amor.
Complexus meritis terrarum ingentibus orbem,
Angusta situs est hic Puteanus homo.
Multa viro debent Germanus, Belga, Britannus:
Tu quoque vix solvas nomina, Galle, tua.
Nec nihil Ausonius benefacti civis ab illo,
Nec nihil Hispanus, sit licet hostis, habet.

nique quisquis erat, seu doctus, sive paratus
Discere, munificam sensit amicus opem.
i adeò de se manes sensere merentem,
Curavit libris quos superesse suis.
mque per hunc tot scripta manu nituere, suumque
Regia servavit bibliotheca decus.
quibus officiis, toto jam plurimus auctor
Elysio, grates fundit ab ore pias:
quæcumque ibi sint, si sunt modo, flumina Lethes,
Certat inoblita mente referre vicem.
oricus, vates, orator, quisque suetum
Fecit opus: nullis gratia muta modis.
dibus innumeris resonant loca læta silentum:
Plausus & à doctis Manibus usque datur.
nc. officium ne redde, ingrate, supremum,
Cui sua non umbræ solvere justa negent.

ELEGIA XI.

[IONYSIO PETAVIO

SOCIETATIS JESU,

[IRO UNDECUNQUE DOCTISSIMO,

CYCLOPÆDIÆ FUNUS:

Pro anniversario munere exequiarum.

VE tuo bis sex in luctu, magne PETAVI;
Seu satis est menses ponere lege decem:
sumus infames: plenum te luximus annum;
Reddita sunt lacrymis tempora justa suis.

Quamque diu nati mutata veste parentem
Flere solent, dulcem casta puella virum;
Flevimus: & tantum non vulsi a vertice crines:
Pectora nec scissa veste cruenta patent.
Plus tamen indulsi misero confusus amori,
Quam quibus ante suus virque parensque perit.
Annus abit: necdum vocis fuit ulla potestas;
Perque cava inclusus sæviit ossa dolor.
Carmina non lacrymas interrupere fluentes:
Non solata gravis nænia triste malum.
Haud aliter mutus, quam morte PETAVIUS atra;
Haud aliter, tumuli quam lapis ipse, fui.
Utque lapis tumuli mutus, tamen imbre madescit,
Velle pias flendi visus obire vices:
Sic, stupor obstrueret mihi cum perfrigidus ora,
Ex oculis tepidæ decidit humor aquæ.
Hactenus: & pressis dolor hæsit faucibus ingens:
Verbaque sunt gemitus nulla secuta meos.
Ah leviter mœstus, cui funere lingua recenti
Libera; damna potest & sua voce queri!
Qui loquitur, dolet ille minus. pars magna malorum,
Interius tacito condita corde premi.
Ejiciunt quæ se verbis, aut teste levantur,
Multiplicant vires nempe retenta suas.
Nunc, quoniam longo flendi nos deficit usu
Fletus, & est voci tempore facta via;
Tentemus, si tarda sacræ post otia Musę
Forte pares tantis luctibus esse queant;
Atque viro tumulum, sed non statuamus inanem.
Ille suis adsit plenus, ut ante, bonis.
Aut si corpus abest, oppressum pondere terræ;
Huc animus cœlo tendat ab usque suo.

gies certe docti veneranda PETAVI
Ponatur veris, sicubi visa, notis.
n fuit hæc marmor, non cera, aut picta tabella,
Non, & ab inciso ducta figura typo.
: illæ simulant vultum fallaciter artes:
Aut corpus referunt, solaque membra viri.
l neque mortalis quisquam, nec, qualia vates
Numina habent, hujus numen imago fuit.
n Pallas, non Mercurius, non Phœbus Apollo,
Non comes Aonidum Gratia terna novem.
va fuit, cunctis quæ præsidet artibus una:
ENCYCLION Graio nomine Roma vocat.
ι vago curru, magni per devia cæli,
Per maris abstrusas vecta, solique plagas.
ıamlibet immensum doctrinæ conficit orbem,
Atque in se numeris omnibus apta redit.
ınulus ut, gemma qui divite clausus, & auro;
Ut cinctura rosis mille corona caput.
ǝn sibus utque suis anni revolubilis ætas:
Aurea ut a supero ducta catena Jove;
ıcta ad humum, cœloque viros tractura, ferasque
Obnixi contra stent fera virque licet.
; animi vasta est: labor indefessus: & acre
Ingenium: docta cetera digna Dea.
:c modo, quas perhibent, septem complectitur artes;
Omne sibi studii vindicat omnis opus.
ıic nescire nefas, & quæ natura recondit,
Et fovet occulto quæ Deus ipse sinu.
ɔn illam fugiunt summorum inventa virorum,
Quæque dies nato quotquot ab orbe tulit:
ɔvit & Hebræis fluxit quod fontibus, & quod
Edidit uberibus Græcia læta satis.

Quodque retractando melius fecere Latini:
Quodque aliis docuit plurima lingua sonis.
En tua quæ spirans facies, & viva, PETAVI:
Omnia eras magnæ par, similisque Deæ.
Quid loquor, heu! non hæc vivit, non spirat imago?
Et Dea (quis credat?) funere magna jacet.
Seu tecum vixit; tibi noluit esse superstes:
Seu per te; tecum debuit illa mori.
Debuit, & fecit, terrasque exosa reliquit;
Et patrio cessit non reditura polo.
Pace mihi, docti, vestra fas dicere verum:
Doctrinæ fuit hic quod modo corpus, abest.
Pars umbram sequimur: pars & retinemus amictum:
Felix, cui solidi portio trunca boni.
Ergo parentemus mœsti Divæque, viroque:
Extremum junctos munus honestet idem.
Doctrinæ, vitæque fuit suus orbis utrique:
Et suus exequiis annuus orbis eat.
Ite pari gressu, communis pompa: tenete
Quisque sibi puram, sed sine luce, facem.
Fixa polo, toties tanti deducta magistri
Vocibus, obscurent lumen & astra suum.
Tu, Saturne gravis, solito cunctantius erra:
Et tu deficias, & tua, Phœbe, soror.
Quos non explicuit Solis, Lunæque labores?
Queis non digessit tempora fluxa modis?
Tum pullo velata Fides sacra dogmata portet,
Pro dolor! a domino manca relicta suo.
Inde toga Graij scriptores pallia mutent,
Ausonio docti grandius ore loqui.
Post alii doleant aliter, justisque paternis
Rite vacent orbi, pignora cara, libri.

Seu quos esse dedit numerorum lege solutos :
Seu quibus adstrinxit vincula certa pedum.
Quosque suos doctæ non infitientur Athenæ :
Quosque sibi Latium, Romaque prisca velit.
Nec mora sit solui in lacrymas : dein vrere dona
Thurea ; dein facili spargere serta manu.
Nos querula vates dicemus voce : Supremum
Tu Dea, tu vatum vir decus omne, vale.
Vnus erit tumulus satis una in morte duobus.
Ornabit tumuli laus satis una duos.
Et quia doctrinam vincis virtute, PETAVI;
Addetur titulis maximus iste tuis.
Hic artes. lingua. pietas. Quæ singula forsan
Sunt alibi ! nullo tantaque, totque loco.

EDEGIA XII.

AD CLARISSIMUM VIRUM FRANCISCVM OGERIVM, DE FRATRIS OBITU CAROLI OGERII.

Amicos poëtæ mori quamprimum omnes : suam illis præstantiam, rarasque dotes esse detrimento, & causam afferre, cur citius moriantur.

O FRANCISCE, mei dulcissime frater amici,
Torsit atrox lenta quem modo Parca nece,
Quid fore te nobis deinceps profiteris amicum,
Fraternamque paras velle subire vicem ?

Et pensare, gravi patimur quæ damna ruina,
Affectusque pari mente fovere pares?
Desine: neu quæras a me, ceu frater, amari;
Neu me, ceu frater, tu quoque amare velis.
Si nescis, amor est noster fatalis; &, omen
Vnde habet, incertum; triste sed omen habet.
Magno emimur viles, nimis & constamus amati.
Me miserum! quisquis diligit, inde perit.
Aspice, quot paucis perierunt corpora in annis,
Nuper amicitiæ fœdere juncta meæ.
Sunt elegi testes, quos horum ducere jussi
Funera, & imparibus flere subinde modis.
Heu mihi, quam veros ea verti carmina in usus!
A gemitu per me quam bene nomen habent!
Assidue cum læti aliis cantentur amores;
Est mihi pro cantu quid, nisi mœstus amor?
Quid, nisi crudeles Divi, crudeliaque astra,
Terra, mare, ad questus Tartara surda meos?
Et modo cum toto moriebar totus amico:
Et modo dimidia parte superstes eram.
Materies pridem una, trium colus atra sororum,
Filaque, & abscindens Atropos omne caput.
Nec satis est factum, neque luximus omnia cara.
Nullo, Balsaci, carmine dicte, jaces.
Quamvis & fidos non ultimus inter amicos,
Dignus &, in scriptis qui legerere meis.
Nempe sumus fessi, lugubria sæpe canendo.
Mens hebet, a tumuli segnis, inersque situ.
Quæ se celatam cupiat sua tristia damna,
Si liceat: presso, quod licet, ore tacet.
Et proprio vel sic conatur abesse dolori,
Quaque potest, quærit non meminisse sui.

Haud tamen indictum verſu te *CAROLE*, noſtro,
Nec merita manes laude carere ſinam.
Quem potius vatum memorem? Quis plura locutus
Funera? tot campos miſit in Elyſios?
Vtque frequens juſtos extinctis ſoluit honores,
Et lacrimis cineres diluit uſque ſuis:
Conſtitit in vivos ita certo fortis amicus
Pectore, carminibus demeruitque novis.
Hunc illaudatum tamen, indecoremque relictum,
Pierides, veſtrum crimen, Apollo, tuum eſt.
At non ille ſua Phœbo, Muſiſque pudendus
Arte: nec ingenij vena maligna fuit.
Quin etiam hiſtorici cumulavit laude poëtam,
Geſſit & eventu munus utrumque pari.
Fingendique licet bonus aſſuetudine vates,
Non minus hoc certa rettulit acta fide.
Nunc quoque, fraternis proles quæ poſthuma curis
Exit, opus dignum nonne parente ſuo?
Quamquam vita placet ſcriptis magis omnibus una:
In patriam pietas gratior, inque Deum.
Sint procul, empta malis, ut fit, ſuffragia laudum
Artibus: auctori diſplicuere meo.
Hic certum tibi, ſimplicitas non ruſtica, templum:
Ara ſtetit, candor Gallice, certa tibi.
Viſque animi morbo major longoque, gravique:
Morſque diu ſiccis proxima viſa genis.
Fallor? an hos cælum mores, atque hæc bona terris
Invidet, atque ad ſe non diuturna rapit?
Invidet: hæc cauſa eſt, ſuperas cur raptus in oras
Carolus: hic meus eſt crimine liber amor.
Ac neque amicorum quiſquam mihi læſus amando:
Orbus, & infelix, ſed ſine labe, fui.

Si quia eis nocuit, [illegible]udi bona magna fuere:
Invidam Superum quod meruere, jacent.
Nec ſub lege alia raris conceditur uti,
Quam brevis ut repetat mox ſua dona dies.
Eximiis igitur fratrem quod dotibus æquas,
Hoc, Franciſce, mali eſt: hac tibi parte time.
Me ſecurus ames; impune licebit ameris:
Invideant terris dum mala fata nihil.
Nec noſter peccabit amor: peccaveris in te,
Clarior, & titulis invidioſe tuis.



FRANCISCI
VAVASSORIS
E SOCIET. JESV
HEROICORUM
LIBER.

ΥΠΑΠΑΝΤΗ,

SIVE

OCCVRSVS

MARIÆ SIMEONIS, ET ANNÆ, HIEROSOLYMIS, IN TEMPLO.

Pro fodalibus purificantis fe Mariæ.
CIↃ IↃↃ. XXXII.

AERIÆ nubes, pluviique palatia cæli,
Deſtillate ſolo ſterili, & ſitientibus arvis
Lætificos rores, & amicum ſtirpibus imbrem.
Tuque adeo, tu digna utero geſtare futurum
Servatorem hominum, fecundum concipe ſemen
Sidereæ prolis, caſtoque enitere partu,
Virgo, Deum. Deus ipſe veni, patriumq; relinquens
Æthera, more novo jam nunc aſſueſce videri,
Votaque, & orantum coram tractabilis audi
Permiſtas lacrymiſque preces, lacrymaſque querelis.
Certe debueram; tua ſic promiſſa ferebant
Magna nimis; non ante mori, quam lumina vitæ
Aſpiceres. Et jam revolutis orbibus orbes
Præcipitant annorum, & leto juncta ſenectus.
Sed me deprenſum tellusque tremore dehiſcens

Sub pedibus, cælique optem ſpirabilis aura
Deſtituat, morteſque animam per mille profunuam
Mortes aut ferro, aut properatas ignibus atris;
Ante, fides, quam te prodo, & tua caſtra relinquo.
Talibus his ægrum Simeo ſolatur amorem,
Obdurans. Titan denos quater extulit ortus,
Ex quo, cælo humilis terras mutare jacentes,
Externumque habitare larem rex ætheris alti
Cœperat, inſuetaque viri ſe oſtendere forma.
Impigra linquebat luſtralem rite receſſum
Virgo parens, tenueſque locos, ubi paupere tecto,
Parietibus male fida, notoque obnoxia, & imbri,
Vagitus primos excepit ruſtica Bethle,
Infantemque Deum. Vale, ait, cariſſima ſedes,
Atque olidum ſtabulaſſe tuum ad præſepe memento
Regem hominum. Dignas nunc ſi negat invida grates
Pauperies: non tu poſthac fraudabere quæſtu
Officij; neque te natum cum matre pigebit
Dignatam hoſpitio, tectumque ſolumque dediſſe;
Nec bona promeriti vaneſcet gratia tanti.
En erit illa dies, clara cum laude fereris;
Cum populum ex omni circum regione fluentem
Aſpicies, gelidumq; Scythen, Parthoſque, Arabaſq;
Primi aderunt Grajorum, & Tybridis accola Tuſci,
Afer atrox, & adhuc ignoto nomine quartus
Orbis: & extremus Sina, extremuſque, Britannus;
Hic ſole Heſperio, ſole iſte profectus Eoo;
Sacra catervatim tua ſeſe ad limina ſiſtet
Cernuus, impreſſoque ſuper venerabitur ore.
Præcipue ſuperum, Galli, gens inclyta cultu,
Pro te claſſe ruent, pro te quoque bella movebunt;
Mahometemq; ferum, & coeuntem in cornua lunam
commi-

Comminuent, victoque alacres Oriente redibunt,
Tempora per, cincti palmis felicis Idumes,
Perq;humeros. Simul hæc dicens, simul excipit ulnis
Infantem tenerum; neque enim concredere tantum
Possit onus cuiquam; & caro cum conjuge conjux
Tendit iter, Solymæ qua longe extantia monstrant
Culmina. Eam circum diversicoloribus alis
Ibat ovans cælestum acies. triplici ordine terni
Ductores: socij ter centum quemque secuti.
Ecce, polo nuper lapsus qui venit ab alto,
Nuncius, & matrem, mansura virgine, dixit;
Agmen agit medium Gabriel, hæretque puellæ
Notior, & denso latus urget milite custos.
Pone subit Raphael, forti cum pube, proculque
Consulit a tergo, meritæ pars ultima pompæ.
Quo duce gaudebat Tobias, rerumque, locorumque
Ignarus puer, & connubia casta petebat.
Sollicitis mœstæ resonant plangoribus ædes
Interea, absentemque parens suspirat uterque,
Nescius. Ante alios Michael fortissimus omnes
Emicat, insignis palmis victricibus Heros.
Hic conjuratos supremum æquare Tonantem
Infidos fratres, solioque insidere eodem,
Detrusitque polo, & tenebrosam sub Styga mersit,
Tormenti genus, extremos sine honore jacentes.
Præterea aligeri comites sine nomine centum,
Omnes stellati, niveis in vestibus omnes,
Sponte aderant, ductuque suo, nec signa professi
Certa leves. Medios inter pulcherrima virgo
Eminet incedens. Qualis de nocte serena,
Cornibus aut cœptis, aut plena argentea luce,
Luna polo late rutilat, quam mille coronant

Hinc atque hinc glomerati ignes : aſt illa nitenti
Exuperat facie , & majoribus officit aſtris.
Talis erat virgo : talem ſeſe ore ferebat
Splendida ; cælicolaſque habitu prævertitur omnes,
Sola prole minor ; cælo quæ divite quamvis ,
Nuda , & inops , & egens mortalibus advenit ægris ;
Oſque homini & cultum ſimilis, fletuſque doloreſq;
Ætatiſque vices , miſeræ contagia vitæ
Induerit patiens , & numen corpore opacet :
At ſuppreſſa tamen craſſo velamine , longe
Majeſtas apparet , & inter noſcitur umbras.
Nocte velut denſa , rerum cum merſa tenebris
Turba latet , ſubitoque color coit omnis in atrum,
Sole abeunte , chaos ; multo carbunculus extat
Conſpicuus magis , & nativa in luce refulget.
Ergo iter inceptum , greſſu non ſimplice , pergit
Caſta parens,complexa Deûm : quam paſſibus æquis
Vix ſequitur natu conjux , & robore major.
Nec vero gnato , gnatique gravantur iniquo
Pondere non fortes humeri. Quin ipſe laboris
In partem venit , & , paruo dum corpore nitens ,
Pæne ſua ſe ſponte tenet ; ſuppoſta ferentis
Clam reficit membra , & tacitus vim viribus addit.
Quid dicam , quod amica novi clementia cæli ,
Atque æſtas non menſe ſuo , luxque aurea , euntem
Adjuvat , impellitque gradum ? Mirabile viſu ,
Nubila jam caſura ſolo , medio aere pendent
Injuſſa : & venti gravius ſpirare verentur.
Sicut ubi ſummo ſuſpendit in æquore nidos ,
Aera , aquamque inter , Thetidi gratiſſima mater
Alcyonum ; nec flare Noti , nec ſurgere fluctus
Auſi uſquam : tremulis ſternit mare fetibus undas.

Ecce autem, toto furatus ab agmine sese,
Pennatorum unus comitum præcesserat ultro
Antevolans, ævoque gravem Simeona monebat,
Optatam venisse diem, qua numine dudum
Promisso, vultuque frui propiore daretur.
Proinde cito, ad portas, templique ingentia claustra,
Obvius occurrat venienti, & pronus adoret.

Exin accelerans alio, quo spiritus illum
Acer agit, magnique urgent mandata parentis,
Evolat. Anna fuit, qua religiosior ulla
Non erat Isacidum: seu multos condere soles,
Impastam, & servare ultro jejunia longa;
Sive juvat templa assiduam celebrare, neque unquam
Noctes atque dies, absistere limine sacro.
Inde diu cælebs, primi post fata mariti;
Etsi annis viget, atque integro flore inventa est;
In nova connubia, atque in tædas ire secundas
Abnuerat, curasque omnes sacraverat aris,
Cælituum cultrix. Meritis pro talibus, olli
Præsagam inspirat mentem Deus, inque tueri
Eventus rerum dedit, ac præsciscere longe.
Maturæ quales studio florente puellæ,
Queis viridem, & rugis intactam agitare senectam;
Venturumque acres oculos intendere in ævum,
Concessum fatis, canerent quæ carmine pulcro;
Divinas artes, & soles numina longos
Æqua Dei, salua pro virginitate, tulerunt.

Illo forte die memoranda exordia gentis
Isaciæ, casusque graves, longumque laborem;
Et circum deserta vagis erroribus acta,
Sidonia pingebat acu, lenique Minerva,
Vsum in tectorum, & privatæ sedis honores;

Privatæ : nam dona tholis, templive dicare
Parietibus, ritus patrij simulacra vetabant
Spirantum quondam, & vitali luce fruentum.
Parte una limbus, postremæque ambitus oræ,
Abramidum seriem veterum longo ordine monstrat;
Crudeles patrem sublatum brachia ad ictus.
Tum gnatum pecoris, camporumque ubere ditem.
Te quoque, te paribus congressum, Iacobe, lacertis
Cælicolum regi, & restantem a vulnere claudum.
Ille per astutam genitricem, & provida furta
Insinuans, animos, ac vota novissima patris
Præripuit, rebusque heres successit opimis
Inferior : frater lentis correptus amore
Indigno, sortem eximiam, & natalia jura
Cedit inops animi, sylvisque inglorius errat.
Illic, dura decem fractas per vulnera gentes
Cernere erat, regemque malis cessare coactum.
Tum pede transmissum sicco mare: mersa sequentum
Arma, & equos, currusque, & corpora trita rotarum
Axe gravi. Terram interea, litusque tenebat
Pubes Isacidum, & festum pæana sonabat.
In medio, cui virga manu, cui cornua fronte,
Vt quondam, Moses auroque, & murice fulget.
Iura dabat, legesque sacras, ut, singula mater
Tempora sub partus, sobolem si forte virilem
Sustulerit, patrique recens accreverit heres,
Quadraginta ipsos degat penetralibus imis
Tecta dies, summoque pedem ne limine tollat:
Sin mulier similem prolem sibi lucis in auras,
Femineamque dedit ; tum sedibus hæreat iisdem
Opperiens, aurora quater vigesima donec
Affuerit bigis, solemque induxerit orbi.

Materies discernit opus : bombyce rubescit
Pars potior Tyrio : patriam pars cetera lanam
Vilior, ac fili admittit subtemina inempti.
Multa aderat passim puerorum, multa parentum
Turba, nec absimilis facturo sacra sacerdos.
Hic visa infrendens taurus propiore securi :
Hic cum farre pio maculosæ colla columbæ :
Turtur & hic, longas ducens cum compare voces
In gemitus : agnique suo de vellere texti.
Tale manu pensum properantem repperit ales
Ætherius, dictisque intentam avertit amicis :
Nam quæ longa moram faciunt exorsa tapetum,
Anna parens, aut quo perducis inutile textum?
Non prius advertes mentem, qui se advena portis
Inferat, insuetoque paret succedere templo,
A patria procul, & solio stellantis Olympi.
Nec vos, aut vestras major fastidiat arces?
Vade age, & hinc, magnam ad matrem, te denique perfer
Obvia, progeniemque ipsam venerare precando.
Dixit : deinde alis paribus se tollit in altum
Ocius ex oculis, sociumque recurrit ad agmen.
At vero subito visu, missisque superne
Obstupuit monitis, nutavitque optima mater,
Addubitans, quid fata velint ; quo nuncius ales,
Curve vocet ; quis cælituum novus ingruat hospes ;
Mox ubi composuit sese, trepidosque tumultus,
Indulsitque animo spatium, requiemque labori ;
Divini rediere haustus in pristina, visque
Præscia venturi, longo ceu forte sopore
Experrecta, viam, fatorum, imosque recessus
Admonuit veri, &, quæ sint ea numina, dixit.

Tum demum abrepti tacita dulcedine sensus
Exiliunt, soluitque natantia corda voluptas.
Effugit memor, atque opera imperfecta reliquit.
Cum venit, adversa virgo de parte subibat,
Et natum, & nati pretium inter brachia portans;
Natum majorem, majori & luce micantem.
Quem procul ut vidit, solito plus acta furore,
Continuo. Deus ecce, Deus, cui marmora ponti,
Æternumque genus Divum, & mortalia parent.
Hic vir hic est, cælo toties promissus ab alto,
Edere quem virgo genitrix, quem femina circum
Debuerat dare. Non alium clarissima vatum
Tot decora, æquævum partum cecinere parenti,
Venturum auxilio Judææ, & rebus egenis.
Ipsum illum cupiere patres, votisque vocarunt
Omnibus incassum: nos ardebamus eundem.
Ah pietas! ah blandus amor! quondam ora tegebat
Nube cava, ac terris se non, nisi tela per ipsa,
Perque ignes dabat, & portenta infesta, videndum.
At jam nunc hominum, perituram vivere vitam,
In medio; membrorum artus aptare caducos
Immortali animo, nostroque a sanguine nasci
Sustinuit. Sed nec, miserorum more, ciere
Erubuit turpes lacrymas: nec frigora, & æstus
Mille pati, nobis comes, atque incommoda mille.
Hinc adeo æterni partiri numinis ævum
Incipiet, variosque gradus distinguere vitæ
Alma parens, numeroq; Deum comprendet & annis.
Ergo agite, impubes pueri, matresque, virique,
Et juvenum chorus, expressa sub imagine numen
Protinus agnoscamus, & ima ad genua ruamus
Suppliciter; summum, ac minimum, quod possumus,
hoc est.

Vocibus his accita, frequens sine more caterva;
Seu rerum suasit novitas, studiumque tuendi;
Sive quod ætheriis allapsus spiritus oris,
Acer, agens, animos jam tum, sensusque mouebat;
Vndique circumfusa premit. Dejecta seniles
Anna oculos sensim adventat: tum dissita passu
Consistit, tacitoque salutem immurmurat ore,
Prona solo: nam voce loqui majore, gradumque
Moliri propius, vultusque & lumina sursum
Ferre, verecundus prohibet pudor, ac bona mentis
Relligio, infirmique memor reverentia sexus.
At non hic contra valuit Simeona tenere
Vlla avidum pietas, ac visi numinis horror.
Namque super serus veniens, tardante senecta,
Reptabat, multoque locum clamore petebat.
Scissi omnes cessere retro, mediamque dedere
Sponte viam. Ut primum juxta stetit obvius, ardens,
Cælestem palma puerum suscepit utraque,
Applicuitque sinu stringens, atque oscula crebra
Libavit, longoque amplexus tempore inhæsit.
Tum reddit matri, vocemque in fata resoluit.
Parue puer, non te nascentem debita cepit
Regia; non stratum prima ad cunabula molle
Subter iit. Sed nec porro meliore potiri
Sorte datur, nec spe solari adversa futuri.
Infans dura quidem pateris: graviora manent te
Deinde virum. Crescent anni, crescentque dolores.
Signum eris, omnipotens genitor quod, & ardua virtus
Sublime extulerit terris. Contra omnia tela
Diriget, intentoque fremens jaculabitur arcu

Impietas, atque invidia, & crudelis Erinnys,
Nec fatur aut odium vindictæ, aut crimina falsi.
Ecce sub obscurum noctis, verba ore minister
Lenia per causam dat hero, perque oscula prodit.
Hastati circumsistunt, ac ferrea collo
Intendunt vincla, &, manibus post terga retortis,
Per nive torrentes undas, per scrupea saxa,
Perque aspros raptant sentes, membra ægra trahentem.
Inde aliud super, atque aliud lustrare tribunal
Insontem, & pravi sub judicis ora venire,
Arbitriumque pati: quem plebs insana superbis
Terrificat dictis, & nomen personat altum
Cæsaris. O tellus! O æquora conscia ponti!
O vigiles astrorum ignes! Succincta lacertos,
Et sortita vices, in non violabile corpus
Insiliet præceps, & torto verbere cædet
Turma ferox. Omnis repetitis consonat aer
Ictibus: absistunt virgarum fragmina: inundat
Sanguine, dissultatque solum. Sylva, horrida sylva
Spinarum, geminum umbrabit cum vertice tempus.
Perpetui intrabunt dumi caput, & super actum
Vi magna, pungens cerebro tenus ibit acumen.
Adde latus mucrone haustum, plagamque reductis
Cestibus inflictam, & sceleratos militis ausus.
Adde manusque, pedesque, gravi quos stipite pressos,
Idem transadigit clavus teres, alligat idem.
Desinet agnosci informis, nec tum amplius ulla
Restabit species: cruor undique, & undique vulnus:
Et dira, heu, lacerum pendebit ab arbore funus.
Quid turpes ignominias, graveolentia centum

Sputa, alapas, & arundinei ludibria sceptri,
Præpositumque reum, & suspensum utrinque latronem?
Certatim illudet miles. rex impius albo
Induet, & risus captabit veste profanos
Insultans. vulgus linguis effræne lacesset
Emorientem etiam, supremaque verba loquentem.
Quis tibi tunc, mulier, demum, cum talia cernes,
Sensus erit? quisve alta dolor præcordia figet
Improbus; horrendum cum tu, & deforme cadaver
Suppliciis, natumque parens a cæde recentem
Accipies gremio, & stillantia vulnera terges,
Perducens miseras longe vestesque, manusque,
Ore superposito? Conanti dicere plura,
Obstruit indignas, arctato gutture, fauces
Cum sonitu singultus, & ilia concutit ima;
Unde tremor membris veniens, ac debile frigus.
Occurrunt comites lapsuro, & corpora densi
Opponunt. trepido miscetur murmure templum.
At non concussa hoc monitu, neque territa virgo
Venturis, media sic interfata querela est.
Sancte senex, atque hæc servate in tristia nobis,
Non sine mente Dei, sine numine, sæcla superstes;
Quæ tu mœsta canis divino ex ore futura,
Omnia præcepi jam nuper, & ante peregi
Mecum animo. Gravis inde adeo speranda malorum
Tempestas quæcunque fuit, cum vagiit infans,
Et nudo posuit saxo caput, & sacra fusus
Membra Deus, frigusque tulit, cultrosque secantes.
Quare hinc tolle pios questus: tum deinde dolore
Parce dolore meo. nil deprecor ipsa pericli,
Non tormenta, cruces. Nec fas: an gratior ulla

Sit mihi, quaque minus jactari sorte recusem,
Quam quæ, care puer, mea magna, & sola voluptas,
Te comitemque, ducemque, malis fortuna fatigat?
Sic virgo: at contra Simeo, postquam ore recepit
Dulcem animam, populis circum hæc mirantibus addit.
Ille quidem exitio multis erit; ille saluti:
Hoc potius: nec sternere iter dubitabit Olympo,
Seque ducem præbere: nec irritus excidet ausis.
Quippe triumphata manes Styge viset, opimam
Victor agens prædam: tum lumine vestiet artus
Ætherio, & terris referet formosior ora.
Denique post tanto reducem, cæli ardua supra,
Excipiet pater, ac Divum plaudente caterva,
Dextra consortem regnorum in sede locabit.
Sed quid ego hic autem teque, & tua vota, precesque,
Quidve moror, viso in terris jam numine, vitam?
Nunc o, nunc famulum, rerum custosque, parensq;
Componi da pace bona, divina secundum
Fata tua, & nunquam mentitæ oracula linguæ.
Namque laboranti populo, miserisque parata
Regibus alma salus, longinquis defluit astris
Huc demum in terras. O gaudia! vidimus ipsi
His oculis, geminique etiam tetigere lacerti.
Munere quo, cæca pressæ caligine gentes
Tum primum sensere diem, tuaque inclyta pubes
Et Libano decus, & cedris sublimibus æquat.
His dictis pressit vocem: nec deinde moratus
Membra diu, tenuis vitæ calor expiravit,
Alta petens. Qualis fati prænuncius ales,
Eridani ripis, limosove amne Caystri;
Effetus morbis si letifer aggravat annos;

Attollit ſeſe, atque ægra ſub morte, receptis
Viribus obnixus, non illætabile carmen
Ingeminat; donec fauceſque, animæque fatiſcunt,
Vitaque cum cantu fugit exhalata per auras.

SIMEO, ex promiſſo divino, ad CHRISTI uſque adventum in orbem terræ, ſuperſtes.

NULLA lux Phœbo, radiiſve tanta,
Quanta ſe magni facies Tonantis,
Quanta majeſtas aperit ſupremæ
Civibus aulæ.
Fixus obtutu tacituſque in uno,
Cælitum pendet numerus: neque ulla,
Præter hanc, rerum, ſpecioſa quamvis,
Ridet imago.
Hoc, procul terræ tenebris & umbra,
Gens virum, notos amat ante ſoles,
Lucidum cæli jubar, irretortis
Figere ocellis.
Quin & aſpectu Deus acquievit
Hac ſuo felix tenus, & ſequentes
Abnuat prudens alia per annos
Sorte beari.
O ſenex longa ſatiate vita,
Hoc, ſuperjectis licet involutum
Faſciis, præſens propiore ſignas
Lumine numen.
Hunc patrem rerum, dominumque, circum
Cingis, implexiſque foves lacertis:
Pectori pectus juvat admovere, &

Oribus ora.
Laxius ſtringunt ederæ ſequaces
Arborum truncos, & amica tecta.
Laxius dulci ſua juncta vitis
Hæret in ulmo.
Atqui in extremam tibi prona metam,
Sæva lux tantum decus invidebat:
Sed potens vitæ Deus, ac dierum
Summus habenas
Arbiter preſſit, tenuitque præceps
Mobili curru fugiente fatum, &
Ante promiſſos dedit ire ad uſus
Tardius ævum.
Nunc licet pace in placida quieſcas,
Et modum optatis, faciaſque vitæ:
Poſt datur terris nihil aut tenere, aut
Viſere majus.

ANNÆ vaticinium de futuris MARIÆ ſodalitiis.

VIRGINES ceras bene feriati
Dextera cœtus præeunte geſtent.
Non apum cedet meliorem in uſum
Arſque, laborque.
Ecce cum parvos genitrix penates,
Sponſus & linquit comes: ipſa templo
Dia jam proles avet, ac paternis
Siſtier aris.
Se tulit, dono ſuperum ſuperſtes,
Obviam felix Simeon, & Annæ

Se tulit centum viridis senecta
Vix minor annis.
Quæ simul matrem, puerumque vidit
Aureum; Terrasne polus petivit,
An solum cœlo remigravit, inquit,
Sede relicta?
Nosco, jam nosco: Deus iste, virque.
Iste, si nescis, meditatur, o plebs,
Ire calcatum simulacra Divum, &
Impia sacra.
Huic virum primum scelus expiandi
Credidit partes pater. Ille jussa
Magna, Josephi patiens haberi
Filius, instat.
Ergo avi, numen puer, i secunda,
Intimum quo vos adytum superbi
Supplices templi vocat, atque pura in
Veste sacerdos.
Divites vellus grave sumptuosos;
Te duæ soluent gemitum cientes
Turtures primum, totidem aut columbæ,
Non sine parvo
Ære: quod cælum stupeat, quod æquor,
Bruta quod tellus, superumve quidquid,
Quidquid & late cohibetur imum
Orbe profundo
En erit, si quid tuor in futurum,
Carcere inclusam tenebrisve, cum tu
Erues gentem, pretio redemptam
Non ita vili.
Mille per spinas, fluidum cruorem,
Mille per virgæ crepitantis ictus;

Totque per mortes, dabis immerentem
Denique vitam.
Hauries crudum hunc oculis dolorem,
Mater, o mater! nec eris malorum
Parva pars. Læti ſed & iſta fructus
Damna rependent.
Te ſequens, una ſobole minorem,
Cuncta certatim celebrabit ætas:
Crebraque e lævi venerata ponet
Marmore templa.
Servitus exin nova ſurget: annos
Simplices, puri ſcelerum, ſodales,
Unica centum potiore vinclis
Voce, dicabunt.
Non magiſtratus ita conſulares,
Non ebur ſedis, neque grande ſceptri
Ambiit pondus, Latiæve quiſquam
Iura ſecuris:
Vt tuos olim pueri placentes
Appetent cultus; prece demereri
Gratiam ut multa ſataget virenti
Flore juventus.
Mille deſcendet generoſa ad imas
Offici partes: ſacra, per laborem
Annuum, & feſtas ſine fine luces,
Munera obibit.
Invicem blando teneram fovebis
Mater affectu. mala dura vitæ
Nemo, nec ſortes metuet ſubire
Mortis iniquas.
Non enim, ſi poſcit opem, cavere
Abnues mœſto facilis clienti:

Erubeſcendam neque, te Tonantis
Matre, repulſam
Auferet ſupplex : ſed amica pendet,
Qui prius voti reus, ille compos,
Dona, vel plenas adolebit aris
Thuris acerras.
Tuque, divinæ date vir maritæ,
Dulce jam nato cane, dulce ride,
Et, manu cunas quatiente, blandos
Elice ſomnos.
Dormit ? hinc longe cave ferre greſſum.
Eſt vigil ? greſſu propior citato
Advola cuſtos. Erit huic honos, &
Gratia curæ.
Annuit riſu puer ominato,
Quem, latus cingens, ſuperum ſequuta
Turma, concordi rata verba plauſu
Eſſe dedere.
Hæc parens autem pia, non opino
Viſu, & oraclis ſtupefacta vatum,
Condit intra ſe, memori & volutat
Sedula corde.



S. D. N.

VRBANI VIII.

PONTIFICIS MAXIMI

LAUDATIO.

Cum inter reges, Christianissimum & catholicum, egisset de pace: primum anno 1625. per Franciscum Barberinum, cardinalem & legatum a latere: deinde anno 1630. per Iulium Mazarinum, interniuncium.

SERMONES alij, & doctæ monimenta Camœnæ
Laudabunt, lusúsque tuos. Ego pacis amicæ
Auctorem, & miseris arcentem prælia regnis
Te dicam, ac tecum mores, Urbane, vetustos,
Et sanctam Petro non longe a principe Romam,
Qualis erat. Tu, qui diademate tempora cinctus
Ter circum, jus in terras, Erebumque, polumque
Haud leve dante Deo, fulges, super &, quod ubique est,
Tolleris omne caput; peregrinum admitte poetam,
Neve pedum prohibe tibi ad oscula serpere Musas,
Et septemgeminis humiles advolvier aris,
Sacraque votivos ad limina fundere cantus.
Ille animi præstans, atque insuperabile robur
Corde gerit, quisquis bella inter fortia regum
Scit medius, pacisque tenax, flagrante tumultu,
Ipse sibi servare fidem, nullique beatam

Addixit,

Addixit, pretio venalis & ære, quietem.
Hoc primam e numero laudem, nomenque superbū
Maffæi mens magna tulit. Non cæca furentem
Ambitio trahit in partes: neque livor iniquus
Felicem contra stimulat: neque avara vicissim
Conciliat sitis, & summotum excludit egentem.
Quippe sibi votis prudens audacibus ultro
Temperat, & justo spes limite cogit iniquas.
Visque procul, fraudesque vacant: nec apertà moventur
Bella, nec armorum tituli obtenduntur inanes
Insidiis. Qualem cæli in regione suprema
Temperiem regnare ferunt, quam nulla fatigant
Flaminaque, pluviæque, & fœtæ grandine nubes.
Impacatæ hyemes subter: circumque, supraque
Alta quies. Quin pulveream signaverit Ossæ
Si quis humum radio, aut nemerosi culmina Olympi;
Certa fides, impressa manent simulacra notarum
Æternum; sulcique abolescunt turbine nullo.
Haud aliter bellis misceri, interque venire
Dissidio adjutor regum cavet, ac magis uni
Posthabitis vindex aliis incumbere causæ.
Argumentum ingens, & non imitabile vulgo
Insolitæ virtutis opus. Quis factus amussim
Ad rigidam, aut trutinæ libratus lancibus æquis,
Stare loco, & partem didicit non vergere in ullam,
Aut odij nutu, aut violenti pondere amoris?
Nonne vides, Latij in circo, vel ad Elidis amnem,
Ut sæpe ignotà venienti a stirpe, neque ante
Viso homini palmam annuimus, sequimurq; secundo
Murmure, præque aliis unum certantibus ire
Malumus, & summas victorem tangere metas?

Quid quod, si qua fides Graiis, Latiisque Camœnis,
Dissidet, immunis belli, gens alma Deorum
Ipsa sibi interdum, ac vota in contraria fertur,
Mortalesque iras, mortaliaque adjuvat arma?
Et Turno sua Juno fuit, fuit & sua magno
Æneæ Venus. Auxilio Tritonia Pallas
Grajorum venit populis: Neptunus eosdem
Fovit. At infensus contra tendebat Apollo,
Agmen agens Troum, & fidentes arce catervas.
Maffæus mores alios, meliora secutus
Exempla, ingentes animos, dextramque coercet;
Et conjuratis populorum absistit ab armis,
Hoste vacans. Non ille tamen, non ille laborum
Securus damnive, sedens intra aurea tecta,
Explorat spectator iners, quid utramque reservet
Mobilis in partem fortuna, quid exitus anceps
Bellorum velit; & dubiis Mars cogitet armis.
Romulidum ductor, specula Nero tutus ab alta
Pascat crudeles oculos patriæ igne, suumque
Prospectet scelus, & Romæ fumantia tecta.
Interea belli medius, pacisve sequester,
Maffæus tædas, &, quos non suscitat, ignes
Restinguet, legesque viris, & jura reducet.
Aspice, uti juvenis, patruo non degener Heros,
Sollicitum maturet iter: jam pervolet Alpes
Fervidus aerias; jam nubigenam Pyrenen
Propter eat dextra, & portu succedat Ibero:
Tum populis placitam ambobus prætendat olivam.
Talis avo quondam Cyllenius ab Jove missus
Tranat iter liquidum, & radiantes concutit alas.
Nec prius ire viam toties, totiesque redire
Absistit, quam fœderibus per mutua junctis,

Aut pacem, aut belli placida intervalla reportet.
Quid loquar, ut reges, & euntem in prælia totis
Viribus Europam tantoque absterruit ausu,
Compressitque nefas? Ter denis millibus ibant
Taurinæ gentes, & longis Teutones armis,
Rhætique, Allobrogesque, &, quæ pars maxima belli;
Fortis Iber, Siculique, & Parthenopæa juventus.
Parte alia Ausoniæ fines, & pinguia rura;
Successuque ferox, effractoque objice, inundat
Vis cita Gallorum, queis se, durissima bello
Pectora, qui scopulos, qui Telinas convalles,
Qui devexa habitant pendentibus oppida tectis,
Adjungunt socios. Nec defuit Adria portu
A Veneto, circum brevibus qui compita lembis
Vectatur, placideque suas adremigat ædes.
Præcipue, tres in pagos partita decemque;
Helvetia infrenes ad pugnam emisit alumnos.
Infecunda quidem, nec miti accommoda Baccho;
Nec vi dives opum, aut Cerealis munere glebæ;
Sed cultrix fidei tellus, ac prodiga mater
Bellantum, regumque domos & sceptra tuentum.
Jamque tot excitæ miseranda in vulnera gentes
Sponte ruunt: Gallus, calidis assultibus audax,
Turbat agens, hostemque vocat. Cunctator Iberus
It tamen, &, Gallum contra, se mole sua fert;
Aut jam ferre videtur, & intra castra lacessit.
Nec mora, & abjectis, concurrere cominus, hastis;
Et miscere manus nudus furit ensis; & instat
Prælia, nec vallo Mavors fossave tenetur,
Evadat quin supra acies, & præpete saltu
Emicet in medias. Ah se ne sanguine turpent
Cognato proceres! ah tot ne millia frustra

Intereant! uno in certamine concidat orbis!
Hoc metuens, odio, ſtrictiſque ſupervenit armis
Communis pater, & diſſenſu tendere amaro
Progeniem caram porro vetat. Hinc tibi prima,
Mazarine, ſeges, venturæ & ſemina laudis.
Tu medios inter cuneos, atque agmina currens,
Hoc agis: hoc voluit ſublatus pileus alte:
Et pro voce manus pugnam protenſa diremit.
Ocius abſtinuere: cadunt denſiſſima tela
De manibus: pulſuſque loco furor iraque ceſſit.
Et nunc colla petunt, hoſtes modo, nunc & amici
Brachia circumdant, longiſque amplexibus hærent.
Feciſſentque utinam deinceps! Verum invida, credo,
Fata obſtant, hominumque Deus non æquus acerbis
Criminibus. Bonus interea non ſegnius inſtat,
Qua datur, Urbanus male firmum adſtringere fœdus.
Scilicet hos animos, & amantes otia regum
Pontifices, hujus poſcit ſibi temporis ætas.
Namque olim dum res arctæ, crudiſque tyrannorum
Oppreſſæ imperiis, intra privata latebant
Tecta inopes, pretiique locum mors dira tenebat:
Sat fuit hoc certe, nimiumque, mala omnia contra
Durare, & vitæ ſuperare adverſa ferendo.
Hæ metæ victori: hoc & certantibus æquor.
Non alios, cum prima fides, Chriſtique caleret
Sanguis adhuc, tenerique arderent mentibus ignes,
Crediderim Petri ſolioque, & ſede capaci
Conſediſſe patres, longo quos ordine deinceps
Pœnæ omnes preſſere, enſiſque ſatellitis hauſit.
His; ſuper indignas noctes, durumque cubile,
Egelidos potus lympharum, & ſimplicis herbæ
Victum infelicem, & villoſis tegmina pannis;

Diversa hospitia, & penetrales quærere cryptas
Sollicitus labor incubuit, vitamque tueri
Parietibus cæcis, latebrosique objice saxi.
Postquam autem indulsit rebus Deus otia fessis,
Arboreasque cruces gemmis mutavit, & auro:
Paupere pro cultu, tetri pro carceris antro,
Usus opum variarum, & opimo copia cornu,
Oppidaque, & gentes, & latifundia, & horti,
Centum arces, centum vicina palatia cælo,
Successere. Datum est plus posse, ut plura rependant,
Et pia paciferis compensent præmia curis.
Ex illo amplecti populos, ac mite parentum
Imperium exercere boni, mollique minores
Regum animas gremio, ceu pignora cara, fovere.
Tum, pavido si quando ferox discordia motu
Incessit, mulcere iras, inimicaque rursum
Pectora conciliare, & vinclis nectere amoris,
Ac sese medios venienti opponere bello.
Hoc erat, a primis quod jam cultissimus annis,
Ad summum placidos mores & suavia dicta
Addidit imperium, venturique omine magno
Prolusit; dum cuncta unus suffragia ferret
Maffæus, pacemque animis discordibus altam,
Inscius ipse, daret. Conclave intrare verendum
Sit mihi fas, ac ferre patrum secreta per auras.
Ibat purpureus studia in diversa senatus
Haud motu exiguo, nec conspirare potestas
Quem numero ex omni suprema ad culmina rite
Tollat, & huic totas rerum committat habenas.
Mox ubi Maffæi proponi nomen, & amplo
Rumor consessu levis increbrescere cœpit:

Continuo pietasque viri, sensusque sagaces,
Inconcussa fides, vigil experientia, in ipsis
Cuncta fuere oculis. Maffæum personat omnis
Purpura: Maffæo cessat discordia in uno
Gallique, Hispanique, & si quid grandius istis
Nominibus vel Roma colit, vel suspicit orbis.
His ingens, Urbane pater, virtutibus, ingens
His signis, tu bella veta, tu consule doctis
Artibus, exhaustæque malis fac otia terræ.
Sic tibi in obsequium pugnax Germania tandem
Conveniat, Suecique truces, Sic ipse Britannus,
Jam melior, cultus quamprimum instauret avitos.
Sic o, sic Latios pariter pia Gallia ubique
Tota colat fasces, nec se tibi dividat uni,
Jam regem confessa suum. Romæque, tuusque
Tunc; alio quamvis, studia ad majora vocatus,
Mente ferar; vates non dedignabor haberi,
Gallicaque Ausoniis inscribam lilia templis.



IDEA
THEOLOGI
UNDECUNQUE PERFECTISSIMI.

Cum ſcriptor nobilis theologiam, aliquot voluminibus explicatam, edere inſtituiſſet.

Anno Chriſti M. DC. XXXIII.

SUNT, quibus innumeras ſtudium eſt errare per artes:
Facundo nunc ore loqui: nunc cogere verba
In numerum: tum difficiles implectere nodos,
Inque vicem implexos reſponſo exolvere acuto.
Rerum ortus alii rimari, & ſemina curant:
Queis pugnent elementa modis: unde arduus æther
Nec coëat ſimul hinc atque hinc; nec rurſus apertis
Objicibus, ſeſe per longum effundat inane.
Et quidam, fluctus quæ cauſa arcana marinos
Exciat, & placida quam mox in ſede reponat,
Quærit inexpletum cupiens, & ſumma fatigat,
Imaque cum mediis, naturamque excutit omnem;
Quo pelagi alternos cæleſtibus imputet æſtus.
Me vero primum felix ante omnia Olympi,
Non alio a teneris correptum ardore ſciendi,
Accipiat domus, & ſuperoſque, Deumque recludat.
Hic juvat exutas male commoda corpora mentes,
Indeprenſa ſolo, veſtigia cernere veri,

Nocte procul, tenebrisque: juvat penetrare recessus
Lucis inaccessæ, & secreto numine pasci.
Scilicet intactos haurire e fonte liquores,
Quam nos vita diu mortalis, & infima tellus,
Sole sub insueto, & peregrinis detinet oris,
Nec cordi est, nec posse datur. Gravat improba moles,
Et rivis augere sitim languentibus, haustuque
Indigno, per stagna adigit, per pigra fluenta,
Irritare animam, potus melioris egentem.
Ah potius cælo terras mutare jacentes,
Et vitam hanc, mortis liceat mercede pacisci
Continuo! Sin, has ne possim inscendere sedes,
Corporis obstat adhuc pondus grave, fataque certus
Fixa regens tenor, & longum cunctata senectus:
Pagina me sacra interea, me docta vetustas,
Flosque patrum lectus juvet, & quicunque, relictis
Artibus, in tenui quarum est & gloria, & usus,
Divinæ curam, ac vitam impendere Minervæ.
Ante alios, solo priscis scriptoribus ævo
Inferior, placeat Thaumantius, imaque rerum,
Sollicitam veri mentem, in penetralia ducat.
Ille neque in tenebras sese brevitatis amore
Induit, aut lectorem avidum per longa moratur
Tædia circuitus, divortiaque arcta locorum:
Nec culpa eloquii res, ævi more prioris,
Deterit, aut pretium rerum deformat habendo,
Incultus, partemve ullam tenuisse decori
Nescius. En, si quæ, ancipiti perplexa meatu,
Objecere moras, & inextricabilis angit
Materies; facilis non secius omnia supra
Sermo fluit, nec fallaci divertitur usquam

Effugio. Quid, qui mistis intermicat ordo
Aureus, obscuris quæ lux nitet addita rebus?
  Principio solio sistit, pedibusque Tonantis,
Felices animas, cælesti & lumine donat.
Munere quo caligo, oculos circum acta trementes,
Deinde fugit; viresque acies acquirit, & ante
Figit inaspectum numen; tum numine in ipso,
Conspicuam gaudet seriem deprendere rerum.
  Post autem sequitur memorans, & in ordine pandit,
Quonam cælituum motu chorus, & quibus alis
Terrarum petat ima; dehinc super arduus auras
Emicet, ac cæli sese in convexa receptet,
Tramitibus medium arcanis emensus inane:
Ut tenues sine lingua animæ, sine corpore, blandas
Sermonum exercere vices, commercia nota,
Mente sciant sola, mentisve interprete nutu.
  His adjungit opus, quo non divinius ullum;
Ut cepisti hominum vitam, Deus, inque dolores
Venisti, & sortes ævi mortalis iniquas;
Nec puduit terras habitare, & vilia tecta:
Tantus amor nostri, & reparandæ gloria gentis.
Tum docet, informi monstrum exitiale creatum
Nocte, Nefas. Hinc Jura viris dat sancta, Fidemque
Gaudentem latebris, & luctificam Metanœam.
Præcipue ostentat, quam cælo Gratia pulcre
Eniteat veniens: quibus acta canalibus ultro
Depluat in mentes, fecundoque augeat imbre.
Cetera quid memorem, vigili quæ plurima cura
Rettulit in melius, vel partu effudit amœno
Ingenii, & sæclis dedit inclarescere nostris?
Quid non, Roma, illi; quid non debetis, Athenæ?
Novimus Hebræis vix intellecta peritis

Hunc quoque callentem, linguæque oracula sanctæ.
Quin patriis etiam scriptis se Gallia sensit
Tentatam; inviditque recens sua verba Lyceum.
Jamque suis inclusa, prius vaga tempora, fastis,
Atque annos ducta in memores, veterum acta parentum
Dant dudum, ęternumque dabunt per sæcula nomen.
Nec vero muta hæc, quamvis sit numine dextro
Ætatem latura, viri respondeat unquam
Charta satis meritis. Vos o, turba inclyta, testor,
Turba frequens, qui ter duodenos cunque per annos
Regnantem audistis cathedris, & lene docentem,
Mulcentemque animos. Quali pater agmine fertur
Sequana, per tacitum labens, qui parte viarum
Qua fluat, incertum est; sesene evolvat in æquor,
An retro sacrum relegat caput, unde recenti
Fonte salit, primo exiguus: quippe unda tuentum
Indiscreta oculos, & amicus decipit error.
Ergo scribendi dotes, dotesque loquendi,
Thaumanti, libasse tuas, atque inde coronam
Contentus duplicem vinxisse, per omnia vates
Ire negat monimenta sequens vitæque, piæque
Indolis, & lauro plusquam Parnasside dignas
Virtutes: sive ipse sibi diffidit, & arti;
Sive vetas, laudum impatiens; seu rebus in amplis
Fandi inopes, suadent, præeunrque silentia Musæ.



DELPHINO GALLICO
DELPHINI
MARINUS ET CÆLESTIS
XENIA.

Ambo vitalem, ut infans crescat, ille humorem, hic calorem.

Cum LUDOVICUS XIV. *Rex Galliæ nunc, mensem ætatis quartum nondum excessisset,* *Cal. Ian.* M. DC. XXXIX.

CRESCE, puer DELPHINE, urgent matrisque, patrisque
Dum studia, & tardos nimium cuncta increpat annos
Gallia, fertque tibi lætis pia rite Calendis
Dona memor. Sed qui liquido nas æquore, DELPHIN,
Quique polo, DELPHIN, fulges, nihil artis opumve;
Si tu humore queas, si tu prodesse calore;
Infantis teneri membris crescentibus addes?
Nec nomen commune tribus, nec regia tanget,
Tam dudum vittis evincta tenacibus artus,

Flensque, jacensque, & iners, cunisque affixa potestas
Implorantis opem, seseque in bella dolentis,
In pacem cessare? Mari squamosus ab alto,
Dum loquor, emergit DELPHINUS, & ostia nando
Sequanica invadens, adverso flumine tendit:
San-germane, tuas donec perlabitur oras.
Huc, ubi perque tubos multus, perque ęrea labra
Fons fugit, & pretio naturam vincit, & arte;
Nacta diem sudum, fragrantibus intulit hortis,
Regalem gestans moderatrix femina alumnum.
Illa rudem soli ignoto consuesse docebat
Paulatim, & lenes cæli durabat ad auras.
Cui DELPHIN, magno furtim salientis ab amni
In scatebras digressus aquæ, fontesque secutus
Interiore cavo, ac per apertum deinde volutus,
It contra, & jam tum vocali hæc incipit ore.
Frater, ait, DELPHIN frater, quem Gallica regem
Arva manent olim, & gemini pars optima ponti,
Quique extra pontus terras, quique alluit intra;
Cresce: caput ne post gravet, invalidosque lacertos
Aurea majestas diadematis, aurea sceptri;
Neu veniat, ceu sępe, humeris haud fortibus impar,
Armorumque, togęque labor, non cetera regni
Pondera, & incerti, queis aula obnoxia, casus.
Non ego te puerum plebeiæ serpere prolis
More diu, nec spes in longum ducere nostras;
Non & contracto male parvum corpore, magnis
Regnantem terris, regnantem civibus optem,
Jam juvenem, jam deinde virum. Sua portio patri
Commoda membrorum; membris modus omnibus æquus

Competit: hunc quam mente animi, atque ingentibus ausis,
Corpore tam, gestuque, habituque referre memento.
Qua facere id possis, quaque ocius; acccipe munus
Æquoreum, &, regem donec cælestis inungat
Te liquor, augendis humorem fetibus aptum
Combibe, maternis qui te tibi reddat ab ulnis,
Afferat inque virum, cunarum carcere rupto,
Et succi totos, & sanguinis, impleat artus.
Ætates namque humor alit juvenumque, virumque;
Quamque diu vesci concessum humore senectæ est,
Tam valet illa diu, gaudetque superstite vita.
Quo sine, & infantum videas vacua ossa medullis,
Decolor os macie, pendentem ignavius alvum;
Et longum torpere situ corpuscula eodem
Languida, & in veram non unquam assurgere molem.
Hoc magis huic operi mentem, fidissima nutrix;
Seu nutrix, seu cari oneris gerula anxia, sive
Quæ tu cunque caves puero vigil; adjice mentem
Huic operi; humorem hunc servaque, augeque juvando:
Ac tantum solitas, neque enim labor, exere vires.
Principio corpus; facito, cum sternis amatum,
Nec natet in cunis, nec vitta angustior urat:
Hic; strictis ne se insinuet non artubus humor:
Illic; plus nimio crescant ne membra soluta,
Neu vaga libertas distorqueat. Hæc ubi: motu
Perge levi alternans cunarum, accersere somnos,
Humentes somnos: atque auribus ingere carmen.

Inque vicem gremio sese, experrectus, & ulnis
Inserat, & niveo sine flumine proluat ora.
Ah bene, si pendens inhiet multumque, diuque
Vberibus mammarum, & lacti indulgeat infans
Largius, ac partem, contentus parte, refundat;
Non avido tenuisse capax quantum hauserit ore!
Hinc sat ali manifesta fides: hinc gliscere pastu
Innato magis, & diffundi in membra vigorem.
Quippe facit patiens operum; & bello utile corpus;
Exundans, vita unde fluit, bona copia lactis.
Frumenti idcirco florem tibi lacteus amnis
Diluat, & misto quæ pinguia lacte parentur:
Et liquidis incumbe, & parce arentibus escis:
Et Cererem cocta, & potus imitare, farina.
Talia me præcepta tuis, tibi tradere dona
Luna jubet, venerande puer; seu Luna vocari;
Seu mavult Lucina, mari quæ præsidet alto,
Quæque ortus rerum, quæque incrementa tuetur.
Sic valeas, sic & crescas, ingentia & ingens
Facta geras. Dixit: cum dicto, aspergine salsâ
Lustravit puerum, & medicato contigit imbri,
Frigus ob insuetum nictantem, & suave trementem.
Visus ibi æquoreum DELPHINEM agnoscere

DELPHIN

Regius, & manibus velle, & sermone morari;
Nequicquam: nec vincla sinunt, nec sufficit ætas.
Quod potuit, risit, blandoque intorsit ocellos
Lumine, & ad grates vultum dejecit. At ille
Abdiderat jam fonte caput, jam fluminis alveo
Nabat ovans, rursumque salum natale petebat.
Tum puerum complexa quies, solito arctior, ire
Ossa per, & nervos, & fetas sanguine venas,

Extensumque artus, & molem corporis auctum.
Inde domum multa, ne quid grave, luce reportant,
Et vespertinæ deceditur ocius auræ.
Ecce autem festis radiabat ab ignibus aula,
Quos inter latuisse volens; sed prodidit aureis
Candida lux squamis; it DELPHIN, sede refixus
Stelligera, caudamque per alta palatia ducit.
Ipsa sub ora dehinc pueri, bene sidus amicum
Consedit veniens, & lumine circumfulsit.
Continuo vox audiri per regia tecta.
Salve o Francorum jampridem, o debite votis
Cælituum: sanguis LODOICI, & maxima cura;
Seu qui nonus erat; seu nunc qui tertius audit
A decimo, & factis terras illustribus implet.
Hoc age & ante, viam quam tu mediteris olympo,
Indigetesque sequaris avos; quam Gallica cernas
Sceptra heres, nostrum meliori & nomine mutes,
Et ponas DELPHINUM, & agas ex ordine regem;
Linque humiles cunas, lectique jacentia strata
Pelle pede, & reges procera mole verendos
Æquipara procerus, & hos, ignobile vulgus
Quiqui humeris ivere supra, & capita alta tulere:
Aut, cæli genus, Heroas, queis omnia magna,
Redde solo, & Divis vel sic ne cede superbis.
Saltem sive patri propior, seu forte paterno
Responsurus avo es, neque te juvat altius ire;
Quidquid eris; nam te nec justo curta minorem
Dedecoret species, nec vim natura, modumque
Invideat crescendi, & fraudet partibus æquis:
Quamvis Pipinum miretur Gallia parvum,
Iratoque parem jactet pugnasse leoni;
Ipse tuam actutum, tibi quam sors cunque paratam

Destinat, aut major spondet Deus, arripe formam.
En egomet vires, frustra tardantibus annis,
Maturabo ultro, sopitosque insuper ignes
Humanos, cæli, instigans cumulabo, calore.
Utile corporibus vivis calor, utile vitæ.
Quęque vigent, quæque ingenuis stant sensibus apta,
Provida queis animo ratio excubat, igneus intus
Ardor pascit agens, casuraque sponte, retentat.
Quod si deinde gradus certant ætatis adultæ
Scandere; vi non æque alia nituntur in altum.
Et dubites mecum hæc partiri ingentia pensa,
Alma nurus, sanctoque operam navare calori?
Eia hanc tu flammam, tu, Vesta impensius omni,
Præsta & inextinctam, & concessis artibus auge.
Quæ ratio, quam nec simplex via; protinus aures
Huc patulas dictis, mentemque appelle; docebo.
Incipiens, rictus quoniam diducit honestos
Risus, & obstructum purgat jecur, imaque tendit
Ilia: eant manibus Charites per mutua nexis,
Os circum, malasque hilari dulcedine pingant
Impubes, edico. Latus sua gaudia utrumque
Titillent, placidique sequantur pectore motus,
Dulcibus exciti illecebris, & imagine rerum.
Quare ipsa & ride: & ridendo effusa lacesse
Luminibus tremulis: atque oscula præripe centum:
Atque omnes dic blanditias, dominumque, ducemque,
Aut regem, aut aliud, fracta assentare loquela
Appellans, &, quos puero potes, excute risus
Sed neque flere veto; quis commoda fletibus ulla
Imputet effusis? nec vocem intendere questu.
Multum

Multum adeo exercent vagitus corpus acuti
Scilicet, ac solers tarde crescentis alumni
Segnitiem lacrymis natura tepentibus urget.
Sive supervacuum, stillanti impune cerebro,
Humorem extundit calor, & depascitur idem.
Sive prius siccis oculis qui lentus agebat,
Sollicito augescit motu, & se ventilat ignis:
Indicio est os turgidulum, & rubicunda labella;
Quique genis micat absistens ex mollibus ardor.
Seu validi nisus tollendæ vocis ab ima
Usque alvo, tenues aditus, angustaque laxant
Pectoris; atque repens membris subit æmula virtus.
Non aliter, quam qui ascensu vix ardua montis
Connixus superat; animam si forte repressit,
Atque illum in summum maius rapit impete robur.
Quid dicam, imbelli stringens ut frigore cogat
Membra quies, eademque labor calefacta resolvat?
Ergo insta infanti jamdudum, & lene fatiga
Ætatem, quantum sat erit perferre, tenellam.
Fer, refer, huc, atque huc, facilem: sedeatve, cubetve,
Mox gremium teneat, collo mox hæreat alto.
Hinc una, hinc vicibus ludos facite ambo: jocisque
Exercete diem, & nutus conferte loquaces,
Et rixas interserite, & componite pacem.
At nec matre quidem jacuit gestante, laborum
Intra uterum imprudens, nec nullo exercitus egit
More novem menses. Quid, cum pia ferret ad urbem
Mater iter, superumque frequens accederet aras?
Quid, cum invecta levi raperet media æquora curru,

Venantumque inter longinquis cursibus esset,
Spectatrix; hortum pedes aut spatiata per amplum,
Falleret, ab gravido, quæ plurima tædia, ventre?
Nec nulla interea est adoperti gratia vultus
Flebilibus crustis: non, si hæc caput undique cingat
Ægra lues, totoque insistens corpore regnet;
Displiceat sane: nec secius oscula nato
Da, genitrix; quanquam os scabra rubigine lædes,
Vix & nosse tuum poteris. Verum excoquet æstu
Omne calor vitium; malus exsudabit & humor,
Ne dubita; & magis inde cutis curata nitescet.
Quin pueros etiam tentaverit ignea febris:
Contemplator; agunt parvi non ocius unquam
Membra alte, non liberius crura ardua tollunt:
Crescendiqne moras distentis rumpit inertes
Flammea vis nervis. Peccant nec enim omnia morbi:
Atque aliquam important ægris per damna salutem
Æstusque, horroresque, & largo flumine sudor.
Non tamen hac mercede velim te crescere tanta,
Care puer: tenerum a duris defende periclis,
O Deus: o, nato calidas avertite febres,
Quosque colit genitor, Superi, quosque optima mater.
Hæc vigilanda tibi, quæ nunc regale tueris
Depositum: his potior non ulla industria certet:
Corpus humo victrix parvum sic denique tolles.
Ne majora dehinc, ne pluria quære moneri;
Quid faciens crescat puer, aut quem vita calorem
Exigat, aut vitæ cultum calor; unde micantes
Diditus in venas, & quam vim acquirat alendo.
Tu modo communes curas, communiaque olli

Officia imperti: nec sueto parce labori,
Nec contende nimis: neque vulgi rere profani,
Arte alia fetus, alia grandescere regum.
Quo magis, æqualem plebi te corpore, princeps,
Olim animo anniti decet, ac præcellere factis.
Jamque vale, astrorum qui me tibi primus ab astris
Sol misit, cælo remeare, atque inde serenum
Admonet os, quanquam hibernis, ostendere terris.
Dixerat: atque facem puero injicit. Altius illa
Ad vivum persedit, & ossa sub intima venit.
Munere quo primum bis lævum sternuit infans.
Accepere omen matres, & conscia turba.
Tum duplicant spe vota: strepit domus aurea, & omnis
Aula, puer cresce, ingeminat: levis assonat aër:
Responsant sylvæ, & vicinus Sequana, cresce.
O ego crescenti si quid conferre poëta
Arte queam, DELPHINE, tibi; Permesside lympha
Si quid eges; teneris aut si calor utilis annis,
Phœbeus calor: haud equidem totamque Aganippen
Abnuerim, totosque impendere Apollinis ignes.
At non ulla ex his puero incrementa. Juvare
Atque virum, atque senem, postquam maturior ætas
Induerit robur, patremque æquaveris actis,
Mox poterunt, famaque decus sacrare perenni.
Tunc erit, undanti fluet agmine cum tibi Cyrrha,
Cyrrhaque, Parnassusque biceps; cum Phœbus amabit
Ipse tuis, Phœbique chorus sudare triumphis.
Hinc vero canere incipiam, patriæque, tuusque;
Namque mihi faciles sic promisere Camœnæ;

Censeri dignus vates: nec nostra, sequensve
Præripiet palmam hanc ætas. Par ibit Ulyssi
Mœonio mihi carmen, & Ilias altera surget;
Inque novam chartæ bis sex Æneida current.

DE NUPTIIS

THEODORI ET IRENES.

Fictorum nominum interpretatio.

NICE. Victoria.
DICÆUS. Ludovicus XIII. nuper rex Galliæ.
SOSANDRA. Anna, regina Galliæ.
THEODORUS. Ludovicus XIV. rex Galliæ.
POLYMETES. Julius Mazarinus, cardinalis.
ÆETION. Leopoldus, imperator.
EURYMEDON. Philippicus IV. rex Hispaniæ.
LEUCOTHEA. Elizabetha, nuper regina Hispaniæ.
IRENE. Maria Theresia, Philippi & Elizabethæ filia.
ANTINOUS. Ludovicus Mendezius, de Haro.
BASILISSA. Christina, dux Sabaudiæ.
MELITE CYPRIS. Margarita, Christinæ filia.
PHERASPIS. Ranutius, dux Parmensis.
ALBIA. Henrica, Mariæ Henricæ, Britann. reginæ, filia.
VASTONIDES. Gastonis, ducis Aurelianensis, filia.

PRIMA PARS.

I. Laboranti ex amore Nices Theodoro filio, hanc Sosandra mater uxorem dare cogitat. Plurimi vir consilij Polymetes dissuadet. Idem facit, Sosandræ olim conjux, Dicæus; nunc ei visus in somnis: simulque auctor est, ut filio proximam genere, & ex stirpe communi puellam despondeat. Ea admonitio, quia patere latius, atque ad plures eodem gradu consanguineas pertinere visa est; minus intelligitur.

REGNANTI Theodoro, & jam tot bella per orbem
Vincenti, nondum vigesima verterat æstas.
Militia ille gravi, Martisque laboribus æger;
Par licet antiquis humeros Heroibus altos,
Et pectus latum similis, robustaque terga;
Æger, & afflictus, morbo superante, jacebat,
Vitæ inter gelidique hærens confinia leti.
Assidua, & vitio cæli violenta, solique,
Febris erat, duplexque eadem. Venæ altera pulsu
Cognita inæquali, & sanabilis arte medentum.
Alterius norat vim duram nemo, neque ortum:
Nemo potis notam curare salubribus herbis.
Sola parens; quæ non maternæ pervia curæ?
Observans longo morbum deprenderat usu:
Instabatque manu medica, & fomenta parabat.

Namque prior solo grassata in corpore febris:
Posterior penitus mentem subit, ac face torret.
Huic est nomen amor, trans ipsas usque medullas
Qui furit, & juvenem duplicato incendit ab æstu.
Ecce hominum Nice pulcherrima Nympha, Deumque,
Cui magnum, Superi quoniam dant vincere, cælum,
Esse patrem; quam magna ideo tellure creatam,
Quod sit ibi & sedes, & causa, & præmia belli,
Matre ferunt. Virgo; quæ nunquam non paret ire
Ulterius; suspensa pedem, vigil excubat, unum.
Quæ ferat huc illuc se, circum castra, volatu,
Circum acies bello instructas, intra oppida & extra;
Explicitas humeris gestat quatientibus alas.
Atque aliæ inducunt terris ignava puellæ
Otia, queis miseri languent dulcedine amantes.
Hinc rebus non mens habilis, non utile corpus,
Si quis amat. Cessant cito magna incepta: neque ullis
Consiliis operum locus est, nec fortibus ausis.
Usque adeo emollit vires, animosque Cupido.
At Nice contra ad durum generosa laborem
Impellit: neque dat membris requiescere, si quem
Cepit amore sui; nec luxu tempus inerti
Perdere; non ludo, non indulgere choreis.
Gloria namque comes stimulis hinc acribus urget:
Hinc Bellona tuba assidue circumsonat aures.
Ergo inde a primis Theodoro adjungitur annis
Armipotens Nice: cunis communibus hæsit,
Nata simul: crescens, studiis adolevit in iisdem.
Hunc amat æqualem, nec non ambitque fovetque
Officiis: varias quæ plectere docta corollas,

Ipsa gerens palmam ac laurum, & diademate cincta,
Cingit, & ex sertis juvenem immortalibus ornat.
Nec minus hanc Theodorus amat, cui militat omni
Obsequio, & dudum per mille pericula servit:
Ac sese, & fortes populos, quibus imperat, & vim
Largam impendit opum, & regni prædivitis uber;
Quodcunque est uber, quæcunque opulentia regni.
Quid restat, nisi mox justa ut connubia fiant
Rite, pares inter, communi & sidere natos:
Concilietque duos, & amanti dulcis amantem,
Dissolvenda die non ullo, copula jungat?
Nimirum has, nati non inscia mater amorum,
Jampridem Sosandra faces, thalamosque jugales
Secum mente agitat. Specie magnisque movetur
Nominibus. Tuba, signa, cohors, tentoria, & arces.
Ante oculos: currus, captivi, præda, triumphi.
Suave, gravi bello, tendentibus undique turmis.
Nequicquam adversum, fines proferre superbi
Imperii: victis dare vitam, aut tollere, totis
Gentibus, & late rerumque hominumque potiri.
Urget preterea, graviter jam sæpius æger,
Filius, & nulla pereundi prole periclum,
Nullus & in regnum de principe principis heres.
Quanquam dura animo succurrunt plurima contra.
Quæ socrus morosa ferat fastidia Nymphæ:
Cum possit non ista parem, non ferre secundum,
Nec, nisi quem sternatque solo, calcetque jacentem;
Vimque sibi invictis, omnes super, arroget armis?
Quis conjux autem sumptus in bella perennes,
Queis ea tam cives miseros, quam conficit hostes,
Sat toleret: modici cum sæpe impendia belli
Exuperent fructus longe, & spolia omnia vincant?

Hos animi dubios inter dum fluctuat æstus;
In curam magis illa tamen propensa priorem;
Ilicet ad fidum Polymetem more referre
Cuncta suo: incertis quæ sit sententia tædis,
Differat, &, si quid visum consultius, addat.
Ille animi pręsens, & regibus auctor agendi
Strenuus, ex ęquo princeps bellique togęque
Consiliis, rerumque fide spectatus & usu:
Quem fortuna modis exercuit utraque miris.
Sed, quia dux virtus, pulsoque modestia fastu,
Adfuerat; longe adversam fors prospera vicit:
Victa quoque invidia est, & numine vindice rupta.
Ipse viro pater, extrema jam in morte, Dicęus,
Sosandra natum dederat sub matre regendum,
Quinquennem, neque dum maturum rebus agendis.
Ac tum etiam regis, longo post tempore, adulti
Auspiciis, pręses regni, custosque salutis,
Haud facilem navi clavum fluitante tenebat,
In puppique sedens, rerum tractabat habenas.
Ergo is Sosandræ sic ad consulta parentis.
Si, regina, jubes, fiat, si consulis, audi;
Quæ gravis, heu! tardas docet experientia mentes.
Nympha potens Nice illa quidem, quæ jura subactis
Det populis, secumque ferat pro dote triumphos.
Sed levis ex se eadem quam sit, fiatve subinde,
Fortunæ adjungat quæ se, tradatque regendam,
Tergaque, ut hęc, aliis, aliis mox vertat amicis;
Nonne vides? ut se vinclo sociare jugali
Haud velit, haud possit cuiquam liberrima virgo:
Si nubat, factura malo divortia more,
Sæpius, & sponsis probrum allatura relictis?
Nam quid id est, anceps quod dicitur alea belli,

Alternęque vices, & Mars communis, & ęquus
Sorti utrique pater? Sapientum nempe notata
Vocibus, arguitur Divæ inconstantia fallax,
Hinc alio quæ se nobis & reddit, & aufert,
Prępetibus pennis levis, ac mutatur in horas,
Nunc comes & socia armorum, nunc transfuga & hostis.
Nec longe repetenda fides certissima dicti.
Faverit illa licet Theodoro, bella gerenti,
Et nostrum annuerit nobis in tempore Martem:
Non tamen interdum causam non liquit amicam
Perfida, & averso se corpore tradidit hosti.
Nonne fuit, cum structa acie, sub pręlia prima,
Victores nos jam, & castris prędaque potitos
Proderet, ac versa premeret vice denique victos?
Nonne fuit, longa ducem in obsidione moratum
Cum fugeret, turmas & frustraretur hiantes?
Et muri tamen effracti: portæque patebant.
Quare age, dum fas est, & quantum possumus, omni
Officio & cultu, Nicen foveamus amicam.
Sed neque nupturam, neque nos constanter amantem
Speremus. Nihil hic credi sapientia certa est.
Nec deerunt, regina, nurus e sanguine claro
Heroum, pro censu habeant quæ regna paterno:
Corpore quam pulchro, tam scitæ moribus, atque
Indole: quas ultro matres offerre paratæ
Aut tibi sint, aut tu ipsa prior felicius optes.
Gallia, ne dubita, multas dabit; Itala tellus:
Et fors, quam Nice, dabit ipse fidelior hostis.
Quis scit, an Hesperiæ regnator maximus aulæ,
Qui nunc odit, amet posthac? prece flagitet a te,
Et generos emat Indorum sibi montibus aureis?

Dixerat. Advertit monitus Sosandra salubres
Protinus, augurioque animos recreata secundo,
Spes avide arrectis non cassas auribus hausit.
Et jam Diva minus Nice placet, atque abit omnis
Paulatim ex oculis. Surgit nova pectore cura:
Et genitrix pro nato alios meditatur amores.
Nox erat, umbriferi media plus parte peracta
Curriculi; votis mentem cum plena diurnis,
Membra toro regina dedit, placideque quieti:
Ac tandem primos carpebat corpore somnos.
Huic tum visa, polo facies delapsa Dicæi
Conjugis, in tales actutum erumpere voces.
Nos equidem, conjux, celesti sede receptos,
Felicesque, tamen non omnis cura salutis
Deseruit vestræ. Memini natique, tuique,
O dulcis conjux: & adhuc mea Gallia cordi
Tota mihi est, armis nuper quam fortibus auxi.
Consiliis pare, Polymetes quæ tibi solers
Optima dat: Nicen gnato neu junge, tropheis
Insignem quamvis, terraque marique potentem.
Quam sit nulla fides, constantia nulla puellæ:
Novimus, experti: nec, quæ ferat omina secum,
Ignorare datum, atque omnes vitare ruinas.
Et sensit sua cum victis incommoda victor.
Sed neque, si Nicen, inconstantesque Hymenęos
Reppuleris; thalamis aliam tibi quęre remotis
Continuo: procul externus torus omnis abesto.
Quæ generis nostri est, communi & origine fluxit;
Parta nurus nobis, & conjux debita nato.
Fata volunt: jubet immoti Deus ordinis auctor:
Nec, cælo nisi facta, facit connubia tellus.

Sic ait : & superis se reddidit ocius oris.
Hoc visum mater nulli Sosandra, nec ipsi
Nato effata quidem : Polymetes audiit unus.
Pacem & bella regi per fida silentia dudum
Quippe vident, res & melius cessisse tegendo.
Interea nec fata sequi, nec scire recusant,
Si quid fatorum interpres Prudentia dictet,
Et bona Mens quocunque , Salus & publica , tendat.
Tres has rebus habent comitesque ducesque gerendis.

PARS ALTERA.

II. Irenen filiam Eurymedon, quam ex priori conjuge Leucothea susceperat, nuptum dare parat Æetioni cognato : idque de publici consilij sententia, atque ex omnium civium voluntate. Sola hæret virgo, invita & repugnans, neque quidquam, nisi jussu atque imperio patris, factura. Hujus mater Leucothea Eurymedonti suadet in quiete, ut, aliis relictis, ei duntaxat filiam collocet in matrimonium, qui maxime cognatus sit, & ex stirpe communi oriundus. Quod ille falso de Æetione dictum, interpretatur : confecissetque nuptias statim, nisi oblatum ex improviso augurium deterruisset. Aquila columbam, sublimem raptam, toto aëre

aliquandiu circumferens, cogitur tandem liberam a se dimittere.

TALIA dum curat genialis fœdera lecti,
Anxia pro nato, mater Sosandra, nurumque
Orbe sibi totô circumspicit: ecce laborat
Magnus idem Eurymedon, studiisque ardentibus instat,
Si qua potest, juveni egregio dignisque Hymenęis
Natam dilectam dare nuptum, ac jungere fœdus.
Irene fuit: ante alias formosior omnes,
Seu quas littoreo dives Tagus irrigat auro;
Ausonium seu quæ Tybrim, seu flumina Rheni
Quæ violenta bibunt; aut quas tu, Sequana pulcher,
Cycneo lavis eximias candore puellas.
Lumina sic flagrant: suavis color enitet ore:
Et, quæ Seres alunt, imitantur vellera crines.
Æetion petit hanc Heros; certisque maritam
Auspiciis miro sibi jungi ardebat amore.
Ac non ille quidem specie lenissimus oris:
Corpore nec longo, nec nigris blandus ocellis:
Indole sed magna, jucundi damna decoris,
Solertique animo, & multa virtute rependit.
Is, Thracas juxta, flumenque binominis Istri,
Finitimum spirat generoso pectore Martem,
Induit & Martis vultus truculentior omnes.
Talem illum gravis Eurymedon non nolle putatur
Pro genero. Favet in primis, quæ regia conjux,
Huic cognata. Omnis procerum ordo impellit eodem
Conspirans. Quid enim? ambobus non convenit unum

Et genus, & nomen, veteri quos ſtemmate ſignat
Auſtria? Qui certo coëant ſi fœdere ſecum;
Quid, niſi fonte duo rivi capiuntur eodem
Rurſus, & in primo gaudent miſcerier ortu?
Nempe agitur res ſumma, ſalus & publica gentis.
Namque ferunt; horum quamvis domus inclyta regum
Creverit externis immenſum affinibus, & mox
Venerit imperium in magnum, & ſucceſſerit heres:
Ne tamen obrepat ſceptris alienus avitis
Nunc dominus, neu per partes diſtracta viciſſim,
Solvatur vaſti moles & machina regni;
Reges, atque ſatos cognato ſanguine regum,
Inter ſe ſolitos connubia nota paciſci,
Speſque tori anguſtis includere finibus amplas.
Precipue antiquæ viſum Eurymedonta movebat
Conjugis, huic pulcram Irenen quæ pulcra crearat:
Et jam marmoreo conceſſit morte ſepulcro.
Illa, ſoror Galli, manſit dum vita, Dicæi,
Extera tranſierat thalamis in regna, ſueque
Et ſtudia, & mores mutarat, verbaque gentis.
Leucotheam patrium retinebat nomen, & alta,
Unde ſata eſt, regum ſe nobilitate ferebat.
Ergo viri ante oculos in ſomnis conſtitit uxor.
Viſus ibi Eurymedon vultum agnoviſſe loquentis,
Et vocem: monitis cum talibus impulit aures.
Nos equidem, conjux, celeſti ſede receptas,
Feliceſque, tamen non omnis cura ſalutis
Deſervit veſtræ. Memini nateque, tuique,
O dulcis conjux: quæque olim infixa medullis;
Hæret adhuc, memori nec Iberia pectore ceſſit.
Conſiliis pare, quæ nunc tibi, gnara futuri,

Optima do; quæ nec rerum bonus improbet auctor
Antinoüs. Marti gnatam ne junge cruento:
Imperitet licet hic terris, atque ęquore late.
Quam sit nulla salus bello, quid pręlia peccent,
Novimus: ipse vides: agri, urbes, regna loquuntur,
Totque hominum facies, tot desolata locorum.
Sed neque, cum Geticas Martem ablegaris in oras,
Idcirco stirpem peregrinam, orbemque remotum,
Unde procus veniat nostra ad connubia supplex,
Sollicites. Generis vir nostri, & sanguine cretus
Communi; gener hic natam sibi noster habeto.
Fata volunt: jubet immoti Deus ordinis auctor:
Nec, cælo nisi facta, facit connubia tellus.
Hæc ubi Leucothea; ad superas procul avolat arces,
Atque ignem post se ætherium, post se astra relinquit.
Excutitur somno Eurymedon, genibusque volutus:
Accipio dictum, conjux o sancta: monemur,
Quæ facimus, faciamus, ait. Nec quæritur istis
Interpres. Jam nunc consanguinitate propinquus
Æetion nobis; thalamique propinquior idem
Fœdere post; junctis, finem bello afferet, armis.
Dixit, & hoc, ne quis vanum aut muliebre putaret,
Tunc aperit visum nulli: celavit & ipsam
Irenen, &, cui sensus committeret omnes
Arcanos, dulcem Antinoum. Nec segnius urget
Cœptum opus, & quo se, falso licet, augurat haustu
Numinis ęterni, ac jussis cælestibus, actum.
Assensere omnes populusque, patresque volenti.

Matres, atque nurus voces ad sidera jactant
Lætitia. hoc faciunt nupturæ quæque puellæ.
Ter quoque blanda suo plaudit nunc regia more.
Et jam dicta dies; dos pacta: instructa supellex:
Mutua dona data: & tantum non ducitur uxor.
Sola domi cunctis virgo properantibus hæret,
Dudum immota loco. Nec ei sat certa voluntas:
Nec loquitur tamen: inferior seu sexus, & ætas;
Seu pudor, & patris reverentia comprimit ora:
Seu vis intus agit studia ad contraria major.
Quin etiam conata diu, Volo, dicere; Nolo,
Dixit: & invito maduerunt lumina fletu:
Crebraque tergentem vultus suspiria produnt;
Mœsta palam donec, macieque professa dolorem,
Non venit in dubium tandem, quin pectore toto,
Dum fugit hos, alios furtim suspiret amores.
O quoties, Galla nutrix de gente, Melæno,
Quam dederat mater natæ pia, vidit alumnam;
Cum, per longa domo spatia interiore, moveret
Forte gradum, atque oculis pictos Heroas, & ora
Primorum juvenum, & regali stirpe potentum,
Perlegeret; totam, procul Æetione relicto,
Aversam, cupido Theodorum figere visu?
Hæc ipsum quoties, nullus dum testis, obivit
Luminibus tacitis, accinctum in bella; diuque
Oris purpurei decus admirata, comasque,
Et multa circum crista volitante galerum;
Præsentemque velut præsens affata, salutem
Plurimam, & impressis dedit oscula mille tabellis!
Sive velit tamen, Irenæ; seu nolit, eundum.
Regia formosi subito linquenda Madriti
Mœnia, natalisque domus, sedesque paternæ.

Quodque oculis doleat, patriæ radentur amata
Littora maternæ, Theodori & Gallia regnum.
Tum, qua deinde datur, quamque est via longa, molestam
Per maris ac terræ veniendum abrupta Viennam.
At miseræ, bona Juno, mora succurre puellæ
Saltem aliqua. Placido tu, Diva Lubentia, vultu,
Qua sine nil concors, nec firmum Hymenæus habebit;
Da vel nolle patrem, vel natam hunc velle maritum:
Nolle patrem potius. Faciles vota ecce precantis
Audivere Deæ. Cœlo namque omen ab alto,
Improvisum, ingens, rem turbat, & excutit omne
Consilium regi, & connubia cœpta moratur.
Graminea in ripa, magni prope flumen Iberi,
Pascebant variæ collo splendente columbæ
Turmatim, dulces & aquas a margine primo
Libabant leviter, pennasque subinde movebant
Expansæ ad solem. rubra Jovis ales ab æthra
Devolat, ima petens, rapido celer impete, & unam,
Formosam ante alias, grege de pascente, columbam,
Quæ maculis passim lita fulvis, cetera candens,
Sublimem rapuit, pedibusque innexuit uncis
Arctior, & toto circumtulit aëre monstrans.
Nec rostro interea, mirum, nec sævit ungue.
Quin & adulanti similis, similisque monenti,
Dat plausum geminis, insuetam & mitigat, alis.
Jamque vehebatur sursum, jam præda deorsum;
Supra & Pyrenen, supra qua desinit ipsa Pyrene,

Pyrene, propiorque mari est brevis insula, & amnis:
Cum subito densæ, facta ceu nube, volucres,
Phasidos inter quas de nomine plurimus ales,
Communem invadunt hostem, numeroque fatigant,
Assidueque premunt: donec vi victus, & ipsa,
Cui metuens parcit, sese extricante columba,
Carum onus abjecit non sponte, alioque refugit.
Fit strepitus cœlo volucrum. Stridentibus alis
A tergo pars velle sequi: pars gutture rauco
Sistere motam aciem, & tuti dare signa receptus.
Conveniunt: rediens sonat omnis turba per auras
Agminis aligeri, sociamque ex hoste reducit.
Ast illæsa columba, citis & libera pennis,
Terra ubi parua jacet, paruo quæ cingitur amni,
Lapsa venit. Tenui rostro, lætabile visu,
Implicitæ myrto ramum gestabat olivæ.

TERTIA PARS.

III. Basilissa cum multis nominibus, tum ex vatis oraculo, Theodorum, Melitæ sive Cypridi filiæ, conjugem expetit. Ad eam rem itur, longo & æquali utrinque locorum intervallo, in colloquium aliquot dierum. Visa virgo Theodoro non displicet. Has Sosandra nuptias videtur non nolle. Palam laudant universi conditionem. Sed quid facias? Et invitatus ad solemnes epulas Hymenæus, desideratur: & consilium de

nuptiis Polymetes minus ac minus probare incipit. Rem denique totam disturbat tum legatus ab Eurymedonte, qui generum sibi Theodorum pacisci velit publica pace: tum a Pheraspide nuncius, qui Meliten, petitam jam uxorem, nisi forte nubat Theodoro, enixius petat. Accedit eodem, quod editum Basilissæ oraculum, atque unius errore literæ male acceptum, verissime Polymetes, & secundum Pheraspidem interpretatur.

PARTE alia, Alpinis in montibus, unde jacentes
Hinc atque hinc populos nutu Basilissa virili
Nympha regit, pulcras & fulget Oreadas inter
Pulcrior; eximiam servabat sedula natam.
Hæc Cypris, hæc Melite, gemino cognomine gaudens.
Cyprum atavi tenuere: premit nunc barbarus hostis.
Ipsa refert teneris ceras & liquida mella
Moribus, ac totum dulcedine vincit Hymettum.
Quæ si non habitu, præstantique oris honore,
Par penitus matri respondet: at indole magna;
At comi sese ingenio, & candore tuetur
Simplice; commendatque probos solertia mores.
Virgo tot ex animi dignissima dotibus amplis,
Munere cui Divum, pro conjuge regius Heros
Contingat, faciatque pari quam prole parentem.
Idcirco hanc mater Theodoro destinat uni
Jamdudum: nunc & maturis copulet annis,
Si visum Sosandræ, & fert ita corde voluntas.

Nec, sortem supra, votum ambitione laborat;
Promisisse fidem, superat dum vita, Dicæus
Fertur, & hinc natum jam consecrasse sorori.
Adde, quod ascriptis bene longi in fœdera belli,
Et sociis operum, non hæc indebita merces
Impensæ, & fidei, consumptorumque laborum.
Sed patriæ quid ad hæc sortes, oracula Divum
Sancta; quid interpres; rediens quid nuncius affert?
Spectat ubi aërias cœlum vicinius Alpes;
Qua tu parte putes, & dorso, & vertice montis,
Fulciri convexa poli, ac se jungere terræ;
Est specus arcta, cavo exili, non undique major,
Corpore quam quantum suus occupat incola, seu stet,
Seu jaceat: neque enim sedem non incolit hospes,
Quamlibet exiguam, atque astris cæloque propinquam.
Hic senior vates, alius cui deinde subibit
Atque alius, domini suffectus ut ipse prioris
In munus, curasque: pio nec deficit unquam
Hospite parua domus, nec cultu numinis. Et jam
Tempore ab immenso series longissima vatum.
Inde, habitant quicunque Alpes cis transque nivosas,
Finitimi ventura petunt: quid Dia Pronœa
Aut jubeat sperare, aut post crudele minetur.
Sed neque longinquus peregrino ex orbe viator
Fatidicas, interdum adiens, non consulit arces
In dubiis, aut cæca minus perplexaque discit.
Relligio miranda loci. Si qui, omnia magna
Credere difficiles animis, vel inania rerum
Scire avidi, sanctum poscunt oracula vatem:

Aut ſilet, aut vario ludens ulciſcitur ore
Flexiloquus, meritaque viros ambage moratur.
Sin pietas, ſtudiumque movet divina ſequendi
Conſilia, & tales tangit mens credula curas:
Admonet, ac veri nunquam fruſtratur egentes.
  Miſerat huc, vatum Baſiliſſa haud inſcia, natæ
Connubio thalamiſque ſuper, reſponſa petitum:
Nil inconſulto moliri numine Divum
Auſa, nec humanis, mulier pia, fidere rebus.
Et nunc, ex reditu portet quid nuncius, audit.
Ille: Domus limen vix, o Baſiliſſa, verendum
Attigeram, vix ore tuo verbiſque rogaram;
Opportuna leves cum vox emiſſa per auras
Ex adytis, magnoque audiri viſa fragore:
Palma tuæ certa eſt gnatæ, ſunt lilia certa.
Nec plura his vates: queis & nihil amplius addo.
Mater at exclamans lætum: Clara omnia: dixit.
Agnoſco Superos. Superum nec ſermo, neque alta
Mens latet. Hæc Gallum quin prodant lilia regem;
Quin palmam hanc monita addicant cœleſtia natæ,
Quis dubitat? Sic fata, ſimul per ſeque, ſuoſque,
Et procul, & coram, parat expugnare precando
Natum una, & matrem: nec ſponſam offerre marito
Turpe putat, Divum auſpiciis, ſupplexque venire
Soſandræ, Theodoro, & ſi quod numen amicum
Præterea, aut ulla regum favet intimus aula.
  Ergo iter antiquam Lugdunum protinus urbem
Dirigitur. Media eſt, quæ ſe via præbet utrinque.
Taurino, multa procerum Baſiliſſa caterva,
Plana per, & ſalebras, perque ardua ſaxa, niveſque,

Læta, nec obstat hyems, dulci cum Cypride venit.
Prosequitur votis Theodorum tristis euntem,
Et celerem reditum votis Lutetia poscit.
Indivulsa comes nati, Sosadra tetendit,
Qua brevius datur ire via, & pervenit eodem.
Congressu juvenis primo placet ecce puellæ
Ante omnes : juveni non displicet ipsa vicissim.
Nec, ceu sæpe, bonam minuit præsentia famam.
Amplexæ inter se matres sermonibus ambæ
Consumpsere diem : quam quæque experta procellam,
Jucunde, & casus vitæ retulere priores.
Tum spes deinde suas, & fata arcana suorum
Adjiciunt : Basilissa pias super omnia sortes ;
Quid sibi, quid natæ vates promiserit auctor ;
Quam non immerito, duce tanto atque auspice, poscat
Pro genero, regis soror ipsa, & filia, regem.
Nox epulis venit interea celebranda, chorisque.
Indigetes, sponsis portantes dona futuris,
Solemne ad festum Dij confluxere, Deæque.
Turpis abest, ut debet, Eris : sed rursus, adesse
Quem decuit præsentem ultro, ac se sistere coram,
Sæpe petitus, abest Hymenæus ; sæpe vocatus ;
Nec venit heu ! cœlo longum expectatus ab alto,
Qui thalamis auspex præsit, fautorque paratis ;
Dumque leves ineunt hinc rex, hinc virgo choreas,
Saltantes regat, & palmas conjungat amantum.
Scilicet hoc unum communia gaudia turbat :
Hoc minus uno hilares, sua quisque in tecta, recedunt ;
Multa super tanto rogitantes, multa rogati,

Omine; & ad molles portant insomnia lectos.
Postera regales pulsarat luce fenestras
Jam matura dies, terraque retexerat orbem.
Sosandræ sedem tacite, & secreta petivit,
Nocte vigil tota, Polymetes; ac prior olli:
Quid facimus jamdudum? ut amor pellatur amore,
Neu Theodorum habeat miserum amplius inclyta Nice;
Huic blandam, regina, paras supponere Cyprin,
Atque optare nurum, & potiores jungere tædas.
Num minus antiquam Nicen armatus amabit,
Et bellum Theodorus agens, & prælia miscens,
Vincendi studio, laudumque cupidine ductus?
Quid si etiam, uxorem juvenis cum duxerit illam,
Hujus crescat amor? Nos bellum gessimus unis
Viribus, & gerimus: communi Marte, triumphi
Communes: & adhuc conjuncti præmia belli
Indivisa manent. Thalami sit fœdere Cypris
Junctior: in Nicen Theodori accendet amorem
Hoc magis atque magis; nec bello finis & armis,
Nec pacis fuerit posthac spes ulla futuræ.
Talia dicenti, nec frustra plura volenti
Dicere, ab Hesperiis extemplo intervenit oris
Orator, regis missu Eurymedontis, & alta
Admitti, magnis de rebus, in atria poscit.
Audierat, Theodorum inter Melitenque, parari,
Conciliante, toros, utraque parente, jugales,
Eurymedon. Quæ si priscis nova fœdera nectant,
Eventusque habeat coram res cœpta secundos:
Ipse, suis gnatam Irenen quam stirpe propinquis
Nubere fata jubent, cum jam Æetiona recuset,
Cui tradet pater, aut quorum connubia poscet

Et ſe digna ſatis, nec matre indigna puellæ?
Nempe ducem tali nonne Æetiona repellunt
Connubio, quæ prædam aquilæ extorſere volucres?
Nonne ducem trepidæ fugit inſtar virgo columbæ,
Germanas aquila turmas ad ſigna vocantem?
Præterea pacem ſi fas ſperare futuram,
Si ſtabilem, æternam: quæ vincla tenacia tantæ
Pacis erunt? Nam quæ pax facta prioribus annis,
Nec ſtetit illa diu, deeſſent quod talia fulcra;
Nec fructus ſolitos, nec dulcia pinguis olivæ
Dona tulit, ſuccos virides, gratumque ſaporem.
Adde fatiſcentes populos ſub pondere belli,
Exhauſtas & opes, & jam ſtipendia pridem
Militiæ non ulla. Novos his adde rebelles,
Oppidaque, & lati divulſa a corpore regni
Membra tot, ac tantis majora pericla ruinis.
Nec nihil invalidum jam robur tangit, & ætas
Jam ſenior: curis tenuata atque ægra vetuſtis
Prima valetudo. Contra ſunt omnia in hoſte:
Anni florentes; robuſtum corpus; & audax
Vis animi; & miris ſucceſſibus aucta poteſtas.
Fœdera cum populis, cum regibus; æra, virique,
Rebus & in lætis numeroſi, ut ſemper, amici.
Denique ſit poſitis Gallo pax utilis armis:
Hac ſibi opus, regniſque ſuis, & gentibus eſſe
Fœdere vel belli, vel ſtirpe ac ſanguine junctis.
Talibus Eurymedon ſtimulis impulſus & æſtu;
Ac, ne præreptos alius ſibi tollat honores,
Permetuens; pacem, tum primum legibus æquis,
Et generum, quavis empturus dote, petebat.

Causa gravis pacis, species & honesta, rogandæ,
Natæ connubium: rursus memorare decorum,
Nomine sub pacis, de nata, & utrumque pacisci.
His Sosandra libens cupidas accommodat aures.
Quippe aliis tot de thalamis, invita, dolensque,
Dudum audit; belloque nurum sperare nec ausa,
Nec prensare volens, prece Divos omnia poscit.
Cura super tamen una animo, tristissima cura:
Matrem amat, & natam; Basilissam, Cyprida: & urit
Ah nimium ambarum præsentia: nec videt usquam,
Nec satis extundit, qua re promissa, fidemque
Liberet, aut quanam, vatum prædicta piorum,
Cælestesque datos monitus, ratione refutet.
Atque ea divisis dum partibus omnia pendent,
Candidaque hinc Alpe Theodorum, hinc poscit Iberis:
Exoritur gemina dominator ab arce Pheraspis;
Aggressusque fide sibi devincire marita
Dilectam Meliten nuper, nil cessat, & ambit
Nunc etiam, mittitque preces. Et cedit honore
Ille quidem Theodoro: at nulli certus amanti
Cedere præterea, perstat se ferre secundum,
Rivalis minor uno, & tanta conjuge dignus:
Multaque vota facit Superis, haud irrita vota.
Namque omni melior Polymetes vate, rogatus
Nunquam hominum frustra fatis super, atque Deorum,
Suetus & implexos rerum dissolvere nodos
Consilio, & multa secreti numinis arte:
Hoc erat, hoc, inquit, nisi mens me læva fefellit,
Quod bonus ex antro vates respondit: & error

Non fuit hic vocis. peccavit nuncius aure,
Unaque mollito decepit litera verbo.
Nempe suo tunc cum Parmam pleno ore sonaret
Consultus vates, & Cyprin certa manere
Lilia cum Parma: se palmam audire putavit
Aut animo vagus, aut obtusæ nuncius auris;
An quia, qui cupiunt, sibi visa faventia fingunt?
Atqui etiam scuto sua lilia gestat, & arma
Parmensis dux Galla, domus insigne paternæ.
 Dixerat. assensu valido se clamor in auras
Nobilium tollit comitum, doctæque coronæ.
Excipiunt plausu bona verba, faventque repertis;
Ex illo haud dubium, Melite quin debita conjux,
Fatalisque, duci, manifesto numine, cedat.

PARS QUARTA.

Exclusis antea duabus, quinque nunc puellis, sola Irene habita est idonea, quam Theodorus ducat uxorem. Commissum negotium præstantissimorum duumvirum arbitrio, Polymetis & Antinoi, qui ambo ex compacto, in desertam & ab interventoribus remotam insulam conveniunt, multaque, multis de tranquillitate publica actionibus, coram conferunt inter se. Summa hæc fuit. Antinous de pace, tanquam de re maxime principi necessaria suo, contentius agere, Polymetes pro Irene ac nuptiis, tanquam pro re suo maxime principi optata,

instare vehementius: eoque Theodori & Irenes cognationem geminam, quasi fatalem, interpretando referre. Ita demum res ad exitum perductæ duæ, post hominum memoriam maximæ, auctoritate atque opera summi rerum transactoris & administri Prolymetis.

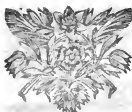
ERGO Lugduno rex & regina relicto
Ad Luparam, toto quam Sequana prænatat amni,
Integris remeant rebus. Sosandra soluta
Religione gravi, nullique obnoxia vatum
Responso, curas alias, nova corde volutat
Consilia, & secum, Polymete interprete, quærit,
Quo, data per somnum, cari mandata Dicæi
Percipiat, servetque modo; quam, sanguine junctam
Ante, nurum legat, atque iterum sibi fœdere nectat,
Et stabilem Theodoro uni despondeat unam.
Sicut ubi in paucis cui præstantissima gemmis
Quæritur: is, quanquam delectus copia longos
Rara adimat, tamen unius bona plurima gemmæ,
Quæ perpendat, habet; molem, pondusque, coloremque,
Atque a luce decus: simul & conferre laborat
Inter se varias; &, quam cui præferat, hæret,
Sardonychem lævi beryllo, an jaspida achatæ.
Sex innuptæ animo excellunt & corpore Nymphæ:
Quarum quinque suo dulci nunc Gallica tellus
Educat in gremio; sibi servat Iberica sextam.

Omnes regali, cognato ſanguine & omnes.
Albia candidula eſt, & longa, & recta puella.
Huic nocet infidæ ſcelerata injuria gentis,
Pro Superi! impunita diu. Vaſtonidas ornat
Plurima dos, patris in primis decora alta ſorores.
Grandior uni, aliis juſto minor officit ætas,
Et jungi prohibet nexu impare. Nulla profecto,
Harum nulla feret dotali munere pacem.
Auctius hoſte etiam bellum Albia fecerit uno.
Sola pari ſupereſt poſſit quæ nubere ſorte,
Irene Theodoro, omneſque explere beati
Conjugij numeros, belloque imponere finem.
Scilicet eſt tanti virgo, quam propter, & arma,
Et crudele odium reges, iramque relinquant.
Eſt quoque pax tanti, quæ pignore perſtet amoris
Firmato, & populis jugi ferat ubere fructus,
Ad ſeros & eat, ſuſcepta prole, nepotes.
Haud mora, mandatis regum communibus, itur
Conſilium in magnum: rerum commiſſa duobus
Summa. datum imperium ſummum. cæleſtia ſecum
Fert memor auguſti Polymetes viſa Dicæi,
Leucotheæ Antinous; quæ, tum ſibi prodita primum,
Credidit Eurymedon. Populorum hæc fata duorum,
Et geminæ prolis, matrumque arcana, patrumque.
Parua, ſub extremis Pyrenes finibus, amne
Circumcincta brevi; peregrina voce Bideſſam
Appellant amnem; plano jacet inſula campo.
Nulli culta prius tellus, habitatave ſedes:
Oceano ſed ſacra patri, quam jungit amœno
Littore, biſque die refluentibus alluit undis,
Auget & infuſo jejunum flumen ab æſtu.

Hic, ubi cessat obex montis, via panditur inter
Ingentes populos: terris commune propinquis
Stat limen, nulloque movendus terminus ævo.
Ambo ex composito, fatisque volentibus, illuc
Delecti proceres, pacis tædæque sequestri,
Quamprimum gemino acturi de fœdere, in unum
Conveniunt. Longo interea per Belgica tractu
Arva, per Insubres Italos, per castra, per arces,
Vis ubi erat gravior belli, & quo tempore Mavors
Sævibat; dux & miles cessare jubentur;
Nec tuba dat claros sonitus, nec tympana raucos.
Arma situ ignavo, tectis suspensa, quiescunt,
Queis impune rudes adnectat aranea telas,
Hæreat & fœdus pulvis rubigine tristi.
Pax ea prima, quies certis indicta diebus
Militiæ, & vetitis bellandi pausa cateruis.
Quod spatium Marti Nice indignata perire;
Bellatrix Nice, & Theodori maxima fautrix;
Deserit hunc, tota cen segnem æstate, fugitque
Gallorum resides animos atque otia longe
Detestans, pennisque alio convertitur actis:
Æetion, te, magne, petens; tibi pulchra, triumphos,
Dona ferens; &, quod Theodorum mordeat, urgens
In Suecos aquilas, & Gallæ gentis amicos.
Non minus his contra Polymetes fortis, & acer
Antinous, clari nullo consorte laboris,
Quod nunc instat, agunt, & jus scrutantur, & æquum,
Dicta retundentes dictis, fallique caventes.

Antinous: Cupit Eurymedon pacem, inquit, amat
que.
Et Theodorus, ait Polymetes, optat & ardet
Irenen. Pacem Eurymedon, ante omnia pacem;
Subjicit Antinous. Polymetes reddit; Et ipse
Irenen Theodorus, & hanc magis omnibus unam.
At verbi quæ tanta mora est? Duo fœdera sunto;
Alterum & alterius sponsor capiatur, & obses
Mutuus. ambiguum, prior hæc sit, an illa: relin-
quas.
Conveniunt: regum mens una, & certa voluntas.
Sed quia, quæ terra exercet, connubia fiunt
Ante polo, pax & donum est a numine Divum;
Quid jubeant Superi, quo vergant fata, requirunt.
Antinous: Cælo huc alto delapsa columba
Signum est pacis, ait: circur hæc, & blanda vo-
lucris
Ante alias Et idem, Polymetes excipit, hoc est
Conjugij signum: concors & casta columba.
Atqui hæc paciferæ ramum ore gerebat olivæ.
Hæc myrti ramum, Veneri quæ sacra, gerebat.
Quid, quod visa virum in somnis dilecta monere
Leucothea, ut generum communi ex sanguine
quærat
Ipse sibi? Quid, quod caræ mandata Dicæus
Uxori hæc eadem, communi ex sanguine quærat
Ipsa nurum, dedit in somnis? At somnia late
Tanta patent, ait Antinous. Sunt sanguine utro-
que
Clari orti juvenes, sunt formosæque puellæ.
Immo animos, inquit Polymetes, decipit error
Hic aliquis: paucis nec vana, adverte, docebo.

Sosandræ Eurymedon frater, fraterque Dicæus
Leucotheæ, vicibus factis junxere sorores
Connubio: puerum parit illa, hæc deinde puellam.
Una adeo Irene communit sanguis, & unus
Communis Theodorus: & hic bis jungitur illi:
Cognatique ambo sociantur utrinque, parentum
Per geminos nexus. Aliorum proxima quamvis,
Alterutro consanguinitas caret unica nodo
Rerum certa fides, atque hæc sententia visis
Cælituum. haud alia complentur somnia lege.
Talibus inter se sanxerunt fœdera dictis
Unanimes regum divina mente ministri.
Composita Hispani Gallis ita pace dedere
Egregiam Irenen. ita pax obvenit utrisque.
Irenen Theodorus, & hunc habet illa vicissim.
Nobile par, toto quo non conjunctius orbe
Sol videt, auspiciisque foves, Hymenæe, secundis.
Sequana cui plausum curuo dat flumine: Iberus
Responsat, Tybrisque procul, maria omnia, & amnes.



FRANCISCI

VAVASSORIS

E SOCIET. JESU

LIBER.

EPIGRAMMATUM.

FRANCISCI

FRANCISCI VAVASSORIS E SOCIET. JESU LIBER EPIGRAMMATUM.

I.

Aureum numiſma, FERDINANDI FURSTEMBERGII, epiſcopi & principis Paderbornenſis, coadjutoris Monaſterienſis effigie ſignatum, & ab eo muneri miſſum.

QVID valeat nummus, quæris: quæ ſignet imago,
Inſpice; ab hac pretium nempe habet ille ſuum.
Aurum, materies: forma eſt pretioſior auro:
Et vincit gemmas, qui nitet ore, decor.
Nec nullum ſolidi pondus gravitaſque metalli:
Et pretium in pretio eſt, inque lepore lepos.
Quæ licet excellant natura ſingula & arte:
Præ tamen archetypo vile opus omne ſuo.

II.

IN FERDINANDUM FURSTEMBERGIUM.

Octavius Augustus Cæsar ingenia sui sæculi omnibus modis fovit.
Sueton. in Octav. cap. 89.

HIc ubi Cæsareis legionibus horrida clades,
Romaque Vvestphalico subdita pene jugo;
Ingenia, & doctas nunc Furstembergius artes
Plus colit Ausonio principe, plusque fovet.
Qui studiis Cæsar sic vincitur, ut prius armis,
Vno bis victum quis neget esse loco?

III.

FERDINANDI FURSTEMBERGII munificentiam latius nunc, quam olim Cæsarum, aut Mæcenatum, patere.

QUI revocas veterem tanto post tempore Romam,
O sæcli princeps gloria prima tui:
Quondam opibus Cæsar Musas ditabat egenas:
Mæcenas doctis munera larga dabat.
Sic meriti, solis meriti de civibus ambo:
Missaque ad externos præmia nulla viros.
Obstringis contra populos tibi prodigus omnes,
Et donis alios afficis atque alios.
Debent Augusto Mæcenatique Quirites:
Ferdinande, tuus debitor orbis erit.

IV.

Les hommes sont tous égaux à la mort.

Par Monsieur PATRIS, *Gouverneur de Limours âgé de 88. ans, peu de jours avant sa mort.*

JE songeois cette nuit que de mal consumé,
Coste à coste d'un pauvre on m'avoit inhumé;
Et que n'en pouvant pas souffrir le voisinage,
En mort de qualité, je luy tins ce langage.
Retire-toy, coquin : va pourrir loin d'ici.
Il ne t'appartient pas de m'approcher ainsi.
Coquin, ce me dit-il, d'une arrogance extrême.
Va chercher tes coquins ailleurs, coquin toy-même.
Icy tous sont égaux : je ne te dois plus rien :
Je suis sur mon fumier, comme toy sur le tien.

V.

Hominum omnium par in morte conditio.

PETRUS PATRISIUS, gubernator Limorensis, anno ætatis octogesimo octavo, paucis, antequam mortuus est, diebus.

IN somnis, hac nocte, malo consumptus, humari,
Pauper ubi jacuit me prope, visus eram.
Cumque mihi talem vicinum ferre nequirem,
Increpui duris, nobilis umbra, sonis.
Vile, facesse, caput : putresce hinc longius a me.
Non sic te comitem convenit esse meum.
Vile caput ! pauper respondit voce superba :
Quære alibi viles, vilis & ipse, tuos.
Hic tibi cedo nihil : mors omnes omnibus æquat.
Tam mea nunc sedes, quam tua, putre fimum.

VI.

AD GUILLELMUM LAMONIUM, senatus Parisiensis principem.

Cur is in curia cum præfaretur maximo ordinum omnium concursu, Poëta præsens non affuerit.

DUM facunda domi veterum lego scripta virorum,
Subque oculos veniunt Graia, Latina, meos:
Me neque privavit Demosthene longa senectus,
Nec Cicerone tumor segnis inersque pedum.
Hos adeam ne quando, gravis nihil impedit ætas,
Nec vetat in libris visere utrumque suis.
Et permisit adhuc post tot jam sæcula mutos:
Nec facit, ut tacito ne fruar alloquio.
Ast ea dum non est te passa audire, Lamoni:
Invidit vivos pessima nonne duos?

VII.

Ad LUDOVICUM XIV. regem Galliæ

De Lupara exædificata, deque oppidis in ditionem redactis.

QUID valeas bello, centum, rex, oppida monstrant:
Monstrat, quid valeas pace, vel una domus.
Ex[illegible] ere una domus te mille palatia posse:
Oppida tot mundum vincere posse docent.

VIII.

Au Roy

Sur ses conquestes, & sur le bâtiment du Louvre.

CENT villes nous font voir ce que tu vaus en
guerre:
Une seule maison ce que tu vaus en paix.
L'un montre que tu peus bâtir mille palais :
Et l'autre que tu peus dompter toute la terre.

IX.

Statua Mityos interfecti concidens, obruit interfectorem, hic eam dum oculis intueretur.

Ὁ ἀνδριὰς ὁ τοῦ Μίτυος ἐν Ἄργει, ἀπέκτεινε τὸν αἴτιον τοῦ θανάτου τῷ Μίτυϊ, θεωροῦντι ἐμπεσών.

Aristot. de art. poët. cap. 10.

SPECTABAT *statuam percussor Mityos altam:*
Percussi vindex Mityos illa fuit.
Oppressit subita spectantem lapsa ruina.
Quis statuam sensum non habuisse putet?

X.

Puella præstanti forma, & decore, & doctrina.

Anthol. lib. 7.

ΤΕΣΣΑΡΕΣ αἱ Χάριτες, Παφίαι δύο, καὶ δέκα Μοῦσαι,
Δερκυλὶς ἐν πάσαις, μοῦσα, χάρις, παφίη.

XI.

BINA *Venus, Musaque decem, bis Gratia duplex.*
Dercylis has inter, Gratia, Musa, Venus.

XII.

Ad insignem suavitate morum puellam suave unguentum dono mittitur.

Anthol. lib. eodem.

ΠΕΜΠΩ σοι μύρον ἡδὺ, μύρῳ παρέχων χάριν, οὐ σοί.
Αὐτὴ γὰρ μυρίσαι καὶ τὸ μύρον δύνασαι.

XIII.

NIL *tibi gratificans, sed odoribus offero odores.*
Scilicet esse potes, Delia, odoris odor.

XIV.

MITTO *tibi unguentum, cui, non tibi, dono ego donum.*
Vnguentum unguenti nam potes esse mei.

XV.

LUDOVICUS BORBONIUS, princeps Condæus, in sinistra vulnus accepit, cum Rhenum parva navicula trajecisset.

INGRATA *es, Bellona, ducis vel adorta sinistram,*
Cujus dextra tuum tam bene fecit opus.

XVI.

SORS mala Condæo plagam, sed cæca, ferebat.
Dextra petebatur: læsa sinistra fuit.
Avertit Genius graviorem Gallicus ictum.
Vulneris hic quantum est, ad decus omne sat est.
Ingentes animos signabit parva cicatrix,
Sanaque quid valeat, præferet ægra manus.

XVII.

PARCA, ducis tanti dextram non ausa ferire,
Substitit in læva vulnere, & erubuit.
Quippe Deam tentasse nefas immane pudebat:
Et verita est ictus congeminare suos.
Sat fuit intrepido semel eminus arma minari:
Cominus invictam sat tetigisse manum;
Hoc quoque, Parca, lues: tibi quot mactaverat olim,
Tot capita a telis asseret ille tuis.
Servatus miles, sine cædibus oppida capta,
Magna tui fuerint ultio, præda ducis.

XVIII.

CONDÆUS vulneratus, ANGUIANUS illæsus,
LONGAVILLÆUS interfectus.

DUX cadit, heu, ferro: percussus, avuncule, læva es.
Omen triste necis, plaga sinistra fuit.
Saucius at læva tantum Condæus in una:
Enguineus, patris dextera, salvus erat.

XIX.

MOLERIUS, poëta comicus, & actor in scena, cum egisset fingentes morbum sibi, ægrotus ipse revera, mox e theatro domum reversus, mortem obiit.

PERSONAM *ægroti dum sustinet histrio falsi,*
Personam ægrotus sustinet ipse suam.
Restabat, morbum qui tunc simulaverat, idem
Nil simulans, mortem mox & obiret: obit.

XX.

INDUERAT *morbi personam morio ludens:*
Seria mors illam detrahit, hunc perimit.

XXI.

SPECTATOR, *fingit tibi mimus, ut omnia semper?*
Æger erat, moritur: bis nihil imposuit.

XXII.

ASPICE *quam justo plus fecerit actor: agenda*
Comœdo fuerat fabula, non anima.

XXIII.

LUDERE *mortales falso dum pergeret omnes;*
Dicta impune tulit ludio falsa sua.
Ast ubi cœpisset diram quoque ludere mortem,
Non tulit: illa suam protinus ulta vicem est.
Nec tamen in proprio dominantem aggressa theatro;
Excipit occultis, dum redit iste, dolis.
Intulerat vix prima domus in limina gressum;

Ante focum & mœsta conjugis ora cadit.
Mors mala, qua nulli parcas : huic parcere saltem
Debueras, similis qui tibi parque foret.

XXIV.

SANNIO *fingebat verum se credere morbum.*
Stultus : ne falso crederet, occubuit.

XXV.

ECCE *perit, morbum ac mortem postquam histrio finxit.*
Non melius partes egerat ante suas.

XXVI.

MOLERIUS poëta comicus, idemque comœdus, elatus nullo funere.

DULCE *decus scenæ, Moleri, & scriptor & actor,*
Gallica cui plausus mille theatra dabant.
Emendata tuis ventosior aula cachinnis :
Plebs petulans sanna facta modesta tua.
Inde minus simulant falsæ pietatis alumni :
Et placet ipsa sibi jam pretiosa minus.
Quid quæ scire volunt nimium doctæque videri ?
Stultitiam agnoscunt, te monitore, suam.
Quin homines hominum didicit ferus osor amare.
Nil stupet hic miris, qui modo cuncta, locis.
Rusticus, urbanus, tua denique scripta jocando
Dum legerent, mores dedidicere rudes.
Gratia sed tanto quæ digna relata magistro est ?
Gens ingrata ! tuis invide Galle bonis.
Comœdo, incultum qui te formaret, egebas :

Comœdo, ingratum qui reprehendat, eges.
Unum peccasti, Moleri: ut cetera, per te
Debuit hoc vitium Gallia scire suum.

XXVII.

Ludovico XIV. utriusque Burgundiæ domino.

TOTA *tua est*, LODOICE, *duplex Burgundia tandem:*
Hæc tibi nunc domino paret, ut illa, suo.
Prima Ducem ex titulis te dudum appellat avitis;
Te Comitem ex armis altera deinde tuis.
Hæredis si grande tuum, rex inclyte, nomen;
Victoris quanto grandius esse potest?

XXVIII.

Eidem per se perque legatos victori summo.

LUDOVICUS XIV. Hispanos, Italos, Sequanos vicit: Condæus Germanos, Hispanos, Batavos: Turennus Germanos, Lotharingos, Palatinos.

HÆCCINE *vis fati, tres vinceret unus ut hostes;*
An potius virtus, rex, tua magna fuit?
Hostes vicisti tres obsidionibus unus;
Oppida dum forti plurima capta manu.
Tres & Condæus duro certamine vicit,
Turennusque trium jam quoque victor erat.
O quam multiplicat tibi, rex, victoria sese?
Unius auspiciis agmina victa novem.

XXIX.

CONDÆO & ANGUIANO intrepidis belli ductoribus.

NON timet Enguineus, Condæus non timet hostes:
Sed timet hic nato, sed timet ille patri.

XXX.

In cladem tricorporis exercitus, Germani, Hispani, Batavi.

TERGEMINI, an valeas, rogitabant sæpius hostes:
Te, CONDÆE, sua clade valere sciunt.

XXXI.

Fabula Æsopi Planudea, quadragesima-tertia,

Ægrotus & medicus.

ÆGROTUS medico: Sudavi plus satis, inquit:
Cui medicus placido subjicit ore: Bene est.
Ad medicum rursus: Febris me perculit horror:
Cui medicus placido reddit & ore: Bene est.
Tandem ægrotus ait: Me turgidus occupat hydrops:
Et medicus placido non minus ore: Bene est.
Mox autem ut valeat, visens dum quærit amicus:
Heu, pereo multis, dixit, amice, bonis!

XXXII.

Epitaphe de JEAN DES JARDINS *Medecin du Roy, qui mourut subitement.*

Par PHILIPPES DES-PORTES.

APRES avoir sauvé par mon art secourable,
Tant de corps languissans, que la mort menaçoit;
Et chassé la rigueur du mal, qui les pressoit,
Gaignant comme Esculape un nom toûjours durable.
Cette fatale sœur, cruelle, inexorable,
Voyant que mon pouvoir le sien amoindrissoit:
Un jour que le courroux contre moy la poussoit,
Finit quant & mes jours mon labeur profitable.
Passant, moy qui pouvois les autres secourir,
Ne dis point qu'au besoin je ne me pu guarir:
Car la mort qui doutoit l'effort de ma science,
Ainsi que je prenois sobrement mon repas,
Me print en trahison, sain & sans défiance,
Ne me donnant loisir de penser au trépas.

XXXIII.

JOANNES HORTENSIUS, Francisci I. regis Galliæ medicus, repentino mortuus.

ARTE salutifera postquam languentia dudum
Eripui sævis corpora multa malis;
Et pepuli morbosque graves, mortesque propinquas,
Et medica, Asclepi, par tibi laude fui:
Parca immitis, atrox, atque implacata, meisque

Viribus imminui questa subinde suas;
Invidia tandem me contra erupit & ira,
Clausit & extremos vitæ operumque dies.
Quam tulerim multis, mihi me discrimine tanto
Ne potuisse nega ferre, viator, opem.
Sanum, epulas inter modicas, nil tale timentem,
Oppressit subitis mors inopina dolis.
Quippe meam metuens artem, sibi provida cavit,
Ne possem telis obvius ire suis.

XXXIV.

In idem argumentum.

PARCA *mihi sensus apoplexi intercipit omnes:*
Tempus fomentis subtrahit omne meis.
Callida: quæ fati leges prævertit, ut esset
Nec sensus nostri nec medecina mali.

XXXV.

CONDÆO principi, regalis exercitus ductori ad Rhenum, provido cunctatori.

MULTUM *alias fortis vicit Condæus agendo.*
Cessat ubi, & vincit, plus ibi numquid agit?

XXXVI.

Principi CONDÆO, inter belli seria jocanti, ac tum maxime securo rerum omnium.

SUDABAT *belli inter opus Mars Thracius olim:*
Belli Mars ridet Gallicus inter opus.
Nec tamen ille magis vincebat, nec minus iste.
Ambo pares, si non fortior iste fuit.

XXXVII.

Sequana, potui fluvius idoneus.

SEQUANA, *vectandis rate mercibus utile flumen:*
Sequana, fons pura, potibus aptus, aqua.

XXXVIII.

Ductus aquarum e Sequana.

SEQUANA *nuper, ubi regalem ingressus in urbem,*
Magnificas avido lamberet amne domos:
Circuitu gaudens, & captus amore locorum,
Quærebat longas ducere in urbe moras.
Ergo cavum subiit per mille foramina plumbum:
Flumen erat; clausis fons quoque factus aquis.

XXXIX.

Naïs urbem petens substitit in suburbio.

NAÏS *agebat aquas, nec mœnia venerat intra.*
Porta modo est: media se putat urbe frui.
Quippe suburbanum quod iter jam fecerat, aut urbs
Tota aliqua, aut urbis totius instar erat.

XL.

Dea præses ac custos horti, in suburbano Gentiliaco, ad fontem dormiscens.

NYMPHA, *sacri custos recubans in margine fontis,*
Ad leve jucunda dormio murmur aqua.

Sive bibas, hoſpes, tu ne obſtrepe, ſive lavere.
Do tibi aquam: ſomnos rumpere parce meos.

XLI.

Principi CONDÆO & duci ANGUIANO ſtrena ineuntis anni 1676.

Nomen ſtrenarum indicio eſt, viris ſtrenuis has convenire ob virtutem. *Symmachus lib.* x. *ep.* 28.

CÆTERA par, *vincis Martem, Condæe, vel uno.*
Eſt tibi Mars gnatus: Mars ſine Marte fuit.

XLII.

CONDÆUS princeps amicis deditiſſimis primum apros, deinde capreas, poſtremo cuniculos miſit.

DONAVIT *apros fortis, & capreas celer,*
Cuniculoſque mœnium effoſſor ſagax.
Quid poſt daturus, fauſta quem belli omina
Decent juvantque, præda, venatus, feræ?
Cui Mars in eſcis, Mars & in donis placet,
Et militare, qualecunque eſt, præmium?
Ductoribus tot ductor anteſtans viris,
Quot ſunt, fuerunt, præliis clari, ac erunt,
Aquilas, leones, hæc ſi edi poſſint, dabit.

XLIII.

Diſtichum vetus, incerti ſcriptoris, nondum editum.

ΕΙ' με φιλοῦντα φιλεῖς, δισσὴν χάρις· εἰ δέ με μισεῖς,
Οὐ τόσον μισεῖς, ὅσσον ἐγώ σε φιλῶ.

XLIV.

DUM *te amo si redamas, bis gratum: at si oderis ultrò,*
Non tantum odisti, quantum ego rursus amo.

XLV.

Anthol. lib. VII.

ΚΆΛΛΟΣ ἄνευ χαρίτων τέρπει μόνον· οὐ κατέχει δέ,
Ὡς ἄτερ ἀγκίστρου νηχόμενον δέλεαρ.

XLVI.

FORMA *capit; sed non retinet, si gratia desit.*
Vt fluitans hamo quæ caret esca suo.

XLVII.

Picta MARIA puellæ manu.

DOCTA *manus casta pinxit te, Diva, puella.*
Sic decuit, virgo virginis esset opus.

XLVIII.

PETRUS flebat amare. *Luc.* 22.

Guido Rhen. pinxit.

CUM *sic, Petre, fleas uno pro crimine; quas non*
Invitant lacrymas crimina mille meas?

XLIX.

XLIX.

FRANCISCUS auro pictus:

Michael Natalis in æs incidit.

QUID *vestem, zonam, & limbos, tibi pictor inaurat?*
An, Francisce, tua est aurea pauperies?

L.

IGNATIUS de Loiola.

Effigies vivo & vero simillima:

TE *veneror, qua sis, Ignati, cunque figura:*
Sed magis hic faciem pæne loquentis amo.

LI.

IGNATIO votum

Pro JOAN. PINETIO, rectore coll. Paris. soc. JESU, graviter ægro.

DULCE *caput serva: servabis, sat scio, Dive.*
Servati pretium jam tibi solvo tuum.
Ecce reus voti pactam suspendo tabellam.
Plus medico egisti, Dive: recepta salus.

LII.

FRANCIO, nitens ſcipione ob ætatem, ad JANUM, nitentem ſcipione ob pedis offenſionem.

QUOD tibi, quodque mihi bene ſit: cito pone bacillum,
Iane: diu poſthac dum mihi ſervo meum.

LIII.

Libro primo Anthologiæ.

Εἰς κόλακας. Pallad.

ΗΝ ὁ φίλος τι λάβῃ, δόμινε φράτερ, εὐθὺς ἔγραψεν·
Ἢν δ᾽ αὖ μή τι λάβῃ, τὸ φράτερ εἶπε μόνον.
Ὤνια γὰρ καὶ ταῦτα τὰ ῥήματα. αὐτὰρ ἔγωγε
οὐκ ἐθέλω δόμινε, οὐ γὰρ ἔχω δόμεναι.

LIV.

DONA dabas: civem dominum te dixit amicus.
Simpliciter civem, ſi nihil ipſe dabas.
Verba quidem hæc pretio venalia. Verum ego tanti
Me dominum nolo: nam dare nil habeo.

LV.

CALLIMACHUS ad Epicydem.

ΩΓρευτὴς, Ἐπίκυδες, ἐν οὔρεσι πάντα λαγωὸν,
Διφᾷ, καὶ πάσης ἴχνια δορκαλίδος,
Στίβῃ καὶ νιφετῷ κεχαρημένος. ἢν δέ τις εἴπῃ.
Τῆ τόδε βέβληται θηρίον. οὐκ ἔλαβεν.

Χ' ἐμὸς ἔρως τοιόσδε. τὰ μὲν φεύγοντα διώκειν
Οἶδε. τὰ δ' ἐν μέσσῳ κείμενα παρπέταται.

LVI.

VENATOR *leporem ſaxis, Epicydes, in altis,*
Et capream ſequitur, preſſaque ſigna pedum.
In nive pone ſubit. quod ſi quis dixerit illi,
En cape; percuſſa eſt bellua; non capiat.
Talis amor meus eſt: longe fugientia pendens
Capiat, & in medio quæ ſita tranſvolitat.

LVII.

MARGARITÆ Lotharingiæ ab Elbovio principis genere, forma, ingenio, moribus puellæ, ſepulcrale carmen.

FINIIT *in media, ceu vixit, Margaris aula.*
Jungere ſi neſcis, hac potes, aula duo.
Si non ante fuit virtuti, ut vivat apud te,
Stetque eadem ad tumulum, tu fore diſce locum.

LVIII.

LUDOVICO Galliarum Delphino Chriſtiana victoria ducis Bavariæ ſoror, ut primum orbata eſt parentibus, feliciter nupſit. V. Kal. Febr. M. DC. LXXX.

DELPHINUM *Bavari generum cupiere parentes:*
Optavit Bavaram Gallica & aula nurum.
Res tamen eſt ſuſpenſa, parens dum vixit uterque:
Poſtquam obiyt, thalami pacta puella fide eſt.
Namque pater cum matre polo rem geſſit ab alto:

Subscripsit superum latus utrique chorus.
Annuit & summus cæli arbiter, & pia fata:
Rex probat assensu cælitus acta suo.
Nempe ut delphino contingat idonea conjux,
Non hominum, sed erat numinis illud opus.

LIX.

DUCI BORBONIO.

LUDOVICUS XIV. rex Christianissimus Ludovici nomen in baptismo dedit. 13. Jan. 1680.

JAM *dederant atavi reges tibi nomina mille:*
Rex uno vincit nomina mille suo.

LX.

Ejusdem LUDOVICI, Ducis Borbonij, Effigies propior vero.

QUOD *mihi me similem sculptor facis, haud ego curo:*
Patri & avo similem feceris, illud amo.

LXI.

LUDOVICUS BORBONIUS princeps Condæus & Henricus Borbonius dux Anguianus una eademque die, & una eademque Medici opera exotico usi remedio, quod Quinquina appellant, pariterque tertiana liberati.

ESTE *peregrini procul hinc, procul este, medentes,*
Et cum mixtura, docte Britanne, tua.

Quid Quinquina, Peruque mihi est, americaque cortex:
Pharmaca quid duris barbariora sonis?
Vilius agroto: neque tanti febre carere:
Trans mare, tam longe nulla petenda salus.
Sed Medici huc ad nos, quavis ex gente, redite:
Huc te artesque tuas, docte Britanne, refer.
Ante quidem multos relevabas febribus agros:
Nec quemquam impensa pœnitet inde sua.
At nunc heroas, natumque patremque saluti,
Vna luce duos reddis, & una opera.
Quid si vita nec his pretio servata, neque arte?
Imputat hanc fatis Gallia jure suis.

LXII.

LUDOVICO BORBONIO principi Condæo convalescenti.

R*ECTE febris amat vinosos, recte & edaces:*
Hanc & alunt grata vina dapesque vice.
At, Condæe, diu vivas cum sobrius, & sit
Proque cibo solum lac tibi, proque mero;
Certe dignus eras quamprimum a febre relinqui;
Qui sic dignus eras non habuisse febrim.

LXIII.

Ad PETRUM BORDELOTIUM clarum & nobilem medicum, ambiguum laudatorem, cum liber ei novus ex promisso mitteretur, paginis tamen nondum compactis, neque ordinatis.

L*AUDASTI amicum: dono te chartis meis.*
Lusisti amicum: punio chartis malis.

Quo citius autem munerer te, aut puniam;
Chartas solutas seu bona sint, seu mala,
Volatiles has mitto quamprimum tibi.

LXIV.

Ad Christum servatorem.

A te principium: tibi desinet.

QUOS *reges, proceres, heroas, laudibus olim*
Extulimus, præ te sunt mihi, Christe, nihil.
Sunt nihil: & cunctis debent mortalibus esse.
Qui negat hoc, nihilo est is mihi, Christe, minor.
Ergo meæ, jam principium, sis clausula opellæ:
Non alio melius fine paranda quies.

FINIS.



LECTORI.

De vi & uſu verborum quorumdam Latinorum promiſcuæ ad ducentas obſervatiunculæ cum nobis occurriſſent inter manuſcriptos Franciſci Vavaſſoris codices : has utpote jampridem ſtudioſis adoleſcentibus promiſſas , & magno omnium ſtudio expetitas dare quamprimum in lucem voluimus. Ecce illas tibi , ut jacebant in adverſariis, nullo, niſi quo obſervator poſuit , ordine. Inſcriptiones capitum comminiſci,rem partiri in

tmemata ; ſupplere, ſi quid mancum videbatur, ipſi noluimus. Sic nimirum opuſculum hoc poſthumum prodire nullo aſcititio cultu, & autoris ſui funus proſequi inornatum & quaſi horridulum decuit. Tantum eſt. Tu fruere, quiſquis Latinæ locutionis delicias amas, editoris diligentia: & ſi quid præ feſtinatione peccavit, ne nobis aſcribe. Editionem enim promovimus quidem, ſed per nos ipſi non curavimus.

IOANNES LUCAS S.I.



EGo Claudius Collet, Provincialis Societatis Jesu in Provincia Franciæ, permitto, ut Joannes Lucas ex eadem Societate, Francisci Vavassoris, nostri quoque ordinis, variam & multiplicem Poëſim, & obſervationes de vi & uſu verborum quorumdam Latinorum, opuſcula noſtrorum virorum judicio probata, emittat in lucem. Pariſijs 16. Decembris 1682.

CLAUDIUS COLLET.

Diuturna obſervatio notandis rebus fecit artem.

Cicero 2. de Divinat. 146.

DE



DE VI ET USU QUORUMDAM VERBORUM
cum simplicium, tum conjunctorum.



VIVA vox. Videtur nondum Latine dictum Tulliano tempore: quamvis ipse Tullius Græce istud quasi quiddam communis proverbii dixerit, lib. II. ad Atticum, epist. XII. *Ubi sunt*, inquit, *qui aiunt* ζώσης φωνῆς? *quanto magis vidi ex tuis literis, quam ex illius sermone, quid ageretur?* Suppletur autem ita, quod mutilum more suo Cicero ex communi sermone laudavit: ζώσης φωνῆς μείζω ἐνέργειαν εἶναι. Postea Latini tres Scriptores *vivam vocem* usurparunt, sed ita, ut adderent vulgo dici: quod argumento est nove tum & communiter dici cœptum esse. Plinius Secundus lib. II. epist. III. *Multo magis, ut vulgo dicitur, viva vox afficit.* Fabius Quintilianus, lib. II. cap. II. *Viva illa*, ut dicitur, *vox alit plenius.* Aulus Gellius lib. XIV. c. II. *Ut rem judiciariam, quoniam vocis, ut dicitur, viva nimia penuria est, ex mutis, quod aiunt, magistris cognoscerem.*

Verum, veritas. Præter communem significatum hujus vocis, & alterum a communi paulo remo-

tiorem, pro eo quod rectum & æquum est; ut apud Ciceronem pro Mur. n. LXVII. *Negat Cato verum esse, allici benevolentiam cibo* II. Att. I *Quid verius quam in judicium venire, qui ob rem judicandam pecuniam acceperit?* II. Famil. XVII. *Rationes mei quæstoris nec verum fuit me tibi mittere.* Apud Virgilium l. XII. Æn.

me verius unum
Pro vobis fœdus luere, & decernere ferro.

Apud Horatium lib. I. epist. VII. ad Mæcen.

Metiri se quemque suo modulo, ac pede, verum est.

Et lib. II. Satyræ III.

An quodcunque facit Mecænas, te quoque verum est,
Tanto dissimilem & tanto certare minorem?

Tertia quædam vis est & potestas, quam, licet suam, & grammaticam, & valde peculiarem, non tamen ipsi grammatici, quod mirum est, seu veteres, sive novi, notarunt. *Verum* igitur & *veritas*, est, natura, necessitas, lex, norma, ratio in usurpandis emendate, & ex artis præscripto vocibus, ut jus, & rectum est, & oportet, & certæ, & communes regulæ jubent: quibus opponitur usus, & consuetudo, per quam peccare, hoc est, ab artis grammaticæ statis legibus & definitis discedere, aurium ac suavitatis causa liceat. Cicero in eo libro qui orator inscribitur. num. CLVI. *Quid verum sit, intelligo: sed alias ita loquor ut concessum est: alias, ut necesse est.* num. CLVII. *Nec vero reprehenderim, Scripsere alii rem. Et scripserunt, esse verius sentio, sed consuetudini auribus indulgenti libenter obsequor.... In templis isdem N. probavi Ennius. at, eisdem, erat verius, male sonabat iisdem ... Amovit, dicimus, &*

abegit, & abstulit ut jam nescias, abne verum sit, an abs?. . Noti erant, & navi, & nari, quibus cum, in, praponi oporteret, Dulcius visum est ignoti, ignavi, ignari dicere, quam ut veritas postulabat. n. CLIX. *Consule veritatem, reprehendet: refer ad aures, probabunt... Aliquando, idque sero, convitio aurium, cum mihi extorta veritas esset, usum loquendi populo concessi, scientiam mihi reservavi.* Cave autem locum hunc extremum sic interpretere: cum essem coactus verum fateri: sed ita potius accipe: a me consuetudo obtinuit ut se sequerer, vera & legitima ratione loquendi relicta: perinde quasi aures multitudinis hoc a me convitio efflagitarent, neque me ferre populus posset inusitate, id est, aliter, ac ipse loquitur, loquentem.

Saucius, vulneratus. Non idem proprie. Prius apud Græcos τραυματίας, posterius τιτρωμένος. Cum *Saucium* dicimus, vulneratum quidem intelligimus, sed indefinite ac sine designatione vulnerum, quot, quæ, qualia, aut qua in parte acceperit. cum *vulneratum* loquimur, significamus percussum certa parte sui aut quoties, aut quo vulnere. Itaque proprie efferri saucios ex acie, non vulneratos, historici dicere solent, qui melius, quam ceteri, Latine loquuntur.

Ferre & pati, perferre, perpeti. Haud equidem scio quid differant: usurpari video quasi diversa, sive unum altero majorem vim habeat, sive æqualem & parem sed dissimilem. Certe efferuntur aliquando hæc verba duo non συνωνύμως. Cic. Tusc. quæst. lib. II. num. LVIII. *Honestatis si quasi lumen aliquod adspexerimus, nihil est quod, ut eo*

potiamur, non parati simus & ferre & perpeti. In L. Pisonem: *Neque hæc mea natura fert, neque municipii dignitas patitur.* Ac satis quidem copula duplex, quæ magis affirmat, voces inter se duas distingui indicat. Multo etiam magis subindicatur discrimen illud ex hoc loco Ciceronis, Tusc. qu. v. n. LXXIX. *Omitto quæ perferant, quæque patiantur ambitiosi, honoris causa.* Non quo modo alia juncta simpliciter quæ videntur eadem: *ut relinquere & deserere.* Cic. Tusc. lib. II. n. XXXIII. *Fortitudo te, nisi ita facies, custos dignitatis, relinquet & deseret.* Ut *agere & facere:* Philipp. III. XXXIII. *Nullum tempus dimittam, neque diurnum, neque nocturnum, quin, quod agendum atque faciendum sit, id non modo non recusem, sed appetam etiam atque deposcam.*

Videndum aliis in locis, numquidnam augeatur oratio, cum dicitur *ferre & perpeti.* Ut Phil. III. XXIX. *Multa quæ in libera civitate ferenda non essent, tulimus & perpessi sumus.* Aut cum, *perferre & pati* dicitur. Horatius lib. 1. epist. ad Vallam.

Rure meo possum quidvis perferre patique.

Vel cum *perpeti ac perferre.* II. de Orat. LXXVII. *Facile omnes perpetior ac perfero.* Non uno in loco disjuncte I. C. XIX. *Non feram, non patiar.* II. Tusc. XVII. *Expectas fortasse dum dicat, Patietur, perferet, non succumbet.*

Amare, diligere. Quin sit plus aliquid, *amare*, quam *diligere*, neminem finit dubitare Tullius. Nonius, *Amare & diligere, & contentus. Sic igitur facies, & me aut amabis, aut, quo contentus sum, diliges.* XIII. Famil. XLVII. *Ut scires eum non a me*

diligi solum, verum etiam amari, ob eam rem tibi hac scribo.

Depravate, & corrupte. Duo hæc non omnino idem, aut pro eodem Lib. I. de Fin. num. LXXI. *De quibus neque depravate judicant neque corrupte.*

Adducere aliquem illuc, ut quid existimet, loquatur, agat, est inducere eique persuadere. Et simpliciter adduci, est aliquando adduci, ut quis credat. l. XI. ad Att. ep. XVI. *Ego non adducor quemquam bonum ullam salutem putare mihi tanti fuisse, ut eam peterem ab ullo.* II. de Leg. VI. *Ut jam videar adduci, hanc quoque, qua te procreavit, esse patriam tuam.*

Supplicare. Hujus elegans & præclara vis verbi in negando, cum dicimus quem ei non supplicare, quo facile careat, & quo præditus sit. *Tu vero, inquam, Piso, ut sæpe alias, sic hodie ita ista nosse visus es, ut, si tui copia nobis semper fieret, non multum Græcis supplicandum putarem.* De Fin. lib. V. n. LXXV.

Nec pluvio supplicat herba Iovi.

Ager Niliacus nihil indigens pluviæ, quem satis Nilus redundando irriget.

Careo. Cic. I. Tusc. n. LXXXVII. *Triste est nomen ipsum carendi, quia subjicitur hæc vis: habuit, non habet: desiderat, requirit, indiget.* Et n. LXXXVIII. *Carere igitur hoc significat, egere eo, quod habere velis: inest enim velle in carendo, nisi cum sic tanquam in febri dicitur alia quadam notione verbi.*

Scripserunt, scripsere. Prius esse verius Cicero censet, hoc est, magis ex communi præscripto regularum. Posterius usitatum aliquando, non ta-

men usitatius. Et vero modi hujus rara apud Tullium usurpatio, quæ nunc frequens & familiaris. Cic. Tusc. qu. lib. v. n. cvii. *In perpetua peregrinatione ætates suas consumpserunt innumerabiles alii, qui semel egressi nunquam domum revertere.* Lib. v. in Verrem. *Bona sibi erepta esse dixere.* i. de Leg. vi. *Ecce autem successere huic Clodius, Asellio.* Lib. iv. ad Heren. *Spartiatas superavere Thebani.* Contra, qui modus est verus ac rectus: *fatearis, docearis,* vix usurpatus a Tullio, sed potius: *fateare, doceare.* Lib. ix. epist. xiv. *Me ex aliqua parte in societatem tuarum laudum venire patiare.* Et paulo infra: *Te imitere oportet.* Et in optandi modo, *sequerere* potius, quam *sequereris.* iii. de Fin. xii. *Eadem dicere posses, si sequerere Pyrrhonem.* Item iii. de Fin. xiv. *Id si solum est bonum, quid habebis præterea quod sequare?*

Tertium Jovem Cretensem, Saturni filium, cujus in illa insula sepulcrum ostenditur. iii. de Nat. Deor. num. liii. Nomen, insula, respondet nomini, Cretæ, quod subauditur, non Cretensi, quod exprimitur.

Eodem libro n. lxiii. *Magnam molestiam suscepit, & minime necessariam Zeno. Commentitiarum Fabularum reddere rationem: vocabulorum, cur quique ita appellati sint, causas explicare.* Structura hæc non obvia cuivis, *suscepit molestiam explicare, reddere rationem.*

Habere fidem, de eo, qui credit, usitatissimum; neque exempli indigens. Sed *habere fidem*, de eo cui creditur, non ita tritum & cognitum. Hoc autem sensu *habere fidem*, est in-

venire, & obtinere fidem. Ut Acad. quæst. lib. IV. num. LVIII. *Visa fidem nullam habebunt, sublata veri & falsi nota.* VI ad VI. ep. lib Fam. *Debet habere fidem nostra prædictio.* Digna, cui fides habeatur. Itaque non tam vitiosum, quam pleriq; existimant, illud Josephi Scaligeri, *Miranda Batavia, peregrinis non habitura fidem*, ita si intelligatur: apud peregrinos non habitura fidem. Aliter, si dandi velimus esse casum, quem vox, habitura, regat: non is effugerit crimen orationis inemendatæ. Cum autem, quando hic aliquem habere fidem dicimus, sit ei fidem potius haberi, & vis patiendi quædam intelligatur, non debet adhiberi ullus casus, sed simpliciter dici, non habent hi vel hæc fidem, id est non eis creditur. Nam, *hi non creduntur*, de personis dictum, barbarum quoque est: cum, *hæc non creduntur*, de rebus dicatur recte.

Adhibere vero fidem alicui, pro *adjungere fidem*, aut *alicui credere*, ut passim loquuntur plerique omnes, aut nusquam apud Tullium aut perraro legas. Semel in lib. II de divinatione, n. CXXII. *Insanorum visis fides non est adhibenda.* Ac ne id quidem in edititionibus optimis nonnullis: Roberti siquidem Stephani editio anni 1538 Gruteriana Hamburgi, itemque Paulus Manutius in commentariis idem omnes repræsentant; *fides habenda est.*

Molestus. Molestum in verbis videtur esse durum & insolens, & studio accersitum. *Causa sive quæstio--- aut inficialis aut conjecturalis prima appelletur: definitiva altera: tertia, quamvis molestum*

nomen hoc sit, juridicialis. Topicis. In Crasso n. XCII. *Latine loquendi accurata, & sine molestia diligens elegantia.* De Clar. Orat. CXLIII. *Volo enim laudari eos etiam, quos statarios appellant, quorum sit illa simplex in agendo veritas non molesta.* De Clar. Or. n. CXVI.

Sed lateant vires, nec sis in fronte disertus,
Effugiant voces verba molesta tua.

Octavius Cæsar epist. ad Agrippinam neptem: *Sed opus est dare te operam, ne moleste scribas, aut loquaris.* Sueton. in Octavio LXXXVI.

Rem aliquam non habere pretium, est *esse vilem*, *nullius aut parvi pretii*, *ejus jacere pretium.* Quod autem nos Galli loquimur de re pretiosissima & carissima, & quæ pecunia æstimari non possit: *cette chose n'a point de prix : elle est sans prix.* Nunquam sic Latini locuti: *res ista pretium non habet, caret pretio, est sine pretio.* A quo tamen plerique parum cauti non abstinent, cum rem significari inæstimabilem volunt, nec gemmis, auro, purpura, ut ait Horatius, venalem.

Adolescentia, *juventus.* Cave confundas adolescentiam cum juventute, quam Cicero aliique Scriptores antiqui distinxerunt certo quodam modo. Adolescentia peculiare & suum aliquod & privatum tempus ætatis complectitur, ut & pueritia; juventus vero accipitur generatim sæpius, & pro triplici ætate, ut secum ambas priores includat. Hæc exemplo patebunt magis. Dixit Cic. in l. de Cl. Or. n. CXXVI. *Legendus est hic orator, si quisquam alius, juventuti.* & num XLVII. *Certe & boni aliquid attulimus juventuti, & nocuimus fortasse.* Tum, nescio

quo loco : *Non patiar diutius ista deberi juventuti.* Hoc est, pueris, adolescentibus, junioribus. Jam si quis in locum, *juventuti*, adolescentiæ, aut pueritiæ vocem reponat, ut efferat sic, *legendus pueritiæ, adolescentiæ deberi ;* barbare omnino & inusitate loquatur. In isto parum vidit Carolus Stephanus, qui ipso statim initio dictionarii, ut appellat, sui, brevi ad Carolum Lotharingium Cardinalem epistola, *Remensem adolescentiam* dixit : non aliter quam si, ubi Maro, *Trojana juventus*, aut Horatius, *Romana juventus*, dicat quis explicandi causa, Troiana, Romana adolescentia, quo nihil potest esse insolentius. Hic erravit quoque Franciscus Sylvius, proëmio in artis oratoriæ exercitationes, a quo ; adolescentia, pro : juventute, dicta est discendi cupida. Et, quod miror magis, idem non semel excidit Adriano Turnebo, cum in Pet. Ramum disputaret de fato, scriberetque in hunc modum. *Adolescentia nostra, quam improbus magister in deteriorem partem plerumque inducis ; ostendo, qui sis.* Et, *Calumnia tua formidanda quæ contra legem Lectoriam ad inducendam adolescentiam tota comparata est.* Nam alios ejusdem memoriæ, qui toties hoc idem peccarint, ut Leodegarium a quercu, missos facio, quippe minus diligentes & emendatos, tametsi loqui conentur eleganter.

Lapis, saxum. Saxum quidem pro lapide ponitur, ut jacere saxa, peti saxis, ut Grammatici & vocabularii animadvertunt. Sed vicissim & peræque, quantum animadverto, lapis pro saxo non ponitur, *Ex spelunca saxum in crura Icadii predonis incidit* : ut loquitur Tullius libro de Fato, non

lapis, opinor, nec præruptum illud, quod cecidit, appellatur proprie lapis.

Significo, declaro. Nulla, si quid judico certior via & ratio investigandi, quid quæque vox sonet, quantumque valeat, quam si altera cum altera comparetur. *Significo*, aliquid minus: aliquanto plus, *declaro*. Cic. v Fam. XIII. *Hoc sæpius dicendum, tibique non significandum solum, sed etiam declarandum arbitror.*

Expono, explico. De genere priorum est illud, *expono, & explico.* Ac sæpe quidem pro eodem accipiuntur: sed alias diverse, ut exponi quid dicatur, cum prostat palam, & in publicum proponitur ad aspiciendum, etiam involutum, & integumentis obductum suis; dicatur autem explicari, cum rejectis involucris ostenditur, & evolutum quodammodo est. Merces in foro & taberna ad vendendum exponuntur quidem, sed complicatæ & obvolutæ: tum explicantur, ubi quis liceri parat & incipit. Expositi libri in officina libraria, dispositi ordine & a tergo inscripti: alias explicati etiam & aperti in propatulo magis habentur sub porticu e pergula subque dio. Cic. de Cl. Or. CLXIV. *Plura etiam dicta, quam scripta, quod ex quibusdam capitibus, expositis, nec explicatis intelligi potest.* Id est, perstrictis leviter, nec satis copiose tractatis. III. de Off. *Quæ dijucanda sunt. Non enim ut quæreremus, exposuimus, sed ut explicaremus.*

Varium, diversum. Hac super duplici voce notanda animadvertendaque duo. Primum: has voces duas conjuncte M. Tullius sæpissime usurpat, sive significatu pæne easdem, sive dissimiles. I. de

Orat. CCLXII. *Cetera quæ collegisti ex variis & diversis studiis.* III. de Orat. LXI. *Varia & diversæ & in omnem partem diffusæ disputationes* Pro lege Manil. *Varia & diversa genera bellorum.* Alterum, dissimili ratione tamen utrumque usurpari. Nam & hoc dictum a Tullio, hoc est, diversum a reliquis; & illud, *Epicurus qui a te totus diversus est*: in quibus nec, *varium*, nec, *varius* locum habeat.

Noto, animadverto. Dixi paulo ante de verbis inter se conjunctis, quorum unum majorem vim, quam alterum habeat, cum tamen idem significare videantur. Dicendum nunc mihi de verbis quoque conjunctis, quæ idem ferme valeant, ideoque frustra videantur una poni. Cic. de Clar. Or. CCCXVI. *Quid tanquam notandum & animadvertendum sit in Hortensio breviter licet dicere.* II. de Div. XCI. *Chaldei animadvertunt & notant ea sidera.* Or. CLXXXIII. *Notatio naturæ & animadversio peperit artem.* I. de Or. CIX. *Hæc ab hominibus callidis, ac peritis animadversa ac notata sunt.* I. de Div. XII. *Observata sunt hæc tempore immenso, & significatione eventus animadversa & notata.* Neque obstant ea tamen, quominus aliquid interdum discriminis deprehendatur in istis. Primum quale est in aspicere & cernere. II. de Or. XXXII. *Non est dubium, quin, si quis animadverterit, quid sit, quare alii melius, quam alii dicant, id possit notare.* Deinde ut sit, &c, *infamare & puniri.* III. Off. CXI. *Notationes, animadversionesque censorum.*

Tribuo, do. Quid dissimile habent duo hæc, *tribuo & do*, quod ita junguntur? I. de Or. *Quibus ego, ut de his rebus omnibus in angulis consu-*

mendi otii causa differant, cum concessero, illud tamen oratori tribuam & dabo, ut, &c.

Do, largior. XIII. Fam. L. *Hoc mihi da, atque largire, ut M. Curium ab omni incommodo, detrimento, molestia sincerum integrumque serves* Hæc autem & generis ejusdem eo sunt magis investiganda nobis & observanda, si modo scriptores antiquos imitari velimus, quod minus nota sint, neque tale quidquam ipsi nullo exemplo facere debeamus. Retrahenda huc, quæ supra attulimus, *relinquo*, & *desero*; *ago*, & *facio*: aut hæc eo revocanda. *Erudio, doceo.* I. de Off. CLVI. *Neque solum vivi atque præsentes studiosos dicendi erudiunt, atque docent.*

Retrusa atque abdita. Huc adde, *retrusa* atque *abdita*, quæ cum sæpe ita jungantur a Tullio, verisimile est eam tum fuisse formam & consuetudinem jungendi. I. de Orat. LXXXVII. *Hæc autem esse penitus in media philosophia retrusa, atque abdita.* III. in Ver. *Simulacra Deorum jacent in tenebris retrusa, atque abdita.*

Recondita, & abstrusa. Similiter ista quoque duo juncta Tullius adhibet, quorum exempla tam sunt in promptu, quam proxime superiora.

Amitto, perdo Est inter Scriptores, qui, *amitto*, a, *perdo*, vocem priorem a posteriore distinguat. Cornificius, sive quis alius, ad Herennium lib. IV. n. LVIII. *Decius, qui se devovisse dicitur, amisit vitam, at non perdidit: re enim vilissima & parva, maximam redemit.*

Invenio, reperio. Est quoque, qui hæc inter verba duo discrimen constituerit manifestum: ut alterum sit cogitantis & quærentis, alterum im-

prudentis & fortunati : ille rem consulto investigarit, hic in eam casu & fortuito inciderit. Ovidius lib. I. Metamorphoseon extremo.

Tune es quæsita per omnes,
Nata, mihi terras? Tu non inventa, reperta es.

Inachus Io filiam tunc cum minime quæreret, offendit. Quid si hoc differentiæ sit, quod Fronto grammaticus attulit : *Reperimus nostra, invenimus aliena.*

Aspicio, cerno. Aspicere, est intendere, aut adjicere oculos ad aliquid aut aliquò. *Cernere*, est videre aut intueri, quo conjeceris oculos. III de Or. CXXIV. *Neque tanta tamen in rebus obscuritas, ut eas non penitus acri vir ingenio cernat, si modo aspexerit.* Aliquanto post : *ut possit is illa omnia cernere, qui tantummodo aspexerit.* Itaque nihil est aliud apud Latinos aspicere & cernere, nisi quod apud nos, *regarder, & voir.*

Tellus, humus, domus, ædes. Vtilis hæc vel ad imitationem principis poëtarum observatio, binas adhiberi voces sic tanquam diversas, quæ unum prorsus idemque sonent. *Tellus fundit humo victum: domus vomit ædibus undam salutantum.* In Georgicon lib. II. *Vrbs, civitas, oppidum.* Similiter princeps quoque oratorum facit, qui urbem separet a civitate, & cum oppido confundat. Separat quidem IV. Acad. CXXXVII. *Ego tibi, Carneade, prætor esse non videor, nec hæc urbs, nec in ea civitas.* Ibid. *Aristoteles aut Xenocrates non dubitasset, quin & prætor ille esset, & Roma, urbs, & eam civitas incoleret.* Confundit vero, I de Div. *Eudemum Cyprium Pheras venisse, quæ erat urbs in Thessalia admodum*

nobilis : in eo igitur oppido, &c.

Notavit certe Nonius inter Urbem & Civitatem hoc interesse, quod urbs sit ædificia : civitas, incolæ, idque ipsum multis & insignibus testimoniis confirmavit, inprimisque loco Ciceronis de rep. nobili : sed isto caret quem attulimus non inferiore istis. IX. lib. XIV. *Liberasti & urbem periculo, & civitatem metu.* Pro Sylla, *In qua civitate res tantas gesserim, memini ; & in qua urbe, intelligo.*

Formosus & pulcher. Apparet quiddam esse quo differant inter se forma & pulchritudo. Verum quid & quale id sit, non ita compertum. Epist. Fam. lib. IX. ep. XIV. *Nihil virtute formosius, nihil pulcrius.* Videntur formosa non posse dici, quæ sensu carent, aut quibus quasi sensus non tribuitur : ut oratio, vestis, domus, formosæ non dicantur sed pulcræ : formosus tamen annus appelletur, ceu quædam quasi persona.

Subtile & acutum. Ex loco hoc M. Tullii lib. de Orat. III. num. LXVI. apparet a subtili acutum distingui. *Stoïci orationis etiam genus habent fortasse subtile, & certe acutum : sed, ut in oratore, exile.*

Acer & vehemens. Quis non existimet hoc utrumque *acer, & vehemens*, idem fere esse ? At Ciceroni aliter visum, de Clar. Orat. num. CV. *Carbonem canorum oratorem, & volubilem, & satis acrem, atque eundem & vehementem & valde dulcem, & perfacetum fuisse Gellius dicebat.* Et infra paulo num. CVII. *Cum in omnibus rebus vehementem, tum acrem aiebat in dicendo fuisse.* Quo loco mihi minus probatur Nonius Marcellus, qui acrem equum interpretetur celerem ; acrem Turnum, fortem : acrem

dixerim potius equum animosum, & ardentem; Turnum audacem & actuosum: licet Servius fortem quoque velit esse, qui Virgilio acer Turnus dicitur. Proprie videtur locutus Phædrus, & vim expressisse verbi lib. II. Fab. VII. Canis de se.

Quia videor acer, alligant me interdiu.

Hoc est, *asperior, intractatus, ferocior, inquietus* Pertinet quoque ad majorem intelligentiam hujus vocis, quod habet Tullius de Clar. Orat. CCXVII. *Acrem oratorem, incensum, & agentem, & canorum, concursus hominum forique strepitus desiderat.*

Luculentus. Quoties ante præmunit Cicero, vel interponit ejusmodi aliquid, *ut ita dicam*, *ut sic loquar*, toties signi est eum vel durum verbum mollire velle, vel insolens & parum tritum notare, vel illius loci minus proprium quasi excusare, vel translatum licentius vereri se, nec ignorare. Ex quo etiam perspici potest quæ sit vis & notio vocis. De Cl. Orat. CXXIX. *C. Fimbria habitus est sane, ut ita dicam, luculentus patronus.* Quid autem sibi vult, ita qui loquatur? minusne proprie luculentus patronus dicitur, quam luculentus scriptor, quod non semel Cicero dixit? Itaque mihi suspectus est iste locus errati, eoque magis, quod statim post idem Fimbria, quem hic luculentum patronum appellat, tolerabilis patronus fuisse dicatur. Isto nomine suspectum quoque habeo illud ejusdem libri, num. CCCXII. *Causa deinceps inde multæ, quas non minus diligenter elaboratas, etiam quam elucubratas afferebamus.* Rectissime emendatur unius literæ mutatione, *& tanquam elucubratas*. Sive autem sic corrigatur, sive non; noli existimare, istud, *non mi-*

nus diligenter, pertinere ad consequentia, quasi dicatur, causas afferebamus non minus diligenter elaboratas, quam elucubratas; sed ad superiora isto sensu: causas deinde multas afferabamus non minus diligenter elaboratas & elucubratas, quam antea, & initio attulimus.

Præeo. Anteeo quidem sicut ejusmodi cetera, & præstantiam quandam notat, & accusandi casum vel dandi admittit. At vero, cum quis præire dicitur, neque excellere dicitur, & præit alicui verba vel iter, sed non alios præstantia quadam transit. Aliud Emmanuel Alvarus, sensit recentium Grammaticorum cum doctissimus, tum disertissimus, qui Plinium tanquam testem & auctorem citet quasi dixerit, *de Scripto præire aliquem.* Sed hæc illum sua auctoritas & testimonium vehementer fefellit. Plinius enim lib. XXVIII. c. II. *Vidimus, inquit, certis precationibus obsecrasse summos magistratus: & ne quid verborum prætereatur, aut præposterum dicatur, de Scripto præire aliquem.* Vides-tu hic, ut verbum infiniti modi, *præire*, ante se accusativum, *aliquem*, habeat; non regat, aut admittat post se?

Rogo, oro. Plus hoc habet virium, quam illud. XVI. ad Att. XVI. *Igitur, mi Plance, rogo te, & etiam oro.* II. Fam. VII. *Te, mi Curio, pro tua incredibili..... rogo atque oro, ne patiare.*

Rogo, obsecro. Post red. ad Quir. 16. *Pro mea vos salute non rogavit solum, verum etiam obsecravit.*

Postulo, flagito. Patet esse majus quiddam, flagitare quam postulare. I. de leg. V. *Postulatur à te jamdiu, vel flagitatur potius historia.* Pro Quint. XIII. *Verum his de rebus non necesse habeo dicere ea,*

quæ

quæ me P. Quinctius cupit commemorare : tametsi causa postulat : tamen, quia postulat, non flagitat, prætereo. Atque hæc, opinor, observata habent, qui voces ordine certo literarum collegerunt. Sed omiserunt iidem significari hac voce, assiduum esse & molestum in petendo: *être fort pressant & importun en ses demandes.* Ita ut aliquid inverecundius, & magno clamore, & convitio exigatur, & instet aliquis etiam atque etiam, & urgeat. Servius in illud Virgilianum, *notum efflagitat ensem: efflagitat: cum clamore magno deposcit* Et vero Plautus longe antea, Pseu. sc. v. act. I. *Si non dabis, clamore magno & multum flagitabere.* Tull. II. ad Quinctum, ep. x. *Epistolam hanc convitio efflagitarunt codicilli tui.* Quinctil. in ep. ad Thryphonem. *Efflagitasti quotidiano convitio, ut libros .... jam emittere inciperem.* Sed Tullius quoque vim verbi magis aperit lib. IX. ep. ad Varronem VIII. quam à se diligenter & studiose conscriptam, credo, significat Attico epist. xxv. lib. XIII. his verbis : *Sed, quæso, epistola mea ad Varronem valdene tibi placuit ? male mihi sit, si unquam quicquam tam enitar, at ego ne Tironi quidem dictavi, qui totas περιοχὰς persequi solet: sed Spintheri syllabatim.* Marcus igitur Tullius superiore epistola : *Munus flagitare . . . ne populus quidem solet . . . expectatione promissi tui moveor, ut admoneam te, non ut flagitem: misi autem ad te quatuor admonitores non nimis verecundos, qui metuo, ne te forte flagitent ego autem mandavi, ut rogarent.* Ac de re eadem, Acad. quæst. lib. I. n. III. *Et ego ista quidem, inquam, Varro jam diu expectans, non audeo tamen flagitare.*

Flagitium, *scelus*. Illud in obscenitate & libidine, hoc in aliis facinoribus. Lib. IX. epist. III. ad Varronem: *Cum omnes in omni genere & scelerum & flagitiorum volutentur.* Geminata copula diversitatem indicat. Tritum istud, quod huc ego non afferrem, nisi aliter Manutius, & , meo judicio, non bene hanc interpretaretur diversitatem. Flagitium, inquam, cum turpitudine conjunctum, scelus habet aliquid atrocitatis. IX. ad Att. XII. *Spes quadam me sustentabat, fore, ut aliquid conveniret potius, quam aut hic tantum sceleris,* (Pompeius) *aut ille tantum flagitii* (Cæsar) *admitteret.*

Culpa peccatum, *facinus*, *scelus*. Rursum levius aliquid, *culpa* & *peccatum*, quam *facinus*, aut *scelus*. Cic. pro Marcello XIII. *Etsi aliqua culpa tenemur erroris humani, a scelere certe liberati sumus.* Ovidius lib. I. Trist. Eleg. II.

A culpa facinus scitis abesse mea.

Et lib. IV. eleg. I.

Scit quoque cum perii, quis me deceperit error,
Et culpam in facto, non scelus, esse meo.

Vel quia peccavi citra scelus. Trist. lib. III. Eleg. I.

In quo pœnarum, quas se meruisse fatetur,
Non facinus causam, sed suus error habet.

Et lib. IV. Trist. Eleg. 4.

Hanc quoque, qua perii, culpam scelus esse negabis.

Ibidem,

Ergo ut jure damus pœnas, sic abfuit omne
Peccato facinus consiliumque meo.

Hunc porro versiculum Ovidii superiorem,

A Culpa facinus scitis abesse mea.

male intellexit Carolus Stephanus, vel potius

non intellexit, qui sic reddiderit, *Vous sçavez bien que je n'en suis pas coupable, que ce n'est pas ma faute.* Contra vertendum fuit: culpa quidem hic aliqua nostra est, sed imprudentiæ culpa; a scelere certe, ut scitis, liberati sumus.

Cur aliquid vidi? Cur noxia lumina feci?
Cur imprudenti cognita culpa mihi?

Iudico. Quin dicatur nullo vitio, *accusare, condemnare, absolvere aliquem*, nemini unquam dubium fuit: at non perinde dici, *judicare aliquem* in re forensi, *aut judicatum esse*, pro, *jus ei dicere*, vel *dictum esse*, pauci advertunt. Id vitii tractum vel a sacris Scriptoribus, vel ex consuetudine patrii sermonis: ubi causa cognita & judicata, finita lis, statutum & decretum de re intelligitur: sed in alterutram partem tantum. Vidit quæ loquimur, ut talia multa, Paulus Manutius, in Romano, cujus esse fertur scriptor, catechismo. Is cum exponeret caput septimum professionis Christianæ de Christo ad jus orbi terrarum dicendum venturò, non venturum dixit ad universum hominum genus judicandum, sed de universo hominum genere judicaturum esse. Quod si ab ista locutione non deinde cavit, ideo fecit, quia ipsa sacrarum paginarum verba sæpe immisceret in sermone, non quia dici emendate putaret. Sed omitto alia: isto modo si locutus est aliquando aliquis probatus scriptor; cedo exemplum. Nam quod affertur contra, *judicare aliquem pecuniæ & judicatum esse*, ex Livio atque ex Gellio, vel potius ex Ambrosio Calepino; non enim repetierunt longius, qui attulerunt; nihil ad rem,

neque id agitur. Contendimus tantum nullo auctore dici vere Latino & Romano, *judicare aliquem*, *aut judicari*, sed *de aliquo judicare*, *aut pronunciare sententiam secundum vel contra aliquem*.

Item. *Vendere*, *emere agrum* recte dixeris, non *agrum solvere*, sed *solvere pro agro aut agri pretium*, *aut nummos*, *aut pecuniam*, *aut debitum*.

Et *venditor* quidem, & *emptor*, & *creditor*, & *debitor*, usitatæ voces: rara vox, *solutor*, neque nisi in Codice reperta.

Prædari. Quis non licitum existimet dicere, ut *spoliare* & *exuere aliquem*, *depopulari agros*, *depeculati civitates*, ita *prædari*? Atqui nemo *prædari aliquem* dixerit, pro *adimere aliquid ei*: prædetur quis alium quidem, sed si rapiat ipsummet. Neque obstat hoc tamen, quo minus omnium templorum atque lectorum totiusque urbis prædo dicatur Clodius a Cicerone.

Cave autem unquam usurpes, quod plerique sæpe adhibent in oratione, nullus Scriptor probus antea dixit, *deprædari*. Quod est tamen apud Gallos reliquum forense verbum, *les depredations*.

Dicere, *habere orationem*, *agere tragœdiam*, *Ballionem*, *ante aliquem*, pro *coram*, *vel præsente aliquo*; *vel ad*, *vel apud aliquem*, nusquam reperias in Latinis Scriptoribus. Id e sermone Gallico sumptum. Neque nos movere debet, quod Cicero dixit, *ante oculos vestros trucidari*; Virgilius, *Ante ora patrum oppetere*.

Facere magni. Legere passim licet apud Scriptores non ineptos, *magni*, *maximi*, *parvi*, *mi-*

noris, *minimi*, *pluris*, *plurimi facere*; *majoris & multi facere*, nequaquam. Conveniebat tamen certe, id etiam postremum dici. Sed ubique convenientiam quis exigat ab usu, domino potius quam magistro loquendi. Contra hanc animadversionem objici posse locum sentio unicum Ciceronis, in II. de Orat. num. CI. *Nonnulli dum operam suam multi æstimari volunt.* Sed præterquam quod plerique omnes libri habent, *multum æstimari*, vel, *operam multam*; ne illud quidem advertunt, fuisse negligentis, ita scribere, *volunt nonnulli multi æstimari operam suam*: quo nihil à Cicerone alienius.

Duco, pro *existimo & judico*, non ubique locum habet. Ubi valeat, utendo magis, quam præcipiendo, intelligi potest. Habet hic locum, ubi minus videtur habere: *sprevit Siculos*, *duxit pecudes*. Quod de Verre dictum, qui Siculos pecudes potius, quam homines esse existimaret.

Auctus filio. Filiolo auctum me scito. Cic. lib. I. Att. I. Qui, *unum*, adjunxerit, & *filiolo auctum uno* dixerit, Gallice locutus fuerit, non Latine.

Vidua. Mulier vidua, quæ & eadem orbata viro, non dicitur recte vidua illius quem morte amiserit, estque hæc locutio inusitata Latinis. Quare quæ mulier mortuo conjuge librario, viduam se profitetur & proscribit illius, prima statim librorum pagina, vel hoc ipso nescire Latine existimanda est.

Fulmino. Quam nostris nunc poëtis frequens est, tam parum antiquis usitatum, *fulminare arces*. Ut hoc deponens, *fulmino*, vim agendi per-

mendi otii causa differant, cum concessero, illud tamen oratori tribuam & dabo, ut, &c.

Do, largior. XIII. Fam. L. *Hoc mihi da, atque largire, ut M. Curium ab omni incommodo, detrimento, molestia sincerum integrumque serves* Hæc autem & generis ejusdem eo sunt magis investiganda nobis & observanda, si modo scriptores antiquos imitari velimus, quod minus nota sint, neque tale quidquam ipsi nullo exemplo facere debeamus. Retrahenda huc, quæ supra attulimus, *relinquo*, & *desero*; *ago*, & *facio*: aut hæc eo revocanda. *Erudio, doceo.* I. de Off. CLVI. *Neque solum vivi atque præsentes studiosos dicendi erudiunt, atque docent.*

Retrusa atque abdita. Huc adde, *retrusa* atque *abdita*, quæ cum sæpe ita jungantur a Tullio, verisimile est eam tum fuisse formam & consuetudinem jungendi. I. de Orat. LXXXVII. *Hæc autem esse penitus in media philosophia retrusa, atque abdita.* III. in Ver. *Simulacra Deorum jacent in tenebris retrusa, atque abdita.*

Recondita, & abstrusa. Similiter ista quoque duo juncta Tullius adhibet, quorum exempla tam sunt in promptu. quam proxime superiora.

Amitto, perdo Est inter Scriptores, qui, *amitto*, a, *perdo*, vocem priorem a posteriore distinguat. Cornificius, sive quis alius, ad Herennium lib. IV. n. LVIII. *Decius, qui se devovisse dicitur, amisit vitam, at non perdidit: re enim vilissima & parva, maximam redemit.*

Invenio, reperio. Est quoque, qui hæc inter verba duo discrimen constituerit manifestum: ut alterum sit cogitantis & quærentis, alterum im-

prudentis & fortunati : ille rem consulto investigarit, hic in eam casu & fortuito inciderit. Ovidius lib. I. Metamorphoseon extremo.

Tunc es quæsita per omnes,
Nata, mihi terras? Tu non inventa, reperta es.

Inachus Io filiam tunc cum minime quæreret, offendit. Quid si hoc differentiæ sit, quod Fronto grammaticus attulit: *Reperimus nostra, invenimus aliena.*

Aspicio, cerno. Aspicere, est intendere, aut adjicere oculos ad aliquid aut aliquò. *Cernere*, est videre aut intueri, quo conjeceris oculos. III de Or. CXXIV. *Neque tanta tamen in rebus obscuritas, ut eas non penitus acri vir ingenio cernat, si modo aspexerit.* Aliquanto post: *ut possit is illa omnia cernere, qui tantummodo aspexerit.* Itaque nihil est aliud apud Latinos aspicere & cernere, nisi quod apud nos, *regarder, & voir.*

Tellus, humus, domus, ædes. Vtilis hæc vel ad imitationem principis poëtarum observatio, binas adhiberi voces sic tanquam diversas, quæ unum prorsus idemque sonent. *Tellus fundit humo victum: domus vomit ædibus undam salutantum.* In Georgicon lib. II. *Vrbs, civitas, oppidum.* Similiter princeps quoque oratorum facit, qui urbem separet a civitate, & cum oppido confundat. Separat quidem IV. Acad. CXXXVII. *Ego tibi, Carneade, prætor esse non videor, nec hæc urbs, nec in ea civitas.* Ibid. *Aristoteles aut Xenocrates non dubitasset, quin & prætor ille esset, & Roma, urbs, & eam civitas incoleret.* Confundit vero, I de Div. *Eudemum Cyprium Pheras venisse, quæ erat urbs in Thessalia admodum*

nobilis: in eo igitur oppido, &c.

Notavit certe Nonius inter Urbem & Civitatem hoc interesse, quod urbs sit ædificia: civitas, incolæ, idque ipsum multis & insignibus testimoniis confirmavit, inprimisque loco Ciceronis de rep. nobili: sed isto caret quem attulimus non inferiore istis. IX. lib. XIV. *Liberasti & urbem periculo, & civitatem metu.* Pro Sylla, *In qua civitate res tantas gesserim, memini; & in qua urbe, intelligo.*

Formosus & pulcher. Apparet quiddam esse quo differant inter se forma & pulchritudo. Verum quid & quale id sit, non ita compertum. Epist. Fam. lib. IX. ep XIV *Nihil virtute formosius, nihil pulcrius.* Videntur formosa non posse dici, quæ sensu carent, aut quibus quasi sensus non tribuitur: ut oratio, vestis, domus, formosæ non dicantur sed pulcræ: formosus tamen annus appelletur, ceu quædam quasi persona.

Subtile & acutum. Ex loco hoc M. Tullii lib. de Orat. III. num. LXVI. apparet a subtili acutum distingui. *Stoïci orationis etiam genus habent fortasse subtile, & certè acutum: sed, ut in oratore, exile.*

Acer & vehemens. Quis non existimet hoc utrumque *acer, & vehemens*, idem fere esse? At Ciceroni aliter visum, de Clar. Orat. num. CV. *Carbonem canorum oratorem, & volubilem, & satis acrem, atque eundem & vehementem & valde dulcem, & perfacetum fuisse Gellius dicebat.* Et infra paulo num. CVII. *Cum in omnibus rebus vehementem, tum acrem aiebat in dicendo fuisse.* Quo loco mihi minus probatur Nonius Marcellus, qui acrem equum interpretetur celerem; acrem Turnum, fortem: acrem

dixerim potius equum animosum, & ardentem; Turnum audacem & actuosum: licet Servius fortem quoque velit esse, qui Virgilio acer Turnus dicitur. Proprie videtur locutus Phædrus, & vim expressisse verbi lib. II. Fab. VII. Canis de se.

Quia videor acer, alligant me interdiu.

Hoc est, *asperior, intractatus, ferocior, inquie us.* Pertinet quoque ad majorem intelligentiam hujus vocis, quod habet Tullius de Clar. Orat. CCXVII. *Acrem oratorem, incensum, & agentem; & canorum, concursus hominum forique strepitus desiderat.*

Luculentus. Quoties ante præmunit Cicero, vel interponit ejusmodi aliquid, *ut ita dicam, ut sic loquar*, toties signi est eum vel durum verbum mollire velle, vel insolens & parum tritum notare, vel illius loci minus proprium quasi excusare, vel translatum licentius vereri se, nec ignorare. Ex quo etiam perspici potest quæ sit vis & notio vocis. De Cl. Orat. CXXIX. *C. Fimbria habitus est sane, ut ita dicam, luculentus patronus.* Quid autem sibi vult, ita qui loquatur? minusne proprie luculentus patronus dicitur, quam luculentus scriptor, quod non semel Cicero dixit? Itaque mihi suspectus est iste locus errati, eoque magis, quod statim post idem Fimbria quem hic luculentum patronum appellat, tolerabilis patronus fuisse dicatur. Isto nomine suspectum quoque habeo illud ejusdem libri, num. CCCXII. *Causa deinceps inde multæ, quas non minus diligenter elaboratas, etiam quam elucubratas afferebamus.* Rectissime emendatur unius literæ mutatione, *& tanquam elucubratas*. Sive autem sic corrigatur, sive non; noli existimare, istud, *non mi-*

nus diligenter, pertinere ad consequentia, quasi dicatur, causas afferebamus non minus diligenter elaboratas, quam elucubratas; sed ad superiora isto sensu: causas deinde multas afferabamus non minus diligenter elaboratas & elucubratas, quam antea, & initio attulimus.

Praeo. Anteeo quidem sicut ejusmodi cetera, & præstantiam quandam notat, & accusandi casum vel dandi admittit. At vero, cum quis præire dicitur, neque excellere dicitur, & præit alicui verba vel iter, sed non alios præstantia quadam transit. Aliud Emmanuel Alvarus, sensit recentium Grammaticorum cum doctissimus, tum disertissimus, qui Plinium tanquam testem & auctorem citet quasi dixerit, *de Scripto praire aliquem.* Sed hæc illum sua auctoritas & testimonium vehementer fefellit. Plinius enim lib. XXVIII. c. II. *Vidimus*, *inquit*, *certis precationibus obsecrasse summos magistratus: & ne quid verborum praetereatur, aut præposterum dicatur, de Scripto praire aliquem.* Vides-tu hic, ut verbum infiniti modi, *praire*, ante se accusativum, *aliquem*, habeat; non regat, aut admittat post se?

Rogo, *oro*. Plus hoc habet virium, quam illud. XVI. ad Att. XVI. *Igitur, mi Plance, rogo te, & etiam oro.* II. Fam. VII. *Te, mi Curio, pro tua incredibili..... rogo atque oro, ne patiare.*

Rogo, *obsecro*. Post red. ad Quir. 16. *Pro mea vos salute non rogavit solum, verum etiam obsecravit.*

Postulo, *flagito*. Patet esse majus quiddam, flagitare quam postulare. I. de leg. V. *Postulatur à te jamdiu, vel flagitatur potius historia.* Pro Quint. XIII. *Verum his de rebus non necesse habeo dicere ea, quæ*

qua me P. Quinctius cupit commemorare : tametsi causa postulat : tamen, quia postulat, non flagitat, praeteribo. Atque hæc, opinor, observata habent, qui voces ordine certo literarum collegerunt. Sed omiserunt iidem significari hac voce, assiduum esse & molestum in petendo: *être fort pressant & importun en ses demandes.* Ita ut aliquid inverecundius, & magno clamore, & convitio exigatur, & instet aliquis etiam atque etiam, & urgeat. Servius in illud Virgilianum, *notum efflagitat ensem: efflagitat : cum clamore magno deposcit* Et vero Plautus longe antea, Pseu. sc. v. act. I. *Si non dabis, clamore magno & multum flagitabere.* Tull. II. ad Quinctum, ep. x. *Epistolam hanc convitio efflagitarunt codicilli tui.* Quinctil. in ep. ad Thryphonem. *Efflagitasti quotidiano convitio, ut libros . . . . jam emittere inciperem.* Sed Tullius quoque vim verbi magis aperit lib. IX. ep. ad Varronem VIII. quam a se diligenter & studiose conscriptam, credo, significat Attico epist. XXV. lib. XIII. his verbis : *Sed, quaeso, epistola mea ad Varronem valdene tibi placuit ? male mihi sit, si unquam quicquam tam enitar, at ego ne Tironi quidem dictavi, qui totas περιοχὰς persequi solet: sed Spintheri syllabatim.* Marcus igitur Tullius superiore epistola : *Munus flagitare . . . ne populus quidem solet . . . exspectatione promissi tui moveor, ut admoneam te, non ut flagitem: misi autem ad te quatuor admonitores non nimis verecundos, qui metuo, ne te forte flagitent ego autem mandavi, ut rogarent.* Ac de re eadem, Acad. quæst. lib. I. n. III. *Et ego ista quidem, inquam, Varro jam diu exspectans, non audeo tamen flagitare.*

Flagitium, *scelus*. Illud in obscenitate & libidine, hoc in aliis facinoribus. Lib. IX. epist. III. ad Varronem: *Cum omnes in omni genere & scelerum & flagitiorum volutentur.* Geminata copula diversitatem indicat. Tritum istud, quod huc ego non afferrem, nisi aliter Manutius, & , meo judicio, non bene hanc interpretaretur diversitatem. Flagitium, inquam, cum turpitudine conjunctum, scelus habet aliquid atrocitatis. IX. ad Att. XII. *Spes quadam me sustentabat, fore, ut aliquid conveniret potius, quam aut hic tantum sceleris,* (Pompeius) *aut ille tantum flagitii* (Cæsar) *admitteret.*

Culpa peccatum, facinus, *scelus*. Rursum levius aliquid, *culpa* & *peccatum*, quam *facinus*, aut *scelus*. Cic. pro Marcello XIII. *Etsi aliqua culpa tenemur erroris humani, a scelere certe liberati sumus.* Ovidius lib. I. Trist. Eleg. II.

A culpa facinus scitis abesse mea.

Et lib. IV. eleg. I.

Scit quoque cum perii, quis me deceperit error,
Et culpam in facto, non scelus, esse meo.

Vel quia peccavi citra scelus. Trist. lib. III. Eleg. I.

In quo pœnarum, quas se meruisse fatetur,
Non facinus causam, sed suus error habet.

Et lib. IV. Trist. Eleg. 4.

Hanc quoque, qua perii, culpam scelus esse negabis.

Ibidem,

Ergo ut jure damus pœnas, sic abfuit omne
Peccato facinus consiliumque meo.

Hunc porro versiculum Ovidii superiorem,

A Culpa facinus scitis abesse mea.

male intellexit Carolus Stephanus, vel potius

non intellexit, qui sic reddiderit, *Vous sçavez bien que je n'en suis pas coupable, que ce n'est pas ma faute.* Contra vertendum fuit: culpa quidem hic aliqua nostra est, sed imprudentiæ culpa; a scelere certe, ut scitis, liberati sumus.

Cur aliquid vidi? Cur noxia lumina feci?
Cur imprudenti cognita culpa mihi?

Iudico. Quin dicatur nullo vitio, *accusare, condemnare, absolvere aliquem*, nemini unquam dubium fuit: at non perinde dici, *judicare aliquem* in re forensi, *aut judicatum esse*, pro, *jus ei dicere*, vel *dictum esse*, pauci advertunt. Id vitii tractum vel a sacris Scriptoribus, vel ex consuetudine patrii sermonis: ubi causa cognita & judicata, finita lis, statutum & decretum de re intelligitur: sed in alterutram partem tantum. Vidit quæ loquimur, ut talia multa, Paulus Manutius, in Romano, cujus esse fertur scriptor, catechismo. Is cum exponeret caput septimum professionis Christianæ de Christo ad jus orbi terrarum dicendum venturo, non venturum dixit ad universum hominum genus judicandum, sed de universo hominum genere judicaturum esse. Quod si ab ista locutione non deinde cavit, ideo fecit, quia ipsa sacrarum paginarum verba sæpe immisceret in sermone, non quia dici emendate putaret. Sed omitto alia: isto modo si locutus est aliquando aliquis probatus scriptor; cedo exemplum. Nam quod affertur contra, *judicare aliquem pecunia & judicatum esse*, ex Livio atque ex Gellio, vel potius ex Ambrosio Calepino; non enim repetierunt longius, qui attulerunt; nihil ad rem,

neque id agitur. Contendimus tantum nullo auctore dici vere Latino & Romano, *judicare aliquem*, *aut judicari*, sed *de aliquo judicare*, *aut pronunciare sententiam secundum vel contra aliquem*.

Item. *Vendere*, *emere agrum* recte dixeris, non *agrum solvere*, sed *solvere pro agro aut agri pretium*, *aut nummos*, *aut pecuniam*, *aut debitum*.

Et *venditor* quidem, & *emptor*, & *creditor*, & *debitor*, usitatæ voces: rara vox, *solutor*, neque nisi in Codice reperta.

Prædari. Quis non licitum existimet dicere, ut *spoliare* & *exuere aliquem*, *depopulari agros*, *depeculari civitates*, ita *prædari*? Atqui nemo *prædari aliquem* dixerit, pro *adimere aliquid ei*: prædetur quis alium quidem, sed si rapiat ipsummet. Neque obstat hoc tamen, quo minus omnium templorum atque lectorum totiusque urbis prædo dicatur Clodius a Cicerone.

Cave autem unquam usurpes, quod plerique sæpe adhibent in oratione, nullus Scriptor probus antea dixit, *deprædari*. Quod est tamen apud Gallos reliquum forense verbum, *les depredations*.

Dicere, *habere orationem*, *agere tragœdiam*, *Ballionem*, *ante aliquem*, pro *coram*, *vel præsente aliquo*; *vel ad*, *vel apud aliquem*, nusquam reperias in Latinis Scriptoribus. Id e sermone Gallico sumptum. Neque nos movere debet, quod Cicero dixit, *ante oculos vestros trucidari*; Virgilius, *Ante ora patrum oppetere*.

Facere magni. Legere passim licet apud Scriptores non ineptos, *magni*, *maximi*, *parvi*, *mi-*

noris, *minimi*, *pluris*, *plurimi facere*; *majoris & multi facere*, nequaquam. Conveniebat tamen certe, id etiam poſtremum dici. Sed ubique convenientiam quis exigat ab uſu, domino potius quam magiſtro loquendi. Contra hanc animadverſionem objici poſſe locum ſentio unicum Ciceronis, in II. de Orat. num. CI. *Nonnulli dum operam ſuam multi æſtimari volunt*. Sed præterquam quod plerique omnes libri habent, *multum æſtimari*, vel, *operam multam*; ne illud quidem advertunt, fuiſſe negligentis, ita ſcribere, *volunt nonnulli multi æſtimari operam ſuam*: quo nihil à Cicerone alienius.

Duco, pro *exiſtimo & judico*, non ubique locum habet. Ubi valeat, utendo magis, quam præcipiendo, intelligi poteſt. Habet hic locum, ubi minus videtur habere: *ſprevit Siculos, duxit pecudes*. Quod de Verre dictum, qui Siculos pecudes potius, quam homines eſſe exiſtimaret.

Auctus filio. Filiolo auctum me ſcito. Cic. lib. I. Att. I. Qui, *unum*, adjunxerit, & *filiolo auctum uno* dixerit, Gallice locutus fuerit, non Latine.

Vidua. Mulier vidua, quæ & eadem orbata viro, non dicitur recte vidua illius quem morte amiſerit, eſtque hæc locutio inuſitata Latinis. Quare quæ mulier mortuo conjuge librario, viduam ſe profitetur & proſcribit illius, prima ſtatim librorum pagina, vel hoc ipſo neſcire Latine exiſtimanda eſt.

Fulmino. Quam noſtris nunc poëtis frequens eſt, tam parum antiquis uſitatum, *fulminare arces*. Ut hoc deponens, *fulmino*, vim agendi per-

raro obtineat. Itaque Juppiter rubente dextera sacras jaculatur, non fulminat, arces. Et quamvis fulminati homines, fulminatæ arbores Plinio dicantur, vix tamen dux belli fulminarit urbes. Quod autem Herculis Oetæi scriptor tragicus habet, *Fregimus quidquid fuit tibi fulminandum*; si tam corruptus est & vitiosus elocutione, quam rebus & sententiis turgidus ac inflatus, nihil est quod illum audire magnopere velimus.

Cesso. Cessare non id modo sonat auribus, quod quivis intelligit, id est, desinere aut intermittere; sed valet etiam illud, negligenter aliquid & languide obire, aut minus recte emendateque facere. Horat. de art. poët.

Sic mihi, qui multum cessat, fit Chærilus ille.

Ovidius lib. III. Trist. Eleg. VII.

Aut ego præbebam factis modo versibus aures:
Aut, ubi cessaras, causa ruboris eram.

Non erat ista cessatio, omissio aut interruptio, & dilatio operis, & tarditas, & cunctatio: neque non fecisse tanti fuit, neque res digna, in qua Perilla erubesceret: sed si quid peccasset in versu gravius, afferebat pudorem justa reprehensio.

Fœtus. Fœtum de hominibus dici, inveneris quidem aliquando, sed non sæpe. Quamvis & animi fœtus, & mulier effœta dicatur. En quomodo, quod sæpius dixi, ab usu pendet sermo Latinus, non ratione nititur ex toto.

Fictitius. Commentitium, factitium, alia simili forma & positione nomina usurpemus licet. *Fictitium* ulli usurpatum, qui quidem dignus sit, quem sequamur auctorem, non meminimus.

Thronus. Agedum, lector. Qui poëtæ tragici conscripserunt octo numero tragœdias, quæ Senecæ omnes attribuuntur, cur ii non usi voce hac, *thronus* ne semel quidem? Cum agerent de regibus & regnis assidue, de sceptro, & diademate, & solio, & sella aurea, & ceteris regum insignibus; aptus vero inprimis hic iambus esset ad terminandum versum? Utrum illis non venit in mentem ea vox, quæ tam sit in promptu? An Latinam non putarunt, quam nusquam legerint in libris, neque tum quisquam ore proferret? Sic est. Ac ne postea quidem teri cœpit verbum hoc Græcum pro Latino. Extat apud Plinium solummodo in libro xxxv. cap. ix. *Magnificus est Iupiter Zeuxidis in throno, adstantibus Diis.* Nam quod habet Suetonius in Octavio, num. lxx. ignoti auctoris notissimos versus, ubi præter cetera legitur,

Fugit & auratos Iupiter ipse thronos.

Melius multo legas, *toros.* Sicut & in Pervigilio Veneris:

Cras Dione jura dicit, fulta sublimi trono.

Quo loco nihil videtur obstare, quominus, *sublimi toro*, legamus: immo vero est ita legi convenientius.

Atque ista mere Græca vox, non usitata Latinis, admonet nos ut in *diadema*, quod utrumque est, ortu Græcum, Latinum usu, proferamus, si quid habemus. Regium igitur insigne, diadema, fascia seu vitta fuit, quæ cingeret tempora, cujus quæ esset species & coformatio, suspicari possumus ex his Valerii Maximi verbis lib. vi. c. ii. *Pompeio Magno, candida fascia crus alligatum*

habenti, Favonius, Non refert, inquit, qua in parte corporis sit diadema: exigui panni cavillatione regias eius vires exprobrans. Pro *diademate coronam* quo modo nunc vulgo loquuntur omnes, vix ullus unquam veterum Latinorum posuit in scriptis. Regni quidem coronam & sceptrum Hetrusci dixit Virgilius : sed ita forsan ut nove dixerit, neque ante eum quisquam, neque post. Multo certe minus licet, id quod audio quotidie dici, *coronas* pro regnis usurpare.

Abortus. Et prægnans aboritur, & aboritur fœtus, apud Varronem, Plinium, Gellium, & alios. Quid ergo sibi vult Donatus in Terentium? *Non est*, inquit, *Latinum: aborsa est, sed, abortum fecit.*

Cetus. Quid vero Servius in Virgilium ? Negat is apud ullum usquam scriptorem, *hic cetus, hujus ceti*, legi. Atqui Plinius lib. xxxii. c. i. *Cetos*, ait ex scriptis Jubæ ad C. Cæsarem, *sexcentorum pedum longitudinis, & trecentorum sexaginta latitudinis, in flumen Arabiæ intrasse.*

Albedo, nigredo. Muretus lib. i. epist. 35. *Albedo, Latinum non est, non magis quam Nigredo.* Quod si ita habet, philosophis nunc, quæso, quid fiet, quibus nihil tam, quam albedo in pariete, familiare est: Sed hujus vitii culpam sustinent collectores vocum, qui utramque hanc, ut usitatam, nullo auctore nobis, nullo exemplo, tamen obtrudunt.

Ausus. Ausa fortia & fortibus ausis, scriptores passim *fortes ausus*, frustra quæsieris apud eosdem. Quæ tamen vox eo casu, & eo genere

poëtis nostratibus Latinis valde solet in ore esse.

Roma septicollis. Compositam hanc vocem, nemo, quod sciam, veterum Romanorum, quos maxime oportuit, usurpavit. Ita loquendi caussam ceteris videtur Plutarchus præbuisse, cujus hæc in quæstionibus Romanis verba habemus: *τὸ δὲ σεπτομοντιον ἄγουσιν ἐπὶ τῷ τὸν ἕβδομον λόφον τῇ πόλει καταναμηθῆναι, καὶ τὴν Ῥώμην ἑπτάλοφον γενέσθαι.* Septimontium festum diem agunt ob adjunctum urbi septimum collem, & quod Roma sit facta septicollis. Hoc enim vocabulum ab nescio quo formatum instar vocabuli Græci; vel, ut verius dicam, a Latino imitatione quadam & exemplo expressum: ut septimontium, festum dicatur; septicollis urbs dicatur, quæ in septem collibus sita. Quo modo *τετράπολιν* Atticæ regionem Attius nominavit quadrurbem, ficto sic nomine; ita *ἑπτάλοφον* septicollem, appellavit, quisquis hoc primum nomen fecit.

Antiquum & vetus. Novum & recens. Comes & socius. Inter & inter. Sanus & recte valens. Supra commemoratum est a me, esse verba quædam quæ redundent, propterea quod eadem videantur, ideoque in oratione frustra simul poni. *Antiquum & vetus.* Cicero Philippica V. num. XLVII. *Majores nostri, veteres illi, admodum antiqui, leges annales non habebant.* Quod si mendum hic subest, ut nonnulli suspicantur: minime est, opinor, illud mendosum de univ. 34. *Credendum nimirum est veteribus & priscis, ut aiunt, viris.* Plinius lib. III. epist. VI. *A tergo as ipsum, quantum verus color indicat, vetus*

& antiquum. Juvenalis Satyrâ vi.

Antiquum & vetus est alienum, Postume, lectum Concutere.

Recens & novum. Cic. lib. xi. ep. xxi. *Segulius res novas quærit : non quo veterem comederit : nullam enim habuit : sed hanc ipsam recentem novam devoravit.* Quo loco Paulum Manutium ad harum vocum discrimen cognoscendum utiliter legas. Sed & in orat. pro Flacco Cic. xiii. *A vobis peto, judices, ut memineritis, quarum rerum invidia, lege hac recenti & nova, certus est inquisitioni comitum numerus constitutus.*

Comes & socius a Cicerone copulantur, quasi unum & idem sint. i. Fam. ix. *Me quidem certe tuarum actionum, sententiarum, voluntatum, rerum denique omnium socium, comitemque habebis.* xi. ad Att. xiv. *Cum, ut nihil aliud, comites me & socios habere putabam.* Pro Sylla lxvi. *P. Sylla, hoc importunissimo tum honoris, tum etiam calamitatis socio atque comite, & secundas fortunas amittere coactus est, & in adversis sine ullo remedio atque allevamento permanere.* Alias ita distinguit alterum ab altero, ut aliquid esse inter utrumque discriminis significet. viii. ad Att. epist. xxii. *Sed me movet unus vir, cujus fugientis comes, remp. recuperantis socius videor esse deberé.* Horatius conjungit. i. Carm. Ode vii.

Quo nos cunque feret melior fortuna parente,
Ibimus, o socii comitesque.

Sanus, & recte valens.

Idem Horatius lib. epistolarum i. nec semel.

Si me vivere vis sanum recteque valentem.

Et epiſtola ad Quinctium in l. eodem 1.

Neu ſi te populus ſanum rectéque valentem Dictitet.

Inter & inter. Sed nihil in ſpeciem magis ſupervacaneum ac inutile, quam, *inter*, congeminatum; quod apud Horatium tamen, lib. 1. epiſt. ad Lollium, habetur.

Neſtor componere lites,
Inter Peliden feſtinat & inter Atriden.

Atque hic unus ſolum mihi primo videbatur ita locutus: uſque eo mihi novum illud accidebat. Sed inquirenti obtulerunt ſe, & occurrerunt loci apud Tullium duo, quos legeram millies nec animadverteram. 1. de Fin. xxx. *Intereſſe enim inter argumentum, concluſionemque rationis: & inter mediocrem animadverſionem: atque admonitionem.* De Fat. xix. *Sed intereſt inter cauſas fortuito antegreſſas, & inter cauſas cohibentes in ſe efficientiam naturalem.* Atque hæc minime neceſſaria repetitio præpoſitionis ejuſdem apud Latinos; ſed Hebræis familiaris ac prope perpetua. Initio ſtatim Geneſis verſu iv. *Diviſit lucem a tenebris.* verſ. vii. *Diviſitque aquas quæ erant ſub firmamento, ab his quæ erant ſuper firmamentum.* xiv. *luminaria dividant diem ac noctem.* xviii. *Vt dividerent lucem ac tenebras.* Totidem enim ſcriptum locis, הִבְדִיל בֵּין וּבֵין Dividere inter & inter.

Celantiſſimus. Placebat ea mihi locutio valde, *celantiſſimus arcanorum*, pro occulto & tecto homine, qui facile contineat linguam, & omnia clauſa habeat conſilia ſua: præſertim cum vocabulorum noti collectores eam Q. Curtio tribue-

rent. Sed evolue hunc scriptorem diligenter; perlege, si tanti est, versus ad unum omnes: Sic reperias, adduci Persas non posse ut occulta aperiant, commissa prodant, conscios indicent; *celantissimos arcanorum* Persas non appellavit Curtius, ut Carolus Stephanus scribit. Hunc porro taciturnum, prudentem virum ac fidelem, cui seria & arcana recte commiseris, qui nemini se ipse indicet, Horatius lib II. Serm. Sat. VI. vocat.

Egregij mortalem altique Silenti.

Contra Terentius de eo, qui tacere non possit:

Plenus rimarum sum: hac atque illac perfluo.

Horat. eadem Sat. VI.

Et quæ rimosa bene deponuntur in aure.

Serius. Seria res, Sermo Serius, Passim: *ore Serio*, apud. Gellium lib. I. cap. XIX. *Homo Serius* nusquam, nisi apud Afranium in Nonio, qui quidem Afranius antiquior est, & apud Macrobium lib. III. Saturn. cap. XIV. & XV. qui parum vetus, nec satis magnæ auctoritatis est.

Vt ut erit, ut ut hæc sunt, ut ut hæc erant. Vt ut est. Recte quidem, *Vt ut est*, *quoy qu'il en soit.* Ita Plautus, Terentius, Cicero: cum vulgus tamen loquentium semper nunc, *ut ut sit*, usurpet; nemo veterum. Cicero nihilominus. *Verum ut ita sit, tamen. Verum ut hoc sit, tamen.*

Quare quod in libro ad Att. XV. ep. XXV. emendavit Bosius ex Crusellij codice, itaque reposuit, *Vt ut sit res*, suspecta mihi est ea emendatio vel eo nomine, quod nusquam alibi sic Cicero locutus

ſit. Marcus tamen Muretus lib. xi. cap. 1 Var. lect. *Sed ut ut ſit, quoniam de eo Taciti loco*, &c. uſque adeo rarum eſt ab imperiti vulgi conſuetudine diſcedere omnino, etiam ſcriptores ætatis ſuæ politiſſimos.

Cardinalis. Vox minime Latina, *Cardinalis*, quia nulli veterum Romanorum uſurpata, ſed neceſſaria tamen propter dignitatis inſtitutum deinde gradum &. ordinem: in auferendi caſu quomodo tandem habet? Opinor, *Cardinale* & *Cardinali.* atque id utrumque ex æquo. Unde nos novimus? Proportione. *Ædilis*; Romæ minor magiſtratus, in ſexto caſu, *Ædile* & *Ædili.* ita Cicero dupliciter una oratione de Har. reſp. terminavit xxii. *Vis innumerabilis collecta ſervorum ab hoc Ædili religioſo, repente in ſcenam irrupit.* xxiv. *Tota, hoc Ædile, ſervorum Megaleſia fuerunt.* Tum pro Sextio xcv. *Nam quid ego de Ædile ipſo loquar?* Apud Varronem ea quoque dictio exit in e, libro de re ruſt. primo. cap. ii. *Aterſitus ab Ædile, cujus procuratio hujus templi eſt.* Omitto Livium, Plinium, alios, qui alterutro modo, qui utroque terminent hujus vocis ablativum. Non enim id ago ut doceam, quod Grammatici eſt, fieri duobus modis: Sed, cum ita fiat, moneo recte hunc vocabuli, *Cardinalis*, caſum, inſtar illius, qui eſt, *Ædilis*, formari. Cui dicto conſentaneum eſt, *ut* adjungam, *Generalem* & *Provincialem* eodem caſu in alteram aut tertiam vocalem, e, &, i, ſimiliter exire. Ceterum de *Ædilis* poſitione duplici cum diſerte Alvarus docuerit, etiam verſu, miror hoc ab illo non didiciſſe neque, Me-

thodium, neque Creuxium.

Cypris, Paphie, Charites. Has esse voces meras Græcas nemo non videt. Pro Latinis usurpatas olim pleriqne putant, in quo falluntur, ut & recentiores Poëtæ, qui utuntur iisdem. *Cypris* ergo & *Paphie* pro Venere, nusquam extat, *Charites* vero habet Propertius lib. IV. eleg. 1.

Arcersis lacrymis Charites, aversus Apollo.

Sed locus suspectus. Plinius lib. XXXVI. cap. 5. *Non postponuntur & Charites in propylæo Atheniensium, quas & Socrates fecit.* Ovid. V. Fast.

Protinus accedunt Charites, &c.

Vide Alvarum, de anomalis.

Et mirum, quod nemo alius, ac ne ipse qnidem aliis in locis adhibuerit. Nam quod legimus in collectione Pithœana epigrammatum versum hunc.

Cui formam Paphie, charites tribuere decorem.

Id forsan fuerit satis argumenti nobis, ut suspicemur ab antiquis epigramma non profectum. Certe non ulli dubium quin *Paphia* vocabulum aut sit propter vetustatem obsoletum prorsus, aut in morem novissime inductum. Atque id mihi causæ fuit, quamobrem cum scite scriptum & venuste hoc distichum.

Τέσσαρες αἱ χάριτες, Παφίαι δύο, καὶ δέκα Μοῦσαι.
* Δερκυλὶς ἐν πάσαις, Μοῦσα, χάρις, Παφίη.

Latine redderem, utramque vocem, *Charis*, & *Paphie*, transferendo vitarem.

Bina Venus, Musaque decem, bis Gratia duplex:
Dercylis has inter, Gratia, Musa, Venus.

Alta vox, alte loqui. Quis non ita loquitur recentiorum, pro *elata vox, elate loqui. Conten-*

dare vocem & voce, attollere vocem. Sed ex vetustioribus quis omnino sic loquutus est? Unus uno loco in hendecasyllabis Catullus:

Conclamate iterum altiore voce.

Quod si non dicitur Latine, miror quomodo optimus Latinitatis auctor usurparit; si Latine dicitur, miror magis cur eorum, quos habemus in manibus, nemo scriptor usurparit. Cicero, pro, *alte & alta voce* hæc adhibet: *clare & clara voce* IV. ad Att. VIII. *Dic, oro te, clarius, vix enim mihi exaudisse videor.* Pro Cluen CXXXIV. *Africanus, clara voce, ut omnis concio audire posset, dixit se scire.* Pro Cæcinna XXII. *Æbutius servo clara voce imperavit.* Pro P. Sylla XXXI. *Non intelligebat, ea, quæ clare diceret, ita illos audituros, quibus se venditabat, ut vos quoque audiretis, qui id non probabatis.* Notandum etiam illud ex eodem loco. *De Supplicio P. Lentuli, de carcere, magna queribunda voce dicebat.*

In honorem alicujus, in gratiam, in laudem. Quam multa, oro te, dedocendi sumus, ut Latine discamus? Quid usitatius inter nos, quam quid *in honorem, in gratiam alicujus facere*: quo se tamen Cicero & ante eum omnis ferme antiquitas incorrupta abstinuit? Atque illud quoque dubito, an usquam apud probos scriptores extet, *quidquam in alicujus laudem scribere aut loqui.* Contra vero celebratum sermone passim videmus in scriptis veterum, *alicujus causa, alicujus gratia, honoris causa, honoris mei, tui, illius causa, gratiæ causa, in aliquem* denique, seu *de lau-*

dibus alicujus. Pour honorer quelqu'un ; pour l'obliger, a sa loüange, par respect, pour luy faire plaisir, pour avoir ses bonnes graces, officii causâ, *par civilité, par compliment.* Cic. XIII. epist. LXV. *Peto a te majorem in modum, ut, honoris mei causa, hac laude Hisponem affici velis.* Plautus Amphitruone.

Nunc huc honoris vestri venio gratia.

Cic. XIII. epistol. XXVI. *Id ut honoris mei causa suscipias, vehementer te etiam atque etiam rogo.* Ep. XXXI. *Quamobrem velim, honoris mei causa, quibus rebus honeste, & pro tua dignitate poteris, quam honorificentissime, & quam liberalissime C. Flavium tractes.* XXXVII. *Quoquo modo autem se res habet, peto a te, ut honoris mei causa eum expedias.* LXIX. *Peto a te, ut quantum commodo tuo poteris, tantum ei, honoris mei causa, commodes.* LXXVI. *Vehementer vos etiam atque etiam rogo, ut honoris mei causa liberalissime C. Valgium Hippianum tractetis.* Tot a nobis auctoritates, cum una alterave satis superque fuerit ad institutum, subjectæ de industria, depromptęque ex uno libro XIII. epistolarum, ut admoneantur studiosi has esse formulas usitatas postulationum in literis commendatitiis. Quibus illud apud nos ferme respondet, *en ma consideration, pour l'amour de moy faites moy cet honneur, cette grace, cette amitié.* Cic. lib. XI. ad Att. ep. IX. *Hic Ligurius furere. Se enim scire, summo illum in odio fuisse Cæsari: illum tamen non modo fovisse, sed & tantam illi pecuniam dedisse honoris mei causa.*, lib. XV. ad Att. epist. XV. *Magna cura & sollicitudine Atti-*

tum & me liberaris, si hoc, honoris mei causa, susceperis. Plautus Curc.

Tui honoris gratia feci, quod mandasti.

Cic. pro Arch. XXV. *Malus poëta de populo quod epigramma in Syllam fecisset.* I. Tusc. LXXXIV. *Callimachi quidem epigramma in Ambraciotam Cleombrotum est.* II. de Orat. CCCLII. *cum cecinisset Simonides id carmen, quod in Scopam scripsisset, in quo multa, ornandi causa, poëtarum more, in Castorem scripta & Pollucem fuissent.* Quo loco deponant errorem suum licet, qui particulam, *in*, si personæ accusativo præponatur, malam in partem semper accipi existiment, nihilque aliud esse, *in aliquem*, quam *contra aliquem scribere.*

Nam quod objicit aliquis Senecas duos, quibus ista locutio, *in honorem*, primum usurpari cœpta est, hos minime morabitur, qui attenderit, quantum degeneret a patre filius, uterque a M. Cicerone, & a Jul. Cęsare, nec non a primis Augusti Cæsaris temporibus. Neque vero Seneca pater potior ducendus declamatoribus, quos bene multos commemoravit, & quorum quædam attulit quasi fragmenta: qui tamen ipsi rursum superioris memoriæ scriptoribus plurimum concedant verborum delectu ac puritate. Seneca filius epist. LXXIX. *Si hæc mihi perscripseris, tunc tibi audebo mandare, ut in honorem meum Ætnam, quoque ascendas.* Seneca pater lib. V. controv. In præfat. initio. *Quomodo L. Magius, gener T. Livij declamaverit, cum illum homines non in ipsius honorem laudarent; sed in soceri ferrent.* Plinius se-

cundus lib. VII. ep. XXIV. *Alienissimi homines in honorem Quadratillæ (pudet me dixisse honorem) in theatrum cursitabant, exultabant.* Magis moveat Velleius Peterculus qui l. II. ut me amicus admonuit, semel iterumque ita locutus sit. *Cum M. Piso consularis Anniam, quæ Cinnæ uxor fuerat, in Sullæ dimisisset gratiam* & eodem libro antea. *M. Aquilio aliisque vinctis libertas in unius Theophanis gratiam postea a Pompeio restituta est.* Legitur etiam Flori lib. IV. capite XII. *In illius honorem* sic enim loquitur de Aug. *Quatenus sciebat Patrem suum Cæsarem bis trajecto ponte Rheno quæsisse bellum in illius honorem concupiuit facere provinciam.*

Præter, præterea: sic tanquam: quodammodo quasi. Hasce binas voces, quarum una redundet, quis ausit nostrum in oratione, nisi scriptoris alicujus fide, ita ut posui, ponere? Præstat id tamen locuples auctor Cicero ad Quin. Fr. I. XXII. *Præter communem fidem, quæ omnibus debetur, præterea nos isti hominum generi præcipue debere videmur.* III. de leg. XLV. *Præter enim quam quod comitia illa essent armis gesta servilibus, præterea neque rata esse possent.* XV. Att. XV. *Saram autem, præterquam quod nefarium hominem cognovi præterea in me contumacem, semel eum omnino domi meæ vidi.* IX. Att. XVIII. *Præterquam quod te moveri arbitror oportere injuria, quæ mihi a quoquam facta sit; præterea, te ipsum quommodo hic violavit, cum in me tam improbus fuit.* De Cl. Or. num. LXXI. *Nam Odyssea Latina est, sic tanquam opus aliquod Dædali.* I. XIII. ep. XXVI. *Literas ad te a Marco Lepido consule, non*

quæ te aliquid juberent, sed quodammodo quasi commendatitias sumpsimus Atque hæc eo magis notanda duxi, quod diligentiam fugerint illius, qui particulas Latinæ orationis omnes etiam tenuissimas, scienter accurateque digessit, a membris separatim, vereque articulatim divisas.

Cælum. Cæli. Cælitus. Si cælum annuerit, juverit, faverit cælo duce, auspice, propitio, secundo. Nil minus latinum, nihil Gallicum magis Habere tamen aliquid ejusmodi videtur Virgilius cum dicat, Æneid. 1.

Cælo gratissimus amnis.

Et Statius in primo libro Sylvarum, in Soteria pro Rutilio Gallico.

Es cælo, Dis es. Germanice, cordi.

Sed illud Virgilianum interpretor, non quemadmodum Servius, *cælum*, pro his qui in cælo sunt, verum cælum pluvium, sive aërem, qui in nubem cogatur, fluviosque augeat imbribus. Hoc autem Statianum, *Es cælo cordi*, obscurum per se, ipse Poëta facit clarius, cum addit, *es Dis cordi.* Neque minus dixerim, *conscia sidera*, *conscius æther connubij*: ac nescio quis Poëta vetus, *æther annuit*, aut *respicit*, aut *adjuvat*, dixit. Hic tamen verbo res confici potest; quod ad similia quoque pertineat. Ubi semel tantummodo quid in scriptoribus dictum invenitur, ijs cum millies dicendi fuerit occasio, immo sæpissime dictum oportuerit, parum usitate, hoc est, vel nove, vel obsolete, ideoque perperam dici existimandum est.

Cæli cælorum. Qui negant *cæli* nomen, appellari

numero multitudinis, non idcirco, defugiunt auctoritatem, aut Lucretij, cujus est hic versus lib. II.

Quis pariter cælos omnes convertere.

Aut Ciceronis, qui in hunc modum scripsit lib. IX. ep. XXVI. ad Pætum: *Ille te quæsiturum putavit, unum cælum esset an innumerabiles:* Sed utrumque volunt ita locutum ex opinione & sententia Epicuri, quam explicarent, placuit enim Epicuro non modo cælum plus uno esse; sed etiam innumerabiles. Certe Orator de cælo alias cum meminit, nusquam, nisi ἑνικῶς, dixit. At Epicureum aliquid cum afferret, & hoc attulit, quod proxime laudavi, & illud in Hortensio apud Servium, *Epicurei plures volunt esse cælos.* Atque hic emendandus Cicero ex Cicerone, qui enim cælos nunc non dubitavit dicere, non video, cur non dixerit antea cælos innumerabiles, non ut vulgo legitur, innumerabilia. Quid si vocem hanc ex parte novavit, cum numero augeret, explicandæ Epicureorum doctrinæ causa, quomodo ob eam rem ex toto finxit, *individua & intermundia.* Sed ista se vox quomodo habeat apud antiquos, explico ordinatius. Primum e Gellij, lib. XIX. cap. VII. intelligimus in ea sententia Caium Cæsarem fuisse ut existimaret singulo numero duntaxat cælum dici, idque in libris, quos ad Marcum Ciceronem de analogia composuit scriptum reliquisse. Deinde Frontoni, qui inducitur ibi loquens, idem visum, deinde Gellio ipsi. Contra vero usurpatum legimus pluraliter & a solutæ Orationis scriptore pervetusto uno, & a duobus Poëtis. Varro de lingua Lat. lib. 4. ab initio non procul. *Cæli dicuntur loca*

ſupera, *&* *ea Deorum.* Præter Lucretium, cujus modo verba protuli. Silius Ital. lib. IX. verſ. 287.

Diſcordia demens
Intravit cælos, ſuperoſque ad bella coegit.

Atque hic Soſipatrum quidem. Chariſium non ignobilem grammaticum miror tam multa peccare, qui affirmet ut *cælum*, ita *ſolem*, *ingenium* carere numero multitudinis. Levius falli Voſſium puto, ſed falli tamen, cum ait *cælum* in plurativo licentia Poetica dici. Quid enim hoc licentiæ Poeticæ eſt, quod oratores ſibi & alij ſcriptores, ut ſupra oſtendi, permittant?

Cælitus. Mureto non diſplicuit hoc adverbium, in lib. XV. c. I. obſerv. Sed ut auctoritate probaret Latine dici, quæſo, quid fecit? confugiendum putavit ad Lactantium, ante quem nemo ſit ita locutus auctor ſatis idoneus, præter Servium: Si tamen hic & ille idonei videri debent auctores iſtius linguæ.

Damnum, detrimentum, pati. Non dubitat Gaſpar Scioppius, quin barbarum ſit, *damnum*, aut *detrimentum pati*, eoque nomine reprehendit Bembum, Manutium, Maffeium, alioſque ſcriptores clariſſimos, ita locutos. Nec vero auctoritate movetur Senecæ, cujus hæc extant lib. I. de ira, cap. II. *Totos populos capitis damna paſſos.* Atqui ſi Latine dicitur, *damnum ferre*, non video, cur vitioſe dicatur, *damnum pati.* Ovidius autem lib. III. Triſt. eleg. VIII.

Nec melius valeo, quam corpore, mente: ſed ægra eſt
Vtraque pars æque, binaque damna fero.

Et Lucanus lib. II.

Dij melius, belli tulimus quod damna priores.
Adde huc quod Ciceronis est, *detrimenta atque damna cum maximis iniuriis contumeliisque perferre:* & illud quod est complurium, *injuriam accipere, injuriam pati; facere jacturam, pati jacturam:* non tamen aut *accipere jacturam*, pro *pati*; aut *injuriam facere*, ut *damnum*, pro *accipere*, vel *pati*.

Donum, *munus*. Donum a munere quid differat non tam video, quam differre scio. Et hæ quidem voces interdum junguntur copulate quasi unum idemque sint; alias dissolute sequuntur ut diversa duo. Apud Tullium frequens conjunctio; *Poëtæ quasi deorum aliquo dono atque munere commendati.* Pro Archia XVIII. *Tantum donis datis muneribusque perfecerat.* Pro Clu. LXVI. *L. Cincius legem de donis & muneribus tulit* II. De Or. CCLXXXV. Distinctio vero apud Plinum Secundum lib. V. epist. XIV. ex qua satis constat donum inter & munus esse aliquid discriminis. *In causis agendis, non modo pactione, dono, munere, verum etiam xeniis semper abstinui.* Differunt igitur *donum* & *munus* inter se. Sed quo tandem modo? Donatus in Terentij Eunuchum act. V. Sce. V. *Donum Deorum est: munus hominum.* Servius in illud Virgilij, V. Æn.

Struerem que suis altaria donis.

Dona sunt enim tantum superorum: munera sunt inferorum. Ulpianus D. de verb. Sign. *Inter donum & munus hoc interest, quod inter genus & speciem. Nam genus esse donum Labeo a donando dictum, munus speciem. Nam munus esse donum cum causa,*

ut puta, natalicium, nuptalicium. Addunt alij quartum quoddam discrimen, ut *donum* sit rerum majorum & immobilium; *munus*, moventium & minorum.

Nex, necis. Nex, necis, non solum pro morte violenta, quæ ferro, aut laqueo, aut fame, aut veneno, aut igni & aqua consciscitur; id quod grammatici & vocabulorum collectores observant; sed etiam, quod nemo advertit, pro morte naturali ex morbo aut aliqua invaletudine, aut senio. Ovidius Trist. lib. v. eleg. 1.

Utque jacens ripa deflere Caystrius ales
Dicitur ore suam deficiente necem.

Idem in consol. ad Liviam.

Stabis & in rostris tituli speciosus honore:
Causaque dicemur nos tibi, Druse, necis.

Atqui Drusus morbo perijt. Quod ne dubitemus, Suetonius in Claudio cap. 1. *Inito*, ait, *consulatu, atque expeditione repetita, supremum diem morbo obiit* Hoc ipsum Dio diserte, & Velleius satis significanter: Nec non idem perspici ex Flori verbis his potest, lib. IV cap. XII. *Defuncto ibi fortißimo juvene.* Et paulo post, *Postquam vero Drusus defunctus.*

Gratitudo, ingratitudo. Non esse Valerium Maximum auctorem inscriptionum cujusque capitis, vel illud argumento est, quod in libro v. caput II. *de Gratitudine* inscribitur, & cap III. *de ingratitudine*: quas voces neque usquam apud probum scriptorem reperias, nec ipse Valerius toto duplici capite usurpavit: cum occasio usurpandi, immo prope necessitas non deesset. Contra in A.

Gellio accidit, qui profitetur ipse se capita rerum, quæ cuique commentario insunt, exposuisse & speciatim & universe. Habemus autem scriptum manu Valerium Maximum, in quo non jam *de gratitudine* & *ingratitudine*, sed *de gratis* & *ingratis* capita inscribuntur.

Industria. Non est *industria*, quod putatur vulgo, quodque sua Gallicis auribus vox sonat, *l'industrie*. Non est, inquam, *industria*, solertia ingenij, perspicacitas, acumen, dexteritas, sagacitas, excogitandi cognoscendique ratio; quæ singula naturæ sunt & indolis: sed hac voce significatur acre studium, cura vehemens, sedulitas major, vigilantia animi & contentio, quæ sunt in omnium potestate sita, & a quolibet exigi queunt. Atque hunc mentis navum & constantem habitum proprie nos Galli & significanter nominamus, *application*: unde ista sunt, *il a de l'application, il s'applique beaucoup, il n'a point d'application, il ne s'applique pas à ce qu'il fait*. Cum quis enim incumbit in aliquam rem, & enixe dat operam, atque applicat se studiose vel ad Philosophiam, vel ad jus civile; ita loqui consuevimus. Quamobrem si quisquam a se aliquid elaboratum industria profiteatur, non is gloriatus fuerit, quia tantummodo laborem suum & operam ostendit. Contra gloriatur seque jactat, si quid ingenio perfectum a se prædicet. Sed hæc exemplis clarius apparebunt, in quibus nemo peritior secus, ac dixi, capiat *industriam*: ibi præsertim, ubi hanc Cicero cum studio, opera, labore conjunxit, & oratores intelligi vult, qui se laboriose & assidue,

& anxie, & quasi quadam cum miseria exerceant. De Clar. Orat. CXIII. *Multaque opera multaque industria Rutilius fuit.* CCXXXVII. P. *Murena multa industria & magni laboris.* CCXL Q. *Pompeius incredibili labore atque industria.* CCLXXI. *Studio neminem, nec industria majore cognovi.* Acad. quæst. lib. IV. num. VI. *Qui Carneadem audierant, admodum floruerunt: e quibus industriæ plurimum in Clitomacho fuit: declarat multitudo librorum. Il paroist par la multitude de ses livres qu'il avoit beaucoup d'application.* Lib. III. ad Fam. epist. IX. *Non est meum, qui in scribendo tantum industriæ ponam, committere, ut scribendo negligens fuisse videar.* Neque tamen negaverim, si quando res subtilius agitur, industriam a studio, eandemque a diligentia separari. Ita ipse quoque Cicero distinguit, de Clar. Orat. CCLXXX. *C. Curio a magistris parum institutus, naturam habuit admirabilem ad dicendum: industriam non sum expertus: studium fuit.* XV. Att. XIII. *Enitar igitur, ne desideres aut industriam meam, aut diligentiam.* Quod autem proxime dictum est a me, *industriam* haud quaquam nomen esse laudis & gloriationis indecoræ, si quis eam sibi tribuat, illud constat & manifesto tenetur insigni dicto Tullii de Clar. Orat. CCCXVIII. *Nimis multa videor de me, ipse præsertim. Sed omni huic sermoni propositum est, non ut ingenium & eloquentiam meam perspicias, unde longe absum, sed ut laborem & industriam.* Hic nimirum non ostentat se Cicero, qui industriam sibi arroget: non plus quam, dum laborem sibi, ingenio & eloquentia ademptis, relinquit, gloriatur. Sed quid ego plu-

ra, cum capite uno Maximus Valerius rem totam satis indicet, atque testetur. Ac primum quidem exprimit verbis omnibus suis laborem & occupatam agitationem mentis, non ullam solertiam. Deinde quæ proferuntur exempla, sive Romanorum, sive externorum, complectuntur non quod quisque ingenio & acie mentis perfecerit, sed quod labore & constantia & attentione, & nitendo executus sit. Denique *industria* opponitur *otium laudatum*: ut *industria* proprie sit gestio rerum & functio animi; *otium*, requies ac cessatio.

A quo tempore, a longo tempore, a multis annis, a sex mensibus aut ratum, aut nullo modo Latinum. Sic effer potius, *quam dudum, iamdudum, pridem, iampridem, jamdiu. Diu est cum. Ante annos complures, abhinc sex menses, aut sex mensibus. Annus est, menses sunt cum, aut ex quo. Quamdudum abes ab urbe? absum jam mensem, tres omnino menses.* Nec facit contra nos illud IV. Verr. XXX. *Habuit secum eos ab illo tempore.* Hæc enim alia ratio loquendi est; ut expendenti locum patebit. Sicut nec istæ *ab adolescentia, ab ineunte ætate, a primis temporibus ætatis, a primo tempore ætatis.* 1. de Nat. Deor. 1. de leg.

Integra ætas. Ætatem integram plerique dici de flore ætatis volunt. Vere. Nam Terentius de Chryside.

Egregia forma, atque ætate integra. Quem in in locum Donatus: *Integra est ætas quæ in flore consistit, cui neque addendum jam sit, neque quicquam adhuc sit imminutum.* Nihilo tamen minus accipitur pro ætate plena seu robore ipso

ætatis. Servius in hunc Virgilii locum.

Vos o quibus integer ævi,

Sanguis :

Plenam ætatem significat ex sanguine, qui non est integer nisi in juvenibus. Quin etiam integram ætatem tributam video a Cornelio Tacito homini sex jam & quinquaginta annos nato. Is enim de Agricola socero : CXLIV. *Excessit sexto & quinquagesimo anno.* Tum paulo post : *Et ipse quidem quanquam medio in spatio integræ ætatis ereptus, quantum ad gloriam longissimum ævum peregit.* Apud Suetonium quoque in Vitellio, num. VII. *Advenientem Vitellium male animatus erga principem exercitus, pronusque ad res novas, libens ac supinis manibus excepit, velut dono Deûm oblatum ter consulis filium ætate integra, facili ac prodigo animo.* Atqui dictum id de Vitellio paulo ante, id est, mense antequam consalutaretur imperator, cum natus jam tum esset quinquaginta sex aut septem annos : siquidem imperium octo modo menses obtinuit Suetonius autem, *Periit*, inquit, *anno vitæ* VII *quinquagesimo.*

Jam plenis nubilis annis. Femina quidem minor duodecim annis, legibus nubere non potest : cum expleverit duodecim annos, nubilis. Sed tamen plena pubertas censenda tum solum, cum ad decimum octavum annum pervenerit. D. Lib. I. tit. VII. l. XXXX. *Cum quis adrogat, major esse debet eo, quem sibi per adrogationem filium facit. Et utique plenæ pubertatis, id est, decem & octo annis eum præcedere debet.* Hic vero Servius nimia juris prudentia, ut opinor,

peccat. Cum ait: *Non est iteratio, sed secundum jus dictum: in quo & ex annorum ratione, & ex habitu corporis ætas comprobatur.* Lex ista duplex valet in maribus: ad feminas non pertinet. Instit. Quibus modis tutela finitur: *Pubertatem veteres quidam non solum ex annis, sed etiam ex habitu corporis in masculis æstimari volebant, antiquitatis normam in feminis bene positam in suo ordine relinquentes, ut post duodecimum annum completum viripotentes esse credantur.*

Amicitur, amictus. In oratore, aut declamatore etiam, qui surrexit ad dicendum, amictus non tam vestis est quæ mutatur vel injicitur ex integro sive induitur de integro, quam certa quædam ratio componendæ togæ ad aptam conformationem & condecentiam præsentis habitus, & actionis futuræ. Plinius junior. Lib. II. epist. III. de Isæo declamatore, *Surgit, amicitur, incipit.* Seneca pater de oratore Scauro, lib. v. contr. in præfat. *Scaurus dicebat negligenter sæpe causam in ipsis subselliis, sæpe dum amicitur, dicebat.* Atque in ipso quidem amictu dicentium fuisse momenti aliquid ad dicendum significat vel locus iste Tullii de Cl. Orat. CCXXIV. L. *Apuleius Saturninus eloquentissimus visus est. Magis specie tamen & motu, atque ipso amictu capiebat homines, quam aut dicendi copia, aut mediocritate prudentiæ.* Quo loco firmari potest non levis conjectura nonnullorum ad hunc Ovidii versum, lib. II. eleg. v. de Ponto.

Spemque decens doctæ vocis amictus habet.

Ubi legi volunt, & recte, meo quidem judicio,

etiam ex antecedente versu:

Dumque silens astat, status est vultusque diserti,

Spemque decens docta vocis amictus habet.

Sed de amictu Quintilianus lib. XI. capite IX. plenius atque uberius.

Supra, nec uno loco memini de vocabulis synonymis unum & idem significantibus binis. Nunc occurrunt prӕterea quӕdam quӕ συνωνύμως quoque ponantur.

Adire, & convenire. Cic. Famil. l. VI. epist. XIV. *Cum rogatu fratrum tuorum venissem mane ad Cæsarem, atque omnem adeundi & conveniendi illius indignitatem & molestiam pertulissem.*

Jungi, & copulari. Cic. deor. CXXII. *An hæc inter se jungi copularique possint.* Et eo libro qui Orator inscribitur num. CLIV. *Libenter etiam copulando verba jungebant.* Orat. CLIV.

Existimo, & judico. Idem valent hæc verba duo fere apud omnes scriptores. Est tamen, ubi distinguantur. Cicero in Topicis : *Vulgi opinio mutari vix potest, ad eamque omnia dirigunt & qui judicant, & qui existimant.*

Falli, & decipi. Ovid. IV. Trist. elegia. I.

Fallitur ancilla decipiturque labor.

Virg. IV. Æneidos.

Postquam primus amor deceptam morte fefellit.

Capi, falli: Cic. IV. Acad. XLIV.

Cavere, ne capiatur : ne fallatur, videre.

I. De Officiis num. XCIV. *Quid sit veri videre & tueri, decet : contraque falli, errare, labi, decipi tam dedecet, quam,* &c.

Podagra, vox una quidem est ex duplici Græca composita, ut sit πόδῶν ἄγειν cum quis captus pedibus est, aut *chiragra*, cum manibus captus. Sed quia Isidorus *podagram* ait vocatam a ferali dolore, siquidem omne quod immite fuerit, abusive agreste vocamus: & quia Charisius a pedum ægritudine podagricum dici vult, ille ab agro, hic ab ægro etymologiam sive interpretationem nominis ducunt. Seneca epist. LIII. *Pedes, dolent articuli, punctiunculas sentiunt, adhuc dissimulamus, & aut talum extorsisse nos dicimus, aut in exercitatione aliqua laborasse. Dubio & incipiente morbo, quaritur nomen: qui talaria cœpit intendere, & utrosque pedes dextros fecit, necesse est podagram fateri.* Nodus impeditissimus, *utrosque pedes dextros fecit.* Quo loco Muretus silet: Nihil se extricare fatetur Lipsius, cum sic immutet, *dextros fecit*, distorserit. Tanaquillus Faber rem se factam habere existimavit, qui restituerit hunc in modum, *utrosque pedes tumefecit.* Solvo sic expeditius, & meo judicio satis feliciter, duarum tantum literarum mutatione, ut *agros* legamus, non autem *dextros*. Primum enim tollatur *de*, quod est e superiori voce, *pedes*, malo & usitato exscriptorum more, repetitum. Relinquitur *xtros*. vel, *stros* Ex quo facile fuit, τ, &, e, concinnare, ut fieret *ægros*. Jam vero & *morbo æger* Latine dicitur, & *æger pedibus*, qui podagra laboret. Itemque perfecta est hic allusio, & ex parte etymologia: *cum morbus pedes ægros fecit, necesse est Podagram fateri.*

Nam ubi habetur minus clare, qui talaria cœ-

pit intendere, nihil eſt negotij, *quum* adverbium, pro, *qui* pronomine, ſubſtituere Nec Guillelmi tamen Pellicerij conjectura diſplicet, quam ipſe manu ſua Senecæ noſtro adſcripſit olim : *utroſque pedes clodaſtros fecit.* Et erit quidem clodaſter : qui leviter claudicet, ut ſurdaſter, qui aliquantum male audiat.

Labor, laboro. Acad. IV. num. CXXXIX. *Laboro ut aſſentiar Epicuro aut Ariſtippo : revocat virtus vel potius reprehendit manu. Ie panche du coſté d'Epicure. Ie ſuis ſur le point de m'accorder a ce que dit Epicure, mais la vertu m'arreſte & m'en detourne. Laboro, ut aſſentiar Epicuro. I'ay peine a conſentir a ce que veut Epicure. La vertu m'en empeſche & me retient* Priorem lectionem videntur exigere ea quæ proxime antecedunt : *Video quam ſuaviter voluptas ſenſibus noſtris blandiatur.* Poſteriorem aſtruunt quæ ſequuntur : *Pecudum illos motus eſſe dicit : hominem jungit Deo.*

Indicare, indicatio indicatura, eloqui, pretium ſtatuere, pretium dicere, taxare, indicare ſemel. Verba ſunt hæc forenſia, & negotiationis, ſive quis vendat, ſive emat, ſi u liceatur. *Dites au dernier mot ce que vous en voulez avoir, ce que vous en voulez donner ſans marchander davantage, je vous le laiſſe au prix qu'il m'a coûté, ſans tant marchander.* Plautus Perſa, actu IV. ſcena IV.

Po. *Modo ut ſciam quanti indicet.*

Sa. *Siquidem hanc vendidero pretio ſuo.*

Sa. *Indica, fac pretium.* Po. *Tua merx eſt: tua indicatio eſt.*

Sa. *Age, indica prognariter.*

Po. *Indica, minimo daturus qui ſis, qui duci queat.*

Po. *Tum tu pauca in verba confer; qui datur, tanti indica.*

Sa. *Habe tibi centum minis.*

Po. *Nimium est.* Sa. *Octoginta.* Po. *Nimium est.*

Sa. *Nummus abesse hinc non potest.*

Quod nunc dicam. Po. *Quid id est ergo? eloquere actutum atque indica.*

Sa. *Tuo periculo sexaginta hac datur argenti minis.* Cicer. III. de Off LXI.

Uterque, (venditor & emptor.) *si ad eloquendum venerit, non plus, quam semel, eloquetur. Q. quidem Scavola, P. filius, cum postulasset ut sibi fundus, cujus emptor erat, semel indicaretur, idque venditor ita fecisset, dixit se pluris æstimare.* Plinius secundus in præfatione: *Nec fiducia operis hac est, sed indicatura. Multa valde pretiosa ideo videntur, quia sunt templis dicata.* Seneca tragicus.

Quo pœna taxatur modo.

Pracidere. Præter varios ac multiplices hujus verbi significatus, duplex est peculiaris. Priori idem valet ac *dicere breviter, absolvere paucis. Abscindere sermonem*, & ut Plautus loquitur, *verba conferre maxime ad compendium.* Milite glorioso. Tullius IV. Acad. quæst. CXXXIII. *Pracide, inquit: statue aliquando quid libet.* Posterior verbi vis & potestas est, omnino quid alicui negare. Tull. ad Att. Lib. VIII. epist. IV. *Nunquam reo cuiquam, tam humili, tam pracise negavi, quam hic mihi. Plane sine ulla exceptione pracidit.* Et alio loco: *Balbus minor aiebat, nihil malle Casarem, quam ut Pompeium assequeretur. Balbus quidem major ad me scribit, nihil malle Ca-*

sarem,

farem; quam principe Pompeio sine metu vivere. Que Cesar ne demandoit pas mieux.

Hospes. Distinguitur quidem *hospes* a *caupone*, tum quia ille recipit hospitio aut recipitur, hic recipit solummodo: tum quia ille gratis, & officij causa, pro amicitia, & necessitudine aliqua, hic pretio & mercede, lucri gratia. Cic. lib. I. de div. n. LVII. *Cum duo quidam Arcades familiares iter una facerent, & Megaram venissent: alterum ad cauponem divertisse, ad hospitem, alterum.* Interdum tamen videtur hospes sic confuse dici, ut non tantum hospes hospitem, sed caupo quoque hospites accipiat. Pro Clu. CLXIII. *Hominem multorum hospitum A. Binnium quemdam cauponem.* Quanquam si verum quærimus & locus a nobis totus consulitur, jocus est ac lusus in verbis *caupo*, *hospes*, *invitare*, *hominem accipere*, *de via decedere.* Rursum *hospes* atque *peregrinus* sæpe pro eodem. Sunt in eam rem apud Tullium testimonia quamplurima. Alias distincte. II. contra Rull. XCIII: *Nos autem, hinc Roma qui veneramus, jam non hospites, sed peregrini atque advenæ nominabamur.*

Soluta oratio. Orationem solutam dixit Tullius, ac vulgo dici significavit. III. de Orat. CLXXXIV. *Liberior est oratio, & plane, ut dicitur, sic est vere soluta.* Nunquam autem, quo modo plerique nunc, orationem dixit *strictam*, ac ne *adstrictam* quidem, aut *vinctam*, nisi adjungeret, *numeris*, usurpavit.

Palinodia, canere palinodiam, recantare palinodiam. Palinodiam recanto, ideo videtur vitiose dici, quia ex supervacuo dicitur, *recanto*: cum in voce, *palinodiam* vis jam insit & potestas con-

trariæ repetitionis. Satis enim est significari, *dico contra quam dixi*: non addendum, quod falso addatur, *rursum dico contra quam dixi*. Idem fere peccat qui sic loquitur, *per κατ' ἐξοχὴν* cum satis sit, *κατ' ἐξοχὴν*. *per*, addatur frustra. *Palinodiam* autem *canere* nemo dixit veterum Scriptorum. Itemque *palinodia* ita vox Græca semper fuit, ut apud priscos Romanos nunquam pro Latina usurpata sit: quo tamen modo complures aliæ voces venerunt e Græcia in consuetudinem Latini sermonis. Nam quod Cicero istam vocem tertio adhibuit in epistolis ad Atticum; & fecit more suo, ut Græca interdum admisceret Latinis, nec usquam alibi usus est eo vocabulo.

Gratus in aliquem, ingratus in aliquem, sive erga, sive adversus. Ingratum tamen alicui legere licet, apud Comicum. Plautus, Persa act. v. sc. ult.

Ni id efficit: ni ei maledixit, ni grato ingratus repertus est.

Cic. pro Planc. xci. *Si bene de me meritis gratum me prabeo:* Velleius Paterc. l. ii. *Sulla gratus Diana, cujus numini regio illa sacrata est, solvit aquas, salubritate in medendis corporibus nobiles, vel potius agros omnes addixit Dea.* Quanquam in locis primis duobus, non respondet fortasse nomen nomini, *grato ingratus*, *bene meritis gratum*, sed nomini verbum, ut sit *grato repertus*, *bene meritis prabeo*. Tertium vero locum, non interpretor sic ut *gratus Diana* dicatur, sed ut solvere aquas Dianæ quasi voti reus intelligatur. Plinius tamen secundus aperte ac sine controversia, *gratus alicui* l. x. ep. cxxi. *Mihi parum gratus tibi fore videbar si dis-*

ſimulaſſem inter alia beneficia hoc unum, quod me debere ſciebam indulgentiæ tuæ.

Gratus in aliquo. Fam. l. III. ep. VIII. *Studia mihi eorum placere, quod in te bene merito grati eſſent.*

Major natu. Audio addubitatum eſſe nonnullis, ſatiſne Latine diceretur de fratribus, aut filiis, *major natu*, *natu minor*, *maximus natu*, *minimus natu.* Cauſa dubitandi fuit, quod apud Tullium *major* aut *minor natu* dicatur antiquior aut recentior quivis alius, filius autem aut frater, *major*, & *minor*, & *æqualis* duntaxat, nude & ſimpliciter, nunquam addita voce, *natu* uſurpetur. Adde quod Terentio, cum de binis fratribus in comediis tribus agat, nunquam accidit, ut *natu majorem* aut *minorem* fratrem diceret; dixerit *majorem*, *minorem*, ſolummodo. Sed omnem ſcrupulum tamen nobis & dubitationem tollit Valerius Maximus lib. v. c. v. cujus hæc ibi verba habentur : *Scipio Africanus legatum ſe L. Scipioni, (fratri ſuo) in Aſiam ituro, promiſit, major natu, minori.* Itidem, cap. x. *Xenophon e duobus filiis majorem natu nomine Gryllum, &c.* Auctor quoque incertus argumenti in Eunuchum Terentianam. *Ejus, inquit, frater, minor natu, virginem amare cœpit.* Miror autem tam raro inveniri, ut quæſito opus fuerit, & majore quadam diligentia ad inveſtigandum.

Ad vivum exprimere : Tirer au vif, au naturel. Non memini alias me legere apud ullum veterem probatum ſcriptorem, id quod vulgo nunc omnes loquuntur, *exprimere ad vivum.* Interrogati juniores ſtudioſi, utrum aliquid ejuſmodi, recenti me-

moria, legissent, negarunt: cumque amplius ac diligentius inquisissent iterum, nihil inventum a se responderunt.

Opus est. Idem esse arbitror atque, *refert*, *expedit*, *utile est.* Non idem esse atque, *necessarium*, aut, *oportet.* Cic. II. de Or. XLIII. *Illud etiamsi opus est, tamen est minus necessarium.* I. ad Fam. IX. *Legem curiatam consuli ferri opus esse, necesse non esse.* XIII. ad Attic. ep. XXV. *Hoc fieri & oportet & opus est.* IV. Att. VI. *Si loquor de rep. quod oportet, insanus: Si, quod opus est, servus existimor.*

Strenuus. *Strenuus, navus est & industrius* proprie, sive *celer ac diligens*, non *fortis.* Cic. II. in Ant. LXXVIII. *Celeriter isti, redisti, ut cognosceret te si minus fortem, attamen strenuum.* XV. ad Att. VI. *Noli me tam strenuum putare, ut ante Nonas recurram.* XVI. VI. *Magis commode quam strenue navigavi.* III. ad Heren. XXIV. *Strenue quod volumus ostendere factum, celeriuscule dicemus. At aliud otiose retardabimus.*

Dures, as. Terentius Heautontimor. act. II. sc. III.

> *SY. Imo, ut patrem tuum vidi esse habitum, diu etiam duras dabit.* --

Placet in primis mihi hæc mea conjectura, legendum esse ex una solummodo litera mutata, *dures dabit*, recto & convenienti sensu isto, quo Syrus Cliniam alloquitur. Clinia ante ad Syrum;

> *Syre, vix suffero.*

Hoc est, durare vix queo. Cui Syrus:

> *Imo, ut patrem tuum vidi esse habitum, diu etiam dures dabit.*

Id est, *atqui, quantum cognovi ex animo & affectu,*

patris, tibi iratissimi, velis, nolis, durandum tibi etiam diu, idque pater efficiet. Quare quod subintelligit Calphurnius Brixiensis *duras vel lites vel partes*, & quod manuscriptus liber optimæ notæ apud nos habet quoque, *duras*, nihil hoc aliud significat nisi vetustum esse errorem istius loci, quem corrigimus.

Promitto, polliceor. Donatus in Terentium. *Promissio & pollicitatio eandem vim habent. Sed pollicitatio, majoris asseverationis est: item pollicemur magis sponte, promittimus rogati.*

Promitto & spondeo. Juncta sic inter se verba duo apud Tullium sæpius, quam ut debeat auctoritatibus & exemplis probari.

Polliceor, recipio. Ita demum distat *recipio* a *polliceor*, ut plus aliquid virium habere videatur. Cic. ad Att. XIII. 1. *Quoniam de æstate polliceris vel potius recipis.* Augetur quoque significatus hujus verbi, si *in me, in te, in se*, addatur. *Ie prens cela sur moy, je vous en répons, je m'en charge.* XIII. Fam. X. *Promitto in meque recipio, fore eum tibi & voluptati, & usui.* XVII. *Spondebo tibi, vel potius spondeo; in meque recipio, eos esse M. Curii mores.* Ac ne illud quidem hic prætermittendum, a Cicerone adjungi receptum promisso, in Verrinis, in Antonianis.

Latine loqui ex Tullio est, *pure & emendate loqui.* De opt. gen. Or. *Pure & emendate loquentes, quod est Latine.*

Eleganter loqui tertium quiddam est quod adjungitur ad illa, superiusque est, cui tanquam cumulus accedit eloquendi vis & facultas. Itaque hic ordo

est, & hi sunt quasi gradus elocutionis, ut primum pura sit, deinde ut emendata, tum ut elegans, denique ut ornata. Elegantiam sermonis Julio Cæsari Cicero tribuebat, prætereaque M. Bruto.

Horride & inculte dicere est *minime oratorie dicere.* Cic. Orat. XXVIII. *Putant qui horride inculteque dicat, modo id eleganter enucleateque faciat, eum solum Attice dicere.* Huic loco Ciceronis jungendus alter ejusdem II. Att. I. Ubi horridiora quædam ab Attico de Consulatu Tullii Tullius ipse significat conscripta fuisse. *Tua illa*, inquit, *horridula mihi atque incompta visa sunt.* Ut *horride inculteque scribere* sit, *inornate neque copiose scribere*: quamvis pure quis & emendate atque etiam eleganter scripserit. Quo loco animadverti par est, loquendi elegantiam neque grammaticæ proprie esse neque rhetoricæ; sed medium quiddam, vel expers amborum vel particeps; consuetudinis domesticæ, aut privatæ observationis. Cic. de Cl. Orat. CLIII. *Adjunxit etiam, ad dialecticam Servius Sulpitius, & literarum scientiam, & loquendi elegantiam.* Ibidem CXL. *In Antonio: verba ipsa, non illa quidem elegantissimo sermone: itaque diligenter loquendi laude caruit, neque tamen est admodum inquinate locutus.* CXLIII. In Crasso *latine loquendi accurata & sine molestia diligens elegantia.* De Jul. Cæsare, CCLII. *De Cæsare ipse ita judico, illum omnium fere oratorum loqui elegantissime: nec id solum domestica consuetudine - sed, ut esset perfecta illa bene loquendi laus, multis literis, & iis quidem reconditis & exquisitis, summoque studio & diligentia est consecutus.* CCLXI. *Cæsar rationem adhibens*,

consuetudinem vitiosam & corruptam pura & incorrupta consuetudine emendat. Itaque ad hanc elegantiam verborum Latinorum adjungit illa oratoria ornamenta dicendi. De M. Bruto. xv. ad Att. ep. I. *Quod judicium Brutus habet de optimo genere dicendi, ita consecutus est in ea oratione, ut elegantius nihil esse possit.* Et proxime supra : *Est autem oratio scripta elegantissime, sententiis, verbis : ut nihil possit ultra.*

Vir & homo. Ex eo quod Tullius jungit hominem viro sæpissime, suspicari licet aliquid inter utrumque esse discriminis. Quale sit facilius exemplis declarari potest, quam verbis exprimi. II. Tusc. LIII. *C. Marius, rusticanus vir, sed plane vir, cum secaretur*, sive cum varices ei secarentur.... *crus alterum non præbuit, ita & tulit dolorem ut vir; & ut homo, majorem ferre sine causa necessaria noluit.* II. Q. Fr. x. *Cum veneris, virum te putabo: Si Sallustii Empedoclea legeris, hominem non putabo.* II. Fam. XIV. *M. Fabio, viro optimo, & homine doctissimo, familiarissime utor.* IV. Fam. VIII. *Neque te monere audeo, præstanti prudentia virum, nec confirmare maximi animi hominem, virumque fortissimum.* V. ep. IV. *Quotidianus congressus & sermo cum familiarissimi hominis, cum optimi & prudentissimi viri.* VII. ep. V. *De quo tibi homine hoc spondeo... probiorem hominem, meliorem virum, pudentiorem esse neminem.* XIII. ep. VII. *Hoc cum mihi gratissimum feceris, tum viros optimos, homines honestissimos, eosdemque gratissimos, & tua necessitudine dignissimos, summo beneficio in perpetuum tibi tuisque devinxeris.* XIII. ep. LIII. *Lucio Genucilio*

Curvo jampridem familiarissime utor, optimo viro, & homine gratissimo. XIII. LV. *Iam, apud ipsum, gratissimum hominem, atque optimum virum, quam bene positurus sis studium tuum, atque officium, dubitare te non existimo.* Pro C.Rabir. XXVI. *An non intelligis, primum quos homines & quales viros summi sceleris arguas?* XII. ad Att. XLVIII. *Quoniam Cæsaris omnis potestas esset viri optimi & hominis liberalissimi.* IV. Att. VI. *Virum bonum, & magnum hominem perdidimus.* II. de Fin. CXIX. *Credo Syronem dicis, & Polydemum, cum optimos viros, tum doctissimos homines.* III. de Orat XIII. *Propter tot, tantos, tamque præcipites casus clarissimorum hominum atque optimorum virorum.* De Cl.Or.CXXXV. *Catonem, magnum mehercule hominem, vel potius summum & singularem virum.*

Ponere. Nihil neque frequentius, neque notius, quam *bene apud aliquem beneficium collocare* aut *ponere*, sed illud singulare forsan & unicum, *apud aliquem præclarissime ponere*, ut hic verbum, *pono*, quasi neutrum sit. XIII. Fam. LXIV. *Hoc in genere si eum adjuveris eo studio, quo ostendisti; apud ipsum præclarissime posueris.* Quanquam videtur iste mihi locus depravatus. Sequitur enim: *sed mihi etiam gratissimum feceris.* In quo supplendum aliquid ejusmodi, ut tota sit & emendata & perspicua dictio: *hoc in genere si eum adjuveris eo studio, quo ostendisti, non modo studium apud ipsum præclarissime posueris, sed mihi etiam gratissimum feceris.* De Pet. XXI. *Modo intelligat te magni æstimare, ex animo agere, bene se ponere.* Ubi subaudiri quoque *beneficium* potest ex ante-

cedentibus verbis. Sed hæc etiam significatio verbi, *pono*, elegantior minusque vulgaris, cum dicitur a Tullio IV. Acad. II. *Erat memoria illa præstantior, quam fuisse in Themistocle, quem facile Græciæ principem ponimus, singularem ferunt.* Aut illa ejusdem Tullii, cum ait IX. ad Fam. XV. *Et quidem cum in mentem venit, ponor ad scribendum*, aut cum illud IV. acad. *Cum in ea arte tantum ponitis.*

Indolentia. Vox est *indolentia* ex eo genere verborum quæ plurima Cicero finxit, cum philosophiam primum literis illustrandam Latinis suscepisset. Sed & hic fecit more suo, ut molliret utendo, quæ nova fecisset, & novata etiam interpretaretur. II. de Fin. XI, *Nondum id quæro, num propterea idem voluptas est, quod, ut ita dicam, indolentia.*

Atque is eodem libro *indolentiam* passim, *vacuitatem doloris, privationem, amotionem, depulsionem* exponit. Agit autem in hoc secundo libro pluribus contra Epicureos, eorumque istam refellit indolentiam. Ex quo facile intelligitur in eo nonnullos errare, quod vocabula diversa duo confundant, tantumque falli qui *indolentiam* tribuant Stoicis, quantum falluntur si qui ἀπάθειαν Epicureis tribuendam existiment. Aliud est enim omni vacare dolore, in quo, præter voluptatem, posuerunt summum bonum Epicurei; aliud, vacare omni animi perturbatione atque affectu, quæ fuit tota ratio summi boni Stoicorum. Induxit videlicet imperitos in errorem vocum harum similitudo ἀναλγησία, ἀπονία, ἀλυπία, quas easdem atque ἀπάθειαν, falso putent, in utraque secta philosophoruum.

Inscribo, inscriptio. Inter varias verbi hujus po-

testates intelligitur hæc ei subjecta vis insignis & notio, ut qui scribit epistolam, nomen apponat illius ad quem scribit, præponat suum, quamvis inferior multo dignitate. Ita Græci & Latini. Plato ad Dionysium, Syracusarum tyrannum, Aristoteles ad Alexandrum, Macedonum regem. Πλάτων, Διονυσίῳ, Αριστοτέλης βασιλεῖ Αλεξάνδρῳ. *C. Plinius Secundus T. Vespasiano suo Sal. C. Plinius, Cacilius Traiano imperatori.* Lucianus denique ac divites per eum cum Deo, literas inscribunt, se prius, quam Dei nomen adscribunt. Εγὼ, inquit, Κρόνῳ χαίρειν. οἱ πλούσιοι τῷ Κρόνῳ χαίρειν. Atque iste mos, ut dixi, veterum utriusque linguæ diversis temporibus fuit. Quem etiam morem Ausonii poetæ ætate retentum, & servari tunc solitum ipse plane & aperte, epistola xx. ad Paulinum, indicat.

Paulino Ausonius. Metrum sic suasit, ut esses
Tu prior: & nomen prægrederere meum.

Quod enim præter consuetudinem inscriptionum initium facit a Paulino, non a se, ut debuit, sive ab Ausonio, necessitatem carminis excusat. Unus videtur excipiendus Valerius Martialis a quo ista, forsan per assentationem novam, inscriptio epistolæ in octavum librum epigrammatum, *Imperatori Domitiano Valerius Martialis salutem.* Si tamen hæc ejus est inscriptio, qui plerasque epigrammatum inscriptiones certe non fecit. Plerique vero omnes aliquot abhinc seculis honorificentius esse putarunt, si cujus nomen adscriberent epistolæ prius suo. Ac putidius etiam nonnulli nunc, qui nefas ducant aut non satis decorum, *te*, *&*, *vos*, sine majuscula initio litera scribere.

Perinde quasi honos sit in grandioribus literis aliquis : quod sæpe Græci ne tum quidem cum propria nomina scribunt, observare curant.

Nullus, nulli, nullo. Non fuit quod Alvarus ex Sallustio in bello Jug. longe repeteret, & quasi peregre, *nullo*, in dandi casu, cum id habeamus apud Tullium in proximo. Pro Mur. XXVI. *Et carmen compositum est cum ceteris rebus absurdum, tum vero nullo usui.* II. ad Herennium. *Nos vero arbitramur non modo nullo adjumento esse, sed potius maximo impedimento.* Pro Quint. V. *Quod situ judex nullo præsidio fuisse videbere contra vim & gratiam solitudini atque inopiæ.* Pro Cæcinna LVIII. *Tuus libertus nullo tuo præpositus negotio.*

Esse amori : Esse admirationi. Saluti esse, utilitati, voluptati, honori, fraudi invidiæ, molestiæ, odio, similia sexcenta reperias apud Ciceronem : vix ac ne vix quidem *amori esse, admirationi esse*. Unus apud eum Cassius lib. XV. Fam. XIV. illud prius habet : *Spero homines intellecturos quanto sit omnibus odio crudelitas, & quanto amori probitas, & clementia.* Hujus posterioris, *admirationi esse*, exemplum adhuc quæro, cum dixerit Plinius, *in admiratione esse.*

Melli esse. Horat. Serm. II. Sat. VI.

Ad Mecænatem memori si mente recurras,
Hoc juvat, & melli est : non mentiar.

Iuvaturus, præstaturus. Plin. lib. IV. ep. XV. *Tuum quemcunque quæstorem in petendis honoribus, omni ope, omni labore, gratiasimus juvaturi.* Cic. l. I. Fam. ep. VIII. *Otium nobis exoptandum est, quod ii, qui potiuntur rerum, præstaturi videntur.* Balbus Ciceroni lib. IX.

ad Att. ep. IX. *Benevolentiam utrique te præstaturum confido.* XIV. ep. XVIII. *Puto, si quid in homine pudoris est, præstaturum eum ne pro se quodammodo dependatur.*

Haud vidi magis. Nihil vidi magis. Tanto melior. Si Diis placet. Optimum est. Egregium vero. Scilicet is superis. Dicta quædam intelligenda ex contrario, ac per ironiam. Plautus Amphitruone, sc. *Satin' parva.*

AM. Expectatusne advenio? SO. haud vidi magis Expectatum.

Id est, *qui magis expectatus adveniret.* Captivis, sc. *Quo illum.*

HEG. At etiam te suum sodalem esse aiebat. TYND. Haud vidi magis.

Id est, *qui magis sodalis esset.* Pœnulo, sc. *Sæpe ego res multas.*

AG. At amans per amorem si quid feci, Milphio, Ignoscere id te mihi æquum est. MI. Haud vidi magis.

Id est, *quidquam esse æquum.* Cic. pro Sex. cx. *Est enim homo iste populo Romano deditus Nihil vidi magis, qui usque eo non fuit popularis, ut bona solus comesset.*

Tanto melior. Videtur hæc formula dictum alterius aut factum probantis, atque gratulantis sive serio, sive per jocum & fallaciam. Phædr. lib. III. fab. V.

Æsopo quidam petulans lapidem impegerat.
Tanto, inquit, melior: assem deinde illi dedit.

Quintil. lib. VIII. c. II. *Unde illa scilicet egregia laudatio, Tanto melior: ne ego quidem intellexi.*

Quasi dicant hi : *Bene , quod lapidem mihi impegeris. Bene , quod obscures orationem. Nihil potuit melius.* Seneca epist. XXXI. *Rursus ad honesta nitentes , quanto minus sibi vinci ac strigare permiserint , admirabor & clamabo : tanto melior ; surge & restriga.*

Plerorumque. Durum & insolens , neque usquam in probis Scriptoribus , eo casu multitudinis , positum vocabulum : quicquid contradicat Gaspar Scioppius , contraque ipse sæpe fecerit.

Litera , cognitiones , scientia. Ut literam , pro literis sive studio literarum , numero singulari ; ita cognitiones & scientias , pro multiplici scientia & cognitione rerum , plurali numero , apud Tullium non memini legere.

Actor. Actor , quem factorem vulgo appellant, is est , sive servus , sive liber , sive rure , sive domi atque in urbe , qui negotium gerit alterius , minus aliquid aliquanto , quam procurator , aut œconomus , aut dispensator , aut villicus. Columella lib. I. de re rust. cap. VIII. *Idem actori præcipiendum est , ne convictum cum domestico , multoque minus cum extero habeat.* Et l. XII. c. III. *Nihil nocebit , si villicæ atque actoribus , & aliis in honore , servilis vestis domi confecta fuerit.* Plin. lib. III. epist. XIX. *Posse utraque prædia , sub eodem procuratore , ac pene iisdem actoribus habere.* Hac voce scienter & perite usus est vulgatus interpres , cum Græca Pauli ad Gal. c. IV. versu II. ὑπὸ ἐπιτρόπους ἐστὶ καὶ οἰκονόμους , Latine redderet , *Parvulus sub tutoribus & actoribus est.* §. ult inst. de Curatoribus. *Quod si tutor adversa valetudine vel alia ne-*

cessitate impediatur, quominus negotia pupilli administrare possit : & pupillus vel absit vel infans sit : quem velit actorem, periculo ipsius tutoris prætor vel qui Provinciæ præerit, decreto constituet. Latius patet ea notio vocis apud Cic. III. ad Att. XVIII. *Scripseras... causam nostram Pompeium certe susцepturum; actorem etiam daturum.*

Suscipio: Suscepti: Suscepta: Suscipere aliquem, ejus causam, patrocinium, & defensionem suscipere, illum amplecti illius rationem & curam habere, ejus studere partibus. Cic. XVI. Fam. ep. XII. *Ego A. Varroni diligentissime te commendavi, ut totum te susciperet ac tueretur.* Vatinius apud Cic. l. V. ep. Fam. IX. *Si me, sicut soles, amas, suscipe me totum. Suscepti*, id est, clientes. Servius in Virg. VI. Æn. ver.

Fraus innexa clienti.

Vult intelligi prævaricatores, qui patroni sunt clientum, quos nunc *susceptos* vocamus. *Suscepta*: cliens cujus personæ aut rei susceptum patrocinium. Augustinus contra Julianum libidinem sive concupiscentiam carnis, cujus ille defensionem susceperat, sex libris octies appellat ejus *susceptam*. Locus iste ex omnibus maxime insignis lib. IV. c. XV. *Tu autem defensorem quidem libidinis profiteris, sed de tua suscepta, quod fidem libertatemque patroni non decuerat, erubescis.* Ceteri septem loci, non exscribendi quidem illi omnino, si breves esse studemus : sed indicandi tamen, si consultum labori pariter & intelligentiæ lectoris volumus. Vide sis ergo lib. III. c. XIV. lib. IV. c. II. XII. XIII. XV. lib. V. c. VI. VII.

Sum. In verbo substantivo *sum*, nusquam, *erint*,

reperias: ſed ubique legendum, *erunt*. In futuro indicativi eſt, *erunt*. In futuro ſubjunctivi, *erunt*, vel *fuerint*. In decem aut undecim verbis ex ſubſtantivo verbo compoſitis, ſemper, *aberunt*, *aderunt*, & his ſimilia: nunquam, *aberint*, *aderint*, *ſuberint*, *ſupererint*, nec ejuſmodi cetera. Ac ne in patiendi quidem verbis, ubi neceſſario tempora quædam ex ſubſtantivo verbo ſupplentur, aliud, numero plurali, tertia perſona, futuro ſubjunctivo, niſi, *erunt* aut *fuerint*, legas. Habent videlicet quatuor conjugationes verborum, *amati erunt vel fuerint*, *docti erunt vel fuerint*, *lecti erunt vel fuerint*, *auditi erunt vel fuerint*: de voce barbara, *erint*, nulla mentio. Hæc monenda duxi propter eos, qui non ſatis internoſcunt librariine aliquid, an ſcriptores peccarint, quippe cum in libellos editos irrepſerit iſte ſæpe error vitio & negligentia operarum. Etenim apud Ciceronem, Philipp. XIV. num. XXVII. cum alii legant, *ſi aberint*, alii, ſic *abierint*, mendum ſublatum video in editione omnium optima, Hamburgenſi, Gruterana, ubi ſic habetur ex codice Palatino. *C. Panſa*, *A. Hirtius*, *Conſules*, *aut ſi aberunt*, *M. Cornutus*, *prætor urbanus*, *&c.*

Infractus. Ambigi poteſt utrum præpoſitio *in* privet ea vi, quam vocabulum ſimplex habeat, an firmet potius ac roboret. Servio videtur *infractus* valere, aut *valde fractus* ſeu *fractus antea*, aut *omnino non fractus*. Ita adeo ſentit, quia loci Virgilii quinque ſexve ſenſum admittant utrumvis. Meo quidem judicio ſonat idem *infractus* atque *fractus*, ut *curvus* & *incurvus*: *canus* & *incanus*: quod ali-

ter de *invicto* sentiendum. Sed & *infractio animi* demissionem solummodo & abjectionem notat, non animum fortem, magnum & invictum.

Operarum harum Habet illud Quintilianus lib. IX. cap. IV. in præceptis compositionis, de junctura verborum: *videndum ne Syllabæ verbi prioris ultima, sint prima sequentis.* Minime porro mirum videri debere cuiquam, ita si præcipiat; siquidem id vitii Ciceroni in epistolis exciderit, & in carmine. Quid si vero Tullius fecit interdum prudens, sic ut loqueretur? Pro Mur. XXI. *Servius assiduitatis & operarum harum quotidianarum putat esse consulatum.* In Verr. lib. IV. de signis CXXIV. *Quam multi Græci de Valvarum harum pulcritudine scriptum reliquerint.*

Pleniore ore. Non affine modo illud, sed par ac prope idem Cic. lib. I. de Off. LXI. *ea nescio quo modo quasi pleniore ore laudamus.* Cui adjicias & hoc licet, initia diversarum vocum continua eadem. II. de divin. CXLIII. *Alcibiades visus est in somnis amica esse amictus amiculo.*

Proxime supra vetuit quoque Quintilianus, ne S. ultima cum X. proxima committeretur. Sed neque minus dure confligunt atque colliduntur inter se, *ex*, & *ex*, sive in uno vocabulo, ut *exlex*, sine in duobus, ut *rex exit*: a quo tamen non semper Cicero refugit. III. de Off. n. XXXVIII. *Sic repente annuli beneficio rex exortus est Lydiæ.* Quinetiam videtur sic de industria locutus. III. de Orat. XLI. *Nolo verba exiliter exanimata exire.* Item XLII. *Hanc dico suavitatem, quæ exit ex ore.*

Verba numero tria, diversa modis, temporibus, significatu

significatu trajicit Cicero, & continenter ponit in oratione, idque ita, ut non hæc tamen fiat obscurior. Non faceremus vero nisi auctoritate freti & exemplo tanti scriptoris. IV. in Catil. XIX. *Atque hæc non ut vos, qui mihi studio pœne præcurritis, excitarem, locutus sum.* I. de Or. c. *Iam nostra culpa fuerit, si te, nisi omnia, quæ percunctati erimus, explicaris, dimiserimus.* num. CXXXV. *Studia nihil prosunt perveniendi aliquo, nisi illud, quod eo, quo intendas, ferat deducatque, cognoris.* Cœlius Ciceroni lib. x. ad Att. ep. XI. *Saltem, dum, quid de Hispaniis agamus, sciatur, expecta.* v. Tusc. LXXVI. *Ut jam a laqueis Stoicorum, quibus usum me pluribus, quam soleo, intelligo, recedamus.*

Tollo. Exquisita & valde propria florentis & beatæ illius ætatis significatio verbi, *Tollere*: *tolli in currum, rheda tollere: Prendre quelqu'un dans son carrosse, ou dans sa litiere, pour le mener avec soy.* Cic. ad Quinct. Fr. lib. II. epist. IX. *Mea factum est invisa verecundia, ut te proficiscens non tollerem... Marium autem nostrum in lecticam conjecissem... cum hominem portarem ad Baias... Hunc, ut dico, certe sustulissem.* III. de Off. XCIV. *Phaëton optavit, ut in currum patris tolleretur: sublatus est.* Horat. lib. II. Serm. Sat. VI.

Mæcenas me cœpit habere suorum
In numero, duntaxat ad hoc, quem tollere rheda
Vellet iter faciens.

Eodem fere pertinet & illud Tullii, pro Quint. XII. *Tollitur ab atriis Liciniis, atque a præconum consessu in Galliam Nævius, & trans Alpes usque transfertur.* Atque in eandem quoque sententiam Horat.

lib. III. Od. IV.

Vester, Camœnæ, vester in arduos
Tollor Sabinos.

Inter duo substantiva quorum sit alterum genitivi casus, ponunt sæpenumero aliquid idonei scriptores, inprimisque Cicero, atque id nescio cujus elegantiæ causa, certe nulla necessitate, imo minore in speciem claritate dictionis. III. de Off. V. *Si gladium quis apud te sana mentis deposuerit.* Virg. I. Georg.

Urit enim lini campum seges.

Ad annotata quinque aut sex ab Horatio Tursellino, accuratissimo scriptore, in adverbiis ordinis addo ego totidem, aut etiam plura.

Denique, postremo. Ad Famil. II. ep. XV. *Denique nunc sollicitus non sum; postremo, non tam mea sponte.* I. Cont. Rull. II. *Urbes, agri, regna denique, postremo etiam vectigalia vestra venierint.*

Primum, deinde, deinde, &c. In Famil. VII. *An ego tibi obviam non prodirem? Primum Appio Claudio? Deinde imperatori? Deinde more majorum? Deinde, quod caput est, amico.*

Primum, tum, denique ad extremum. Post red. ad Quir. XVI. *Cujus oratio fuit tripartita. Primum vos docuit .... tum in perorando posuit .... denique ipse ad extremum.*

Primum, deinde, postremo, denique, postremo. I. de Nat. CIV. *Primum ubi habitet... deinde quæ causa... postremo, cum hoc proprium sit... ad quam denique rem... postremo quo modo beatus sit.* Quæ vero sequitur multiplex enumeratio & longior & liberior, maxime est sine dubio insignis, in primo

de Oratore libro, num. CXLII. *Primum-deinde-tum ea denique-post-ad extremum.* Num. CXLIII. *Initio-deinde-postea-tum post-extrema autem oratione.* Num. CXLIV. *Primum-deinde-tum-post.*

Offendo, violo. Violare homines non omnino idem est atque *offendere.* I. Off. XCIX. *Iustitiæ partes sunt, non violare homines: verecundiæ, non offendere.*

Colo, vereor. Verendi major quædam vis est, quam colendi LXXXIII. de Amic. *Neque solum colent amici inter se ac diligent, sed etiam verebuntur. Nam maximum ornamentum amicitiæ tollit, qui ex ea tollit verecundiam.* Itaque non erat quamobrem Beza immutaret vel leviter illud vulgati interpretis, Matt. XXI. XXXVII. Luc. XX. XIII. *Verebuntur filium meum.* poneretque *reverebuntur: ils n'ont pas eu égard à mes serviteurs: ils auront du respect pour mon fils.*

Ridiculus. Is est etiam ridiculus, qui movet risum facile: non tantum qui ridetur facile ipse. Cic. de Cl. Orat. CCXVI. *Cn. Sicinius homo impurus, sed admodum ridiculus, neque aliud in eo oratoris simile quidquam.*

Malo. Cum ex interpretatione Ciceronis, atque etymologia verbi, *malo* sit pro *magis volo*, *malle* pro *magis velle*; redundet opottet, adverbium, *potius*, in isto exemplo, lib. XIV. ad Att. ep. XIV. *Arbitror malle te quietam senectutem & honorificam potius agere, quam sollicitam.* Quanquam hoc ipsum, *malle potius* videtur non adscribendum M. Tullio, sed M. Antonio cujus epistolam Tullius inclusit in suas. Sed hic quoque

Gasparis Scioppii in grammaticis institutionibus Latinis erratum duplex, qui velit *potius*, cum, *mallet*, a Cicerone conjungi loco isto per pleonasmum: *Casum potius, quam te laudari mavis.* Primum enim editiones Roberti Stephani, Dionysii Lambini, Pauli Manutii, Mametti Patissonii, Jani Gruteri, aliæ aliorum ferme cunctæ habent, *potius laudari vis*, non, *laudari mavis*. Deinde vero, ut ita non esset, epistola illa xv. libri quinta ad Famil. ubi hæc leguntur, Catonis est ad Ciceronem, non Ciceronis ad unum ex familiaribus aliquem.

Nihil aliud nisi sola virtus. Falso attribuit Nizolius Ciceroni hoc παρέλκον, *sola*. Nizolius quidem: *Zeno nihil aliud numeravit in bonis nisi solam virtutem.* Cicero vero I. Acad. XXXVI. *Zeno qui omnia in una virtute poneret, nec quidquam aliud numeraret in bonis.* Rursum ibidem afficta quædam verba Ciceroni a Nizolio videmus, ut, *circumstantias*, & similia, quæ nunquam, aut non isto modo usurpavit Cicero. Itaque studiosis junioribus maxime providendum & cavendum puto, ne quod Nizolii tantummodo est, Tullianum continuo existiment.

Quandoque. Non est, *quandoque*, eo sensu Latinum, quo sensu parum accurati Scriptores sive interpretes accipiunt, ut significet, *aliquando*, *aliquoties*, *interdum*, *rarius*: sed idem valet atque, *quando*, *quandocunque*, *quoties*, *quotiescunque*, *si quando*, *tunc cum*. Excute Horatium tribus locis: sic intelliges, sine ista acceptione verbi constare non posse sententiam versuum. In IV. lib. Carm.

Concines majore poeta plectro
Cæsarem; quandoque trahet feroces
Per sacrum clivum merita decorus
Fronde Sicambros.

In Oda prima :

Et quandoque potentior
Largis muneribus riserit æmuli.

In de arte poet. Chœrilum :

Bis terque bonum cum risu miror, & idem
Indignor, quandoque bonus dormitat Homerus.

Ægre fero si quando quid excidat tam bono poetæ; Chœrilum rideo pessimum poetam, qui si toto in opere iterum ac tertio recte & emendate scripserit, miror.

Videntur expressa quædam verbis nimis simpliciter, & vernacule seu Gallice potius, quam Latine, quæ tamen recte loquentium commendat usus : & ipse interdum Cicero in oratione posuit. lib. v. ad Att. xxi. *Scaptius me rursus seducit & rogat ut rem sic relinquam.* Id est, ut integram rem & causam relinquam : *il me prie de laisser là toute l'affaire, sans rien decider, ou sans m'en mêler davantage.* xiii. ad Att. i. *Istuc jam pro facto habeo : Je tiens cela pour fait.* viii. Fam. iv. *Nunciatum nobis, & pro certo jam habetur.* xiv. Att. xvii. *Incipit res melius ire, quam putaram.* Ibidem xviii. *Nunc, mi Attice, me fac ut expedias.* xii. Att. xxiv. *De Attica optime it, ei salutem dices & Piliæ.* i. Acad. xlii. *Errorem & temeritatem & ignorantiam & opinationem & suspicionem, & uno nomine omnia quæ essent aliena firmæ & constantis assensionis : En un mot.* i. ad Famil. vi. *Facile secundo loco me*

consolatur recordatio meorum temporum.

Capio consilium, *capio voluptatem*, *consentio*, *suscipio molestiam*, cum modo infinito. Digna vetere Roma locutio, digna Cicerone, qui, quemadmodum vere gloriatur, exquisitius & minime vulgare genus orationis attulit. XIV. ad Att. XIII. *Nec alia causa profectionis mihi ulla fuit tum cum consilium cepi legari a Caesare* lib. II. in Verr. XLI. *Cepit consilium de amicorum & propinquorum sententia, non adesse ad judicium.* De Clar. CXLVII. *Cepi voluptatem, tam ornatum virum, tamque excellens ingenium fuisse in nostra rep.* VI. ad Fam. ep. XVIII. *Q. Curtius consensit cum Hispanis quibusdam, si in oppidum Pompeius venisset, eum comprehendere.* I. contr. Rull: XV. *Si consenserint possessores non vendere, quid futurum est?* II. Philip. XVII. *Cum homines confiterentur se urbem inflammare consensisse.* III. de nat. Deor. LXIII. *magnam molestiam suscepit & minime necessariam.... commentitiarum fabularum reddere rationem, vocabulorum, cur quidque ita appellatum sit, causas explicare.*

Alere, *educare*, *exhibere*. Plaut. Menaech. sc. Juventus.

PE. Nam illic homo homines non alit, verum educat. Nonius: *Alere est victu temporali vitam sustentare: Educare autem, ad satietatem perpetuam educere.* Quibus verbis suis versum Plauti quasi testem producit, sed corruptum & parum idoneum.

Nam illic inquit, *homo homines non aves educat.* Quo loco neque habetur mentio verbi, *alo*: neque constat in versu ratio & numerus syllabarum. *Exhibeo* vero *aliquem*, pro, *alicui praesto alimenta*,

modus eſt loquendi juriſconſultorum. Ulpianus D. lib. XXV. tit. III. leg. V. idque eodem loco ſæpius: *Si liberi deſiderent, ut a parentibus exhibeantur. -- Idem in liberis quoque exhibendis a parentibus, dicendum eſt. - Divus Pius reſcripſit, ut filiam ſuam pater exhibeat. - Sed ſi filius poſſit ſe exhibere. - Quibus alimentis neceſſario filiam tuam exhibuiſti. - A milite filio exhibendos parentes eſſe. - Si ſit unde ſe exhibeant. - Patroni filium negat exhibendum.*

Conſilium eſt, ſententia eſt, cũm infinitivo, pro *deliberatum, propoſitum, ſtatutum, conſtitutum, certum eſt*, cum eodem modo. Lib. IX. ad Att. VI. *Primum, conſilium eſt ſuffocare urbem & Italiam fame; deinde agros vaſtare, urere.* III. ad Her. XL. *Pluribus verbis ad eam te hortari non eſt ſententia.*

Proximus. Proximum, quod ad tempus ſpectat, non ſolum dicitur Latinis illud quod antecedit, ſed hoc etiam quod ſequitur poſt. Illius omitto exemplum, quia in promptu eſt omnibus: hujus autem ſubjicio, quod non ita obvium cuivis. Cic. X. Famil. ep. XXVI. *Scilicet id agitur utrum hac petitione an proxima prætor fias.* Id eſt, utrum hoc anno præturam petas, an petitionem in conſequentem annum ſive venientem differas. II. de Fin. LIV. *Ita aperte cepit pecunias ob rem judicandam, ut anno proximo P. Scævola Tribunus pleb. ferret ad plebem.* Id eſt, ut anno, poſt quam cepiſſet pecunias. III. ad Att. XXIII. *Tu ad me, velim, proximis literis, ut ſe initia dederint, perſcribas.* Cœlius lib. VIII. ep. IX. *Ut video, cauſa hæc integra in proximum annum transferetur.* VIII. ad Att. II. *Conculcari miſeram Italiam videbis proxima æſtate.*

Bene Latine loqui, bene Græce. Certo quodam modo nonnulla exprimuntur verbis, quæ nunquam sic exprimas, nisi quia mos iste loquendi gentis Latinæ proprius fuit & veterum Romanorum. Hac ratione & forma significare vis bene loquentem Latine? Significat Cic. III. de Orat. XXIX. *Quid jucundius auribus . . . hujus oratione Catuli, quæ est pura sic, ut Latine loqui pœne solus videatur.* Bene Græce loquentem? II. de Orat. II. *Illud sæpe intelleximus Crassum Græce sic loqui, nullam ut nosse aliam linguam videretur.* Virum esse doctissimum? Lib. eodem: *Doctoribus nostris ea ponere in percunctando, eaque ipsum omni in sermone tractare; ut nihil esse ei novum, nihil inauditum videretur.* Doctorem minime aptum ad docendum? Pro Flacc. XLVI. *Habebat rhetor iste adolescentes quosdam locupletes, quos dimidio redderet stultiores, quam acceperat, ubi nihil possent discere, nisi ignorantiam literarum.* III. de Orat. XCIII. XCIV. *Ob eam causam juventus nostra dedisceret pœne discendo. - Hos novos magistros nihil intelligebam posse docere nisi, ut auderent. - Hoc cum unum traderetur, & impudentia ludus esset.* Historicum, qui ab optimo longe abesset? I. de leg. VII. *Sisenna in historia puerile quiddam consectatur, ut unum Clitarchum, neque præterea quemquam de Græcis legisse videatur.* Item quædam solerter, & ingeniose elata, quæ quo appelles nomine, quod ad caput adversariorum referas, non habes? Cic. ad Att. l. X. *Velim ut tibi amicus sit. Hoc cum tibi opto, opto ut beatus sis, erit enim tamdiu.* IV. de Fin. VII. *Scripsit artem rhetoricam Cleanthes, Chrysippus etiam: sed sic, ut si quis obmutescere concupie-*

rit & nihil aliud legere debeat.

Communis Mercurius. In commune. Ex duobus una iter facientibus, si quid unus inveniret in via, alter autem sibi partem peteret, succlamabat hic statim apud Græcos Κοινὸς Ἑρμῆς, apud Romanos, *In commune.* Quo dicto jure sibi aliquid tanquam suum vindicare ex præda communi censebatur. Ac facit id quoque nunc vulgus nostrorum hominum, cum dicat invenienti continuo sub rem inventam: *J'y retiens part.* Repetunt hoc proverbium critici recentiores e Theophrasto charact. Βδελυρίας, e Luciano in votis, e Phornuto in Mercurio ex Hesychio, e Phædri lib v Fab. vi. e Senecæ ep. ccxix.

Video, viso. Eo visere, certo scio. Certum scio, certiorem facio. Quid hæ voces valeant separatim diversisque locis, norunt omnes: quomodo a jungendis peculiari quadam ratione non refugerint antiqui, non ita constat plerisque, quod planum fiet exemplis. Cic. ix. ad Fam. ep. xxiii. *Constitui ad te venire, ut et viderem te, & viserem, & cœnarem etiam. Eo visere.* Terent. Hecyra, sc. Senex si quæret.

PA. Nostra illico
It visere ad eam.

Phorm. act. i. sc. ii.

GE. Vultisne eamus visere.

Plaut. Rud. act. i. sc. ii.

PL. Nunc huc ad Veneris fanum venio visere.

Cic. ix. ad Fam. ep. xxiii. *Cum certum sciam, faciam te paullo ante certiorem.* Ep. x. *De quo, etiam nihil scribente me, te non dubitare certo scio... Te*

hoc scire volo, vehementer populum sollicitum fuisse de P. Sylla morte, antequam certum scierit. Nunc quaerere desierunt, quomodo perierit. Satis putant se scire, quod sciunt.

Æther, favor, urbanitas, redamo, beatitas, beatitudo. Vocabula primum cœpta Tullii ætate usurpari. II. de Nat. XCI. *Mutuemur hoc quoque verbum, dicaturque tam æther Latine, quam dicitur aër.* Nam nomen erat *aër*, Græcum illud quidem, sed receptum jam tamen usu a Romanis. Tritum est enim pro Latino. Quinctil. Lib. VIII. c. III. *Favorem & Urbanum Cicero nova credidit.* Alterius exemplum affert ex epistola ad Brutum quæ non extat; alterius, ex epistola VIII. ad Appium pulcrum quæ habetur lib. III. ad Famil. Addo ego Quintiliano ex Cicerone pro Sextio num. CXV. locum insignem unde constet quoque *favorem* tum vocabulum novum fuisse. *Qui rumore, &, ut ipsi loquuntur, favore populi tenetur & ducitur.* Alias ista voce usus tantummodo semel Cic. Orat. pro Roscio. Com. XXIX. *Quam enim rem, & expectationem, quod studium & quem favorem secum in scenam detulit Panurgus.* Verbum quoque, *redamo*, novum putavit Tullius, ac velut ætatis illius, qua erat ipse. Usus est autem isto, ut recordor, non sæpius quam semel, idque cum præmunitione solemni sua, *ut ita dicam.* De amic. XLXIX. *Animo virtute prædito, eo, qui vel amare, vel, ut ita dicam, redamare possit.* I. de Nat. Deor. XCV. *Ista sive beatitas, sive beatitudo dicenda est. Utrumque omnino durum, sed usu mollienda nobis verba sunt.*

Nepotes nusquam pro posteris in singulari reperiuntur, sicuti neque *majores*, neque *minores*, neque *priores*, neque *posteri* simpliciter, ac ne apud poetas quidem. Vbi enim lectum aut auditum, *major*, *minor*, *prior*, *posterus* & *nepos* pro posteritate?

Teneor facere. Teneor cum infinito modo, pro *debeo*, *cogor*, *oportet*, *officium est*, *partes sunt*, *contra officium est*, *non possum*, *salva fide*, *salvo officio*, *salvo jure*, *salva lege*, tam vitiose dicitur, quam vulgariter ab omnibus Latini sermonis ignaris. Da, si quis est scriptor modo tolerabilis, qui sic locutus sit. Quid quod ne juris quidem consultis veteribus, qui millies agant de obligationum vi nexuque, venit in mentem, cum dicant *lege teneri*, dicere *teneor* aut *tenemur facere*. In institutionibus legas modo, *ipse de re ea, quam accepit, restituenda tenetur.*

Opem & auxilium : *ope & auxilio*. Anteà loco suo fugit me admonere, has voces duas jungi sæpius, sive συνωνύμως, sive εἰς ἔμφασιν. Pro Dom. XXVII. *Qui mea saluti opem & auxilium tulisset.* pro C. Rab. num. V. *Ab Iove opt. max. ceterisque Diis, quorum ope & auxilio resp. gubernatur.* l. II. in Verrem num. IX. *Si vobis indigni essent visi, quibus opem auxiliumque ferretis.*

Subsidio sum, *juvo*, *prosum*, *efficax*, cum dandi aut accusandi casibus legitimis suis, sensu tamen prope contrario. Cic. pro Sylla XLV. *Cum litera posteritatis causa reperta sint, qua subsidio oblivioni esse possent.* Id est, *contra oblivionem*, *sive ne quid oblivisceretur posteritas.* Horatius lib. I. epist. II.

Iuvant fomenta podagram.

Id est, *remedium sunt, aut remedio sunt, contra podagram.* Apud Plinium vero itemque apud Celsum multa passim dicuntur prodesse, apta esse, utilia, efficacissima morbis, id est, morbis tollendis, sive contra morbos. Pari ratione ac figura loquendi dici posse arbitror *hamos piscibus aptos.* etiamsi non adjiciatur, *capiendis.* Propterea quod ea vox maxime propria hujus rei, atque hamus fere solum comparatus ad capiendos pisces. Contra vereor, id dici possit, *calamus, arundo, lina, linea, rete, retia, apta piscibus, avibus, feris*, cum pateant latius & in alia plura conveniant. Sed hæc omnia deciderit usus, & auctoritas veterum sicunde aliqua erui poterit, etiam nulla, immo adversante ratione.

Exardens. Animadverterunt grammatici quidem inchoativa verba præteritum, a verbis, unde nascuntur, mutuari posse. Sed iisdem minime observatum, participium inde non semper repeti. Ut dicatur *exardesco, exarsi* ab *exardeo*; *incalesco, incalui*, ab *incaleo*: non dicatur *exardens, incalens*, ab *exardeo* & *incaleo.* Neque, opinor, *ingemens* ab *ingemisco.*

Particulatim, Particularis. Adverbio usi sunt isto, Lucretius, auctor ad Heren. Seneca, Columella, & si qui alii. *Particularem* nemo dixit veterum, nisi qui fuerit hospes & peregrinus Romæ.

Animadvertere. Animadverti passivum quoniam Cæsar in commentariis sæpius posuit, Adrianus Cardinalis notandum duxit. Multo mihi magis no-

tandum videtur, quod Virgilius in carmine huic verbo locum esse posse existimavit Georg. lib. II.

His animadversis terram multo ante memento
Excoquere.

Et lib. III.

His animadversis, instant sub tempus, & omnes
Impendunt curas denso distendere pingui.

Sum. Artis literarum magistri præcipiunt ad unum omnes, verbum substantivum, *sum*, jungi cum dativo, ea ratione qua Cicero dixit I. de Or. XXXIV. *Et vobis honori, & amicis utilitati, ac reip. emolumento esse possitis.* Verumtamen, utrum idem verbum admittat aliquando ablativum, prorsus tacent: de quo certe celandi non fuimus. Cicero ergo ad Att. & lib. V. epist. prima ex edit. Ascensii Badii, Caroli Stephani, Christophori Plantini, Pauli Manutii: *Multa prætereo, quæ tum mihi majore stomacho, quam ipsi Quincto fuerunt.* Et lib. X. epist. ultima ex iisdem editionibus & Gruteri præterea: *Me mirificæ tranquillitates adhuc tenuerunt, atque majore impedimento fuerunt, quam custodia, quibus asservor.*

Illud quoque, ut alia quæ supra attuli, concinne ac venuste dictum a Tullio, ac libenter quidem, cum bis eodem tempore, hoc est, sub interitum Cæsaris dixerit. XIV. ad Att. ep. XXI. *De Patuleiano nomine, quod mihi suppeditatus es, gratissimum est, & simile tuorum omnium,* De Fato IV. *Tum Hirtius, Gratissimum, inquit, & tuorum omnium simile: nihil enim unquam abnuit voluntas tua meo studio.*

Quis vero ausit, vel potius cui veniat in men-

tem sic loqui, ut Cicero locutus est, nisi hunc habeat dicti gravissimum auctorem. II. de Div. cxiv. *Sed nescio quomodo isti philosophi, superstitiosi, & pæne fanatici, quidvis malle videntur, quam se non ineptos.*

Ab eadem ingenij solertia, parique jucunditate orationis nata hæc, III. de Orat. LXIV. *Epicureos admoneamus, ut illud tacitum, tanquam misterium teneant, quod negant versari in rep. esse sapientis. Nam si hoc nobis persuaserint, non poterunt ipsi esse, id quod maxime cupiunt, otiosi.* LXV. *Stoicos, quos minime improbo; dimitto tamen: nec eos iratos vereor; quoniam omnino irasci nesciunt.*

Pro Dejotaro IX. *Cum facile exorari Cæsar, tum semel exorari soles.* Pro Lig. XXXVI. *Memoria teneo -- Sed parum est me hoc meminisse: spero etiam te, qui oblivisci nihil soles, nisi injurias.* XXIX. *Nihil habet nec fortuna tua majus, quam ut possis, nec natura tua melius, quam ut velis conservare quamplurimos.*

Constitutum habeo, id est, *contractum*. Cic l. VII. ep. IV. *Si quid constitutum cum podagra habes, fac in alium diem differas . . . & me hoc biduo aut triduo expecta: Si vous êtes d'accord & comme d'intelligence avec vostre goutte; si vous avez quelque chose d'arresté ensemble, differez à un autre temps d'estre malade, & ne permettez pas que vostre mal vous prenne à l'ordinaire. Attendez de me voir au plûtost. Dans deux ou trois jours je suis à vous.* Hoc figurate translateque dictum, *constitutum aliquid cum podagra*, sic tanquam cum homine *habere*. Illud proprie XII. Att. XXIV. *Sica rescripsit constitutum se cum Silio habere.* Sed id superius quod translatum est,

Cicero per jocum scripsit ad Marium identidem laborantem ex pedibus, quicum sæpe jocari soleret. Itaque male hunc locum intepretatur Manutius, & ex eo Gothefridus, quasi serio locutus sit Tullius ita: *Si constituisti curare podagram, has curationes tuas differ in aliud tempus:* quæ est expositio petita longius, nec tam elegans.

Minuti ac nimium diligentes, qui, ne verbis utantur tribus, eadem prima litera continenter, cavent. Non ita Cicero v. Tusc. xcvi. *Corpus gaudere tandiu, dum præsentem sentiret voluptatem: animum & præsentem percipere pariter cumcorpore.*

Noceo. Nocere videtur levius, quam injuriam facere. De Fin. III. LXXI. *Alienum esse a sapiente non modo injuriam cui facere, verum etiam nocere.*

Diligo sive *amo*, *carumque habeo.* Alterum supervacaneum in speciem, revera non est tamen: cum frequentius nihil sit quam illud apud Tull. I. Famil. VII. *Quem nos in primis amamus, carumque habemus.* II. Att. XX. *Pompeius amat nos, carosque habet.* Pro Corn. LIX. *Eos, qui principes fuerunt conservandæ salutis aut dignitatis meæ, diligitis, & caros habetis.* I. de Fin. LIII. *Diligi & carum esse jucundum est.* II. de Off. XXIX. *In has clades incidimus, dum metui, quam & chari esse & diligi maluimus.*

Corpus, caro. Qui Latine sciunt ac loquuntur, opponere solent *animo corpus*: sacri Scriptores *carnem.* Nihilominus apud Tullium semel *corpus*, pro *carne*, pro *corpore carnem* poni videor animadvertisse. II. de Nat. Deor. CXXXIV. *Quid dicam de ossibus, quæ subjecta corpori mirabiles commissuras*

habent? 1. de Leg. LX. *Nam cum animus a corporis obsequio indulgentiaque discesserit,... societatemque carnis ejecerit.* Nisi forte aliud hic legi oportet: de quo non habeo quid affirmem.

Mi. Cum recte dicatur, *Mi homo*, facile fuit imprudenti eo labi, ut non vitiose dici existimaret, *Mi mulier*: præsertim cum de isto nihil fere grammatici admonerent: quod tamen erratum non leve est. Neque enim hic vocandi casus accommodatur ad genus femininum, neque ad neutrum. Unde novimus? Ex eo quod & apud Plautum passim, *anime mi*, *mi lepus*, *mea rosa*, *voluptas mea*, *meum mel*, non aliter, legamus: & Terentius sæpe quidem hæc usurpet, *mi pater*, *mi gnate*, *mi Laches*, *mi Pamphile*, *mi Thraso*, pro *meus*; nunquam autem pro *mea*. aut pro *meum*, vocativum singularem, *mi*, adhibuerit, sed *O mea Glycerium*, *o Thais mea*, posuerit. Nec vero Apuleium moramur, aut alios aliquot præterea, quibus contra visum sit docere ac loqui. Nec Sosipatrum falli putamus, qui ita scripserit lib. 1. cap. de Pronomine: *In omnibus fere comœdiis Mi ad masculinum dicitur*: *ad femininum nunquam*: citiusque dixerim rudem hic, ut in multis, & horridum fuisse Apuleium, & peccasse mille alios, qui a pura & incorrupta antiquitate deinceps degenerarunt.

Verba quædam Græca adjectiva, quæ *ei* diphthongum habent, dum transeunt ad Latinos, vel e, abjiciunt vel i, & longa ita, ut erant, sunt: Areopagus & Ariopagus, Areopagitæ, & Ariopagitæ. v. Att. XI. *Cum Patro mecum egisset, ut peterem a vestro Ariopago. Non dubitabat Xeno, quin ab*

ab Ariopagitis invito Memmio impetrari non posset. I. de Div. LIV. *Ascendit in Ariopagum* Sophocles: *detulit rem. Ariopagitæ comprehendi jubent eum.* I. Att. XIII. *Clamare præclari Ariopagitæ.* Aristoteleus, Aristotelius, Carneades, Carneadeus, Carneadius. Thucydides, Thucydidius, III. de Orat. LXXI. *Aut vobis hæc Carneadia, aut illa Aristotelia vis comprehendenda est* LXXX. *Qui Aristotelio more de omnibus rebus in utramque sententiam possit dicere.* Orat. XXX. *Ecce autem aliqui se Thucydidios esse profitentur.* De Opt. gen. Orat. XVI. *Si quis erit qui Thucydidio genere causas in foro se dicturum esse profiteatur.* IV. Acad. quæst. CXLVIII. *Ad patris revolvor sententiam, quam quidem ille Carneadeam esse dicebat.* V. de Fin. XVI. *Carneadea nobis adhibenda divisio est. Ille igitur vidit.* Quis? Carneades. Vide supra, *Iovem Cretensem.*

Loqui, pronunciare, proprie est *ore verba proferre.* Sed utrumque, si usum quærimus, ad scriptorem epistolæ, ad historiæ scriptorem transfertur. I. Att. X. *Accepi tuas tres jam epistolas unam - alteram - tertiam. quæ fuerunt omnes rhetorum. Pure loquuntur, cum humanitatis sparsæ sale, tum insignes amoris notis.* De Clar. Orat. CCLXXVII. *Thucydides rerum gestarum pronunciator sincerus & grandis etiam fuit.*

Præter jocos & sales, quos alias separatim collegimus ex Tullio, sunt apud eundem ingeniose & solerter & acute dicta quamplurima, quorum tango partem leviter, vel ut invitem atque acuam studiosos ad observationem locutionum dictorum, sententiarum similium. Quæ belle sic efferas. VIII.

Att. vi. *Modo audivi quartanam a te discessisse: moriar, si magis gauderem, si id mihi accidisset. Piliæ dic, non esse æquum, eam diutius habere, nec id esse vestra concordiæ.* xii. Att. xxxix. *Legere isti læti, qui me reprehendunt, tam multa non possunt, quam ego scripsi... Nunc ipsum, ea lego, ea scribo, ut ii, qui mecum sunt, difficilius otium ferant, quam ego laborem.* iii. Fam. ii. *Tullius non convenerat me: nec erat jam quisquam mecum tuorum, præter omnes meos, qui sunt omnes tui.* Paradox. v. *Reviviscat eorum aliquis, quorum in villa ac domo nihil splendidum, nihil ornatum fuit præter ipsos.* iii. ad Quinct. Fr. i. *Ea villa quæ nunc est, tanquam philosophia videtur esse, quæ objurget ceterarum villarum insaniam.* v. de Fin. ii. *Equidem etiam curiam nostram, Hostiliam dico, non hanc novam, quæ mihi minor esse videtur postea quam est major, solebam intuens*, &c. v. Tusc. cii. Divites *pungit aliquid, cùm signa & tabulas unde habeant, recordantur.* Paradox. v. *Actœonis tabula te stupidum detinet, aut signum aliquod Polycleti. Omitto, unde sustuleris, & quomodo habeas.* iii. Fam. xii. *Neque non me tamen mordet aliquid.* i. de Nat. Deor. lxxii. *Cum quidem gloriaretur Epicurus se magistrum habuisse nullum. Quod & non prædicanti facile equidem credam... Xenocratem audire potuit, quem virum, Dii immortales! & sunt, qui putant audivisse: ipse non vult, credo plus nemini.*

Advertunt Grammatici quædam substantiva, quum ad laudem vel vituperationem referuntur, genitivo vel ablativo gaudere, & quædam genitivo solum, aut solum ablativo. Sed observat nemo,

quod meminerim, uno & eodem loco genitivum simul & ablativum usurpari: immo vero nonnulli vetant fieri...contraquam tamen Cicero factitare consuevit. III. de Leg. XLV. *Vir magni ingenii summaque prudentia L. Cotta dicebat.* I Fam. ep. VII. ad Lent. *Lentulum nostrum, eximia spe, summæ virtutis adolescentem.* IV. ep. VIII. *Neque monere te audeo præstanti prudenita virum, nec confirmare maximi animi hominem virumque fortissimum.* Ex quo perspici potest sermonem Latinum non minus usu & notatione, quam præceptis & regulis grammaticis niti: nec facile, quod fit a nonnullis, reprehendenda multa, quæ videantur cum arte doctrinaque literarum parum congruere.

Blandis, & suavibus, & officiose dictis, quibus tota est Ciceronis oratio refertissima, veluti illud, superius: *gratissimum est &, simile tuorum omnium;* respondet ista non minus honorifica & comis locutio, *ut omnia, ut multa, ut alia.* Quasi dicat quis, laudis & approbationis causa: *facis id tuo more; præclare tibi, humanitati tuæ, reliquis factis tuis constas.* XII. ad Att. XV. *Quod me ab hoc mœrore recreari vis; facis ut omnia: sed, me mihi non defuisse tu testis es.* XV. Att. XVII. *Tu vero facis, ut omnia, quod Servilia non dees, id est, Bruto.* Scilicet. quod Brutum omni ope juvas, facis tu quidem, ut soles, qui omnibus omnia gratificere. Et alio loco ad Att. *Ego autem sine iracundia dico, ut omnia, nec tamen sine dolore.* II. de Nat. Deor. LXV. *Euripides autem, ut multa præclare, sic hoc breviter.* IX. Philip. III. *Ut igitur alia, sic hoc, Pansa, præclare, quod nos ad ornandum Ser. Sulpicium co-*

hortatus es. Ita quoque Quintilianus. I. lib. cap. VII. *In plurimis quæ Tullius in oratore divine, ut omnia, exequitur.* Quæ potius affero, quia Cicero Quintiliani testimonio digne ac meretur commendatus est, quam quia Quintilianus ita loquitur.

Peccare in rep. peccare in matrona. Cic. VII. ad Att. I. *Hæc enim cogitabamus; nec mihi, conjuncto cum Pompeio, fore necesse peccare in republica aliquando; nec, cum Cæsare sentienti, pugnandum esse cum Pompeio: tanta erat illorum conjunctio.* Horat. lib. I. Sat. II.

Quid inter
Est in matrona, ancilla, peccesve togata?

Deseri a mente, aliena loqui, errore mentis affici. Cic. ad Att. III. XV. *Ad primam tibi hoc scribo; me ita dolere, ut non modo a mente non deserar, sed id ipsum doleam, me, tam firma mente ubi utar, & quibuscum, non habere.* Ovid. III. Trist. Eleg. III.

Quinetiam sic me dicunt aliena locutum,
Ut foret amentis nomen in ore tuum.

Celsus lib. III. cap. VIII. *Illud ante omnia scire oportet, interdum in accessione ægros desipere, & loqui aliena.* ad Att. III. XIV. *Quod scribis te audire, me etiam mentis errore ex dolore affici: mihi vero mens integra est.*

Lene & leve. Hæc a Cicerone juncta duo, quæ pœne eadem, itemque a Catullo. XIII. ad Att. XXI. *De Attica optime, quod levius ac lenius, & quod fert εὐκόλως.* Epigr. de Arrio.

Audibant eadem hæc leniter & leviter.

Leviter dolere. Parce dolere. Cic. XI. ad Att. VI.

Id si ita putarem, levius dolerem. Mart. VIII. XXXVII.

At si quis dare nomini relicto,
Post manes tumulumque perseveret,
Quarit quid nisi parcius dolere?

Furcilla extrudi, furcillis ejicere, furca expellere: Est hoc quiddam proverbii, quo quis intelligitur vi expelli, aut depelli, aut cogi omnino, & invitus quid facere. Cic. XVI. II. ad Att. ex emendat. Lambini, *Sed quoniam furcilla extrudimur, Brundisium cogito.* Catullus a Tullio, vel, si quidem est proverbium, ex ore vulgi.

Musa furcillis pracipitem ejiciunt.

Horat. lib. I. epist. X.

Naturam expellas furca, tamen usque recurret.

Pergo praterita. Cicero III. ad Att. XV. *Sed pergo praterita*, id est, pergo præterita meminisse, quod non debeo, quod frustra facio. Parum intellexit novæ methodi auctor, aut is unde hic auctor sumpsit, qui ita reddidit, *Ie passe sous-silence.*

Cum Gallice dicatur vulgo: *I'ay receu la vôtre. I'ay receu deux des vostres. Ie vous écris celle-cy:* ubique vel epistola, vel literis intellectis, nec expressis: apud Ciceronem legere licet, *has, nullas, binas, duas, triplices*, sic ut nomen *literarum* subaudiatur: nunquam, *unis tuarum, binis tuarum, trinis tuarum* quamvis hæc partitiva sint. XIII. ad Att. XV. *Triduo abs te nullas acceperam.* Ibidem: *Quo die has Valerio dabam* XV. ad Att. VIII. *Post tuum discessum binas a Balbo.* IX. ad Att. X. *Nihil habebam quod scriberem, & ad tuas omnes rescripseram pridie.* XI. ad Att. XXIV. *Tu ad me velim quam sæpissime scribas; eoque magis, quod præterea*

nemo: ac si omnes, tuas tamen maxime expectarem. Porro, si quid memini, semel duntaxat usurpatum Tullio, *has*, cum *literas* suppleret. Ovidius, *hanc*, cum usurparet, non amplius quam semel subaudiri voluit, *epistolam.*

Hanc tua Penelope lento tibi mittit Vlysse.
Quare & *hanc* & *has* sæpius a Cicerone dictum Vaugelasius falso prodidit.

Incredibile est quantum sit in M. Tullio Synonymorum: cum tam pauci, credo quod non advertant, imitentur. Quæso te, quod discrimen inter *cupio* & *exopto*, inter *rego* & *guberno*? Aut nullum, aut certe perexiguum. At duo tamen Cicero, quæ significent idem, conjungit, & quasi pro uno ponit. I. de Orat. II. *Neque vero nobis cupientibus atque exoptantibus fructus otii datus est.* Ibidem, VIII. *Iam vero consilio ac sapientia qui regere ac gubernare remp. possent, multi nostra, plures patrum memoria, atque etiam majorum extiterunt.*

Iocose dictum. XIV. ad Att. XXI. *O hominem pudentem! Kal. Ian. debuit: adhuc non solvit. Præsertim cum se maximo ære alieno Faberii manu liberarit, & opem ab eo petierit. Licet enim jocari, ne me valde conturbatum putes.* Ad hujus intelligentiam joci. Vide supra eodem lib. ep. XVI. *Rapinas scribis ad Opis fieri.*

Belle quoque dictum, sed Attici in eundem Dolabellam. XIV. ad Att. XXII. *Me facere magnam πρᾶξιν Dolabellæ. Tibi vero assentior, majorem πρᾶξιν ejus fore, si mihi, quod debuit, dissolverit.* Allusum est eodem, XXIII. *Antonii, horribilis concio: Dolabellæ præclara. Iam vel sibi habeat nummos, modo nu-*

meret idibus. Neque absimile illud, & pariter amarum. De Ar.resp. xxix. *Alter est rex judicio Senatus, per nos... alterum putabo regem, si habuerit unde tibi solvat, quod ei per syngrapham credidisti.*

Officia, merita. Merita in aliquem, multo plus, quam *officia*, valere, Cicero manifesto declarat. xi. ad Fam. xvii. *Magna* Lamiæ *in me non dico officia, sed merita.* xii. xxix. *Ad hæc officia vel merita potius, jocundissima consuetudo accedit, ut nullo prorsus plus homine delecter.*

Ante, prius, pleonasmo juncta duo, cum alterutrum satis esset. Cicero viii. in Ant. xxiii. *Virgula stantem circumscripsit, dixitque se non ante renunciaturum senatui, nisi prius sibi respondisset, quid facturus esset, quam ex illa circunscriptione excederet.* Virg. iv. Æneid.

Sed mihi vel tellus optem prius ima dehiscat,
Vel pater omnipotens adigat me fulmine ad umbras,
Ante, pudor, quam te violem, aut tua jura resolvam.

Aliquando, ut supra monuimus, ad dativum personæ accedit dativus rei, significantis fere commodum aut incommodum, laudem aut vituperationem. Sed in his omissa duo, triave minime omittenda, *esse bonitati, esse morti, amictui esse.* Cic. i. ad Att. xiv. *Si ita statueris esse hanc agilitatem, ut ita dicam, mollitiemque naturæ plerumque bonitati.* Philip. ix. num. iii. *Etenim cui legatio ipsa morti fuisset.* v. Tusc. sub finem. *Anacharsis Hannoni salutem. Mihi amictui est Scythicum tegmen*: sic enim legitur in optimis editionibus Roberti Steph. & Gruterana Hamburg. cum alii legant: *mihi amictus est.*

Multum, plurimum. Adverbia duo quorum alterum positivum, alterum superlatiuum, promiscue tamen, proque uno & eodem video accipi. Quod cum ita sit, distinxit inter se Cicero nihilominus. XVI. ad Att. V. *Mihique credas multum allaturam vel plurimum potius ad illius judicium confirmandum, auctoritatem tuam.*

Bonus homo. Quantum mihi animadvertisse videor, semel aut iterum ad summum a Cicerone relictum in scriptis, *Bonus homo:* millies, *vir bonus.* XVI. ad Famil. XVIII. *A. Ligurius, Cæsaris familiaris, mortuus est, bonus homo, & nobis amicus.* I. ad Att. XVI. *Cossinius hic, cui dedi literas, valde mihi bonus homo, & non levis, & amans tui visus est.*

Vaco. Vaco, si audimus Senecam epist. LIV. Plin. ad Trajan. lib. X. Quintil. lib. XII. cap. I. quorum Alvarus testimonia & auctoritates protulit, est idem interdum, atque *operam do.* Ac Cicero quoque cum dicat, *vacare studiis, vacare philosophiæ*, nihil verisimilius, quam hoc eum intelligi velle, *dare operam studiis, philosophiæ operam dare:* quod a vero tamen plurimum vel potius omnino abest. Nam III. de Orat. XLIII. ubi habetur, *Athenis jamdiu doctrina ipsorum Atheniensium interiit, domicilium tantum in illa urbe remanet studiorum, quibus vacant cives, peregrini fruuntur. Quibus*, est auferendi casus; &, *vacant cives*, est, *vacui sunt* sive *carent cives;* &, *fruuntur peregrini*, opponitur tanquam contrarium, huic verbo, *vacant cives.* Primo autem de Divin. XI. ubi legitur, *Ego vero Philosophiæ semper vaco. Philosophiæ*, est dandi

quidem casus, quem regat verbum *vaco*, sed isto sensu, *Philosophiæ causa vacuus sum*: quem sensum verba quæ proxime supra posita sunt, postulant: *Ita tamen si vacas animo, neque habes aliquid, quod huic sermoni prævertendum putes.* Quare erravit hic Nizolius graviter, qui &, *vaco*, interpretatus est, *operam navo*, & locos Ciceronis duos, quos proxime supra posui, firmandæ rei causa, falso attulit. Errantem vero Nizolium secutus est tanto post novæ methodi magister, cum istud, *Philosophiæ vaco*, quod Ciceronis esse vult, ut revera est, interpretatur, *étudier en Philosophie*, quod falsum est. Atqui μεθοδίτης iste novus, ab Alvaro, a quo multa didicit, dedoceri hoc certe potuit. Sed quid pluribus opus est? Apud Tullium nusquam *vacare doctrinæ & literis*, pro *studere literis*, *doctrinæque se dedere*, reperias: nusquam *officio*; *muneribus vacare*, pro *fungi*, & *applicare eo mentem, ac se totum impendere.*

Verbera lenta. Nihil quicquam tam frequens & familiare Virgilio, quam *lentum* pro *flexibili*. *Lenta salix*, *lentum vimen*, *lentum flagellum.* Quo magis miror grammaticæ methodi novum artificem *lenta* Virgilii *verbera* interpretatum fuisse *modicos & leves ictus*. *Verbera*, inquit, *lenta pati*: *endurer de petits coups*. At aliud profecto suadet illius loci sententia. Domitores enim equorum adhibent ad domandum, & fræna dura, & faciles virgas ac versatiles: quæ duo primum equi nondum domiti pati recusent, si quis iis uti equis velit intractatis & novis. III. Georg.

Namque ante domandum

Ingentes tollent animos, prensique negabunt
Verbera lenta pati, & duris parere lupatis.

Atque hoc ferme illud est, quod aurigarum poeta appellat *undantia lora*.

Ardeo. Verbum neutrum; quod aliquando tamen patientis habet significationem, casum agentis. Virg. ecl. II.

Formosum pastor Corydon ardebat Alexim.

Id est, *ardebat Alexidis amore*, sive *deperibat Alexim.* Hic per summam imprudentiam provectus est nimium Methodicus, atque offendit, &, quod pejus est, falso testimonio turpe erratum confirmavit. Primum enim,

Ardebat, inquit, *Sirius Indos.* Virg.

Id est, *adurebat.* Agendi vim tribuit huic verbo, qua caret. *Ardebat* videlicet est *urebatur*, non *urebat.* Deinde vero quarto casu verbum donat, quem nullum habet apud Virgilium, isto quidem loco. Unde igitur, *Indos*, qui quartus est casus, regitur, aut cui verbo respondet? Non verbo ulli, sed participio activo, quod idem est, respondet: *torrens*, inquam, *Indos Sirius.* Nec homini venit in mentem construendam aliter & ordinandam orationem fuisse, atque sic interpungendam III. Georg.

Iam rapidus, torrens sitientes Sirius Indos,
Ardebat coelo:

Et vero admonere potuit, si quod erat periculum offensionis, vel Erythræus in indice, cum dixit plene & integre, continenterque posuit, *Torrens sitientes Sirius Indos.* Qui torret Indos Sirius.

Est in erratis novæ quoque methodi illud non

postremum. *Exorare*, inquit, *est expetere & exposcere aliquid Deos & a Diis*, Cic. & alii, *demander.* Sed isto nihil falsum magis. *Exorare aliquem* est *impetrare ab aliquo*, non *orare*, non *exposcere*, non *expetere*. *Orare* igitur & *exorare* apud Tullium diversissima semper duo : *audire* & *exaudire* nunquam non idem.

Infans. Methodicus ita scribit. *Entre les adjectifs, qui n'ont qu'une terminaison pour les trois genres, doit estre compris*, Infans, *puisqu'Horace a dit*, Infantes statuas : *Ovide*, Infantia guttura : *& Valere Maxime*, Infans puer. Cum quidem sæpius dixerit Cicero, *puer infans*; Horatius, *infans puella*; Ovidius, *os vagiens*: nihil erat, quod Methodicus ad Valerium Maximum confugeret, ut nomina adjectiva quædam, unam tantum habentia terminationem, tribus generibus communia reperiri significaret. Quin etiam solo contenti Tullio esse potuimus non modo ad intelligendum genus triplex hujus unius vocis, sed etiam ad numerum utrumque, & singularem & pluralem comprobandum. Ab hoc enim & puer dictus *infans*, & oratio *nec nimis infans*, & præcipue atque insigniter, x. ad Att. ep. ultima. *Nam illa Hortensiana omnia fuere infantia.*

Ambulare maria, terram navigare. Excerpenda dictione multiplici, & vocabulis in unum congerendis ad imitationem, nisi prudenter & caute fiat, inducitur studiosa juventus in errorem. Exemplum hoc esto Scriptum Cicero reliquit II de Fin. CXII. *Maria ambulavisset, terramque navigasset.* Si quis hoc collector, ut Methodicus, etiam aliud agens, protulerit in medium solummodo, neque

quidquam addiderit, neque monuerit de quo illud dicatur, quidve sibi velit: quis puer legens, non sibi facile persuadeat, *ambulare maria* idem esse ac *iter mari facere*: *navigare terram*, esse quoque non aliud, quam *obire terram navigiis*, sive quis litus maris radat, sive legat ripas amnium,

Dum circum pictis vehitur sua rura phaselis,

ut poeta loquitur. Sed neutrum ita est. Significandum igitur fuit quale quid id esset, quem in oratione usum haberet: non universe dici, neque ad omnes pertinere: Xerxem intelligi, qui, Atho perfosso, terram navigabilem; Hellesponto constrato navibus, mare durum quodammodo & solidum, & terendum pedibus, quasi solum effecerit. Itaque non proprie dictum illud, sed valde figurate, quodque transferri alio non debeat, nisi re simillima. Ut qui perfodere Isthmum agressi, si conata perfecissent, in istos ea vox caderet, terram ut navigarent: aut idem quoque diceretur, cum lacus Velinus intercifo monte in Nar influxit. Jam vero hoc præclarum & memorabile de Persarum Regis laudibus cave putes Ciceronis esse; qui ab Isocrate in panegyrico mutuatus sit: ac ne Isocratis quidem, qui fateatur ipse ore omnium & sermone illud idem celebrari.

Amarantus, sive *amarantum*. Est illud parum docti & intelligentis, vel parum attenti certe, *amaranthum* scribere, aspirata syllaba ultima. Quo tamen modo & Carolus Stephanus in prædio rustico, & is in dictionario, & Passeratius, & alii vocum collectores scripserunt. Ac turpiter quidem errant, qui ne cogitarint quidem quæ sit.

hujus origo vocis. Sed multo illi turpius. qui falſam huic voci originem attribuunt, dicique volunt conjectura futili & plane inſcita, ἀμάραντος, quaſi ſit amoris ἄνθος, flos amoris. Etenim ſi hybrida ea vox eſt, id eſt, ex lingua diverſa duplici compoſita, quis non videt non jam ἀμάραντος, ſed ἀμόραντος dici debuiſſe; ſiquidem florem amoris intelligi placet; quod non nemo falſo putavit?

Alapa, *colaphus*. *Alapa* Latine, Græce *colaphus*, pro quovis ictu ſumitur, inflicto manu, ſive capiti, ſeu genis; ſive palma; ſive pugno. Apud Phædrum lib. v. fab. III. ubi ſcriptum,

Alapam ſibi duxit gravem,

percuſſio capitis intelligitur, non os verberatum manus palma, ſive, ut ita dicam, *depalmatio*. Quamobrem qui ex Latino Gallice vertit: *il ſe donna un grand ſoufflet*, peſſime vertit. Agitur enim de nudato câpite calvi, quod muſca momordit: neque credibile eſt tam imprudentem calvum ac præcipitem, tamque præpoſterum fuiſſe, ut cum ferire muſcam vellet infeſtam capiti, genas feriret, quas non attigiſſet muſca. Jam addita injuriæ contumelia nihil eſt aliud, quam digna riſu fruſtratio calvi hominis, cujus petitionem muſca eluſit aufugiendo. Atque hoc quidem, male, ut dixi, converſum, ſic emendandum videtur: *Un homme chauve, qui avoit la teſte découverte, étant picqué d'une moûche, ſe donna un grand coup, penſant ècraſer la moûche. Alors celle-cy luy dit en ſe mocquant: Tu as bien voulu faire mourir une petite beſte, pour te vanger d'une legere picqueure: comment te vangeras-tu de toy-meſme, qui outre le mal*

que tu t'es fait, as donné sujet de risée par ta sotte méprise?

Excretus. Virg. III. Georg.

Multi jam excretos prohibent a matribus hædos.

Excretos nolo, qui jam excreverunt, a crescendo: id quod probari video Methodico, p. CCLXXXII. & DLVI. Malim excretos ab excernendo, separatos, *sevrés*, depulsos. *Excretos prohibent*, id est, *excernunt & prohibent*. Jamvero *depulsus a lacte*, & *depulsus* simpliciter, III. Eclo.

Dulce... depulsis arbutus hædis.

III. Georg.

Atque hæc jam primo depulsus ab ubere matris
Audiat.

Et *depulsus a lacte*. Ecl. VII.

Depulsos a lacte domi quæ clauderet agnos.

Hæc tria Virgilii. Quartum illud Horatius, carm. lib. IV. Ode IV.

Fulva matris ab ubere
Iam lacte depulsum leonem.

Neque nobis Servius in Virgilium adversatur, cum *excretos* interpretetur *validiores*: quippe qui depulsi jam primum lacte parvuli, paulum sint per ætatem firmiores. Neque nisi isto habitu virium lacte ali prohibeantur.

Ætas jam firmata. Animadversum mihi sæpe est, ab oratore poetam complures loquendi formulas sumpsisse. Cic. pro Cœl. XLIII. *Multi... quorum cum adolescentiæ cupiditates deferbuissent, eximiæ virtutes firmata jam ætate extiterunt.* Virg. Ecl. IV.

Hinc ubi jam firmata virum te fecerit ætas.

Mutæ artes. III. de Orat. XXVI. *Et, si in his quasi mutis artibus est mirandum; & tamen verum.* Virg. XII. Æn.

Scire potestates herbarum, usumque medendi
Maluit, & mutas agitare inglorius artes.

Ætas, statura. Cum aliud *ætas*, aliud *statura* apud Latinos significet, tum ἡλικία Græca vox una utrumque sonat. Cujus ignoratione differentiæ peccant nonnulli interdum, qui Latina aut Gallica faciant ex Græcis. Luciani quidem interpretes Gallici duo, Perrotus Ablancurtius, & ante eum Philibertus Bretinus, cum Vincentio Obsopæo interprete Latino errarunt in isto, quod Lucianicum illud imaginum, τῆς ἡλικίας τὸ μέτριον *ætatem* verterint, cum *staturam*, vertere debuissent. Cui enim dubium, quin si quis Scriptor pulcherrimam fœminarum ex multiplici Dearum forma & simulacris depictam compositamque velit, non spectandam potius putet staturam & proceritatem Deæ sive Heroinæ, quæ ad formæ dignitatem pertineat, quam ætatem, quæ aut nulla sit proprie statuarum, aut junior esse debeat, mulieris formosæ, quæcunque tandem ex statua petatur?

Peto, sive *jaculor*, βάλλω. Blasium Vigenerium, Philostrati Gallicum interpretem, recordor multum vel potius nimium in citandis & proferendis undique scriptis Græcorum fuisse, qui Græca tamen non ex Græcis ἀμέσως, sed ex Latinis Gallice reddidisse videatur. Eundem animadverto in hisce Latinis, quæ sola consuluit vertendi causa, vel negligentem se, vel parum intelligentem aliquando præbuisse, virum alioquin acrem & studiosum.

Unde hæc habes, inquies, aut quomodo probas? Recognosce, quæso, si grave non est, in dialogo Doridis & Galateæ ista Luciani, εἰ ποιμένι καὶ ἐνδεεῖ καλὴ τὴν ὄψιν ἔδοξας, ἐπίφθονος οὐ γεγένησαι. Quæ conversa sic a Vigenerio. *Te semble-t'il donc qu'on te doive porter envie de cela, si a celuy qui est un pastre en premier lieu, & puis aprés demy aveuglé, tu as semblé la plus belle.* Quia est in Latinis videlicet, quæ absunt a Græcis, *si primum pastori, deinde lusco formosa visa sis.* Non igitur inspexit Græca Vigenerius: sed neque Latina intellexit interdum. Is in uno Theocriti idyllio VI. ter prodidit nescire se, quid, *petere*, esset. Theocritus primum.

Βάλλει τοι Πολύφαμε, τὸ ποίμνιον ἁ Γαλάτεια
Μάλοισιν.

Latinus interpres, *Petit tibi Polypheme gregem ovium Galatea malis.* Vigenerius: *Galathée te demande, o Polypheme, un troupeau de brebis à coups de pommes.* Idem Theocritus paulo post:

Πάλιν ἅδ' (ἴδε) τὰν κύνα βάλλει
Ἅ τοι τῶν οἴων ἕπεται σκοπός.

Interpres: *Iterum illa ecce canem petit: Quæ te ovium sequitur custos.* Vigenerius: *Et voicy qu'elle te recherche d'un autre costé d'avoir ce chien qui te suit, gardien du troupeau.* Denique poeta Græcus:

Εἶδον ναὶ τὸν Πᾶνα τὸ ποίμνιον ἀνίκ' ἔβαλλε.

Interpres Latinus: *Vidi per Pana, ovium gregem cum peteret.* Gallicus: *Par le Dieu Pan j'ay assez veu quand elle me demandoit un troupeau.* Istis vero Gallicis: *demander un troupeau à coups de pommes; rechercher d'avoir un chien.* Quid est non dico men-

dosius

dosius, & ab auctoris sententia alienius, sed ridiculum magis: cum quidem Galatea nequaquam peteret, ut sibi donaretur aut grex ovium aut canis, sed peteret malis & gregem ovium, & canem, id est, malis appeteret, impeteret, incesseret: quippe quæ lasciviret, ac delicias faceret inspectante Polyphemo amatore. Qua ratione, quoque sensu in idyllio v. Theocritus idem:

Βάλλει καὶ μάλοισι τὸν αἰπόλον ἁ Κλεαρίστα.

Petit & pomis caprarium Clearista. In Ecl. III. Virg. ex Theocrito.

Malo me Galatea petit lasciva puella.

Galatea porro apud Theocritum ibidem θιαθρύπτεται, id est, quod dixi, delicias facit, & quasi petulce se gerit: apud Scholiasten, μηλοβολεῖ, sive μήλοις βάλλει τὸν Κύκλωπα, τὴν κύνα, τὸν αἰπόλον, τὸ ποίμνιον, sive εἰς ἔρωτα ὑπάγεσθαι πειρᾶται.

Capite minutus, caput perdidit, pro caput abscissum, vel abscissum cervicibus huic est, securi percussus est: *il a eu la teste tranchée*; barbarismi duo quorumdam, qui se putent eleganter locutos. Triplicem enim diminutionem capitis in jure, sive maxima sit, seu minor, sive etiam minima, aliud esse quiddam satis constat ex digestis, eque institutionibus: unde ejusmodi nulla in scriptis veterum ducta translatio. Neque illud quod Plauti simul & Terentii est, *diminuere alicui caput*, putes interpretandum, *secare caput*, sed *diffringere*.

Lectio. Gallica hæc, *étudier sa leçon, apprendre sa leçon, dire sa leçon*, quæ partes sunt discipuli, &, *faire sa leçon*, quod magistri officium est, si quis efferre Latine velit, ne voce *lectionis* utatur,

ad eas res declarandas minime apta. Quis enim vel orator, vel poeta, aut grammaticus antiquior, & paulo magis tolerabilis, sic unquam locutus: *studere lectioni, discere lectionem, recitare lectionem, facere* denique? Atenim isthæc si dicuntur parum Latine, doce tu, quo tandem modo pure & emendate dixeris. Primum, non id ago nunc, ut demonstrem, qui fiant Latina ex Gallicis: tantum quædam vitiose dici, id quod vulgo non advertitur, velut in transcursu admoneo. Deinde placet audire, qui se grammaticum novum profiteatur, reprehensoremque veterum, barbare autem loquatur ipse, ac deprehendatur in sermonis vitio. Vide Methodicum, quid attulerit de suo in gerundiis, & a se fictum exempli causa: *Discenda est*, inquit, *lectio*.

Sedet animo. Vere ac proprie non est istud, *placet* aut *suave est*: sed, *mihi statutum, constitutum, ratum, fixum, definitum, decretum, deliberatum, certum est, sive statutum, constitutum, decretum habeo*, id est, *je suis tout resolu, j'ay arresté cela, c'est ma volonté, c'est mon plaisir.* Non ita tamen ut esca dicatur sedere, quæ palato sapiat, & jucunda sit. Quare tribus locis, ubi Maroni dictum, *sedere*; non jam illud, *placere*, significat, *& jucundum esse*, aut *gratum*, aut *acceptum*; sed *velle prorsus, & ratum, & firmum habere*. Versus autem Horatianus:

Memor illius escæ,
Quæ simplex olim tibi sederit.

Si verum quærimus, hanc habet sententiam: *esca, quæ simplex tibi apposita fuerit, nulla condi-*

menti admissione , varietate ciborum nulla : contra Servium tamen , & eos , qui leviter huic assensi, Henricum Stephanum , Alvarum , Methodicum.

Cado. Cadit aliquid in aliquem. Cic. pro Cœlio LXIX. *Nihil est quod in ejusmodi mulierem non cadere videatur.* Methodicus : *Il n'y a rien qui ne luy siée fort bien.* E Scriptoribus Latinis excerpta qui Gallice vertunt, excerpserint ipsi, oportet : adierint per se fontes : legerint suo quidque loco : non alii ab aliis sumpserint. Aliter , facere non possunt, quin stulte sæpenumero turpiterque errent. Dictum a Tullio vituperandi causa , nihil esse quod in Clodiam non cadat. Subjecit enim paulo post, *omnia quæ cum turpitudine aliqua dicerentur , in istam videri apte quadrare.* Accepit contra in optimam partem Methodicus , a quo sic redditum , nihil esse quod non illam magnopere deceat. Male omnino , conjuncta nimirum cum turpitudine nequaquam decebant mulierem nobilem & notam: conveniebat fortasse tale aliquid probri in merentem conjici.

Consentio. In eum omnes illud consentiunt elogium. Cic. *Tous luy accordent cét éloge d'un commun consentement.* Ita Methodicus, verbo, *consentio*, quem video, uno in elogio , unaque in locutione, bis graviterque errasse. Primum quod verbum *consentiunt* activum fecerit e neutro , cui quartum casum rei adjunxit, & eundem casum personæ cum præpositione *in*. Quasi vero dictum sit, *in eum illud omnes consentiunt* , sive uno consensu conferunt, *elogium.* Deinde quod , quæ locutus ipse Tullius sit per se , a verbis elogii non distinxerit. Is hæc

solummodo, lib. de Senect. n. LXI. *In quem illud elogium*: supple, extat, scriptum est. Et II. de Fin. CXVI. *Velut hoc elogium ad portam*. Verba vero sunt elogii, quæ sequuntur: *Uno ore quem plurimæ consentiunt gentes populi primarium fuisse virum.* Confudit igitur Methodicus verba elogii cum Tullianis, inscitia distinguendi. Sed idem elogium neque Methodicus, neque alius, quod sciam, distinxit, utrum soluto esset, an adstricto numeris sermone conscriptum. Merum certe iambicum, meros senarios fuisse, magna mihi opinio est. Quod quidem carmen Cicero dissolverit, cum ad institutum suum referret, ac primo memoriter in Catone majore, deinde expressius & fidelius in II. de Finibus recitaret: Cui si numeros reddere ac restituere suos postremo velis, facile possis, nulla re ferme addita, vel immutata. Isto enim quid magis in promptu, aut quid est negotii pauculas voces, & duos tresve sic ordinare versus, atque pertexere?

Hoc in sepulcro est Lucius Atilius situs,
Populi fuisse quem virum primarium,
Uno ore gentes plurimæ consentiunt.

Porro ne dubitemus, quin communis iste consensus gentium de laudibus Atilii Calatini, pars sit aliqua incisi elogii in monumento, declarant & hæc Ciceronis: *Idne consensisse de Calatino plurimas gentes arbitramur, primarium populi fuisse?* & illa ejusdem: *Iure igitur gravis Atilius, cujus de laudibus omnium esset fama consentiens.* Atque hoc quidem loco ridicule indoctus Methodicus, cum præcepta artis grammaticæ daret. Nec minus in

culpa fortasse Gaspar Scioppius fuit, qui hoc ipsum antea usurpasset scribendo in paradoxis liter. Epist. v. *Uno ore omnes hoc Bembi cardinalis elogium in Sannazarium consentiunt.* Utrique, ut apparet, occasio allata errandi in Nizolio, qui hæc e Cicerone deprompta parum distinctè exscripserit, *In quem illud elogium unicum plurimæ consentiunt gentes*, cum neuter neque Ciceronis inspexisset locum, neque mentem satis attendisset.

Secus. Præpositio, *juxta*, *secundum.* Usi sunt hac voce, *secus*, ut præpositione, scriptores aliquot antiqui graves, & ante Ciceronem, & postea aliquanto. Cato de re rust. cap. xxi. *Dextra sinistraque, foramina utrinque, secus laminas.* Sempronius Asellio in libris historiarum rerum gestarum, *Non possent stationes facere secus hoc.* Plinius lib. xxiv. c. xv. in Erasmi editione Basileensi: *Camaleuce nascitur secus fluvios.* Ex Quintiliani lib. viii. cap. ii. *Conductus est cæcus secus viam stare -- Ingeniosa hæc & fortia, ut ex ancipiti diserta credantur, perficiunt.* Hæc cum ita sint, cumque vox ea testimoniis & auctoritatibus tot tantisque veterum nitatur: non video, quamobrem Sosipater Charisius nobilis grammaticus, hanc e finibus, ut ita dicam, Latii ableget, atque etiam non sine contumelia verborum quodammodo dimittat. Quippe quam vocem & fatuam & sordidam appellet. Nisi forte Charisium male interpretamur, qui non universe, neque funditus exterminet hanc præpositionem: sed id solummodo, quod vulgus usurparet, *secus illum sedi*, hoc est, *secundum illum*, cum fatuum existimet, tum etiam sordidum,

Certe in sacris utriusque testamenti literis crebrum & frequentem usum istius præpositionis animadverto: nec verbum rejiciendum idcirco ullum, quia vel novi scriptores, vel sacri usurpant sæpissime: sed neque improbandum prorsus & ex toto, cum probati & spectati in omni antiquitate, & quasi classici aliquando usurparint. Nam quod dixit Franciscus Sanctius vocem hanc inauditam Latinis, eamque se adverbium duntaxat putare; quod Gaspar Scioppius interpolator Sanctii, & velut refector addidit de suo aliquid; nihil utrumque grammaticum moror, & hoc istorum, ut plurima alia eorumdem, frivolum atque inane duco.

Setus, adverbium, id est, *aliter*, *contra*, *minus recte*, *male*: ut & negandi vim habeat, & malam in partem accipiatur. Siquidem opponitur recto malum, sic tanquam aliud quiddam, & diversum aut etiam contrarium. Cic. in Pis. LXVIII. *Recte an secus, nihil ad nos.* III. de Fin. XLIV. *Nobis aliter videtur: recte, secusne, postea.* Sed hoc institui loco quæstiuncula duplex potest. Prima, utrum *secus*, simplex in oratione ac solitarium positum, nulla re antecedente ex adverso, cui repugnet, vel expressa, vel subintellecta saltem, idem sonet ac valeat, quod, *prave*, *perperam*, *minus bene*, *omnino male*. Exemplum hoc esto: Vertit Marcus Cicero locos Platonis quosdam *secus*, id est, *male*, aut simile illud: Quæ Cicero Græca habet in scriptis, sunt interpretati Latine scriptores novi *secus*, id est, *male*. Ego vero ista vitiose dici arbitror, neque auctore veteri ullo probo & digno, cui

credatur. Nec favet Tullius sic loquentibus, qui hoc loquatur ipse III. ad Fam ep. VI. *De tuo in me animo iniquis secus existimandi videris nonnihil loci dedisse.* Quis enim, si paulisper aciem mentis intendat, non videt, suppressum quidem, sed subauditum aliquid. De tuo in me animo amico & benevolo, sive de tua mecum reconciliatione gratiæ, fictam hanc esse gratiam & simulatam, non sinceram, neque bona fide initam, existimandi. Præterea vero cum de iniquis & malevolis hic agat Cicero: non est dubium, quin male sentientes intelligantur, neque expectandum ab inimicis, ut de iis, quos oderint, bene existiment. Hoc alterum habet, ni fallor, plus aliquid etiam quæstionis, numquidnam, quemadmodum dicitur, *recte an secus*, pro *recte an male*, ita vicissim dicatur, *male an secus*, pro *male an recte*: cum quidem videatur idem jus, eadem ratio ac disciplina, & tractatio contrariorum: &, si malum oppositum sit bono, ut est; non possit bonum non esse oppositum malo. Ego autem, quamvis fatear libenter prius illud, *rectene an secus*, emendatum & Latinum esse: non facile tamen concesserim posterius hoc, inverso ordine & præpostere dictum, *malene an secus*, labe & vitio carere. Cur ita? quia publicus usus, ex quo id totum pendet, alterum admittit, alterum repudiat, & aspernatur. Similiter nos ita Galli loqui consuevimus: *Si j'ay bien ou mal fait, le temps le fera paroistre.* Qui si contra loquimur: *Si j'ay mal ou bien fait*; inusitate ac præter morem etiam vulgi loquamur, ut ab isto os & aures refugiant nostrorum hominum.

Quod cum ita sit, nihil Mureti, viri in primis diserti, nos movere debet auctoritas, cujus hæc extant in lib. XIX. Var. lect. cap. X. *Id num temere an secus judicem, res ipsa indicium faciet*, quæ sint meo quidem judicio, vitiosa. Secundum hæc vix videri debet correcte & emendate satis locutus, qui dixerit, *falso an secus*, sed qui *vere an secus*: non quod ulla regulæ & normæ ratio prohibeat, sed quia non appareat usus.

. *Imminutus. Diminutus. Imminuta & diminuta.* Habent illa quidem eandem vim ac significatum apud omnes Latinos scriptores: sed in arte tradenda sua trahunt alio grammatici & rhetores, bifariamque distribuunt. Imminuta sunt tum verba, tum nomina, quibus detracta sit aut litera aut syllaba initio dictionis, in media dictione, in extrema: quæ eadem contrahi & contracta dicuntur: idque per syncopen, sive concisionem, præter aut etiam contra leges artis præscriptas, quibus rursum plena respondeant ex contrario. Horum Cicero certus auctor & fundus. In Orat. CLIII. *Vocales sine vocalibus sæpe contrahebant, ut ita dicerent, multi' modis. Quid vero licentius quam quod hominum etiam nomina contrahebant, quo essent aptiora? Nam ut duellum bellum, sic Duellium eum, qui Pœnos classe devicit, Bellium nominaverunt, cum superiores appellati essent semper Duellii. Quinetiam verba sæpe contrahuntur, non usus causa, sed aurium.* Itidem CLV. *Idem poeta qui inusitatius contraxerat:*

Patris mei meûm factûm pudet -

pro, *meorum factorum.* Rursus ibidem CLVII.

Quid, quod, inquit, *sic loqui, nosse, judicasse, vetant: novisse jubent, & judicavisse. Quasi vero nesciamus in hoc genere & plenum verbum recte dici, & imminutum usitate.* Qua etiam velut sectione: *Itaque utrumque Terentius:*

Eho tu cognatum tuum non noras? --Post idem,
Stilphonem, inquam, noveras? *Siet, plenum est; sit, imminutum: licet utare utroque verbo.*

Ad hanc imminutionem, quæ quoquo modo pertineant, tria quædam licet apud Tullium animadvertere; sed hoc inprimis, quod is inter imminuta, *Alam* recenseat pro *Axilla*, *maxillam* & *taxillum*, pro *mala* & *taxo*, *vexillum*, *paxillum*, pro *velo*, *paloque*. Sic enim in Oratore, CLIII. *Quomodo vester Axilla, Ala factus est, nisi fuga literæ vastioris? Quam literam etiam e maxillis & taxillis, & vexillo, & paxillo, consuetudo elegans Latini sermonis evellit.* At contra quis non potius existimet has ex aliis voces diminutas per significationem, quam imminutas per syllabæ aut literæ detractionem? Nemo certe in diminutis paulo doctior non reponit: quæ quidem consentiens & constans opinio est grammaticorum. Eundem porro Tullium miror bis idem argumentum uno ferme loco tractare de imminutis: ubique de diminutis omnino tacere. Fecit hoc ipsum tanto post intervallo Emmanuel Alvarus, ut iterum ac tertio ageret de imminutione, prætermissis diminutis.

Diminutiva, sive diminuta, aut deminuta certo quodam modo terminantur multiplici ac diverso. Fere semper autem & minuunt significationem rerum seu primitivorum, & numerum augent syllabarum aut literarum.

Quemadmodum est a me notatum proxime supra imminutis plena respondere, apud Ciceronem; sic in Fabio perspicio diminutis opponi integra. Libro enim primo, capite quinto, *Magnum*, inquit, *peculiolum, erunt qui solœcismum putent: quia pro nomine integro positum sit diminutum.*

Aliquid monstri alunt. Terentius, Andria, act. 1. sc. v. Satisne sanus, in dictionario Carolus Stephanus, ita qui reddat: *Ils nourrissent quelque grande méchanceté en leur courage.* Atqui agitur de gnata Chremetis, uxore danda Pamphilo.

Aliquid monstri alunt: ea quoniam nemini obtrudi potest,
Itur ad me.

Donatus enim: *Dum monstrum dixerat, ea, subjunxit, tanquam non verbis, sed sententiæ serviens. Et mutavit genus, dicendo ea, quoniam femina est.*

Splendidus & illustris. Cum dicimus, *splendidus & illustris*, una conjunctione, nihil vetat quominus dici intelligatur συνωνύμως, & significatione una eademque. At cum conjunctio geminatur, *& splendidus & illustris*, videtur intelligi necessario diversitas significationis verborum sive significatio augeatur, sive non. v. de Fin. IX. *Atque his de rebus, & splendida est eorum & illustris oratio.*

Pono. Ponere panem, cibum, obsonia, aprum, leporem convivis; recte Latine dixeris: *ante convivas*, nullo modo; hoc est nullo exemplo veterum, qui pure sint & emendate locuti. Nec facit contra, si rem interpretari velis, locus insignis Plinii lib. IX. cap. XXXVI. de margarita, sive unione,

ſeu bacca, quam diluerit aceto Cleopatra, itaque ebiberit. *Ex præcepto miniſtri unum tantum vas ante eam poſuere aceti.* Non eſt enim hic illud miniſtrare menſis, ſed antequam miniſtraretur, inſtruere menſas, eaſque certo ordine, & re quadam onerare.

Scribere mea manu, ſua manu, non propria manu, quod nuſquam apud bonos auctores reperitur: vere dictum, & ab Adriano cardinale his totidem verbis obſervatum: ſed nimis anguſte, cum latius pateat, & ad plura pertineat tam prudens animadverſio. Dicitur enim primum *judex in ſua cauſa* aliquis, *in propria cauſa* non item. Ulpianus lib. II. tit. I. l. X. *Qui jurisdictioni præeſt, neque ſibi jus dicere debet.* Marcianus lib. IV. tit. VIII. l. pen. *Si de re ſua quis arbiter factus ſit, ſententiam dicere non poteſt.* Calliſtratus, tit. II. leg. XIII. *Iſque ſibi jus in eam rem dixiſſe: jus crediti non habebit.* Nullo modo faciunt *cauſæ propriæ* mentionem. Deinde vero *litem facere propriam* nunquam ab ullo dictum vetere & eleganti juriſconſulto, ſed *litem ſuam facere.* Ulpianus lib. V. tit I. l. XV. *Judex tunc litem ſuam facere intelligitur, cum dolo malo in fraudem legis ſententiam dixerit.* Cic. II. de Orat. CCCV. *Quid, ſi, cum pro altero dicas, litem tuam facias.* Tum ne illud quidem ſcribi video, *lite cadere*, quod ait Carolus tamen in dictionario, ſed *litem perdere*, qua Tullius dictione utitur I. de Orat. CLXVII. *Neque intelligebat, ſi ita eſſet actum, litem adverſarium perditurum.* Rurſum utrumque uſurpari, *cauſa cadere*, millies; aliquando, *cauſam perdere*; *cauſam ſuam facere*,

vix ac ne vix quidem. Pro Q. Rosc. x. *Amplius sestertio nummo petisti, quam tibi debitum est: causam perdidisti.* Ibid. *Ad judicium hoc modo venimus, ut totam litem aut obtineamus, aut amittamus.* Postremo sexcenta ejusmodi proferre licet, quæ dicantur Latina, quæque Latine non dicantur: *oculis suis*, non *propriis: pedibus suis*, non *propriis: suo gladio* non *proprio: heredes sui*, non *proprii sorte sua contentus*, non *propria: modulo*, *suo* non *proprio. De suo*, ac non ita bene & usitate *de proprio.* Nisi forte illud Martialis, *vivere de proprio*, tam barbarum tamque fictum, quam, *domicœnium*, qua is voce primus, atque, ut opinor, solus apud veteres, probos & emendatos scriptores usus fuit. Cic. I. Tusc. xxxix. *errare cum Platone, quem tu quanti facias scio, & quem ex tuo ore admiror.* Luc. xix. xxii *De ore tuo te judico, serve nequam.* I. de Div. lv. *Lecticula in curiam delatum, --pedibus suis salvum revertisse.* Pro Cæc. lxxxii. *Aut tuo, quemadmodum dicitur, gladio, aut nostro defensio tua conficiatur necesse est.* iii. de Or. x. *P. Crassum suapte interfectum manu.*

De suo, de suis rebus, & de publico. iv. Fam. iii. *Aliquid, atque adeo multa addunt, & afferunt de suo.* Ad Att. xvi. xvi. *Atticus qui civitatem conservatam cuperet, pecuniam numeravit de suo*, id autem est, ut pecuniam, quam Buthrotii deberent, solveret a se.

Suo periculo rem esse velle, non *proprio sumptu*, non *malo*, non *damno. Suapte sponte & voluntate*; nequaquam *propria. Suo Marte.* Ita Cicero semper. ii. in Ant. xcv. *Rex ipse (Dejotarus) sua*

ſponte, nullis Commentariis Cæſaris, ſuo Marte res ſuas recuperavit. Contra *proprio Marte*, nemo dixit, niſi forte quis de turba ſtudioſorum, aut plerique illiterati prorſus: tametſi paſſim, *Mars communis*, & recte quidem: cui reſpondeat, *proprius*, inuſitata vox, ut dixi, & ſcriptoris nullius. *Suo aut alicujus periculo aliquid facere, dixerunt ii, qui puriſsime ſunt locuti: qui vero ab iis diſcedunt, aliter loquuntur: ut ſuo damno, ſuo ſumptu, alicujus damno aliquid facere.* Ita totque verbis, quot protuli, Antonius Schorus. Verumtamen quid hoc eſſe dicam, quod Schorus adverſatur maxime ſibi, & non modo non cohærentia loquitur, ſed etiam teſtimonium contra ſe dicit ex ore Tullii? Neget hic Schorus recte dici *ſuo ſumptu aliquid facere*, pro, *ſuo periculo aliquid facere:* cum ſtatim proferat exempli cauſa ex Tullio. In Verr. lib. V. XLIX. *Qui ex fœdere ipſo navem vel uſque ad Oceanum, ſi imperaſſemus, ſumptu periculoque ſuo armatam atque ornatam mittere debuerunt.*

Cum, adverbium, quomodocunque ſcribatur, ſive litera una, ut ſcribo hic, ſive duplici, ut ſcribunt nonnulli *q*, &, *u*, *quum*, poni poteſt conjuncte, & uno loco cum præpoſitione ejuſdem nominis. Ita Cicero loqui non dubitat, vel potius, ſi quid in eo eſt offenſionis, vitare non curat. XIII. ad Att. XIX. ep. *Commodum diſceſſerat Hilarus librarius, -- cum venit tabellarius cum tuis literis pridie datis.* ep. XXXVII. *Ante lucem cum ſcriberem contra Epicureos ... deinde cum, ſomno repetito, ſimul cum ſole experrectus eſſem, datur mihi epiſtola a ſororis tuæ filio.* II. de Orat. CCLXVII. *Scipio apud*

Numantiam, cum stomacharetur cum C. Metello; *dixisse dicitur.* III. ad Fam. VI. *Idem ego cum L. Clodium Corcyræ convenissem, hominem ita tibi conjunctum, ut mihi, cum illo cum loquerer, tecum loqui viderer.* & lib. III. ad Q. Fr. *Præsertim cum, ut scribis, cum Cæsare communicaris.*

M. Tullium sæpenumero deprehendi nec tam accuratum in sermone, ut non aliquando aliquid negligentiæ præ se ferat, nec tam varium & copiosum, ut non idem aut fere idem vocabulum paucis iteret versibus, atque frequentet, nec tam politum & elegantem, ut respuat delicias, & ambitiones, & fastidia ætatum consequentium aut hominum etiam, si superis placet, nostrorum. Locus illustris x. ad Att. ep. IV. *Ea vero quæ voluminis instar erat, sæpe legenda, sicuti facio: in qua non frustra laborem suscepisti: mihi quidem pergratum fecisti. Quare, ut id, quoad licebit, id est, quoad scies, ubi simus, quam sæpissime facias, te vehementer rogo. At deplorandi quidem, quod quotidie facimus, sit jam nobis aut finis omnino, si potest, aut moderatio quædam; quod profecto potest.* Quid quod Publius Virgilius, Ciceronis exemplo, unde multa sumpsit, idem vel peccat, vel recte facit.

Qualis populea mærens philomela sub umbra
Amissos queritur fœtus, quos durus arator
Observans, nido implumes detraxit: at illa
Flet noctem, ramoque sedens miserabile carmen
Integrat, & mæstis late loca questibus implet.

En pauculis versibus, iisque continuis, ferme una quasi periodo participia tria, *mærens*, *observans*,

sedens : duæ voces cognatæ *queritur*, *questibus*, *mœrens mœstis*. Vocabula duo *tale loca*, *la*, *lo*; *loca questibus*, *ca*, *ques*, velut complosione quadam syllabarum, aut alteratione insignia.

Utraque lingua. Utramque linguam Latini cum dicunt simpliciter & absolute, nulla re præmissa, verbo nullo aut sermone subintellecto, Latinam atque Græcam intelligi volunt, & nullam aliam. Sic autem locuti Romani, quasi qui ceterarum gentium sermones pro nihilo putarent, præ suo & Græcorum. Horatius lib. III. carm. Ode VIII.

Docte sermones utriusque linguæ. Traxit ab Horatio longo post tempore Gellius, lib. XVII. cap. V. *Rhetoricus quidam Sophista, utriusque linguæ callens.* Non eandem vim habet ac potestatem Horatius alio loco suo, ubi habet, Sermonum lib. I. Sat. X.

Sermo lingua concinnus utraque.

Ibi nimirum facta paulo ante mentio de verbis Græcis, quæ Latinis admisceantur.

At magnum fecit, quod verbis Græca Latinis
Miscuit.

Quibus, *utraque lingua*, respondet, & satis, quænam sit, declaratur. Contra Ovidius, cum *duas linguas* dixit alicubi, neque ante aut post addidit quidquam, unde, quid sibi vellet, significaret, intelligi voluit linguas Latinam & Græcam.

Nec levis, inquit, *ingenuas pectus coluisse per artes*
Cura sit, & linguas edidicisse duas.

Isto fere pacto vulgus studiosorum, juris utriusque doctorem cum appellat, jus civile & canonicum, tametsi taceat, ita interpretatur, itaque nobis interpretandum profert.

Contineo. Illud verbi, *contineo*, præclarum & insigne, eo significatu, quo dicitur passim, *premo, comprimo, supprimo, cœlo, exire non patior.* In una eademque epistola plus semel usurpavit Tullius : neque tamen id ulli observatum grammatico memini fuisse. Cic XIII. ad Att. epist XXI. *Tu autem commode feceris, si reliquos continueris -- Ea vero continebis, quoad ipse te videam.* Contrario sensu, *edo*, simpliciter, *emitto, divulgo, evulgo, foras do, apparere volo, emanaturum puto.*

Facio, feci, facerem. Miror quomodo in tam multiplici significatu verbi *facio*, tamque diligenti observatione peritiorum non venerit in mentem, vel Adriano cardinali, vel Antonio Schoro, qui maxime omnium insignis esset usus & potestas vocis admonere. Cic. XV. Fam. epist. XVIII. *Facio, me alias res agere, ne convicium Platonis audiam*, id est, *fingo, me alia omnia agere*, neque σπουδάζειν neque philosophari, neque πολιτεύεσθαι, sed jocari omnino & ludere. Epistola namque superiore XVI. *De re*, inquit, *nihil scribere possum. Neque enim quod sentio, libet scribere.* Pro Plancio LXV. *Destiti stomachari, & me unum ex iis feci, qui ad aquas venissent.* Idem Catullus, & ex Tullio forsan, in hendecasyllabo, cujus initium, Varus me meus.

Ego, ut puella
Vnum me facerem beatiorum.

Moy, pour montrer à cette personne ; & pour luy faire croire que j'étois un de ces aisez, & des opulents du temps. pro Flacco XLVI. *Cum verbis se locupletem faceret, haberet nihil præter illam impudentiam, quam videtis.* Cic.

Cic. xvi. ad Att. ultima ad Capitonem. *Adjuvabis igitur, mi Capito: quod ut facias, vehementer etiam atque etiam rogo.* Hic attende, nihil opus addi, *te rogo*, satis intelligi. Quo nos modo alibi:

Divina poesis,
Quam colis, ad superos evehit usque Deos.

Evehit, clare dictum, prætereaque melius, quam, *te vehit.* Horat. Ode xxx. lib. I.

Sperne dilectam Cypron, & vocantis
Thure te multo Glycera decoram
Transfer in ædem.

Debemur. Horat. de arte poet.

Debemur morti nos nostraque.

Favetur, invidetur. Cic. II. de Orat. CCVII. *Invidetur commodis hominum ipsorum, studiis autem eorum ceteris commodandi favetur.* I. ad Fam. VII. *Simul quod video non, ut antehac putabam, novitati esse invisum meæ.* Horat. de arte poet.

Ego cur acquirere pauca
Si possum, invideor.

Successum esset, successum esse, successum iri. Tria hæc habet Cicero una eademque epistola VI. libri III. ad Famil. *Te antea, quam tibi successum esset, decessurum fuisse, -- Cum posses jam suspicari tibi esse successum, Qui brevi tempore sibi successum iri putarent.* IV.

Nihil attinet, nihil attinent. I. ad Her. I. *Illi Græci Scriptores, ne parum scisse multa viderentur, ea conquisierunt, quæ nihil attinebant.* Cic. ad Att. lib. XII. XIX. *Primum mihi non venit in mentem: deinde ea re non venit, quia nihil attinuit.* Horatius lib. I. Ode XIX.

Venus
nec patitur Scythas,
Et versis animosum equis
Parthum dicere, nec quæ nihil attinent.

Hæc Tullii Horatius expressit imitando. *Nihil attinet*, *nihil attinent*, nulla re adjecta. Quæ loca e Cicerone alia Gothofredus attulit eodem, falso attulit. Nam ubi, *nihil attinet* legitur, ibi additus infinitus modus.

In mentem venire, apud Tullium legi millies: sed, obsecro, apud eundem eodem sensu sicubi legeris, *in animum venire*; suggere locum. Contra, *in animo habere*, *in animo esse*, sæpius. *In mente habere*, nunquam; *in mente esse*, aliquando sicut & *mens esse* dicitur.

Aspernari, *contemnere*, *ac negligere*. Cic. lib. IV. in Verr. CXIII. *Quas illorum querimonias nolite, per Deos immortales, aspernari, nolite contemnere, ac negligere*. Gradatim, sive ascendat oratio, seu descendat, aut res una non unis verbis, aut oratorie ac per amplificationem dicatur.

Fide mea, *tua*, *sua*, *alicujus*, non *ulla propria*. Cic. pro Flacco XLVI. *Cum iste sese pecuniam, quam hujus fide sumpserat (mutuam) a discipulis suis, diceret se Fusiis persoluturum*. Propertius lib. IX. eleg. *Sacra facit vates.*

Vincit Roma fide Phœbi.

Id est, præstat Phœbus Apollo, tum prædicendo, tum auxiliando Cæsari securitatem, & certam in Actiaca pugna victoriam.

Idem. *Idem sentio*, *Cum illis sentio*. Nequaquam, *idem cum illis sentio*. Non dicitur, inquam, ab

ullo vetere, quod a Josepho Scaligero, cæterisque similibus, & novis, & non malis Scriptoribus, *Idem cum illo*. At, *idem illi*, & Cicero usurpavit, & Horatius lib. IX. ad Fam. ep. 6. *Quasi quidquam de nostra salute decrevissemus, quod non idem illis censuissemus.* De arte poetica.

Invitum qui servat, idem facit occidenti.

Florus lib. IV. cap. XII. *Defuncto ibi fortissimo juvene, ipsi, quod nunquam alias; senatus cognomen ex provincia dedit.* Huic simile & germanum est illud: quod ego exempli causa propono. Defuncto Romæ cardinali Toleto, homine Hispano, funus ei amplissimum faciendum curavit Lutetiæ Parisiorum Henricus IV. Rex Galliæ. Itaque nec dicto Flori demendum, *ipsi*, nec nostro, *ei*, emendata ut sit, minimeque vitiosa oratio. Nec vero quidquam vetat quominus absoluto ablativo alius casus jungatur, qui supervacaneus videri possit. Ita locutus aliquando Cicero. Pro Sextio LIV. *Consules statim, me perculso, ad meum sanguinem hauriendum, &, spirante etiam republica, ad ejus spolia detrahenda advolarant.* Vide hic Joan. Georg. Grævium, recte alioquin de literis & scriptoribus judicantem, a quo ego invitus, & repugnans dissentio.

Joannes Despauterius libro de orthographia, in extremo. *Glycerium & Glycera, vel Glycere Glyceres, proprium mulieris, interpretatur dulcis amor.* Γλυκὺς, *id est, dulcis*: ἔρως, *id est, amor.* Hic mirari subit tam diligentem grammaticum in grammaticis erraſſe tam graviter, ut sæpe dixerit e duplici voce esse compositam vocem Γλυκερός. Non

enim hæc istius etymologia vocis e substantivo eque adjectivo, sed idem γλυκερὸς, quod γλυκὺς poetis. Ut apud Homerum neque γλυκέειον quisquam dixerit per diminutionem, sed & γλυκέρως, & γλυκερώπον, si quid tale fictum compositumque voluerit Græcorum more. Vidit hoc vero Robertus Stephanus in thesauro suo, & alii hunc secuti, quorum nemo ejusmodi etymon attulit, cum doceret unde ea vox peteretur, neque γλυκερὸς, & γλυκέειον, interpretatus est amorem dulcem, aut dulciculum, sed dulce duntaxat aut dulciculum simpliciter, id quod e Græco transferret. Ac neque apud quemquam inter veteres Latinos grammaticos hæc etymologia blandi, & blanduli amoris.

Veteres hoc probi Scriptores, tum sacri, tum alii usurpant, *facere tempus*, *dies*, *& horas*, ut sit hic accusativus transitivus, pro *peragere spatium temporis in re aliqua*, non autem, *peragere rem in temporis aliquo spatio*. Recte dictum, scio, & a plerisque jamdudum animadversum. Sed notavit nemo, a Gaspare Scioppio hujus dicti testem productum falso Tullium. Scioppius igitur pag. CLIII. institutionum grammaticæ Latinæ: *Si cui*, inquit, *insolentius videtur. Factum est tempus*, *noverit Ciceronem dixisse*, v. Att. xx. *Apameæ quinque dies morati*, *Iconii decem fecimus.* At si quando Scioppius, quod plerumque, hic profecto turpiter, & ridicule erravit. Ita enim Cicero: *Laodiceam venimus. Ibi morati biduum*, *perillustres fuimus*, *honorificisque verbis omnes injurias revellimus superiores*, *quod idem dein*,

Apameæ quinque dies morati, & Synnadis triduum, Philomeli quinque dies, Iconii decem, fecimus. Quis autem tam cæcus non videt, *Iconii decem*, jungi cum antecedente voce, *morati*, non ad insequentem vocem pertinere, *fecimus?* Ut sit hæc structura atque hic sensus, morati Iconii decem dies, fecimus, ut injurias veteres revelleremus: nullo modo intelligi Cicero voluerit, aut dixerit ipse, *Iconii fecimus decem dies.*

Europa. Tota Europa celeberrimus, totius Europæ doctissimus, totam Europam gloria implevit nominis sui, aut peragravit. Vulgo dictum nunc quidem, antiquis inauditum. Manavit e lingua vernacula in Latinam ista, credo, ratio loquendi: quam vix advertunt in aliis etiam ii, qui in se non admittunt. Ut intelligas autem quantum sit hac in locutione flagitii: repone, si lubet, *Europæ* nomen, ubi sic locutus Cicero est, *princeps orbis terræ Pompeius, ager Campanus orbis terræ pulcherrimus*: tum excute notiones antiquas, & memoria repete, num quis olim Romanorum tale aliquid eo verbo expresserit. Nimirum infinite cum loquimur, *terras & orbem terrarum* usurpamus: definite & singulariter, pro parte universi orbis una ex quatuor, *Europam*, item ut *Africam*, aut *Asiam*, appellare licet Latine, atque ita consuevimus.

Apud, prope, vel, *in:* sive hoc, *proxime, juxta, secundum, propter:* sive, *cum, domi, intus, intra. Apud*, nusquam respondet quæstioni *quo.* Itaque Casauboni epistolæ in quibus habetur: *Iueram hesterna die apud Principem Hessum*, magnum mendum, quod neque Thuano, neque

Scaligero, amicissimis duobus probaverit, continent.

Apud, a Tullio sæpe usurpatum, pro *juxta*, vel *proxime*. I. cont. Rullum v. *Agros in Hispania, apud Carthaginem novam.* xv. ad Fam. ep. IV. *Quinque cohortes apud Philomelum consedissent.* -- *Anneius legatus castra in Lycaonia apud Iconium faceret.* -- *In Cappadocia extrema, non longe a Tauro, apud oppidum Cybistra castra feci.* II. ad Fam. epist. x. *Ita victoria justa imperator appellatus apud Issum.* v. ad Att. xx. *Castra paucos dies habuimus, ea ipsa, quæ contra Darium habuerat apud Issum Alexander.* VIII. ad Att xx. *litteræ* .... *in quibus scribis Cæsarem apud Cornificium castra posuisse.* Pompeius ad Domitium. Usurpavit vero Cicero rarius, *apud*, pro *intus* loco designato. I. Tusc. x. *Triceps apud inferos Cerberus.* XI. *Si ergo apud inferos miseri non sunt, non sunt quidem apud inferos miseri ulli.* Propertius:

Sunt apud infernos tot millia formosarum.

Virg. Æn. VI.

Quæ quis apud Superos ......
Distulit in seram commissa piacula mortem.

Virg. Æneid. I. *Ad Troiam.* Servius: *Ad & apud accusativæ sunt præpositiones. Sed apud, semper in loco significat. Ad, & in loco, & ad locum.* Ex quo cognoscas licet, opinor, motum ad locum, sive ad quæstionem *quo*, non hic significari.

Usque adeo non refugit Tullius ab iis, quæ dura putaverimus nos, alii etiam vitanda omnino censuerint, ut ea usurparit non eodem versiculo tantum, sed conjuncte & continentibus verbis lib. VI. ad Att. epist. I. *Hæc non noram tum*

cum cum Democrito tuo locutus sum.

Rursum quædam, quæ nonnihil negligentiæ videntur habere, dici non potest quin Tullius fecerit prudens. Ut illud lib. XII. epist. IX ad Fam. *Sed tamen, ut omnia, ut spero, prospere procedant, multum interest te venire.* Quis enim Ciceronem putet non animadvertisse, bis hic a se positum, *ut*, diversa structura, diversoque sensu, tam prope utrumque.

Non videtur omnino inutile Ciceronem notari, si quando una & eadem sententia, & iisdem verbis utatur sæpius. VII. ad Fam. ep. XV. *Quod vero in C. Marii, suavissimi doctissimique hominis, familiaritatem venisti, non dici potest, quam valde gaudeam: qui fac, ut te quam maxime diligat. Mihi crede, nihil ex ista provincia potes, quod jucundius sit, deportare.* Lib VI. ep. I. ad Att. *Plane te intelligere volui, mihi non excidisse illud, quod tu ad me quibusdam literis scripsisses, si nihil aliud de hac provincia, nisi illius benevolentiam deportassem, mihi id satis esse.*

Horatius lib. I. serm. satyra II.

Leporem venator ut alta
In nive sectatur, positum sic tangere nolit:
Cantat, & apponit: meus est amor huic similis. nam
Transvolat in medio posita, & fugientia captat.
Hiscene versiculis, &c.

Mirum profecto cur hoc tam sit obscurum atque cæcum, cum tot explanationes adhibitæ sint interpretum ad hanc diem, vixque adhuc quisquam rem ex toto, quæ sit tamen in promptu, intelligat. Sic igitur habeto: Ex amatore si verum

quæris, cur matronas potius quam libertinas & ancillas tam ardenter amet atque depereat, statim pro se, Callimachi carmine isto respondeat: ut leporem venator per altas nives scrutatur in montibus; post autem sic positum, sive, ita ut est, relinquit. Cantat, inquam, hos tibi Callimachi poetæ versiculos amator: quibus & sequentes ejusdem poetæ apponit sive adjungit. Meus amor talis est: & fugientia captat, & in medio posita prætervolat. His autem versiculis, hac poetæ cantilena speras, opinor, omnes molestias & sollicitudines, sensum doloris omnem a te depulsum iri? Est hoc antiqui Scriptoris Epigramma Græcum ad Epicydem, & quasi canticum, quod Latine ad verbum expressi quoque versibus.

Ω' γρευτὴς, Επίκυδες, ἐν οὔρεσι πάντα λαγωὸν
    Διφᾷ, καὶ πάσης ἴχνια δορκαλίδος
Στείβῃ κ' ἀν νιφετῷ κεχαρημένος· ἢν δέ τις εἴπῃ,
    Πῆ, τόδε βέβληται θηρίον· οὐκ ἔλαβεν.
Χ' οὐμὸς ἔρως τοιόσδε· τὰ μὲν φεύγοντα διώκειν
    Οἶδε. τὰδ' ἐν μέσσῳ κείμενα παρπέταται.

Venator leporem saxis, Epicydes, in altis,
    Et capream sequitur pressaque signa pedum,
In nive pone legit. Quod si quis dixerit illi,
    En cape: percussa est bellua: non capiat.
Talis amor meus est. Longe fugientia novit,
    Quærere, &, in medio quæ sita, negligere.

Ex quibus ita propositis ac probe intellectis, deprehensum apparet hic primum apud Horatium, *sic*, particulam similitudinis, in secundo versu, non respondere adverbio, *ut*, quod est in versu

primo, neque reddere ſimile, aut ullo modo ſignificare *ſimiliter*: quod quidem ſi fiat, bis eodem loco, ideoque negligenter & abſurde fiat. Sequitur enim: *Meus eſt amor huic ſimilis.* Patet deinde, vbi habemus, *ſic poſitum*, &, *apponit*, ibi nequaquam agi de lepore poſito in epulis: deque appoſita convivis quacunque eſca: nec voce ejuſmodi, *tangere*, expreſſum intelligi, *comeſſe*, aut *cibum attingere digitis*, aut *ad os admovere.* Quid ergo eſt, *ſic poſitum?* Nihil aliud, quam vel ex Latino Horatii, temere atque ante pedes poſitum, ita ut eſt, quo ſit cunque ſtatu. Eadem forma & ratione loquendi uſum lego Virgilium non ſemel, IV. Georg.

Sic poſitum in clauſo linquunt.

Et Æn. IV. quoque.

Sic te ut poſita crudelis abeſſem.

Vel ex Callimachi Græco βέβληται proſtratam telo, ſive jacentem ex vulnere beſtiam, ut Homerus ſæpe, Iliados E. λ. Βέβληται μὲν ὁ Τυδείδης βελέεσσι, ὀϊστῷ, ἰῷ. Et ſimpliciter, Βέβληται nullo addito. Stratus, afflictus, atque abjectus, ſive perculſus & proſtratus jacet. Tertium vero illud, *cantat & apponit*, quod unius Horatii proprium eſt, nec e Græco, ut reliquum carmen, petitum, eo magis certum & evidens, mihi quidem, videtur eſſe, quo a pleriſque, ad hoc uſque tempus, neſcio quo modo minus intellectum. Quid vere proprieque ſignificat hic, & valet Horatiana vox, *cantat*, in iſto verſu, niſi ut in ſoluta oratione, *inquit*, ſive reſpondet amator ex Callimacho, & quaſi ex ejus ore priorem partem

carminis profert. Quid ſibi vult, *apponit*, niſi *adjicit*, ac velut applicat primis illis hos conſecutos ejuſdem poetæ verſus quodammodo per ἀπόδοσιν, & reddendæ ſimilitudinis cauſa : Meus quoque amor eſt ejuſmodi. At hæc, ut jam dixi, duo, *cantat & apponit*, neque antiqui interpretes, neque novi ſatis, quale id eſſet, ceperunt: non Porphyrion, qui alia omnia diſſeruit in eam ſententiam : non Acron, qui interpretandi laude, quam Porphyrion, inferior. Atque hic quidem ab initio recte cum dixit, *apponit*, *addit ad cantum*. Poſtremum rem pervertit, cum ait, *ſociis apponit ad comedendum*. Recentiores iſti, a quibus eſt hoc de Callimacho primis & ſolis exploratum atque compertum, Joſephus Scaliger, Daniel Heinſius, Tanaquillus Faber, ſuum quique non dico vitium habent, ſed erratum, aut incogitantiam potius & oblivionem. Ac primum iſta de voce duplici, *cantat*, *apponit*, nihil explicat Scaliger, nihil meminit. Deinde quod idem Horatium furti accuſat Scaliger, quia ſumpſerit a Callimacho verſiculos aliquot, & inſeruerit ſuis aliquid trivialis cantilenæ ; quis putet Scaligerum proprie locutum, cum Horatium ait furtum feciſſe, qui palam & aperte, quod eſſet in ore omnium tunc quidem, recitarit, & operi ipſe ſuo ludens ac nihil diſſimulans intexuerit : immo vel poetam notiſſimum ſic canentem, vel amantem unum aliquem induxerit. Frequens hoc olim nimirum, & quaſi familiare Romanis, etiam mulieribus, non modo Græca transferre, quæ Latine verſu canerent, ſed mera etiam Græca concinere,

quæ itidem, ut Latina & patria pulcre nossent, quod quidem ejusmodi ut fieret, Ovidius præscripsit:

Sit tibi Callimachi, sit Coi nota poetæ,
Sit quoque vinosi Teïa Musa senis.
Nota sit & Sappho.

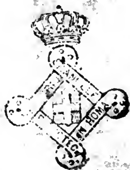
Ac notiora etiam tum Græca Romanis, quam extera quævis & peregrina sive Italica, sive Hispanica, nunc quidem Gallis, ob eamque rem usurpata frequentius & magis trita.

Facile patior. Non moleste fero. Si quid judico, Gallis est nostratibus: *Ie suis tres-aise.* Ut leviter Latini, & minuendo, graviter & affirmate augendo Galli loquantur. Cic. lib. xv. epist. Att. 11. *Consilium meum a te probari, quod ea non scribam, quæ tu a me postularis, facile patior. -- Flamma quod bene loquitur, non moleste fero.* lib. xvi. ad Att. 11. *Consilium meum quod ais quotidie magis laudari; non moleste fero.*

Cic. xv. ep. Att. xi. *Exclamat tua familiaris: Hoc vero neminem unquam audivi. Ego repressi.* Erravit hic, ni fallor ego vehementer, Simeo Bosius. *Servilia*, inquit, *exclamabat se neminem audisse, qui prudentius consilium daret, quam id quod modo Cicero dederat, de Senatu vocando.* Contra vero exclamavit Servilia. *Qui hoc loqueretur quod Cicero, neminem se unquam audivisse.* Quid enim sibi vult quod Cicero subjecit: *Ego repressi*, nisi istud: *Cum negaret Servilia tale se quidquam audivisse de quoquam, quale proferrem, contraque me omnino diceret, nihil tum ego videlicet aliud feci, nisi tacui.*

Febris. Aliquem febris reliquit, a febre relictus

aliquis, ab aliquo febris discessit; accessit febris; decessit. Cic. VIII. ad Att. VI. *Audivi, quartanam a te discessisse. .. Tironem nostrum ab altera relictum audio.* VII. II. *Etsi alteram quartanam Pamphilus tuus mihi dixit decessisse, & alteram leviorem accedere.* Loci duo Tullii obscuriores, quos ne strictim quidem interpretes tangunt. Sed eo lux affulget, & certa fides a Celso de re medica. In libro enim tertio, cap. V. *Si impares*, inquit, *accessiones sunt; considerandum est quo distent, Nam si altera gravior, altera levior est... Si altera longior, altera brevior... Si altera gravior, altera longior est; considerandum est utra magis affligat, illa vi, an hae tempore.* Tum capite XVI. *At si duae quartanae sunt... Aut si duae febres pene junguntur, post utramque cibum sumere.*





Tabula Alphabetica.

FINIS.

